

MINISTERIET FOR BØRN, LIGESTILLING,
INTEGRATION OG SOCIALE FORHOLD

BETÆNKNING OM MAGTANVENDELSE OVER FOR BØRN OG UNGE, DER ER ANBRAGT UDEN FOR HJEMMET

Betænkning fra Udvalget om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge
(Magtanvendelsesudvalget)

Betænkning nr. 1551

2015

Publikationen kan bestilles hos
Rosendahls – Schultz Distribution
Herstedvang 10
2620 Albertslund
Telefon: 43 22 73 00
Fax: 43 63 19 69
distribution@rosendahls.dk
ISBN: 978-87-7546-539-2
ISBN: 978-87-7546-540-8 (e-udgave)
Layout og produktion: Rosendahls A/S
Pris: Kr. 150 pr. bog incl. moms

**BETÆNKNING OM
MAGTANVENDELSE
OVER FOR BØRN OG UNGE,
DER ER ANBRAGT
UDEN FOR HJEMMET**

**Betænkning fra
Udvalget om magtanvendelse
på anbringelsessteder for børn og unge
(Magtanvendelsesudvalget)**

Betænkning nr. 1551
Marts 2015

Kapitel 1 Indledning	7
1.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium	7
1.2. Udvalgets sammensætning	9
1.3. Udvalgets arbejde og arbejdsform	11
1.4. Betænkningens opbygning	12
1.5. Sammenfatning af udvalgets anbefalinger	13
Kapitel 2 Gældende ret	17
2.1. Børns og unges rettigheder	17
2.1.1. Grundloven	18
2.1.1.1. Grundlovens § 71	18
2.1.1.2. Grundlovens § 72	20
2.1.2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention	21
2.1.2.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 3	22
2.1.2.2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 5	22
2.1.2.3. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 8	24
2.1.2.4. Artikel 2 i den 4. tillægsprotokol til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention	27
2.1.3. EU's charter om grundlæggende rettigheder artikel 24	28
2.1.4. FN's Børnekonvention	29
2.1.5. FN's Handicapkonvention	31
2.1.6. Børns og unges ret til omsorg og tryghed – rettigheder i henhold til forældreansvarsloven og serviceloven	32
2.2. Anbringelse af børn og unge efter serviceloven	35
2.2.1. Generelt	35
2.2.2. Anbringelse i en plejefamilie	37
2.3. Indskrænkninger i børns og unges ret til selvbestemmelse	39
2.4. Tilladt magtanvendelse efter serviceloven	39
2.4.1. Grundlæggende principper for magtanvendelse	39
2.4.2. Fysisk magtanvendelse	41
2.4.3. Anbringelse på sikret afdeling og særligt sikret afdeling	42
2.4.4. Anbringelse på en delvis lukket døgninstitution eller på en delvis lukket afdeling på en døgninstitution	45
2.4.5. Aflåsning af afdeling	46
2.4.6. Aflåsning af værelser om natten på sikrede og særligt sikrede afdelinger	46
2.4.7. Kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation	46
2.4.8. Kontrol med mobiltelefon og internet	47
2.4.9. Undersøgelse af person og opholdsrum samt tilbageholdelse af effekter	48
2.4.10. Adgang til undersøgelse ved anbringelse, besøg og fravær på sikrede og særligt sikrede afdelinger	49

2.4.11.	Isolation	50
2.4.12.	Tilbageholdelse og fastholdelse på delvis lukket døgninstitution eller delvis lukket afdeling	51
2.4.13.	Anvendelse af personlige alarm- eller pejlesystemer over for børn og unge med psykisk nedsat funktionsevne	52
2.4.14.	Fuldbyrkelse af strafferetlige foranstaltninger	53
2.5.	Magtanvendelse uden for serviceloven.	54
2.5.1.	Nødværge og nødret	54
2.6.	Anstaltsforholdet og adgangen til at fastsætte husregler	55
2.7.	Anbringelse i sikret regi som led i en strafferetlig afgørelse.	57
2.7.1.	Ungdomssanktionen	57
2.7.2.	Afsoning	58
2.7.3.	Varetægtssurrogat.	59
2.8.	Procesregler i relation til magtanvendelsesreglerne.	60
2.8.1.	Registrering og indberetning	60
2.8.2.	Tilsyn	63
2.8.3.	Klageregler	65
Kapitel 3 Retsstillingen i Norge og Sverige		67
Indledning.		67
3.1.	Norge	67
3.1.1.	Generelle principper for indsatsen over for anbragte børn og unge.	68
3.1.2.	Retten til omsorg og respekten over for barnets og den unges rettigheder	69
3.1.3.	Retten til at bevæge sig uden for institutionens område	70
3.1.4.	Brug af elektroniske kommunikationsmidler	71
3.1.5.	Tvang og andre indgreb i den personlige integritet	71
3.1.6.	Kropsvisitation.	73
3.1.7.	Ransagning af opholdsrum og ejendele samt beslaglæggelse	73
3.1.8.	Test for stofmisbrug (urinprøver).	74
3.1.9.	Tilbageføring ved rømning	74
3.1.10.	Formelle krav om sagsbehandling og klage.	75
3.2.	Sverige	75
3.2.1.	Begrænsninger i bevægelsesfriheden	76
3.2.2.	Brug af (elektroniske) kommunikationsmidler	76
3.2.3.	Test for stofmisbrug.	76
3.2.4.	Kropsvisitation.	77
3.2.5.	Husregler	77
3.2.6.	Svensk udredningskomité.	77

Kapitel 4 Gennemgang af praksis	78
4.1. Kortlægning af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge	78
4.1.1. Fysisk magtanvendelse	78
4.1.2. Indgreb i privatlivets fred	79
4.1.3. Håndtering af relationer	80
4.1.4. Praktikernes forslag til ændringer og forbedringer	81
4.2. Budskaber fra Børnerådets børneekspertgrupper	82
4.2.1. Fysisk magtanvendelse	82
4.2.1.1. Rømning	82
4.2.1.2. Fortsat ophold i fællesskabet	83
4.2.1.3. Skade på egen eller andres ejendom	83
4.2.1.4. Efterrefleksion og læring	83
4.2.2. Indgreb i privatlivets fred	84
4.2.2.1. Undersøgelse af opholdsrum	84
4.2.2.2. Undersøgelse af person	85
4.2.2.3. Begrænsning i brug af elektroniske medier og kommunikation	85
4.2.3. Børn og unge anbragt i plejefamilier	85
4.2.3.1. Undersøgelse af opholdsrum	85
4.2.3.2. Skade på egen eller andres ejendom	86
4.2.3.3. Overvejelser om hvorvidt plejefamilier bør omfattes af magtanvendelsesbekendtgørelsen	86
4.3. Budskaber fra udvalgets besøgs- og dilemmadage	86
4.3.1. Udvalgets dilemmadage	86
4.3.1.1. Fysisk magtanvendelse	86
4.3.1.2. Indgreb i privatlivets fred	88
4.3.1.3. Børn og unge anbragt i plejefamilier samt anbragte børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne	89
4.3.2. Udvalgets besøgsdage	91
Kapitel 5 Udvalgets overvejelser og anbefalinger	94
Indledning	94
Rettigheder	95
5.1. Fokus på børns og unges rettigheder	95
5.1.1. Overvejelser	95
5.1.2. Anbefalinger	101
Begrænsninger	101
5.2. Omsorgsrettens indskrænkning af øvrige rettigheder	101
5.2.1. Overvejelser	101
5.2.2. Anbefalinger	105
5.3. Husregler	106
5.3.1. Overvejelser	106
5.3.2. Anbefalinger	107

5.4.	Fysisk magtanvendelse	107
5.4.1	Overvejelser	107
5.4.2.	Anbefalinger	115
5.5.	Elektroniske medier og kommunikation	116
5.5.1.	Overvejelser	116
5.5.2.	Anbefalinger	117
5.6.	Undersøgelse af person og opholdsrum	118
5.6.1.	Overvejelser	118
5.6.2.	Anbefalinger	119
5.7.	Rusmiddeltest	120
5.7.1.	Overvejelser	120
5.7.2.	Anbefalinger	123
5.8.	Børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse	124
5.8.1.	Udvalgets overvejelser	124
5.8.2.	Anbefaling	127
5.9.	Plejefamilier	127
5.9.1.	Overvejelser	127
5.9.2.	Anbefalinger	131
5.10.	Registrering og indberetning	132
5.10.1.	Overvejelser	132
5.10.2.	Anbefalinger	134
5.11.	Klageregler	135
5.11.1.	Overvejelser	135
5.11.2.	Anbefalinger	135
Bilag		
Bilag 1.	Rapport om ”Konsulentbistand i relation til Magtanvendelsesudvalget”, Rambøll 2013	137
Bilag 2.	Bilag til rapporten	248
Bilag 3.	Uddrag af serviceloven (kapitel 11, 24 og 24 a)	276
Bilag 4.	Magtanvendelsesbekendtgørelsen	293
Bilag 5.	Børnekonventionen	303
Bilag 6.	Baggrundsnotat om mulig lovmodel til forståelse af Magtanvendelsesudvalgets anbefalinger	322
Bilag 7.	Liste over emner som medlemmer af udvalget finder relevant, men som falder uden for udvalgets kommissorium	329

KAPITEL 1

INDLEDNING

1.1. UDVALGETS NEDSÆTTELSE OG KOMMISSORIUM

Udvalg om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge (Magtanvendelsesudvalget) blev nedsat af det daværende Social – og Integrationsministerium – nu Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold i juni 2013.

Udvalgets opgaver er beskrevet således i kommissoriet af 4. juli 2013:

„Erfaringer fra bl.a. Folketingets Ombudsmands inspektionsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder viser, at magtanvendelsesreglerne på børne- og ungeområdet fremstår uklare.

Et barn eller en ung har ikke den fulde retsevne som en voksen og kan måske have manglende forståelse for, hvilke konsekvenser en bestemt handling kan medføre og kan derfor ikke altid fuldt ud udøve selvbestemmelsesretten. I det daglige er forældrene derfor med til at afbalancere hensynene mellem selvbestemmelse og beskyttelse i relation til barnet eller den unge.

Når et barn bliver anbragt, er spørgsmålet derfor, om det døgntilbud, opholdssted eller plejefamilien, hvor barnet er anbragt, kan eller skal foretage den nævnte afbalancering på samme måde som forældrene, eller om der gælder andre juridiske og etiske grænser for en professionel eller en plejefamilies indblanding i barnets eller den unges beslutninger eller handlinger.

Formålet med reglerne om magtanvendelse er at beskytte børn og unge på døgninstitutioner og opholdssteder mod unødvendig magtanvendelse. Udgangspunktet for den indsats, der gives efter serviceloven på børne- og ungeområdet, er, at indsatsen skal ske med respekt for barnets eller den unges integritet og selvbestemmelse. Reglerne beskriver således, i hvilke situationer der undtagelsesvist må anvendes magt. Magtanvendelse over for børn og unge anbragt på opholdssteder, åbne døgninstitutioner, delvis lukkede døgninstitutioner og sikrede døgninstitutioner må som udgangspunkt kun ske, når forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet og må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk bistand.

Grænsedragningen mellem, hvad der er absolut påkrævet og ikke absolut påkrævet, kan imidlertid være svær at fastslå, og det forvaltes også meget uensartet i de enkelte tilbud til børn og unge.

Erfaringer bl.a. fra Folketingets Ombudsmands inspektionsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder viser f.eks., at der i forhold til børn og unge på visse opholdssteder bruges forskellige foranstaltninger i form af f.eks. regler om, at de unge efter anmodning skal aflægge urinprøver, og i form af, at de unges brug af og adgang til bl.a. mobiltelefon, computer og internet i visse tilfælde begrænses.

Med formålet om at afklare de etiske, juridiske og praktiske grænsedragninger for anvendelse af magt over for børn og unge i døgntilbud, på opholdssteder og i plejefamilier nedsættes derfor et udvalg om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge (Magtanvendelsesudvalget).

Magtanvendelsesudvalget får til opgave at beskrive udfordringerne i relation til brug af magt og komme med forslag til, hvordan et kommende regelsæt kan udformes. Opgaven for udvalget bliver at afbalancere hensynet til børn og unges oplevelse af, at der foretages grænseoverskridende foranstaltninger i form af f.eks. begrænsninger i adgangen til at kommunikere ved hjælp af computer eller mobiltelefon, og de ansvarlige institutioners legitime interesse i, både af ordensmæssig, pædagogisk og sikkerhedsmæssig karakter, at fastsætte sådanne restriktioner.

Ud over reglerne i serviceloven findes der regler om magtanvendelse i grundloven, lov om anvendelse af tvang i psykiatrien, lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter (tvangsindgrebsloven) og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Magtanvendelsesudvalget skal:

- Beskrive de etiske, juridiske og praktiske udfordringer på magtanvendelsesområdet i forhold til døgntilbud og opholdssteder til børn og unge og i forhold til børn og unge boende hos plejefamilier.
- Analysere det eksisterende hjemmelsgrundlag for magtanvendelse.
- Analysere de behov for tiltag på området, der efterlyses af henholdsvis børn og unge, de ansvarlige institutioner og plejefamilier.
- Komme med anbefalinger til konkrete forslag til løsninger på udfordringerne.
- Hvis det vurderes relevant, udarbejde nye forslag til regler om magtanvendelse, der sikrer de redskaber, som er nødvendige på anbringelsessteder og i plejefamilier under hensyntagen til barnets retssikkerhed.
- Vurdere, om der er særlige grupper, der har særlige behov, herunder børn med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Det forudsættes, at udvalgets forslag holdes inden for de eksisterende økonomiske rammer.

I arbejdet skal Magtanvendelsesudvalget inddrage erfaringer fra de øvrige nordiske lande. Der kan afholdes temadrøftelser og indkaldes eksterne eksperter mv.

Udvalget udpeges af social- og integrationsministeren og sammensættes af 1 formand, 1 repræsentant fra Social- og Integrationsministeriet, 1 repræsentant fra Justitsministeriet, 1 repræsentant fra Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, 3 eksperter, 1 repræsentant fra KL, 2 kommunale praktikere og 8 organisationer på børne- og ungeområdet (Børns Vilkår, Børnerådet, Plejefamiliernes Landsforening, Socialpædagogernes Landsforbund, Landsforeningen af opholdssteder, Foreningen af danske døgninstitutioner og Danske Handicaporganisationer). Sekretariatsbetjeningen varetages af Social- og Integrationsministeriet med deltagelse af Ankestyrelsen og Socialstyrelsen.

Magtanvendelsesudvalget udarbejder en betænkning inden udgangen af 2014. Formanden for udvalget fastlægger retningslinjerne for arbejdet. Social- og Integrationsministeriet afsætter de fornødne midler til udvalgets arbejde, herunder til inddragelse af eksterne konsulenter efter behov.“

Det bemærkes, at udvalget ikke har fundet det muligt, at afgive betænkningen inden for den oprindelige planlagte tidsramme.

1.2. UDVALGETS SAMMENSÆTNING

Magtanvendelsesudvalget fik ved nedsættelsen følgende sammensætning:

Formand:

Jens Møller, direktør hos Folketingets Ombudsmand

Medlemmer:

Dorte Bech Vizard, kontorchef i Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

Morten Niels Jakobsen, kontorchef i Justitsministeriet

Susanne Beck Petersen, chefkonsulent i Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse

Stine Jørgensen, lektor på Københavns Universitet

Eva Ersbøll, seniorforsker på Institut for Menneskerettigheder

Jessie Brender Olesen, konsulent hos Kommunernes Landsforening

Jette Pedersen, chefkonsulent hos Den Sociale Virksomhed

Birgitte Hove, chefkonsulent i Køge Kommune

Lars Emil Andersen, områdeleder på MultifunC Midtjylland – Grenen

Ingrid Hartelius Dall, børnerettighedsjurist hos Børns Vilkår

Trine Nyby, chefkonsulent hos Børnerådet

Jens Vegge Bjørck, formand for Plejefamiliernes Landsforening

Tore Kargo, socialfaglig konsulent i Socialpædagogernes Landsforbund

Geert Jørgensen, direktør for LOS – de private sociale tilbud

Gitte Callesen, næstformand for Foreningen af Danske Døgninstitutioner

Thomas Gruber, politisk konsulent hos Danske Handicaporganisationer

Endvidere har tre ungerepræsentanter, der tidligere har været anbragt, deltaget i en række af udvalgets møder, dilemmadage og besøgsdage.

Under udvalgsarbejdet er der sket følgende ændringer i udvalgets sammensætning:

- Den 3. februar 2014 udtrådte chefkonsulent Susanne Beck Petersen som medlem af udvalget og blev afløst af chefkonsulent Lise Wied Kirkegaard.
- Den 18. august 2014 udtrådte kontorchef Morten Niels Jakobsen som medlem af udvalget og blev afløst af kontorchef Louise Vadheim Guldborg.
- Den 29. august 2014 udtrådte kontorchef Dorte Bech Vizard som medlem af udvalget og blev afløst af kontorchef Lise Stidsen Vandahl.
- Den 12. september 2014 udtrådte chefkonsulent Trine Nyby som medlem af udvalget og blev afløst af juridisk konsulent Anna Marie Schurmann Carstens.
- Den 1. december 2014 udtrådte kontorchef Lise Stidsen Vandahl af udvalget og blev afløst af kontorchef Dan Holmgreen.

Ved betænkningens afgivelse havde udvalget herefter følgende sammensætning:

Formand:

Jens Møller, direktør hos Folketingets Ombudsmand

Medlemmer:

Dan Holmgreen, kontorchef i Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

Louise Vadheim Guldborg, kontorchef i Justitsministeriet

Lise Wied Kirkegaard, chefkonsulent i Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse

Stine Jørgensen, lektor på Københavns Universitet

Eva Ersbøll, seniorforsker på Institut for Menneskerettigheder

Jessie Brender Olesen, konsulent hos Kommunernes Landsforening

Jette Pedersen, chefkonsulent hos Den Sociale Virksomhed

Birgitte Hove, chefkonsulent i Køge Kommune

Lars Emil Andersen, områdeleder på MultifunC Midtjylland – Grenen

Ingrid Hartelius Dall, børnerettighedsjurist hos Børns Vilkår

Anna Marie Schurmann Carstens, juridisk konsulent hos Børnerådet

Jens Vegge Bjørck, formand for Plejefamiliernes Landsforening

Tore Kargo, socialfaglig konsulent i Socialpædagogernes Landsforbund

Geert Jørgensen, direktør for LOS – de private sociale tilbud

Gitte Callesen, næstformand for Foreningen af Døgn og Dagtilbud for udsatte børn og unge

Thomas Gruber, politisk konsulent hos Danske Handicaporganisationer

Udvalgets sekretariat bestod ved betænkningens afgivelse af:

Specialkonsulent Charlotte Avnsted, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

Specialkonsulent Christina Hviid, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

Fuldmægtig Stine Hildebrandt, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold
Fuldmægtig, Sarah Franzmann Berthelsen, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold
Specialkonsulent Annie Gaardsted Frandsen, Socialstyrelsen
Fuldmægtig Siri Leth Stolzenbach, Ankestyrelsen

Specialkonsulent Rikke Ilona Ipsen, Folketingets Ombudsmand har bistået formanden og sekretariatet samt deltaget i udvalgs møderne.

1.3. UDVALGETS ARBEJDE OG ARBEJDSFORM

Magtanvendelsesudvalget har afholdt 8 møder.

På det 3. møde i udvalget den 14. maj 2014 holdt digital learning advisor Lisbeth Brunebjerg Holmegaard fra Medierådet et oplæg om deres tilgang til børn og unges medieforbrug og rettigheder.

På det 5. møde i udvalget den 26. september 2014 holdt professor i strafferet ved Det Juridiske Fakultet på Københavns Universitet Jørn Vestergaard et oplæg om den juridiske ramme for magtanvendelse i folkeskolen.

Til brug for udvalgets arbejde har Rambøll for ministeriet gennemført en kortlægning af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge. Se nærmere under afsnit 4.1 om kortlægning af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge samt bilag 1.

Udvalget har med afsæt heri afholdt 3 dilemmadage omhandlende temaerne fysisk magtanvendelse, indgreb i privatlivets fred og magtanvendelse og andre indgreb over for børn og unge anbragt i plejefamilier samt anbragte børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne. Se nærmere i afsnit 4.3.1. om udvalgets dilemmadage.

På dilemmadagene har der endvidere været oplæg fra en række eksterne eksperter mv.

På udvalgets første dilemmadag den 22. januar 2014 holdt souschef og leder af sektion for børn og unge Kristina Vang Jensen fra Socialtilsyn Hovedstaden et oplæg om det nye socialtilsyns rolle i forhold til magtanvendelse og anbragte børn og unge.

På udvalgets anden dilemmadag den 19. februar 2014 holdt Frøydis Heyerdal og Hilde Rakvaag fra det norske Barneombud oplæg om de norske magtanvendelsesregler.

På udvalgets tredje dilemmadag den 5. marts 2014 holdt centerchef fra Center for Familiepleje i København Klaus Wilmann et oplæg om plejefamilier. Samme dag holdt centerchef i Center for

Børn med Handicap Sune Bjørn Larsen et oplæg og magtanvendelse i relation til børn og unge med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser.

Udvalget har forud for dilemmadagene haft forelagt dilemmaerne for tre forskellige børneekspertergrupper af anbragte børn og unge nedsat af Børnerådet, som har givet input til udvalget med henblik på at sikre et børneperspektiv. Se nærmere i afsnit 4.2. om budskaber fra Børnerådets børneekspertergrupper.

Endelig har udvalget som en del af sit arbejde aflagt besøg på 15 anbringelsessteder fordelt på forskellige anbringelsestyper og med forskellige målgrupper med henblik på at opnå en større indsigt i de problemstillinger, som ledelse og medarbejdere på de forskellige anbringelsessteder oplever i hverdagen. Se nærmere i afsnit 4.3.2 om udvalgets besøgsdage.

1.4. BETÆNKNINGENS OPBYGNING

I *kapitel 2* beskrives gældende ret om magtanvendelse. Kapitlet indeholder en generel beskrivelse af børn og unges rettigheder i henhold til Grundloven og de internationale konventioner på området samt forældreansvarsloven (lovbekendtgørelse nr. 1085 af 7. oktober 2014) og lov om social service (lovbekendtgørelse nr. 150 af 16. februar 2015 (serviceloven)). Derefter beskrives reglerne om anbringelse uden for hjemmet.

Reglerne om magtanvendelse omtales først ud fra en beskrivelse af den tilladte magtanvendelse efter serviceloven og dernæst gengives reglerne om magtanvendelse uden for serviceloven. Endvidere indeholder kapitlet en beskrivelse af anstaltsforholdet og adgangen til at fastsætte husregler. Herudover beskrives anbringelse som led i strafferetsplejen. Endelig indeholder kapitlet en beskrivelse af procesregler i relation til magtanvendelsesreglerne.

Kapitel 3 indeholder en kort beskrivelse af norsk og svensk ret om magtanvendelse.

I *kapitel 4* gennemgås praksis for magtanvendelse. Kapitlet indeholder et resumé af kortlægningen heraf. Endvidere indeholder kapitlet en opsummering af budskaber fra Børnerådets børneekspertergruppe. Endelig indeholder kapitlet en sammenfatning af budskaber fra udvalgets besøgs og dilemmadage.

Kapitel 5 indeholder udvalgets overvejelser og anbefalinger. En sammenfatning af disse anbefalinger er gengivet nedenfor under afsnit 1.5.

Som bilag til betænkningen er medtaget rapport om „Konsulentbistand i relation til Magtanvendelsesudvalget“, Rambøll 2013 (kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge), bilag til rapporten, uddrag af serviceloven (kapitel 11, 24 og 24 a), bekendtgørelse nr. 419 af 29. april 2014 om magtanvendelse over for børn og unge anbragt uden for hjemmet

(magtanvendelsesbekendtgørelsen), FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder (Børnekonventionen), baggrundsnotat om mulig lovmodel til forståelse af Magtanvendelsesudvalgets anbefalinger og liste over emner som medlemmer af udvalget finder relevant, men som falder uden for udvalgets kommissorium.

København, den 16. marts 2015

Jens Møller (formand)	Dan Holmgreen	Louise Vadheim Guldberg
Lise Wied Kirkegaard	Birgitte Hove	Jens Vegge Bjørck
Stine Jørgensen	Lars Emil Andersen	Tore Kargo
Eva Ersbøll	Ingrid Hartelius Dall	Geert Jørgensen
Jessie Brender Olesen	Anna Marie Schurmann Carstens	Gitte Callesen
Jette Pedersen		Thomas Gruber
Charlotte Avnsted	Stine Hildebrandt	Annie Gaardsted Frandsen
Christina Hviid	Sarah Franzmann Berthelsen	Siri Leth Stolzenbach
	Rikke Ilona Ipsen	

1.5. SAMMENFATNING AF UDVALGETS ANBEFALINGER

Magtanvendelsesudvalget er enige om, at der bør laves en ny og selvstændig lov, der regulerer børns og unges rettigheder, og som beskriver mulighederne for at foretage indgreb heri. Der gives hermed et signal om, at samfundet vægter børns og unges rettigheder højt, og at disse altid skal iagttages i indsatsen over for børn og unge. Det er udvalgets opfattelse, at hjemlen til at foretage væsentlige indgreb over for børn og unge af retssikkerhedsmæssige årsager bør fremgå direkte af lovgivningen. Det er endvidere udvalgets opfattelse, at der i lovgivningen også skal være fokus på børnenes og de unges rettigheder og ikke – som i dag – kun på hvilke indgreb i rettighederne, der skal være hjemmel til at foretage.

Udvalget (flertallets) anbefalinger indeholder følgende hovedpunkter:

Fokus på børns og unges rettigheder

Børns og unges grundlæggende rettigheder, der følger af bl.a. Grundloven, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (jf. lovbekendtgørelse nr. 750 af 19. oktober 1998) og Børnekonventionen, skal tydeliggøres i et nyt regelsæt om magtanvendelse over for anbragte børn og unge. Anbragte børn og unge skal i overensstemmelse med gældende regler kende til deres rettigheder og gøres bekendt med disse under en anbringelse uden for hjemmet i en form og et omfang tilpasset barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne. Forældremyndighedsindehaverne bør ligeledes informeres herom.

Omsorgsrettens indskrænkning af øvrige rettigheder

Den gældende retstilstand om rækkevidden af omsorgsretten samt rammerne for begrænsning af børns og unges øvrige rettigheder som led i opfyldelsen heraf, bør tydeliggøres og konkretiseres. Det bør præciseres, at udøvelsen af omsorg tager udgangspunkt i det, som anses for at være god og forsvarlig forældreomsorg, herunder at indsatsen skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste, jf. servicelovens § 46. Grænsefladerne mellem retten til omsorg og respekten for barnets eller den unges øvrige rettigheder bør beskrives så udtømmende som muligt i en vejledning med henblik på så vidt muligt at sikre, at der ikke eksisterer gråzoner. Når opfyldelsen af barnets eller den unges ret til omsorg kan medføre indskrænkninger i barnets eller den unges øvrige rettigheder, bør der altid ske en konkret afvejning mellem disse rettigheder og hensynet til de andre børn og unge, som er en del af fællesskabet, og hvis rettigheder også skal respekteres.

Husregler

Adgangen til at fastsætte husregler skal lovreguleres. Der udarbejdes vejledningsmateriale, som kan fungere som inspiration til, hvordan husregler kan udarbejdes, og gives eksempler på, hvordan man kan udforme husregler, der ikke går videre end formålet tilsiger og er tilpasset den målgruppe, som de retter sig til.

Fysisk magtanvendelse

Det præciseres i en fremtidig hjemmel om fysisk magtanvendelse, hvad der generelt skal forstås ved fysisk magtanvendelse. Det skal herunder tydeliggøres, hvad der menes med, at barnet eller den unge kan gøre skade på sig selv og andre, og ligeledes, at hensynet til fællesskabet kan legitimere brug af fysisk magtanvendelse. Det skal samtidig præciseres, hvornår der kan anvendes mindre indgribende fysisk magt i form af kortvarig fastholdelse eller bortvisning af barnet eller den unge fra fællesskabet på anbringelsesstedet. Mindre indgribende fysisk magt bør kunne foretages uden indberetning eller registrering. Der skal ikke være en generel adgang til at regulere bevægelsesfriheden på åbne anbringelsessteder ud over det, der kan reguleres i almindelige husregler. Børn og unge har ret til at bevæge sig frit inden for og uden for anbringelsesstederne og skal i videst muligt omfang kunne anvende de tilbud, der findes i lokalområdet – uanset at de er anbragt uden for hjemmet. Det beskrives mere indgående i en vejledning, hvad der anses for fysisk guidning, og hvad der ligger ud over dette. Der etableres hjemmel til, at et barn eller en ung, der ødelægger eller beskadiger ting af betydelig økonomisk værdi eller affektionsværdi, der tilhører en anden eller barnet eller den unge selv, i særlige tilfælde kortvarigt kan fastholdes eller føres til et andet opholdsrum. Indgreb kan kun ske efter en konkret vurdering og under iagttagelse af proportionalitetsprincippet. Hjemlen skal alene gælde for de anbringelsessteder, som har hjemmel til at anvende fysisk magt.

Elektroniske medier og kommunikation

Børn og unges ret til elektronisk kommunikation og de beskyttelseshensyn, der kan give adgang til at foretage begrænsninger heri, beskrives i en ny lov om magtanvendelse over for anbragte

børn og unge. Regler om børns og unges brug af elektroniske kommunikationsmidler bør fremgå af anbringelsesstedets eventuelle husregler.

Undersøgelse af person og opholdsrum

På opholdssteder og døgninstitutioner, jf. serviceloven § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, udvides personalets adgang til at undersøge barnets eller den unges person til også at omfatte gennemsøgning af barnet eller den unges tøj. Det præciseres, at personundersøgelse på sikrede afdelinger – i lighed med undersøgelse af opholdsrum – kan foretages, når barnet eller den unge anbringes på en sikret afdeling, før og efter besøg samt før og efter fravær fra den sikrede afdeling. I forbindelse med udvidelse af beføjelserne, udarbejdes der centrale retningslinjer for hvordan en personundersøgelse skal udføres med henblik på at sikre, at hensynet til barnets og den unges integritet varetages bedst muligt. Det skal undersøges, om der inden for rammerne af de gældende regler er mulighed for, at eksisterende tekniske og elektroniske løsninger, der anvendes andre steder til varetagelsen af tilsvarende sikkerheds- og ordensmæssige formål, vil kunne ibrugtages på de sikrede institutioner og de delvis lukkede institutioner og afdelinger.

Rusmiddeltest

Der etableres en klar lovhjemmel til, at et anbragt barn eller en ung kan give samtykke til at afgive en rusmiddeltest, hvis der efter konkrete omstændigheder er mistanke om, at vedkommende har indtaget rusmidler. Adgangen til at anvende rusmiddeltest skal betinges af et samtykke fra barnet eller den unge, samt for børn under 12 år ligeledes af forældremyndighedsindehaverne.

Børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse

Der indføres ikke særregler for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Det skal i en ny lov om magtanvendelse over for anbragte børn og unge i relation til fysisk magtanvendelse og den retlige rækkevidde af retten til omsorg i lovbemærkningerne og på vejledningsniveau konkretiseres, hvornår fysisk støtte, fastholdelse og guidning til f.eks. tandbørstning eller fastspænding med stofseleer til kørestol eller andet hjælpemiddel er omfattet af reglerne om magtanvendelse, og hvornår det betragtes som et led i omsorgen for barnet eller den unge.

Plejefamilier

Omsorgsrettens rækkevidde beskrives uddybende på vejledningsniveau og der udarbejdes vejledning på plejefamilieområdet. Plejefamilier skal via den eksisterende grunduddannelse og den løbende supervision og efteruddannelse, som plejefamilierne allerede tilbydes i dag, have viden om, hvordan anbragte børn og unge kan få den omsorg, de har behov for, så det sikres, at der ikke foretages uhjæmlede eller ikke-proportionale begrænsninger i de anbragte børns og unges rettigheder.

Der er ikke enighed i udvalget om, hvorvidt plejefamilier skal omfattes af de generelle regler om magtanvendelse. Nogle af udvalgets medlemmer indstiller, at plejefamilier skal have adgang til fysisk magtanvendelse og tilbageholdelse, hvis der på baggrund af barnets eller den unges behov træffes konkret afgørelse herom af børn og unge-udvalget. Andre af udvalgets medlem-

mer indstiller, at plejefamilier skal have adgang til fysisk magtanvendelse og tilbageholdelse efter de samme regler som døgninstitutioner og opholdssteder. En sidste andel af udvalgets medlemmer indstiller, at plejefamilier fortsat ikke skal have adgang til at anvende magt.

Registrering og indberetning

De gældende regler om registrering og indberetning, herunder de anbringende kommuners forpligtelser i forbindelse hermed, tydeliggøres og præciseres lovteknisk. Der udarbejdes et indberetningskema, som med fordel kan anvendes af anbringelsesstederne. Efter en magtanvendelse taler personalet, som led i den almindelige omsorg og pædagogiske praksis, med barnet eller den unge. Det er således afgørende, at personalet får forklaret barnet eller den unge, hvorfor der blev anvendt magt i den konkrete situation, og at barnet eller den unge får mulighed for at sætte ord på, hvordan situationen blev oplevet af pågældende, samt at personalet sammen med vedkommende kan finde en løsning på, hvorledes magtanvendelse kan undgås fremover i lignende situationer. Personalet skal i den forbindelse tage hensyn til barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne. Antallet af indberettede tilladte og ikketilladte magtanvendelser på landsplan bør offentliggøres årligt.

Klageregler

Klagereglerne tydeliggøres. Der skal tages særlige hensyn til børn og unge med nedsat funktionsevne i forhold til deres forudsætninger for at kunne påklage afgørelser.

Enkelte af udvalgets medlemmer har i forbindelse med overvejelserne afgivet mindretalsudtalelser på en række områder. Der henvises til afsnit 5.2.1. (omsorgsrettens indskrænkning af øvrige rettigheder), 5.4.1 (fysisk magtanvendelse), 5.5.1 (elektronisk medier og kommunikation), 5.7.1. (rusmiddeltest) og 5.8.1. (børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse).

Lovmodelskitse

Sekretariatet har, som opfølgning på udvalgets drøftelser og overvejelser, udarbejdet et forslag til en mulig lovmodelskitse (uden lovbemærkninger), som viser, hvordan anbefalinger mv. evt. kan omsættes til en mulig lovtekst, jf. bilag 6. Lovmodelskitzen er ikke drøftet i eller godkendt af udvalget.

KAPITEL 2

GÆLDENDE RET

2.1. BØRNS OG UNGES RETTIGHEDER

Børn og unges grundlæggende rettigheder følger bl.a. af grundloven, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, Børnekonventionen og FN's konvention af 13. december 2006 om rettigheder for personer med handicap (Handicapkonventionen).

Børn og unges ret til omsorg og tryghed fremgår af bl.a. serviceloven og forældreansvarsloven.

Den, der har forældremyndigheden over et barn, skal efter forældreansvarslovens § 2 drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om barnets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov. Barnet har ret til omsorg og tryghed. Barnet skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.

Hvis forældre ikke kan varetage omsorgen for deres barn, må det offentlige træde til, jf. serviceloven. Udgangspunktet for den omsorg og tryghed, der gives efter serviceloven, er, at indsatsen skal ske med respekt for barnets eller den unges integritet og medbestemmelse.

Børn og unge under 18 år har ret til medinddragelse, medbestemmelse og selvbestemmelse. Det er derfor et centralt princip, at barnets synspunkter skal inddrages i tilrettelæggelsen af indsatsen og have indflydelse i overensstemmelse med barnets alder, funktionsniveau og modenhed. Såvel den konkrete tilrettelæggelse som gennemførelse af foranstaltninger skal så vidt muligt ske i dialog med barnet eller den unge.

Dog erkendes det, at der kan opstå situationer, hvor det er nødvendigt at gribe ind i barnets eller den unges integritet. Som konsekvens heraf er der i serviceloven fastsat regler om i hvilke situationer, og hvordan sådanne tvangsmæssige foranstaltninger undtagelsesvist er tilladt bl.a. af hensyn til barnet selv. Servicelovens regler om magtanvendelse skal således beskytte børn og unge på døgninstitutioner og opholdssteder mod overgreb og unødvendig magtudøvelse.

Reglerne om magtanvendelse over for børn og unge har derudover snitflader til en række andre lovgivninger. Det gælder bl.a. sundhedsloven, lov om anvendelse af tvang i psykiatrien (psykiatriloven), folkeskoleloven m.v. Disse regler vil ikke blive gennemgået i denne betænkning.

2.1.1. Grundloven

Grundloven indeholder en række frihedsrettigheder, herunder retten til ytringsfrihed, foreningsfrihed, forsamlingsfrihed og religionsfrihed, der sætter grænser for, hvilke indgreb staten kan foretage i borgernes frihed. I forhold til magtanvendelse overfor børn og unge er de i praksis mest relevante bestemmelser grundlovens § 71 (om frihedsberøvelse) og § 72 (om boligens ukrænkelighed).

2.1.1.1. Grundlovens § 71

Grundlovens § 71 indeholder i stk. 1 og 2 nogle generelle bestemmelser, der gælder for enhver form for frihedsberøvelse, mens stk. 3-5 er begrænset til alene at omfatte den form for frihedsberøvelse, der består af anholdelse eller varetægtsfængsling. I stk. 6 og 7 er fastsat et særligt parlamentarisk tilsyn med frihedsberøvelser uden for strafferetsplejen, dvs. såkaldte administrative frihedsberøvelser.

Grundlovens § 71, stk. 1, fastslår, at den personlige frihed er ukrænkelig, og at ingen dansk statsborger på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning kan underkastes nogen form for frihedsberøvelse. Beskyttelsen omfatter efter bestemmelsen kun danske statsborgere (denne begrænsning har dog næppe den store betydning, da det vil være i strid med bl.a. artikel 14 sammenholdt med artikel 5 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og artikel 26 i FN's konvention af 16. december 1966 om borgerlige og politiske rettigheder, hvis udlændinge i praksis tillægges en ringere beskyttelse end danske statsborgere).

Grundlovens § 71, stk. 2, stiller krav om, at frihedsberøvelse skal ske med hjemmel i loven. Bestemmelsen indebærer, at frihedsberøvelse som udgangspunkt kun kan ske med hjemmel i en af Folketinget vedtaget lov eller en bekendtgørelse udstedt med hjemmel i en sådan lov. I litteraturen er det diskuteret, i hvilket omfang også retssædvaner eller analogi fra en lov kan danne hjemmel for en frihedsberøvelse (se f.eks. *Henrik Zahle: Dansk forfatningsret 3 – Menneskerettigheder, 3. udgave (2003)*, side 232 ff).

Grundlovens § 71, stk. 6, giver adgang til domstolsprøvelse for den, der administrativt er berøvet sin frihed. Hverken forarbejderne til grundlovsforslaget eller forfatningskommissionens betænkning indeholder nogen præcis beskrivelse af, hvilke indgreb der udgør „administrativ frihedsberøvelse“ efter bestemmelsen. Under rigsdagsforhandlingerne blev der imidlertid givet en række bidrag til fortolkningen af bestemmelsens rækkevidde i denne henseende, idet flere rigsdagsmedlemmer fremhævede forskellige eksempler på anvendelsesområdet, herunder navnlig indgreb inden for lovgivningen om sindssyge og åndssvage, anbringelse af forsømmelige forsørgere og børns fjernelse fra hjemmet (det er uanset tilkendegivelserne under rigsdagsforhandlingerne omdiskuteret i litteraturen, om fjernelse af børn fra hjemmet kan anses for omfattet af § 71, stk. 6, se f.eks. *Danmarks Riges Grundlov med kommentarer, (2. udgave, 2006)*, redigeret af *Henrik Zahle*, side 446 ff.).

Forarbejderne til lov om rettens pleje (lovbekendtgørelse nr. 1309 af 9. december 2014 (retsplejelovens)) kapitel 43 a om prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse indeholder en opregning af indgreb, der anses for omfattet af grundlovens § 71, stk. 6 (se Folketingstidende 1953-54, tillæg A, sp. 1514-15). Den opregning af indgreb, der er foretaget i disse forarbejder, kan dog ikke anses for at være en udtømmende angivelse af rækkevidden af grundlovens § 71, stk. 6 (se *Max Sørensen: Statsforfatningsret (1969)*, side 330 f og højesteretsdommer Th. Gjerulffs kommentar til U1959.346H i TfR 1960 s. 240 ff.). Også under Folketingets behandling af særlovskomplekset af 11. juni 1954 blev spørgsmålet om den nærmere afgrænsning af begrebet frihedsberøvelse berørt, idet flere under folketingsbehandlingen gav udtryk for tvivl om, hvorvidt frihedsberøvelse omfattede andre indgreb end „egentlig indespærring“ eller „korporlig indespærring“ (se *Malte Johannes Mikkelsen: Juristen 1961*, side 456 ff.). Spørgsmålet om bestemmelsens rækkevidde har også været fremme flere gange i retspraksis (se f.eks. afgørelserne refereret i U1956.211H, U1956.1028H, U1956.1033/2H og U1959.346H).

Der kan angives en række momenter, der må tillægges væsentlig betydning ved fastlæggelsen af begrebets indhold. I grundlovens begreb om frihedsberøvelse ligger således navnlig:

- 1) at indgrebet skal gå ud på en begrænsning af lokalfriheden, dvs. retten til selv at bestemme sit opholdssted
- 2) at indgrebet enten skal ophæve lokalfriheden eller dog i væsentlig grad indskrænke den
- 3) at indgrebet enten skal kunne gennemtvinges ved umiddelbar magtanvendelse eller dog håndhæves ved, at der i tilfælde af undvigelse kan idømmes frihedsstraf
- 4) at indgrebets umiddelbare formål ikke må være opfyldelsen af en almindelig lovbestemt handlepligt
- 5) at indgrebet ikke må være af ganske kortvarig karakter (se FT 1974-75, till. B, sp. 880).

Det bemærkes i tilknytning hertil, at det i litteraturen synes at være den overvejende opfattelse, at anbringelse af børn under 18 år uden for hjemmet, som sker uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, er omfattet af § 71, stk. 6. Der synes endvidere i litteraturen at være enighed om, at § 71, stk. 6, som udgangspunkt finder anvendelse, når en mindreårig administrativt anbringes udenfor hjemmet mod sin vilje (se *Danmark Riges Grundlov med kommentarer, (2. udgave, 2006), redigeret af Henrik Zahle, side 447*).

Uden for grundlovens § 71, stk. 6, falder frihedsberøvelse inden for strafferetsplejen, frihedsberøvelse besluttet af en dømmende myndighed samt frihedsberøvelse, der har hjemmel i lovgivningen om udlændinge.

Efter grundlovens § 71, stk. 6, sker forelæggelsen for domstolene efter begæring af den frihedsberøvede eller den, der handler på hans vegne. Den frihedsberøvede skal således ikke selv udtage stævning, men kan blot over for vedkommende administrative myndighed fremsætte begæring om, at frihedsberøvelsens lovlighed ønskes prøvet. Den administrative myndighed har i så fald pligt til at foranstalte, at sagen indbringes for domstolene. Adgangen til domstolsprøvelse

efter § 71, stk. 6, adskiller sig herved fra den almindelige bestemmelse om domstolskontrol med forvaltningen efter grundlovens § 63.

De nærmere regler om proceduren for domstolsprøvelsen fremgår af retsplejelovens kapitel 43 a, som finder anvendelse ved frihedsberøvelse uden for strafferetsplejen, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, når andet ikke er bestemt ved lov, jf. retsplejelovens § 468. Særlige bestemmelser om domstolsprøvelsen er fastsat i servicelovens §§ 169-172.

Prøvelsens genstand efter § 71, stk. 6, er frihedsberøvelsens lovlighed, og domstolene prøver fuldt ud, om de formelle og materielle betingelser for frihedsberøvelsens iværksættelse og opretholdelse er opfyldt. Der er i litteraturen enighed om, at prøvelsesretten ikke kan afskæres ved lov (se *Danmarks Riges Grundlov med kommentarer*, (2. udgave, 2006), redigeret af Henrik Zahle, side 452).

Med grundlovens § 71, stk. 7, er der etableret et af Folketinget valgt tilsyn, hvortil de frihedsberøvede, som er omfattet af stk. 6, har adgang til at rette henvendelse. Folketinget vælger ved begyndelsen af hver folketingssamling 9 medlemmer til dette tilsyn, jf. Folketingets forretningsordens § 7, stk. 4.

2.1.1.2. Grundlovens § 72

Grundlovens § 72 fastslår, at boligen er ukrænkelig, hvilket er en retspolitisk erklæring uden retligt indhold (se f.eks. *Danmarks Riges Grundlov med kommentarer*, (2. udgave, 2006), redigeret af Henrik Zahle, side 457). Bestemmelsen fastslår endvidere, at følgende særlige indgreb, hvor ingen anden lov hjemler en særegen undtagelse, alene kan ske efter en retskendelse:

- 1) husundersøgelse
- 2) beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer
- 3) brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden

Begrebet *husundersøgelse* tager først og fremmest sigte på undersøgelse af den private bolig, men også andre rum, der ikke er offentligt tilgængelige, er omfattet af begrebet, herunder f.eks. lagerrum, forretningslokaler, kontorer mv. Den præcise rækkevidde af bestemmelsen kan dog give anledning til nogen tvivl (se bl.a. *Danmarks Riges Grundlov med kommentarer*, (2. udgave, 2006), redigeret af Henrik Zahle, side 457).

Beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer omfatter enhver rådighedsberøvelse, uanset om den er varig eller midlertidig, og *undersøgelse* omfatter både undersøgelser på stedet og undersøgelser andetsteds. Begrebet „breve og andre papirer“ omfatter private notater, manuskripter, forretningspapirer, regnskaber, protokoller o. lign. Legitimationspapirer som f.eks. pas og kørekort, der er beregnet til forevisning, kan derimod ikke anses for omfattet. Det er intet krav, at der er tale om et fysisk dokument, idet også oplysninger, der alene findes i elektronisk form, må anses for omfattet (se *Henrik Zahle: Dansk forfatningsret 3 – Menneskerettigheder*, 3. udgave (2003), side 261).

Brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden omfatter foranstaltninger, der tager sigte på at opnå kendskab til meddelelser, der overføres på denne måde. Foranstaltninger, der vedrører spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen overhovedet er sendt, er også omfattet. Begrebet må antages at omfatte enhver form for telekommunikation (se *Max Sørensen: Statsforfatningsret, 2. udgave ved Peter Germer (1973)*, side 360 med henvisninger).

I den statsretlige litteratur er det diskuteret, om grundlovens § 72 gælder uden for strafferetsplejen (se *Danmarks Riges Grundlov med kommentarer, (2. udgave, 2006)*, redigeret af Henrik Zahle, side 459 med henvisninger). Spørgsmålet er ikke afgjort i retspraksis, men må på baggrund af nyere lovgivningspraksis antages at skulle besvares bekræftende (se *Danmarks Riges Grundlov med kommentarer, (2. udgave, 2006)*, redigeret af Henrik Zahle, side 459). Betænkning nr. 1039/1985 om tvangsindgreb uden for strafferetsplejen tog ikke stilling til spørgsmålet. Det gjorde Retssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1428/2003 heller ikke udtrykkeligt, men i kommissoriet for kommissionen blev det lagt til grund, at bestemmelsen fandt anvendelse, og kommissionens lovforslag og den senere af Folketinget enstemmigt vedtagne lov byggede på denne antagelse (se f.eks. betænkningen s. 7f. og s. 173f.).

De indgreb, der er omfattet af grundlovens § 72, må som udgangspunkt alene foretages på baggrund af en retskendelse, idet kravet om retskendelse dog kan fraviges ved lov. Det antages endvidere, at en fravigelse fra kravet også kan støttes på en fortolkning af loven. I overensstemmelse med Justitsministeriets vejledning om lov kvalitet, (1. udgave, 2005), vil det – i de tilfælde hvor lovgivningsmagten har udnyttet muligheden for at fravige kravet om retskendelse – dog normalt være udtrykkeligt bestemt, at det pågældende indgreb kan foretages uden retskendelse. Spørgsmålet om, i hvilket omfang kravet om retskendelse bør fraviges ved lov, er bl.a. behandlet i betænkning nr. 1039/1985 om tvangsindgreb uden for retsplejen og i Retssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1428/2003.

2.1.2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention trådte i kraft den 3. september 1953, efter at 10 medlemsstater, herunder Danmark, havde deponeret deres ratifikationsinstrumenter, jf. konventionens artikel 59, stk. 3. Konventionen indeholder en lang række forskellige borgerlige og politiske rettigheder. Størst betydning i forhold til spørgsmålet om magtanvendelse over for børn og unge har umiddelbart konventionens artikel 3 (om forbud mod tortur), artikel 5 (om frihedsberøvelse), artikel 8 (om retten til privat- og familieliv) og artikel 2 i den 4. tillægsprotokol til konventionen (om retten til bevægelsesfrihed).

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention er inkorporeret i dansk ret ved lov nr. 285 af 29. april 1992, jf. lovbekendtgørelse nr. 750 af 19. oktober 1998 om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

2.1.2.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 3

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3 indeholder et forbud mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Forbuddet gælder uanset offerets adfærd eller handlinger.

Artikel 3 vil bl.a. kunne finde anvendelse i forhold til sager om fysisk magtanvendelse over for frihedsberøvede personer. Efter Domstolens praksis udgør det en krænkelse af artikel 3, hvis fysisk magtanvendelse over for frihedsberøvede personer går ud over det absolut nødvendige vurderet i forhold til den frihedsberøvedes egen handlemåde (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 208 med henvisninger til praksis).

De forhold, under hvilke en person er frihedsberøvet, kan efter omstændighederne ligeledes udgøre en krænkelse af artikel 3. Ved vurderingen af, om det er tilfældet, foretager Domstolen en helhedsvurdering, hvor den bl.a. ser på cellens størrelse, i hvilket omfang der er tale om overbelægning, de sanitære forhold, muligheder for rekreation og fysisk aktivitet, lægelig behandling mv. (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 215 med henvisninger til praksis).

Forbud mod tortur mv. findes også i artikel 3 i FN's konvention mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf og artikel 7 i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder. Børnekonventionen artikel 37, litra a, og Handicapkonventionen artikel 15 indeholder ligeledes forbud mod tortur mv.

2.1.2.2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 5

Det følger af den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, stk. 1, 1. pkt., at enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed. Selv om bestemmelsen sonderer mellem „frihed“ og „personlig sikkerhed“, behandles dette i praksis som én rettighed (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention* (3. udgave, 2011), side 288). Det er efter bestemmelsen „enhver“, der har ret til frihed og sikkerhed. Det betyder, at enhver person, hvad enten vedkommende er i frihed eller er frihedsberøvet, er berettiget til den beskyttelse, der følger af bestemmelsen, dvs. til ikke at blive frihedsberøvet eller forblive frihedsberøvet, medmindre betingelserne i artikel 5, stk. 1, er opfyldt, og til i forbindelse med anholdelsen eller frihedsberøvelsen at have adgang til de retssikkerhedsgarantier, der følger af artikel 5, stk. 2-5, i det omfang de er relevante (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 271 med henvisninger).

Artikel 5 er begrænset til berøvelse af den fysiske frihed og omfatter ikke begrænsninger i bevægelsesfriheden, der i stedet er omfattet af artikel 2 i den 4. tillægsprotokol til konventionen. Ved vurderingen af, om der er tale om frihedsberøvelse eller begrænsninger i bevægelsesfriheden, tages der udgangspunkt i den konkrete situation, og denne vurderes ud fra en flerhed af kriterier, herunder foranstaltningens karakter, varighed, virkninger og udførelsesmåde (se *Jon Fridrik*

Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010), side 271. Fastlæggelsen af, om der foreligger en frihedsberøvelse efter artikel 5, sker konkret ud fra graden eller intensiteten af restriktionen snarere end ud fra en vurdering af indgrebets karakter (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011), side 289*).

En frihedsberøvelse skal efter artikel 5, stk. 1, 2. pkt., være i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde. Det følger endvidere af de enkelte litra i artikel 5, stk. 1, at frihedsberøvelsen skal være „lovlig“. Der gælder således et dobbelt hjemmelskrav. Samtykke er ikke i alle tilfælde tilstrækkeligt til at retfærdiggøre en frihedsberøvelse (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011), side 287* med henvisning til praksis).

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i praksis stillet en række såkaldte kvalitative krav til de retsregler, der udgør grundlaget for en frihedsberøvelse. Retsreglerne skal være *tilgængelige*, de skal være *tilstrækkeligt klare og præcise*, og *retstilstanden skal være forudsigelig* (Se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010), side 278* med henvisning til praksis). Der lægges ved vurderingen af disse krav i praksis vægt på, om de nationale regler yder en tilstrækkelig beskyttelse mod vilkårlige indgreb fra myndighedernes side (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010), side 278* med henvisning til praksis). Endvidere er det et krav, at der er processuelle retssikkerhedsgarantier til beskyttelse mod vilkårlige frihedsberøvelser (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010), side 278* med henvisning til praksis).

Artikel 5 stiller krav til frihedsberøvelsens formål. For at være forenelig med konventionen skal en frihedsberøvelse således varetage mindst ét af de formål og dermed være omfattet af mindst en af de frihedsberøvelsesgrunde, der er opregnet i artikel 5, stk. 1, litra a-f. Opregningen af frihedsberøvelsesgrunde er udtømmende og skal fortolkes indskrænkende. Det er dog accepteret, at særlige situationer kan legitimere restriktioner, der under normale omstændigheder ville blive anset for frihedsberøvelser. Sådanne „implied limitations“ omfatter f.eks. restriktioner som følge af særlige ansættelsesbetingelser, anstaltsophold, militærtjeneste mv. (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011), side 292f.* med henvisning til praksis).

Som udgangspunkt indeholder artikel 5 ikke et proportionalitetskrav svarende til de almindelige undtagelsesbestemmelser, der findes i artikel 8-11. Det vil derfor normalt være tilstrækkeligt, at en lovlig frihedsberøvelse har hjemmel i én eller flere af undtagelsesbestemmelserne, og at der er en forbindelse mellem frihedsberøvelsen og opnåelsen af det forfulgte formål (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011), side 295f.* med henvisning til praksis).

Efter artikel 5, stk. 1, litra d, kan der ske frihedsberøvelse af mindreårige i to tilfælde. En mindreårig kan således frihedsberøves med det formål at føre tilsyn med hans opdragelse eller med det formål at stille ham for den kompetente retlige myndighed. Praksis vedrørende litra d knytter sig til det første tilfælde. Da formålet med frihedsberøvelsen i dette tilfælde skal være at „føre tilsyn med hans opdragelse“, stilles der efter praksis visse krav til det sted, hvor den mindreårig er frihedsberøvet. Dette skal således være egnet til formålet. Om en person er „mindreårig“, afgøres som udgangspunkt på grundlag af national lovgivning.

Af artikel 5, stk. 4, følger det, at enhver frihedsberøvet er berettiget til at få frihedsberøvelsens lovlighed prøvet af en domstol. Alle frihedsberøvede er omfattet af bestemmelsen. Det gælder, uanset hvilken begrundelse der er anvendt som grundlag for frihedsberøvelsen. Der kan således selvstændigt statuere krænkelser af stk. 4, uanset om stk. 1 isoleret set er overholdt (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011)*, side 347 med henvisning til praksis). Artikel 5, stk. 4, forudsætter, at den frihedsberøvede underrettes om grundene til frihedsberøvelsen, således at den pågældende bliver i stand til at indbringe spørgsmålet om lovligheden af frihedsberøvelsen for en domstol (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011)*, side 347 med henvisning til praksis).

Efter artikel 5, stk. 5, har en person ret til erstatning, hvis en national myndighed har konstateret, at en frihedsberøvelse var i strid med artikel 5, stk. 1-4. Bestemmelsen udgør en særregel i forhold til den almindelige erstatningspligt efter konventionens artikel 13. Hvis en person ikke har fået tildelt erstatning af de nationale domstole, kan vedkommende klage selvstændigt til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol over krænkelser af artikel 5, stk. 5 (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011)*, side 360 med henvisning til praksis).

Der findes også bestemmelser om frihedsberøvelse i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder artikel 9, Børnekonventionen artikel 37 og Handicapkonventionen artikel 14.

2.1.2.3. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 8

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 er en af de i praksis mest betydningsfulde materielle konventionsrettigheder. Bestemmelsen omfatter efter sin ordlyd retten til respekt for *privatliv, familieliv, hjem og korrespondance*. Ingen offentlig myndighed må gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

Der er ingen entydig og skarp afgrænsning mellem de enkelte rettighedselementer i bestemmelsen. Begrebet „privatliv“ fungerer som en art overbegreb, hvis selvstændige indhold er bredt dækkende og forholdsvis vagt afgrænset i forhold til de øvrige rettighedselementer (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011)*, side 642). Disse

afgrænsningsvanskeligheder er dog ikke afgørende, da det væsentlige i praksis er, om artikel 8 som helhed er anvendelig eller ej. Offentlige myndigheders behandling af personfølsomme oplysninger kan efter omstændighederne udgøre indgreb i retten til respekt for privatliv, som må vurderes i henhold til artikel 8, stk. 2 (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention* (3. udgave, 2011), side 665).

Ordet „respekt“ skal ses i sammenhæng med statens generelle beskyttelsesforpligtelse efter konventionens artikel 1, således at der påhviler staten både positive og negative forpligtelser i forhold til beskyttelsen af de rettigheder, der er omfattet af artikel 8. Staten er dermed for det første forpligtet til som udgangspunkt at afstå fra indgreb i retten til privatliv mv. For det andet er staten i et vist omfang positivt forpligtet til at yde den enkelte person bistand i forbindelse med realiseringen af rettighederne omfattet af artikel 8 (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention* (3. udgave, 2011), side 644).

Forældres og børns nydelse af gensidigt samvær udgør en grundlæggende del af retten til „familieliv“. Det gælder, uanset om forholdet mellem en af forældrene og barnet er brudt, f.eks. på grund af separation, skilsmisse eller samlivsophævelse, ligesom retten heller ikke bringes til ophør som følge af tvangsfjernelse af et barn (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 640). Når myndigheder træffer foranstaltninger, der begrænser eller hindrer forældres og børns samvær, foreligger der derfor et indgreb i retten til familieliv, der skal kunne retfærdiggøres i medfør af artikel 8, stk. 2, for at være foreneligt med konventionen. Sådanne indgreb kan bl.a. bestå i anbringelse af børn uden for hjemmet uden samtykke, begrænsninger i kontakten mellem børn og forældre, adoption uden samtykke og afgørelser om forældremyndighed (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 640f.). Også valget af anbringelsessted for barnet vil kunne rejse spørgsmål i forhold til artikel 8 (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention* (3. udgave, 2011), side 726), ligesom et sådant indgreb vil kunne rejse spørgsmål i forhold til artikel 2 i den 4. tillægsprotokol til konventionen, jf. afsnit 2.1.2.4.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol prøver i sager om tvangsfjernelse af børn, om de grunde, som de nationale myndigheder har anført som begrundelse for tvangsfjernelsen, er relevante og tilstrækkelige og kan retfærdiggøre indgrebet. Domstolen tager ved denne vurdering hensyn til, at det varierer fra medlemsstat til medlemsstat, hvad der skal til, før offentlige myndigheder griber ind (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 641). Den skønsmargin, som Domstolen på denne baggrund indrømmer medlemsstaterne, varierer dog, alt efter om der er tale om selve tvangsfjernelsen og dens opretholdelse eller den måde, hvorpå tvangsfjernelsen gennemføres.

I forhold til beslutninger om tvangsfjernelse, herunder nægtelse af at hjemgive et tvangsfjernet barn, har de nationale myndigheder typisk en vid skønsmargin (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 643). Domstolens

praksis er derimod anderledes restriktiv, når det drejer sig om den måde, hvorpå en anbringelse gennemføres, og yderligere begrænsninger i forældrenes rettigheder (sådanne yderligere begrænsninger kan f.eks. bestå i en begrænsning af samvær, en beslutning om overvåget samvær, en beslutning om helt at afskære samvær eller en beslutning om alene at tillade telefonisk kontakt med barnet (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010)*, side 645), herunder ret til samvær (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010)*, side 643f.). Dette hænger sammen med, at tvangsfjernelse af et barn normalt skal anses for en midlertidig foranstaltning, der skal bringes til ophør, så snart omstændighederne tillader det. Forældrene har således krav på og medlemsstaterne en positiv pligt til at sikre, at der træffes foranstaltninger med henblik på, at forældrene kan blive genforenet med barnet (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010)*, side 646 med henvisning til praksis). De nationale myndigheder skal derfor regelmæssigt vurdere, om betingelserne for at opretholde foranstaltningen er opfyldt (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010)*, side 646). Artikel 8 indebærer desuden, at der må stilles ganske strenge krav til de processuelle garantier for forældrene i den nationale beslutningsprocedure (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011)*, side 724).

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 beskytter ud over retten til privat- og familieliv desuden retten til respekt for hjemmet. Begrebet „hjem“ omfatter først og fremmest en persons bolig, men er efter Domstolens praksis dog ikke udelukkende begrænset hertil, idet også visse professionelle eller kommercielle lokaler, herunder forretnings- og kontorlokaler, kan være omfattet (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011)*, side 750f.). I praksis forekommer indgreb i hjemmet omfattet af artikel 8 oftest i forbindelse med efterforskningskridt i strafferetsplejen, f.eks. ransagning og beslaglæggelse, samt på en række forvaltningsområder, hvor der er adgang til at foretage besigtigelse og undersøgelse (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011)*, side 749).

Retten til respekt for „korrespondance“ indebærer som udgangspunkt en ret til meddelelseshemmelighed i forbindelse med samtlige former for kommunikation, herunder telefonopkald og -samtaler, telegrammer, telefax, radiokommunikation, e-mail og anden internetkommunikation. Enhver form for forstyrrelse eller overvågning, f.eks. i form af brevåbning, brevstandsning, aflytning, registrering mv., af personers kommunikation uden deres forudgående tilladelse er omfattet (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011)*, side 755).

Et større antal sager ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har vedrørt adgangen til at kommunikere med omverdenen for indsatte i fængsler og andre institutioner for frihedsberøvede. Domstolen har tidligere i disse sager udvist en vis tilbageholdenhed, idet proportionalitetskravet efter artikel 8, stk. 2, dog indebærer, at den tilladte myndighedskontrol er begrænset

til de tilfælde, hvor der er konkretiseret mistanke om misbrug (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention* (3. udgave, 2011), side 761 med henvisning til praksis). Også på andre områder end efterforskning, strafafsoning og andre tilfælde af frihedsberøvelse kan der forekomme indgreb i retten til respekt for korrespondance, f.eks. ved forbud mod korrespondance mellem forældre og et tvangsanbragt barn (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention* (3. udgave, 2011), side 762 med henvisning til praksis).

Indgreb i retten til privatliv mv. skal for at være i overensstemmelse med konventionen i alle tilfælde være nødvendigt i et demokratisk samfund begrundet i de hensyn, der er opregnet i artikel 8, stk. 2. Kravet om „nødvendighed“ er i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis i det væsentlige blevet fortolket som et krav om proportionalitet, dvs. at der skal være en rimelig balance mellem det formål, der ønskes opnået med det aktuelle indgreb, og det middel hertil, som indgrebet repræsenterer (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention* (3. udgave, 2011), side 766).

Endvidere skal et indgreb være i overensstemmelse med loven for at være foreneligt med konventionen. Legalitetskravet indeholder to led. For det første skal indgrebet have hjemmel i national lovgivning. Ved vurderingen heraf, lader Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol det i første omgang være op til de nationale myndigheder, herunder navnlig domstolene, at fortolke og anvende national ret, og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol vil som udgangspunkt ikke tilsidesætte denne vurdering (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 589 med henvisninger). For det andet stilles der visse kvalitative krav til hjemmelsgrundlaget. At indgrebet skal være foreskrevet ved lov indebærer et krav om, at de nationale retsregler, der udgør hjemmelsgrundlaget, skal være forenelige med retsstatsprincippet, hvilket betyder, at retsreglerne skal være tilgængelige og retstilstanden forudsigelig (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 591 med henvisninger).

Der findes også bestemmelser om retten til respekt for privatliv mv. i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder artikel 17, Børnekonventionen artikel 16 og Handicapkonventionen artikel 22.

2.1.2.4. Artikel 2 i den 4. tillægsprotokol til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Artikel 2, stk. 1 og 2, vedrører personers fysiske frihed og beskytter mod begrænsninger i personers bevægelsesfrihed. Bestemmelsen har til formål at sikre enhver person frihed til at bevæge sig inden for og forlade statens område. Det er en forudsætning for anvendelse af artikel 2, at der foreligger en foranstaltning, der direkte eller indirekte begrænser en persons bevægelsesfrihed (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere* (3. udgave, 2010), side 996).

Bestemmelsen beskytter „enhver“ og omfatter således ikke blot egne statsborgere, men også statsborgere fra andre stater og statsløse personer, idet beskyttelsen dog er betinget af, at den

pågældende person befinder sig lovligt på statens område. Det tilkommer som udgangspunkt medlemsstaterne at afgøre, hvem der lovligt befinder sig inden for deres grænser (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010)*, side 1327).

Indgreb i retten til bevægelsesfrihed kan bestå af en række forskellige foranstaltninger, herunder at en person pålægges at tage ophold inden for et bestemt geografisk område, nægtes at tage ophold inden for et bestemt geografisk område eller får inddraget legitimationspapirer, der er nødvendige for at kunne færdes frit inden for eller forlade en stat (se *Jon Fridrik Kjølbro: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere (3. udgave, 2010)*, side 996).

Artikel 2 om bevægelsesfrihed skal som nævnt ovenfor under afsnit 2.1.2.2 ses i sammenhæng med konventionens artikel 5 om frihedsberøvelse. Som nævnt i forbindelse med gennemgangen af artikel 5 sker fastlæggelsen af, om der foreligger en frihedsberøvelse eller en begrænsning af bevægelsesfriheden konkret ud fra graden eller intensiteten af restriktionen snarere end ud fra en vurdering af indgrebets karakter. Efter Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis er grænsedragningen mellem de to bestemmelser hårfin, men om et indgreb skal henføres til konventionens artikel 5 som frihedsberøvelse eller blot skal anses som et indgreb i bevægelsesfriheden efter artikel 2 i den 4. tillægsprotokol har ofte afgørende betydning for, om indgrebet er foreneligt med konventionen (se *Peer Lorenzen m.fl.: Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (3. udgave, 2011)*, side 1329). Hvor en frihedsberøvelse efter konventionens artikel 5 således kun er i overensstemmelse med konventionen, hvis indgrebet kan retfærdiggøres ud fra den udtømmende liste af grunde, som er opregnet i artikel 5, stk. 1, kan et indgreb i bevægelsesfriheden retfærdiggøres af de bredere hensyn, der er opregnet i artikel 2, stk. 3 og 4 i den 4. tillægsprotokol, og som bl.a. giver mulighed for restriktioner, der er indført ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund for bl.a. at forebygge forbrydelse, beskytte sundheden, beskytte andres rettigheder og friheder eller som i et demokratisk samfund tjener almenvellet.

2.1.3. EU's charter om grundlæggende rettigheder artikel 24

Artikel 24 i EU's charter om grundlæggende rettigheder omhandler børns rettigheder. Bestemmelsen bygger navnlig på artikel 3, 9, 12 og 13 i FN's Børnekonvention, jf. nedenfor, som er tiltrådt af alle EU's medlemsstater.

Af artikel 24, stk. 1, fremgår det, at børn har ret til den beskyttelse og omsorg, der er nødvendig for deres trivsel. Børn skal efter denne bestemmelse frit kunne udtrykke deres synspunkter, og der skal tages hensyn hertil i forhold, der vedrører dem, i overensstemmelse med deres alder og modenhed. Det fremgår endvidere af bestemmelsens stk. 2, at barnets tarv skal komme i første række i alle handlinger vedrørende børn, uanset om de udføres af offentlige myndigheder eller private institutioner.

Af artikel 24, stk. 3, følger det, at ethvert barn har ret til regelmæssigt at have personlig forbindelse og direkte kontakt med begge sine forældre, medmindre dette er i modstrid med barnets interesser. Med stk. 3 tages der herved højde for, at EU-retten som led i indførelsen af et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed i civilretlige spørgsmål har grænseoverskridende virkninger, som hjemles ved artikel 81 i traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde, og bl.a. kan omfatte samværsret, så barnet kan bevare en personlig og direkte regelmæssig kontakt med begge sine forældre.

Med Lissabon-Traktaten er Charteret – og dermed artikel 24 – den 1. december 2009 blevet juridisk bindende og har fået samme status som traktaterne, jf. EU-traktatens art. 6, stk. 1. Det betyder, at Charteret i dag har forrang for national ret, som i tilfælde af konflikt derfor må tilsidesættes.

Charteret er dog underlagt den begrænsning, at det kun gælder for medlemsstaterne, ”når de gennemfører EU-retten“, jf. Charterets artikel 51. Formuleringen „kun når de gennemfører EU-retten“ skal ikke forstås således, at Charteret alene binder medlemsstaterne, når de implementerer EU-ret eller træffer afgørelser i medfør heraf. I den forklarende rapport til Charterets artikel 51 anvendes således kriteriet, „når medlemsstaterne handler inden for rammerne af EU-retten“. EU-Domstolen har desuden forudsat, at Charteret gælder generelt inden for EU-rettens anvendelsesområde, dvs. også på områder, hvor ingen sekundær EU-ret finder anvendelse (se dom af 15. november 2001 i sag C-256/11, Dereci. Se endvidere dommen af 21. december 2011 i de forenede sager C-411/10 og C-493/10, N.S.). Derimod finder Charteret ikke anvendelse på retsakter, som danske myndigheder udsteder uden for EU-rettens saglige anvendelsesområde (se dom af 12. november 2010 i sag C-339/10, Asparuhov Estov, dom af 15. september 2011 i de forenede sager C-483/09 og C-1/10, Gueye, samt kendelse af 1. marts 2011 i sag C-457/09, Chartry). Charteret har således grundlæggende samme anvendelsesområde som EU-rettens uskrevne grundrettigheder, der er udviklet i EU-Domstolens praksis (se dom af 26. februar 2013 i sag C-617/10, Åklagaren mod Hans Åkerberg Fransson).

2.1.4. FN's Børnekonvention

FN's Børnekonvention omfatter ethvert menneske under 18 år, medmindre barnet bliver myndigt tidligere efter den lov, der gælder for barnet, jf. artikel 1.

Det fremgår af børnekonventionens artikel 2, at deltagerstaterne skal respektere og sikre de rettigheder, der er fastsat i konventionen, for ethvert barn inden for deres jurisdiktion, uden forskelsbehandling af nogen art og uden hensyn til barnets eller dets forældre eller værges race, hudfarve, køn, sprog, religion, politiske eller anden anskuelse, national, etnisk eller social oprindelse, formueforhold, handicap, fødsel eller anden stilling. Deltagerstaterne skal træffe passende forholdsregler for at sikre, at barnet beskyttes mod alle former for forskelsbehandling eller straf pga. barnets forældres, værges eller familiemedlemmers stilling, virksomhed, udtrykte anskuelser eller tro.

Konventionens artikel 3 fastslår, at barnets tarv (barnets bedste) skal komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten de udøves af offentlige eller private institutioner for social velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer. Deltagerstaterne skal sikre barnet den beskyttelse og omsorg, der er nødvendig for dets trivsel under hensyntagen til de rettigheder og pligter, der gælder for barnets forældre, værge eller andre personer med juridisk ansvar for barnet, og skal med henblik herpå træffe alle passende lovgivningsmæssige og administrative forholdsregler. Deltagerstaterne skal videre sikre, at institutioner, tjenester og organer med ansvar for omsorg for eller beskyttelse af børn skal være i overensstemmelse med de standarder, der er fastsat af kompetente myndigheder, særligt med hensyn til sikkerhed, sundhed og personalets antal og egnethed samt sagkyndigt tilsyn.

Det fremgår af FN's Børnekonvention artikel 12, at børn skal sikres ret til at udtrykke egne synspunkter, og at disse skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med barnets alder og modenhed, ligesom de skal have mulighed for at udtale sig i enhver behandling af sager i forvaltningsmyndigheder, der vedrører barnet eller den unge.

Det fastslås i børnekonventionens artikel 13, at børn har ytringsfrihed. Denne ret omfatter frihed til, uanset territoriale grænser, at søge, modtage og videregive oplysninger og tanker af enhver art, enten mundtligt, skriftligt eller på tryk i form af kunst, eller gennem en hvilken som helst anden udtryksmåde barnet måtte vælge. Begrænsninger i udøvelsen af denne ret kræver lovhjemmel og skal være nødvendig af hensyn til andres rettigheder eller omdømme eller til beskyttelse af national sikkerhed, ordre public hensyn, folkesundhed eller sædelighed.

Det fremgår af artikel 14 i konventionen, at deltagerstaterne skal respektere barnets ret til tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed, herunder forældrenes (eller værgernes) ret til på en måde, der svarer til barnets gradvise udvikling af dets evner, at give retningslinjer til barnet med henblik på udøvelse af dets ret. Der kan kun foretages begrænsninger i friheden til at udøve religion eller overbevisning, hvis de er nødvendige for at beskytte den offentlige sikkerhed, orden, folkesundheden, sædeligheden, eller andre menneskers grundlæggende rettigheder og friheder.

Artikel 16 i FN's Børnekonvention fastslår, at intet barn må udsættes for vilkårlig eller ulovlig indblanding i sit privat- og familieliv, sit hjem eller sin brevveksling, eller ulovlige angreb på sin ære eller sit omdømme, samt at barnet har ret til lovens beskyttelse mod sådan indblanding eller sådanne angreb. Det fremgår af artikel 17, at deltagerstaterne skal sikre, at barnet har adgang til information og materiale fra forskellige nationale og internationale kilder særligt sådanne, hvis formål er at fremme barnets sociale, åndelige og moralske velfærd og psykiske sundhed. Staterne skal samtidig tilskynde til udvikling af passende retningslinjer for beskyttelse af barnet mod oplysning og materiale, der skader dets velfærd.

Det følger af artikel 20 i FN's Børnekonvention, at et barn der midlertidigt eller konstant er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser eller som af hensyn til sit eget bedste ikke kan tillades at forblive i disse omgivelser, har ret til særlig beskyttelse og bistand fra statens side. Deltagersta-

terne skal i overensstemmelse med deres nationale ret sikre alternativ omsorg for et sådant barn. Sådant omsorg kan bl.a. omfatte anbringelse i pleje, Kafalah efter islamisk ret, adoption eller om nødvendigt anbringelse i passende børneinstitutioner. Ved overvejelser af mulige løsninger skal der tages tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhængen i et barns opvækst og til barnets etiske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund.

Det fremgår af konventionens artikel 25, at et barn, der af de ansvarlige myndigheder er blevet anbragt for at få pleje, beskyttelse eller behandling af hensyn til sin fysiske eller psykiske sundhed, har ret til en periodisk gennemgang af den behandling, som barnet får og alle andre omstændigheder vedrørende dets anbringelse.

Artikel 37 i FN's Børnekonvention slår fast, at intet barn ulovligt eller vilkårligt må berøves sin frihed. Frihedsberøvelse må kun ske som sidste udvej og i det kortest mulige passende tidsrum.

Endvidere slås det fast, at børn, der er frihedsberøvede, skal holdes adskilt fra voksne, medmindre en sådan adskillelse ikke tjener barnets tarv. Barnet har, bortset fra under særlige omstændigheder, ligeledes ret til at opretholde kontakt med sin familie gennem brevveksling og besøg, bortset fra under særlige omstændigheder. Endvidere fremgår det, at alle børn, der er berøvet deres frihed, har ret til at få lovligheden af frihedsberøvelsen prøvet ved en domstol eller anden kompetent, uafhængig og upartisk myndighed og til hurtig afgørelse af en sådan sag.

Børnekonventionens artikel 37, stk. 1, litra a) indeholder et forbud mod tortur over for børn svarende til artikel 3 i Den Europæiske Menneskerettighedskonventionens og artikel 11 i FN's konvention af 10. december 1984 mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (Torturkonventionens).

2.1.5. FN's Handicapkonvention

FN's Handicapkonventions artikel 14 slår fast, at personer med handicap uanset alder har ret til frihed og personlig sikkerhed og ikke ulovligt eller vilkårligt må berøves deres frihed – eksempelvis må man ikke fiksere mennesker med f.eks. psykiske lidelser uden hjemmel i gældende lovgivning. Eksistensen af et handicap kan således ikke i sig selv berettige til frihedsberøvelse.

Herudover fastslås det i handicapkonventionens artikel 7, at deltagerstaterne skal træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at børn med handicap fuldt ud kan nyde alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre børn, og at foranstaltninger skal sikre, at barnets tarv kommer i første række.

Handicapkonventionens artikel 16 fastslår, at personer med handicap skal beskyttes mod udnyttelse, vold og misbrug, og artikel 17 bestemmer, at enhver med handicap har ret til respekt for sin fysiske og psykiske integritet på lige fod med andre.

2.1.6. Børns og unges ret til omsorg og tryghed – rettigheder i henhold til forældreansvarsloven og serviceloven

Forældreansvarsloven

Det fremgår af forældreansvarslovens § 1, at børn og unge under 18 år er under forældremyndighed, medmindre de har indgået ægteskab. Det er efter loven som udgangspunkt barnets forældre, der i fællesskab har forældremyndigheden over barnet. Den, der har forældremyndigheden over et barn, skal efter lovens § 2 drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om barnets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov. Barnet har ret til omsorg og tryghed. Barnet skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.

En forældremyndighedsindehaver har således bl.a. pligt til at varetage den daglige omsorg for barnet herunder at sørge for, at barnet får tilstrækkelig mad og tøj, bolig og varme samt pleje og lægehjælp i sygdomstilfælde m.v. Der er også pligt til at opdrage barnet, sørge for barnets socialisering ved indlæring af adfærd og normer samt pligt til at tilgodese barnets følelsesmæssige behov og sørge for barnets tryghed. En forældremyndighedsindehaver kan som regel træffe afgørelse om f.eks. barnets uddannelse, om hvor barnet skal opholde sig, om erhvervsvalg, om barnets navn, om barnets religiøse tilhørsforhold, om væsentlige medicinske spørgsmål og om barnets eventuelle indgåelse af ægteskab. Opregningen er ikke udtømmende beskrevet.

Forældremyndighedsindehaveren kan også som udgangspunkt udøve barnets rettigheder på vegne af barnet, herunder partsbeføjelser, og optræder på barnets vegne i forhold til domstole og administrative myndigheder.

En forældremyndighedsindehaver må som nævnt ikke udsætte barnet for vold eller anden krænkende behandling. I relation til straffelovens (lovbekendtgørelse nr. 871 af 4. juli 2014) regler om vold m.v. har der tidligere været et såkaldt straffrit område for forældres revselse af deres børn. Denne såkaldte revselsesret blev imidlertid afskaffet ved lov nr. 416 af 10. juni 1997 om ændring af lov om forældremyndighed og samvær (Afskaffelse af revselsesretten). Formålet med loven var dels at fjerne det straffri område og dels at sende et tydeligt signal om, at fysisk afstraffelse af børn som led i opdragelsen er uacceptabelt. Enhver form for fysisk afstraffelse af et barn er således forbudt. Det samme gælder andre former for krænkende behandling. Herved tænkes navnlig på psykisk vold, f.eks. at et barn behandles følelsesmæssigt dårligt af forældrene, eller at barnet indespærres i længere tid og lignende. Hvis en forældremyndighedsindehaver udøver vold mod barnet, vil forældremyndighedsindehaveren kunne straffes efter straffelovens bestemmelser om vold.

Serviceloven

Beskrivelsen af gældende ret er i det følgende baseret på vejledning nr. 9293 af 23. maj 2013 om magtanvendelse og andre indgreb over for børn og unge (vejledning 9 til serviceloven).

Det fremgår af servicelovens § 46, hvad pligten til at yde omsorg og tryghed over for (bl.a.) anbragte børn og unge omfatter:

- Barnet eller den unge skal sikres kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk.
- Barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk skal sikres.
- Omsorgen skal understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse.
- Omsorgen skal fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel.
- Omsorgen skal forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Derudover skal anbragte børn og unge lære helt almindelige normer og regler for samvær med andre mennesker og for deres samspil med det omkringliggende samfund, herunder dets institutioner, organisationer, arbejdspladser og myndigheder.

I praksis er det personalet på anbringelsesstederne, der skal sikre barnet eller den unge den nødvendige omsorg og tryghed, og som drager omsorg for barnets eller den unges behov, opdragelse og udvikling, jf. servicelovens § 55. Det er vigtigt, at barnet eller den unge sikres et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne.

I den forbindelse er det afgørende, at såvel kommunen som personalet på anbringelsesstedet, i forbindelse med tilrettelæggelsen og udøvelsen af indsatsen og omsorgen over for barnet eller den unge, tager højde for de helt særlige behov for hjælp og støtte, børn og unge kan have, herunder at der drages omsorg for og beskyttelse af de børn og unge, der lider af f.eks. selvskadende adfærd eller selvmordstanker. I den forbindelse er det ligeledes vigtigt, at personalet sikrer, at der ikke begås overgreb indbyrdes blandt de anbragte børn og unge.

Børn og unge under 18 år har ret til medinddragelse, medbestemmelse og selvbestemmelse, og det er derfor helt centralt, at barnets eller den unges synspunkter altid inddrages i tilrettelæggelsen af indsatsen i overensstemmelse med barnets alder, funktionsniveau og modenhed, og at såvel den konkrete tilrettelæggelse som gennemførelse af foranstaltninger så vidt muligt sker i dialog med barnet eller den unge.

Der kan i den daglige omsorg for barnet eller den unge opstå situationer, hvor der er uoverensstemmelse mellem barnets eller den unges ønsker og personalets faglige vurdering af, hvad der er det bedste for den pågældende. I en sådan situation skal der ske en afvejning af hensynet til barnets eller den unges medbestemmelsesret over for hensynet til barnet eller den unges ret til omsorg. Barnets alder og modenhed eller eventuel funktionsnedsættelse kan f.eks. medføre, at det kan være nødvendigt at anvende fysisk guidning over for især børn under skolealderen for at undgå, at barnets sundhed eller udvikling lider skade. Guidning kan således i visse situationer være en del af omsorgen for barnet, og grundlaget for indgrebet kan udledes af anbringelsesste-

dets pligt til at drage omsorg over for de anbragte børn og unge. Der kan også være tale om situationer, hvor barnet eller den unge ikke er i stand til at varetage f.eks. hygiejnemæssige foranstaltninger, og hvor det henset til omsorgspligten er nødvendigt at gribe ind og sikre, at barnet f.eks. kommer i bad eller får skiftet en ble. Det er dog altid vigtigt, at der i sådanne situationer sker en afvejning af indgrebets karakter og omfang i forhold til indgrebets formål. Barnets fysiske alder og modenhed er helt centrale vurderingskriterier for, om der, under hensyn til risiko for barnets sundhed og udvikling, er hjemmel i omsorgspligten til at foretage indgreb, som et barn modsætter sig.

Det er vigtigt, at personalet på anbringelsesstedet løbende motiverer barnet eller den unge til at modtage den socialpædagogiske behandling, støtte og omsorg, så konfliktsituationer begrænses til et absolut minimum. Personalet bør i det omfang det er forsvarligt og under hensyn til barnets eller den unges bedste, sammen med barnet eller den unge, finde måder at yde støtten på, som barnet eller den unge kan acceptere. Konflikter skal altid søges løst gennem dialog, og det gælder også i situationer, hvor barnet eller den unge nægter eller modsætter sig handlinger, der ud fra en faglig vurdering anses for nødvendige i omsorgen.

Barnets eller den unges oplevelse af ikke at blive forstået eller barnets eller den unges oplevelse af usikkerhed omkring sin egen situation og fremtid giver ofte anledning til konflikter. Det er vigtigt at undgå de tilspidsede situationer, der i værste fald kan udvikle sig til udøvelse af magtanvendelse.

Børn og unge skal altid mødes med forståelse for deres følelser og frustrationer, og de bør hjælpes til at håndtere eventuelle voldsomme følelser og konflikter med voksne og andre børn og unge. Der bør i den forbindelse lægges stor vægt på, at den pædagogiske indsats udøves af voksne, som barnet eller den unge har tillid til, og som har et godt kendskab til barnets eller den unges særlige behov og reaktionsmønstre, herunder eventuelle årsager til disse.

Forudsigelighed er et væsentligt element i et trygt miljø på anbringelsesstederne, og denne forudsigelighed er også vigtig, når det gælder forebyggelse af konflikter og magtanvendelse. Forudsigelighed forudsætter, at personalet skaber en hverdag med klare og faste rammer, og at der er en ordentlig kommunikation, som gør, at barnet eller den unge forstår baggrunden for de rammer, der er opstillet.

2.2. ANBRINGELSE AF BØRN OG UNGE EFTER SERVICELOVEN

2.2.1. Generelt

Reglerne om anbringelse af børn og unge uden for hjemmet fremgår af servicelovens kapitel 11. Det er kommunalbestyrelsen, der efter servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7, anbringer barnet eller den unge på et anbringelsessted efter § 66.

En anbringelse uden for hjemmet kan kun iværksættes efter en gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse af barnets eller den unges forhold efter servicelovens § 50. Kriteriet for at iværksætte en anbringelse er, at denne må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til barnets eller den unges særlige behov for støtte, jf. servicelovens § 52, stk. 1.

En anbringelse uden for hjemmet kræver samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år.

Hvis forældremyndighedsindehaveren og/eller den unge, der er fyldt 15 år, ikke vil give samtykke hertil, kan børn og unge-udvalget efter indstilling fra kommunen træffe afgørelse om en tvangsmæssig anbringelse, jf. servicelovens § 58.

Når kommunalbestyrelsen vurderer grundlaget for en tvangsmæssig anbringelse, skal det nøje vurderes, om beskyttelseshensynet til barnet eller den unge overstiger de hensyn der ligger bag forældremyndighedsindehaverens eller den unges afvisning af samtykke til anbringelsen.

En anbringelse uden samtykke forudsætter, jf. § 58, at der er åbenbar risiko for, at barnet eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af:

- 1) utilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet eller den unge
- 2) overgreb, som barnet eller den unge har været udsat for
- 3) misbrugsproblemer, kriminel adfærd eller andre svære sociale vanskeligheder hos barnet eller den unge eller
- 4) andre adfærds- eller tilpasningsproblemer hos barnet eller den unge.

Det vil i vurderingen af de nævnte forhold være afgørende, at der er åbenbar risiko for, at barnet eller den unge er i risiko for at lide øjeblikkelig eller fremtidig alvorlig skade, og at barnets eller den unges problemer ikke vil kunne løses under fortsat ophold i hjemmet.

Anbringelsessteder efter servicelovens § 66 kan være:

- 1) Plejefamilier
- 2) Kommunale plejefamilier
- 3) Netværksplejefamilier
- 4) Egne værelser, kollegier eller kollegielignende opholdssteder
- 5) Opholdssteder for børn og unge eller

- 6) Døgninstitutioner, herunder delvis lukkede døgninstitutioner samt delvis lukkede afdelinger på åbne døgninstitutioner.

Kommunalbestyrelsen skal efter servicelovens § 67, stk. 1-3, sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på døgninstitutioner til børn og unge, som på grund af sociale eller adfærdsmæssige problemer, har behov for at blive anbragt uden for hjemmet.

Forsyningspligten omfatter almindelige døgninstitutioner, delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner samt sikrede døgninstitutioner for børn og unge, jf. § 67, stk. 1, og § 67, stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal herudover sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på døgninstitutioner for børn og unge, som på grund af nedsat fysisk og psykisk funktionsevne, har behov for at blive anbragt uden for hjemmet, jf. servicelovens § 67, stk. 2.

Det er en betingelse for, at der kan træffes afgørelse om at anbringe et barn eller en ung efter § 52, stk. 3, nr. 4, 5 eller 7, at anbringelsesstedet er godkendt efter § 66 a, stk. 1, nr. 2, stk. 2 eller 5, eller efter § 5 i lov om socialtilsyn (lov nr. 608 af 12. juni 2013), jf. afsnit 2.8.2.

Valg af anbringelsessted

Kommunalbestyrelsen er i forbindelse med anbringelse af børn og unge pålagt en række opgaver, som fremgår af servicelovens § 68 b-70, og som bl.a. vedrører valget af det konkrete anbringelsessted samt den efterfølgende opfølgning på, om den indsats, der gives, virker efter formålet.

Når der er truffet afgørelse om, at et barn eller en ung skal anbringes uden for hjemmet, skal kommunen træffe beslutning om et konkret anbringelsessted. Valget af anbringelsessted skal være i overensstemmelse med formålet med anbringelsen, som fremgår af den handleplan, der skal være udarbejdet forud for anbringelsen, jf. servicelovens § 140. Kommunen skal således vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets eller den unges behov, jf. § 68 b.

Den anbringende kommune skal efterfølgende føre løbende tilsyn med barnet eller den unge på anbringelsesstedet, jf. § 70, stk. 2, og § 148. Formålet er at vurdere, om indsatsen virker efter hensigten, om anbringelsesstedet imødekommer barnets eller den unges behov, og om det af hensyn til formålet med anbringelsen er nødvendigt at træffe afgørelse om ændret anbringelsessted, behandling og skolegang m.v., jf. § 69.

Vurderingen af indsatsen sker på baggrund af det løbende tilsyn med barnet eller den unge samt på baggrund af den løbende revision af barnets eller den unges handleplan. Det personrettede tilsyn, der bl.a. skal omfatte en børnesamtale, jf. § 70, stk. 2, skal ske mindst to gange årligt, og vurderingen af, om handleplanen skal revideres, skal ske med mindst 6 måneders mellemrum.

Nedenfor beskrives reglerne vedr. anbringelse af et barn eller en ung i plejefamilier efter serviceloven § 66, nr. 1-3. Herudover henvises til afsnit 2.4.4. om anbringelse på delvis lukkede og lukkede afdelinger og døgninstitutioner.

2.2.2. Anbringelse i en plejefamilie

Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med valg af anbringelsessted lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksen-relationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, stk. 1, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig, jf. servicelovens § 68 b.

En plejefamilie, kommunal plejefamilie eller netværksplejefamilie kan defineres som en familie, som tager imod børn og unge i familiens eget hjem på foranledning af en kommune, i forbindelse med aflastning eller anbringelse med henblik på at give barnet eller den unge mulighed for at vokse op under familielignende forhold.

En kommunal plejefamilie er en familie, som i kraft af dens kompetencer og kvalifikationer er godkendt til at have børn og unge i pleje, som har et behov for særlig støtte, der ikke vurderes at kunne varetages i plejefamilier eller netværksplejefamilier.

En netværksplejefamilie er en familie, som i kraft af dens personlige relation til et konkret barn eller en konkret ung, er godkendt til at have barnet eller den unge i pleje. Ordet netværksanbringelser anvendes i stedet for slægtsanbringelser for at understrege, at der ikke nødvendigvis skal være et biologisk bånd mellem barn og plejeforældre. Det centrale er, at der er en vis tilknytning mellem barn og plejeforældre.

Kommunalbestyrelsens forpligtelse til at iagttage barnet eller den unges rettigheder og behov for omsorg, jf. afsnit 2.1, omfatter også børn og unge, som er anbragt i plejefamilier, jf. servicelovens § 46 samt § 52 og §§ 68 b-70. Når kommunalbestyrelsen vælger at anbringe et barn i en plejefamilie efter § 66, stk. 1, nr. 1-3, er det afgørende, at kommunalbestyrelsen sikrer, at plejefamilien har de fornødne ressourcer til at give det konkrete barn eller den unge den støtte og omsorg, som barnet eller den unge har behov for, evt. suppleret med den nødvendige professionelle behandling udefra i form af f.eks. psykologhjælp eller supervision m.v.

Plejefamilier efter § 66, stk. 1, nr. 1-3, er ikke omfattet af reglerne om magtanvendelse efter servicelovens § 123-123 d, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsen § 2, stk. 4. Magtanvendelse som er akut nødvendig, kan under visse nærmere betingelser være omfattet af straffelovens bestemmelse om nødværge, jf. straffelovens § 13. Der henvises til afsnit 2.5.1 om nødværge og nødret.

Det forudsættes, at kommunalbestyrelsen tager højde for dette i forbindelse med, at det efter servicelovens § 68 b vurderes, om anbringelsesstedet er egnet til at varetage barnets eller den unges behov for støtte.

Plejefamilier eller kommunale plejefamilier skal godkendes som generelt egnede af socialtilsynet, med mindre særlige forhold gør sig gældende. En generel godkendelse gives på baggrund af en undersøgelse af plejefamilien eller den kommunale plejefamilies samlede forhold og angiver hvilke vilkår, der gælder for godkendelsen. Socialtilsynet fører herefter tilsyn med plejefamilierne minimum en gang årligt.

Kommunen kan i særlige tilfælde godkende en plejefamilie eller en kommunal plejefamilie som konkret egnet til et eller flere nærmere angivne børn og unge, hvis det bedst imødekommer barnets eller den unges behov. Det gør sig f.eks. gældende for netværksplejefamilier, som netop er godkendte i forhold til en særlig tilknytning mellem barn og plejeforældre. Det betyder, at familien skal vurderes egnet til at modtage dét bestemte barn, og det er således ikke relevant, om de ville kunne modtage andre børn. En netværksplejefamilie kan godkendes til flere børn samtidig, som f.eks. søskende, men dette forudsætter en godkendelse for hvert enkelt barn.

Der er ikke opstillet generelle kriterier for godkendelse af netværksplejefamilier, men der skal i hvert enkelt tilfælde foretages en vurdering af den personlige relation mellem barnet og den pågældende familie samt af plejefamiliens ressourcer i forhold til barnets behov.

En plejefamilie honoreres typisk med vederlag for at have barnet eller den unge boende, og får derudover dækket udgifterne til barnets eller den unges ophold i hjemmet.

Kommunalbestyrelsens aftale med en plejefamilie om en indsats over for det anbragte barn eller den unge fremgår typisk af en såkaldt „plejekontrakt“, som indgås mellem kommune og plejefamilie. Aftalen beskriver bl.a., hvordan plejefamilien honoreres m.v. Kommunen har som følge heraf en vis instruktionsbeføjelse over for plejefamilien, og der føres løbende tilsyn med, om indsatsen over for det anbragte barn eller den unge er i overensstemmelse med formålet med støtten og med servicelovens bestemmelser vedrørende dette.

Efteruddannelse og supervision af plejefamilier

Det er en forudsætning for både generelt og konkret godkendte plejefamilier, kommunale plejefamilier, samt netværksfamilier, at familien gennemfører et kursus i at være plejefamilie. Kurset har en varighed på mindst 4 dage og omfatter begge plejeforældre.

Socialtilsynet skal i forbindelse med godkendelse af plejefamilier, jf. servicelovens § 66, stk. 1, nr. 1 og 2, tilbyde plejefamilien et kursus i at være plejefamilie, jf. lovens § 5, stk. 7. Kurset skal give den fornødne information og viden om at være plejefamilie og samtidig mindske risikoen for, at plejeforholdet bryder sammen. Kurserne skal derfor både give kommende plejeforældre viden om, hvilken opgave de går ind til og redskaber til at løse opgaven jf. vejledning nr. 9007 af 7. januar 2014 om særlig støtte til børn og unge og deres familier (vejledning nr. 3 til serviceloven).

Grundkurset skal være gennemført, inden familien modtager børn eller unge i pleje, medmindre særlige forhold gør sig gældende. Hvis en plejefamilie modtager et barn eller en ung, inden kurset er gennemført, skal kurset gennemføres hurtigst muligt herefter.

Ansvar for at sikre, at konkret godkendte plejefamilier, herunder konkret godkendte kommunale plejefamilier samt netværksplejefamilier, gennemfører grundkursus, påhviler den anbringende kommune, jf. servicelovens § 66 a, stk. 3.

Den kommunalbestyrelse, der har pligt til at handle i forhold til barnet, skal tilbyde plejefamilier og netværksplejefamilier efteruddannelse og supervision efter reglerne i bekendtgørelsen om plejefamilier. Det betyder, at plejefamilier og netværksplejefamilier har ret og pligt til efteruddannelse svarende til 2 hele kursusdage årligt samt den fornødne supervision under anbringelsen. Kommunale plejefamilier har herudover ret til yderligere efteruddannelse og supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang, jf. bekendtgørelse nr. 1554 af 18. december 2013 om plejefamilier § 9.

2.3. INDSKRÆNKNINGER I BØRNS OG UNGES RET TIL SELVBESTEMMELSE

Udgangspunktet for den indsats, der gives efter serviceloven og magtanvendelsesbekendtgørelsen er, at indsatsen skal ske med respekt for barnets eller den unges integritet og selvbestemmelse.

Dog kan der være situationer, hvor det er nødvendigt at gribe ind i barnets eller den unges integritet. I serviceloven er der derfor fastsat regler om, i hvilke situationer og hvordan sådanne tvangsmæssige foranstaltninger undtagelsesvist er tilladt.

Reglerne om magtanvendelse skal først og fremmest beskytte børn og unge på døgninstitutioner og opholdssteder mod overgreb og unødvendig magtudøvelse. Reglerne har til formål at forebygge magtanvendelse og beskriver, i hvilke situationer, der undtagelsesvist må anvendes magt. Herudover beskriver reglerne, hvilke former for magt der ikke er tilladt, såsom legemlig afstraffelse, fiksering eller ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling.

2.4. TILLADT MAGTANVENDELSE EFTER SERVICELOVEN

2.4.1. Grundlæggende principper for magtanvendelse

Reglerne om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, bygger på følgende grundlæggende principper, jf. vejledning om magtanvendelse og andre indgreb over for børn og unge, pkt. 5:

- Mindsteindgrebsprincippet som medfører, at den mindst indgribende løsning altid skal have første prioritet.
- Indgrebet må kun ske undtagelsesvist og skal altid begrænses til det absolut nødvendige.
- Proportionalitetsprincippet som medfører, at der skal være proportionalitet mellem indgreb og formål.
- Socialpædagogisk bistand og omsorg går altid forud for enhver form for magtanvendelse.
- Individualitetsprincippet som medfører, at indgreb i den personlige frihed skal tilpasses den enkeltes situation og behov, ligesom den enkeltes behov ikke kan begrunde uforholdsmæssige indgreb over for andre, f.eks. øvrige børn og unge der opholder sig på anbringelsesstedet.
- Åbenhed som medfører, at det skal være klart for den enkelte og/eller de pårørende, hvilke beslutninger der træffes og hvorfor, ligesom børn og unge og deres forældre skal have adgang til viden om gældende regler og praksis.
- Legalitet, dvs. krav om klar lovhjemmel for indgreb.
- Boligens ukrænkelighed.
- Særlige krav til registrering og indberetning, beslutningsgrundlag og klageadgang.

Mindsteindgrebsprincippet og proportionalitetsprincippet er nogle af de vigtigste principper i forbindelse med magtanvendelse over for børn og unge. Ifølge § 1, stk. 1, i magtanvendelsesbekendtgørelsen skal magtanvendelse begrænses til det absolut nødvendige og i øvrigt stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået.

Bestemmelsen slår fast, at der gælder et forbud mod at anvende en mere indgribende foranstaltning, hvis en mindre indgribende foranstaltning er tilstrækkelig for at nå målet. Er det ikke efter en konkret vurdering muligt at undgå magtanvendelse, er det vigtigt, at den sker så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og evt. andre tilstedeværende.

Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten er generelt en undtagelse og må aldrig erstatte omsorg, personlig støtte, socialpædagogisk rådgivning og behandling, jf. service-lovens § 55 og magtanvendelsesbekendtgørelsens § 1. Fysisk magtanvendelse må således ikke anvendes forebyggende – f.eks. i de tilfælde, hvor barnet eller den unge tidligere har udvist en voldsom og truende adfærd.

Almindelige pædagogiske virkemidler og samarbejde med børn og unge skal altid gå forud for anvendelse af fysisk magt, og den ønskede handling eller målet med handlingen skal derfor så vidt muligt opnås ad frivillighedens vej.

Det bør generelt tilstræbes at afdække årsagerne til de adfærdsmønstre, som giver anledning til anvendelse af magt, så man kan ændre rutiner m.v. og herved søge at undgå de situationer, hvor magtanvendelse og tvangsmæssige foranstaltninger kan opstå i forhold til barnet eller den unge.

Konflikter, eller optræk til at børn og unge handler voldsomt, skal altid forsøges afværget ved brug af konflikt-dæmpende adfærd og andre socialpædagogiske metoder. Brug af magt må således aldrig træde i stedet for socialpædagogisk handling og behandling.

Med pædagogiske virkemidler vil det i ofte tilfælde være muligt at foregribe eller afværge nødvendigheden af at anvende magt over for børn og unge.

2.4.2. Fysisk magtanvendelse

Ved fysisk magtanvendelse forstås ifølge magtanvendelsesbekendtgørelsen, at barnet eller den unge fastholdes eller føres til et andet opholdssted, hvilket kan ske hvis:

- 1) barnet eller den unge udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarlig, eller
- 2) barnet eller den unge derved forhindres i, at skade sig selv eller andre.

Indgrib efter § 2 i magtanvendelsesbekendtgørelsen skal være absolut påkrævet jf. servicelovens § 123, stk. 1, og stk. 3, hvilket medfører, at barnet eller den unge skal være insisterende og vedholdende i sin udtryksform og adfærd. Alle andre og mindre indgribende metoder og midler skal vurderes at være nytteløse, ligesom magtanvendelse ikke må ske, hvis barnet eller den unge udviser tegn på at ville ændre adfærd.

At føre et barn eller en ung betyder, at vedkommende kan føres til et andet lokale på anbringelsesstedet eller til vedkommendes værelse. Fastholdelse af barnet eller den unge omfatter aldrig vold, herunder voldelige førergreb, slag eller spark.

Når det drejer sig om mindre børn, kan fastholdelse og føren til et andet opholdsrum f.eks. ske ved at barnet bæres til et andet opholdsrum. Bestemmelsen giver ikke hjemmel til, at barnet eller den unge låses inde, da dette vil være ensbetydende med frihedsberøvelse.

Fastholdelse eller føren af barnet eller den unge til et andet opholdsrum efter § 2, stk. 1, nr. 1, i magtanvendelsesbekendtgørelsen kan kun finde sted, når det i den konkrete situation vurderes, at en udvist adfærd medfører, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarlig. Der er således tale om en adfærd, som medfører så store gener eller problemer for de andre børn og unge, at det ikke kan forsvares, at vedkommende forbliver i fællesskabet. Der skal i den konkrete situation være en reel og begrundet risiko for, at vedkommende vil foretage handlinger, som gør det uforsvarligt, at vedkommende opholder sig i fællesskabet.

Fastholdelse eller føren af barnet eller den unge til et andet opholdsrum efter § 2, stk. 1, nr. 2, er tilladt for at forhindre, at et barn eller en ung gør skade på sig selv eller andre. I dette tilfælde kan fastholdelsen ske uden opfyldelse af kriteriet om, at barnet eller den unges adfærd er uforsvarlig i forhold til fortsat ophold i fællesrummet. Det er dog ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at barnet eller den unge vil foretage sig noget, der kan udsætte vedkommende selv

eller andre for skade. En fastholdelse kan først ske, når barnet eller den unge står lige over for eller er i gang med at skade sig selv eller andre. Ligeledes er det heller ikke tilladt at bruge magtanvendelse forebyggende.

Magtanvendelse i form af at fastholde eller at føre en person til et andet opholdsrum skal altid kombineres med tryghedsskabende initiativer. Generelt gælder det, at en hurtig forebyggende indsats med beroligende tiltag og afledning ofte vil kunne hindre, at tilspidsede situationer opstår.

Det fremgår af magtanvendelsesbekendtgørelsen § 2, at fysisk magtanvendelse over for børn og unge, kan ske på opholdssteder, på henholdsvis ikke sikrede og sikrede afdelinger i døgninstitutioner, på delvis lukkede døgninstitutioner samt delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner, efter servicelovens § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, når det er absolut påkrævet, jf. servicelovens § 123.

Magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, stk. 1, giver personalet på et opholdssted eller en døgninstitution kompetence til akut at reagere på situationer, som opstår i dagligdagen, og hvor det er nødvendigt at gribe ind fysisk og fastholde et barn eller en ung eller føre vedkommende til et andet opholdsrum.

Selve beslutningen om at fastholde eller føre et barn eller en ung til et andet opholdsrum træffes således af det kommunale, regionale eller privatansatte personale, der er til stede, når den akutte situation opstår, og der skal således ikke først gives tilladelse fra lederen eller kommunen.

2.4.3. Anbringelse på sikret afdeling og særligt sikret afdeling

Sikret afdeling

Ved en sikret afdeling forstås en døgninstitution, der omfatter mindst én sikret afdeling og eventuelt en eller flere ikke sikrede afdelinger, jf. § 66, nr. 6, jf. § 67, og magtanvendelsesbekendtgørelsens § 19, stk. 2.

På en sikret afdeling er det tilladt at have yderdøre og vinduer konstant aflåst. Sikrede institutioner kan endvidere have en eller flere særligt sikrede afdelinger, som modtager børn og unge i de tilfælde, hvor anbringelse i almindelig sikret afdeling ikke er eller vil være tilstrækkelig.

Det er Socialtilsynet, der godkender afdelingen som sikret afdeling. Sikrede afdelinger må kun anvendes, når forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet, jf. servicelovens § 123, stk. 1.

Børn og unge kan anbringes på sikrede afdelinger som følge af sociale årsager eller via retssystemet som led i varetægtssurrogat, afsoning af dom eller en ungdomssanktion. For så vidt angår anbringelse via retssystemet henvises der til pkt. 2.5, jf. nedenfor.

Herudover kan børn og unge under 15 år uden lovligt ophold i Danmark anbringes på sikrede afdelinger, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 30, stk. 1, nr. 7.

Børn og unge kan anbringes på en sikret afdeling hvis et af de følgende vilkår er opfyldt:

- 1) Det er absolut påkrævet for at afværge, at den unge skader sig selv eller andre, og faren herfor ikke på forsvarlig måde har kunnet afværges ved andre lempeligere forhold (farlighedskriteriet).
- 2) Det i en indledende iagttagelsesperiode er absolut påkrævet for at tilvejebringe et grundlag for den videre socialpædagogiske behandling (observation).
- 3) Det på baggrund af den indledende iagttagelsesperiode, jf. nr. 2, fastslås, at det er absolut påkrævet, at der iværksættes et længerevarende behandlingsforløb på en sikret afdeling (længerevarende pædagogisk behandling).

Varigheden af ophold på en sikret afdeling for unge under 15 år, der har ophold på baggrund af farlighedskriteriet, observation eller længerevarende behandling, må højst vare 3 måneder, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 32, stk. 1. For unge under 12 år, hvor der er sket dispensation efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 31, stk. 1, gælder samme regler for varighed af opholdet som for 12-14-årige.

Kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune kan dog dispensere fra tidsgrænsen og forlænge opholdet, hvis betingelserne for opholdet i en sikret afdeling i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet. Det betyder, at unge under 15 år, der er anbragt af sociale årsager, højst kan være på en sikret afdeling i 9 måneder, jf. § 32, stk. 6, i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Der kan som udgangspunkt højst dispenseres for én ny periode efter samme anbringelseskriterium. Denne periode kan højst være på 3 måneder.

For unge, der er fyldt 15 år og anbragt på en sikret afdeling på baggrund af farlighedskriteriet, må opholdet højst vare 3 måneder, hvis betingelserne for anbringelsen gør det absolut påkrævet. Der kan dog dispenseres for en ny periode på 3 måneder, hvis betingelserne for anbringelsen gør dette absolut påkrævet. Dispensationsmulighederne er ikke begrænset til én ny periode, hvilket betyder, at der kan dispenseres for flere nye perioder på 3 måneder, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 32, stk. 1 og 2.

For unge, der er fyldt 15 år og anbragt på en sikret afdeling på baggrund af pædagogisk observation, må opholdet højst vare 3 måneder, hvis betingelserne for anbringelsen gør det absolut påkrævet. Der kan dispenseres for en ny periode på 3 måneder, hvis betingelserne for anbringelsen gør det absolut påkrævet. Dispensationsmulighederne er ikke begrænset til én ny periode, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 30, stk. 1 nr. 2.

For unge, der er fyldt 15 år og anbragt på en sikret afdeling på baggrund af længerevarende behandlingsforløb, må opholdet højst vare 6 måneder, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens

§ 32, stk. 2. Der kan dispenseres for én ny periode på 6 måneder, hvis betingelserne for anbringelsen gør det påkrævet, jf. § 32, stk. 2, i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Den samlede varighed af ophold på en sikret afdeling efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 30, stk. 1, nr. 1-3, for unge, der er fyldt 15 år, må således højst vare 14 måneder.

Det er kommunalbestyrelsen i barnets eller den unges opholdskommune, der kan træffe afgørelse om at anbringe et barn eller en ung, der er fyldt 12 år, i en sikret afdeling som led i en anbringelse af sociale årsager.

Særligt sikret afdeling

Ved en særlig sikret afdeling forstås en afdeling, der adskiller sig i forhold til almindelige sikrede afdelinger bl.a. ved at have en bedre personalemæssig normering, som betyder, at afdelingen kan modtage børn eller unge, der har mere massive problemer end de børn og unge, der placeres på almindelige sikrede afdelinger.

Særligt sikrede afdelinger skal være fysisk adskilt fra almindelige sikrede afdelinger. Den fysiske adskillelse mellem sikrede og særligt sikrede afdelinger er ikke til hinder for, at de anbragte børn og unge i sikrede og særligt sikrede afdelinger kan deltage i undervisning i hold på tværs af afdelingerne, så længe ordensbestemmelser overholdes og sikkerhedshensyn iagttages.

Særligt sikrede afdelinger er målrettet børn og unge, som ved en forudgående voldelig eller psykisk afvigende adfærd, har gjort ophold eller fortsat ophold i sikret afdeling uforsvarlig, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 40.

Der gælder de samme magtanvendelsesregler for de særligt sikrede afdelinger, som for de sikrede afdelinger.

Det fremgår af magtanvendelsesbekendtgørelsens § 40, at en særligt sikret afdeling kan anvendes for børn og unge, når følgende gør sig gældende:

- 1) Der foreligger et grundlag for anbringelse på sikret afdeling efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 30.
- 2) Anbringelse i en sikret afdeling ikke er eller vil være tilstrækkelig, idet den unge ved en forudgående særlig voldelig eller psykisk afvigende adfærd har gjort ophold eller fortsat ophold på en sikret afdeling uforsvarligt.
- 3) Der i forhold til unge med psykisk afvigende adfærd, foreligger en skriftlig, lægefaglig vurdering af, at den unge udviser aktuelle symptomer på en diagnose.

Det er kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune, der træffer afgørelse om anbringelse på en særligt sikret afdeling, når betingelserne herfor er opfyldt, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 40. Beslutningen skal tiltrædes af den kommunalbestyrelse eller meddeles det

regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift af den pågældende sikrede døgninstitution. I forbindelse med visitationen skal både diagnose og adfærd vurderes.

Lederen af en døgninstitution med en tilknyttet sikret afdeling eller dennes stedfortræder kan, uafhængigt af om der på døgninstitutionen er en særligt sikret afdeling, træffe midlertidig beslutning om overførsel af en ung, der er fyldt 15 år, til en særligt sikret afdeling. Beslutningen herom skal straks forelægges kommunalbestyrelsen i opholdskommunen til afgørelse.

I forbindelse med en sådan overførsel af et barn eller en ung fra en sikret døgninstitution til en særligt sikret afdeling, sker der en ændring af barnets eller den unges anbringelsessted i henhold til servicelovens § 69, stk. 1, og barnet eller den unge skal derfor i henhold til samme lovs § 46, stk. 3, så vidt muligt høres og have mulighed for at udtale sig i overensstemmelse med barnets eller den unges alder og modenhed, inden der træffes afgørelse, jf. tillige servicelovens § 69, stk. 3, om, at ændring af anbringelsessted kun kan finde sted med samtykke fra forældrene og den unge, der er fyldt 15 år. Hvis der ikke kan opnås samtykke, kan børn og unge-udvalget træffe afgørelse efter serviceloven § 58, hvis betingelserne herfor er til stede.

Afgørelse om valg af anbringelsessted træffes herefter af kommunalbestyrelsen.

2.4.4. Anbringelse på en delvis lukket døgninstitution eller på en delvis lukket afdeling på en døgninstitution

En delvis lukket døgninstitution er en døgninstitution for børn og unge i alderen 12-17 år, hvor der i perioder kan ske tilbageholdelse i form af aflåsning af yderdøre og vinduer samt fysisk tilbageholdelse.

Ved en delvis lukket afdeling på en døgninstitution forstås en afdeling på en døgninstitution for børn og unge i alderen 12-17 år, hvor der ligeledes i perioder kan ske tilbageholdelse i form af aflåsning af yderdøre og vinduer samt fysisk tilbageholdelse. En delvis lukket afdeling på en åben døgninstitution skal godkendes særskilt.

Formålet med delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger er bl.a., udover at kunne tilbageholde børn og unge i perioder af op til 5 sammenhængende dage, fysisk at kunne fastholde børn og unge i kortere tid i visse fastsatte situationer, når der er formodning om, at barnet eller den unge vil rømme fra stedet.

Det er børn og unge-udvalget der træffer afgørelse om at anbringe et barn eller en ung på en delvis lukket døgninstitution eller en delvis lukket afdeling, jf. servicelovens § 123 b, stk. 3. Kommunalbestyrelsen fastsætter rammer og vilkår for anbringelsen, jf. servicelovens § 123 b og magt-anvendelsesbekendtgørelsens §§ 6 og 7.

2.4.5. Aflåsning af afdeling

Aflåsning af en afdeling sker ved, at en afdeling på en ikke sikret døgninstitution, herunder delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på åbne døgninstitutioner, aflåses om natten og undtagelsesvist i kortere perioder om dagen. Der kan ikke ske aflåsning af afdelinger på opholdssteder eller i andre anbringelsesformer.

Aflåsning af en afdeling betyder, at yderdøre og vinduer kan låses, således at børn og unge ikke kan forlade døgninstitutionen i det tidsrum, hvor afdelingen er aflåst. Det kan f.eks. være i situationer, hvor man er bekymret for, at mindre børn eller børn og unge med nedsat psykisk funktionsevne kan finde på at forlade afdelingen om natten. Aflåsning af afdelingen om dagen kan kun ske undtagelsesvist og i kortere perioder.

Det er personalet på anbringelsesstedet, der beslutter, hvorvidt en afdeling skal aflåses i en kortere periode.

2.4.6. Aflåsning af værelser om natten på sikrede og særligt sikrede afdelinger

Aflåsning af et værelse om natten på sikrede og særligt sikrede afdelinger betyder, at der kan gives tilladelse til, at anbragte børn og unges værelser på institutionen aflåses om natten. En sådan aflåsning betragtes ikke som isolation.

Det er det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med den sikrede og særligt sikrede afdeling, der kan give tilladelse til, at anbragte børn og unges værelser på institutionen aflåses om natten, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 19, stk. 3.

2.4.7. Kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation

Alle børn og unge under 18 år, der har ophold i døgninstitutioner, herunder delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger, sikrede afdelinger eller opholdssteder, er omfattet af servicelovens § 123, stk. 2, hvorefter det gælder, at der kan træffes afgørelse om kontrol med barnet eller den unges brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation med nærmere angivne personer uden for institutionen, hvis det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed eller udvikling. Kommunalbestyrelsens vurdering af, hvorvidt det af hensyn til barnets eller den unges sundhed eller udvikling er nødvendigt med en begrænsning af pågældendes kommunikation med personer uden for anbringelsesstedet, kan foretages i forbindelse med anbringelsen eller under anbringelsen.

Det er alene børn og unge-udvalget, der på baggrund af kommunalbestyrelsens indstilling, kan træffe afgørelse om kontrol med brevveksling og telefonsamtaler og anden kommunikation, bortset fra de særlige regler der gælder for unge i varetægtsurrogat.

Har børn og unge-udvalget i barnets eller den unges opholdskommune, truffet afgørelse om kontrol med børn og unges telefonsamtaler, brevveksling og anden kommunikation på anbringelsesstedet, skal den unge give samtykke til kontrollen – f.eks. åbning af breve og medhør ved telefonsamtaler, og barnet eller den unge skal i øvrigt også overvære kontrollen. Ved kontrol af telefonsamtaler skal også den person, der tales med, give sit samtykke.

Afgørelsen om kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation træffes for en bestemt periode. Denne bestemmelse gælder således også for børn og unge, der er idømt en ungdomssanktion eller afsoner en ubetinget fængselsdom på et anbringelsessted, jf. § 78 stk. 2, i lov om fuldbyrdelse af straf m.v. (lovbekendtgørelse nr. 435 af 15. maj 2012 (straffuldbyrdelsesloven)).

En kontrolleret telefonsamtale sker ved, at en ansat, efter samtykke fra barnet eller den unge, lytter med, når barnet eller den unge taler i telefon med de af børn og unge-udvalget angivne personer. Ønsker barnet eller den unge ikke, at der sker medhør ved en indgående telefonsamtale, kan telefonsamtalen afbrydes med en forklaring til den, der har ringet op. Ønsker barnet eller den unge ikke, at der sker medhør ved en udgående telefonsamtale, føres samtalen ikke.

Kontrol af brevveksling sker ved, at en ansat åbner brevet i overværelse af barnet eller den unge, efter at barnet eller den unge har givet samtykke hertil, eller at en ansat åbner og læser det brev, barnet eller den unge har skrevet til den af børn og unge-udvalget angivne person. Hvis barnet eller den unge ikke ønsker, at et indgående brev åbnes, kan dette uåbnet returneres til afsenderen med forklarende ledsageskrivelse. Ønsker barnet eller den unge ikke, at et udgående brev åbnes, tilintetgøres brevet.

For unge i varetægtssurrogat på en sikret afdeling gælder herudover særlige regler i retsplejelovens § 771 og § 772, stk. 1, og stk. 2, 1. pkt., § 123, stk. 6 i serviceloven og § 29, i magtanvendelsesbekendtgørelsen. Se nedenfor under afsnit 2.7.3.

2.4.8. Kontrol med mobiltelefon og internet

Opholdssteder og døgninstitutioner har ikke lovhjemmel til at træffe afgørelse om at fratage børn og unge deres mobiltelefon eller nægte dem adgang til internettet m.v., jf. ovenfor under 2.4.7. Der kan imidlertid, som led i, at barnet eller den unge har ophold på en døgninstitution eller opholdssted, opstilles regler for brugen af mobiltelefon og internet. Det kan f.eks. dreje sig om, at mobiltelefoner ikke må bruges (dvs. mobiltelefonen sættes på lydløs eller efterlades på værelset), når børnene og de unge spiser i fællesskab, eller at adgangen til internettet skal være lukket ned efter et bestemt tidspunkt.

2.4.9. Undersøgelse af person og opholdsrum samt tilbageholdelse af effekter

Undersøgelse af opholdsrum

Ved undersøgelse af opholdsrum forstås, at personalet på en døgninstitution, herunder en delvis lukket døgninstitution, en delvis lukket afdeling og en sikret afdeling samt på opholdssteder, bemyndiges til at træffe bestemmelse om, at der skal foretages en undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum, jf. § 123 a, stk. 2. Undersøgelsen omfatter en gennemgang af den unges genstande i opholdsrummet, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 13, stk. 1. Det er en forudsætning for at igangsætte undersøgelsen, at der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, som betyder, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes, eller at sikkerheden ikke kan iagttages.

Med effekter forstås effekter, som er uforsvarlige og/eller ulovlige at være i besiddelse af, eller som kan true sikkerheden på anbringelsesstedet. Det kan f.eks. være effekter i form af euforiserende stoffer eller genstande som barberblade, knive eller andet, der kan bruges som våben.

I henhold til magtanvendelsesbekendtgørelsens § 13, stk. 2, og § 23, stk. 2, omfatter 'opholdsrum' såvel værelse, skabe eller andre rum, som barnet eller den unge råder over på anbringelsesstedet.

Hvis en undersøgelse af barnets eller den unges opholdsrum indebærer en gennemgang af pågældendes genstande, skal anbringelsesstedet, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette, enten som udgangspunkt lade barnet eller den unge overvære undersøgelsen eller straks efter undersøgelsen give barnet eller den unge tilbud om at få gennemgået undersøgelsens resultater, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 13, stk. 1. Med genstande i opholdsrummet henvises f.eks. til kommoder, opbevaringsbokse, tasker og poser.

Ved undersøgelse af et barns eller en ungs opholdsrum eller person skal der altid deltage mindst to ansatte. Kun hvis særlige omstændigheder gør det nødvendigt, kan undersøgelsen gennemføres af en enkelt ansat. Der må ikke være andre børn og unge til stede under undersøgelsen af barnets eller den unges person eller opholdsrum.

Barnet eller den unge har inden undersøgelsen ret til at få oplyst årsagen til, at undersøgelsen iværksættes, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 15, stk. 3.

Det er anbringelsesstedets leder eller den, der bemyndiges dertil, som kan træffe bestemmelse om, at der skal ske undersøgelse af et anbragt barns eller en ungs opholdsrum. Servicelovens § 123 a, stk. 2, giver således personalet på et opholdssted eller en døgninstitution kompetence til akut at reagere på situationer, som opstår i dagligdagen, og hvor det er nødvendigt at gribe ind for at iagttage ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn. Beslutningen skal ikke godkendes efterfølgende af kommunalbestyrelsen.

Undersøgelse af person

Ved undersøgelse af, hvilke effekter et barn eller en ung har i sin besiddelse forstås, at der foretages klap uden på tøjet og undersøgelse af lommer og sko. Undersøgelsen kan kun foretages, hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, der betyder, at ordensbestemmelser på institutionen ikke kan overholdes, eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages, jf. servicelovens § 123 a og magtanvendelsesbekendtgørelsens § 12, stk. 1.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at undersøgelse af den unges person kun kan foretages, hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, der betyder, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes, eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages.

Magtanvendelsesbekendtgørelsens § 14 beskriver retningslinjerne ved undersøgelse af barnets eller den unges person. I forbindelse med undersøgelsen må der ikke ske indtrængen i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet.

Det er anbringelsesstedets leder eller den, der bemyndiges dertil, som kan træffe bestemmelse om, at der skal ske undersøgelse af barnets eller den unges person. Servicelovens § 123 a, stk. 2, giver således personalet på et opholdssted eller en døgninstitution kompetence til akut at reagere på situationer, som opstår i dagligdagen, og hvor det er nødvendigt at gribe ind for at iagttage ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn. Beslutningen om at undersøge barnets eller den unges person skal ikke godkendes efterfølgende af kommunalbestyrelsen.

Tilbageholdelse af effekter

Hvis der under en undersøgelse af person eller opholdsrum findes effekter, som af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn findes uforsvarlige, kan anbringelsesstedets leder eller den, der bemyndiges dertil, træffe bestemmelse om at tilbageholde disse, jf. servicelovens § 123 a, stk. 6.

Anbringelsesstedet skal i den forbindelse udfærdige en liste over de genstande, der tilbageholdes. Barnet eller den unge skal orienteres om hvilke genstande, der tilbageholdes. Tilhører genstanden anbringelsesstedet, kan den umiddelbart inddrages, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 3. Det er anbringelsesstedets leder eller den, der bemyndiges dertil, som kan træffe bestemmelse om at tilbageholde effekter, der findes i barnets eller den unges besiddelse, jf. servicelovens § 123 a, stk. 6. Beslutningen om at tilbageholde effekter skal ikke godkendes efterfølgende af kommunalbestyrelsen.

2.4.10. Adgang til undersøgelse ved anbringelse, besøg og fravær på sikrede og særligt sikrede afdelinger

Undersøgelse af hvilke effekter et barn eller en ung, der er anbragt på en sikret afdeling, har i sin besiddelse, kan foretages i forbindelse med, at barnet eller den unge anbringes, før og efter barnet eller den unge har haft besøg, samt før og efter barnet eller den unge har været fraværende

fra afdelingen, jf. § 123 a, stk. 1. Formålet med bestemmelsen er at sikre ordensbestemmelser eller sikkerhedshensyn.

Barnet eller den unge har ret til, inden undersøgelsen foretages, at få oplyst årsagen til undersøgelsen, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 25, stk. 3.

Det er personalet på den sikrede afdeling, der beslutter, om undersøgelsen skal foretages, og der behøver ikke at være en begrundet mistanke i forbindelse med foretagelsen af undersøgelsen.

Beslutningen om at undersøge barnets eller den unges person skal ikke godkendes efterfølgende af kommunalbestyrelsen.

2.4.11. Isolation

Det er kun børn og unge, der har ophold på sikrede institutioner, der kan isoleres i en begrænset periode i dertil særligt indrettede isolationsrum, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 20, stk. 2.

Isolation må kun anvendes på sikrede afdelinger og kun, når det er absolut nødvendigt, jf. servicelovens § 123, stk. 1. Ved isolation forstås afsondring i aflåst rum i en kortere eller længere periode. Isolationen skal være så kortvarig og skånsom som muligt, og må ikke udstrækkes ud over 2 timer for børn og unge, der har ophold i en almindelig sikret afdeling. I forbindelse med isolationen, skal der løbende føres tilsyn med barnet eller den unge, for at sikre at barnet eller den unge ikke gør skade på sig selv. Der skal være mulighed for at barnet eller den unge kan tilkalde en medarbejder.

Det er institutionens leder eller dennes stedfortræder, der undtagelsesvis kan træffe beslutning om at anbringe barnet eller den unge i særlige isolationsrum, når der er overhængende fare for, at barnet eller den unge skader sig selv eller andre.

I forhold til de særligt sikrede afdelinger, så kan børn og unge isoleres i en længere tidsperiode, end tilfældet er i sikrede afdelinger. Isolationen skal være så skånsom som muligt og må ikke udstrækkes udover 4 timer.

I de tilfælde hvor der er tale om børn og unge med psykiske lidelser, der er anbragt på en særlig sikret afdeling, der er godkendt til at modtage unge med psykiske lidelser, skal der, i umiddelbar forbindelse med isolationen, tilkaldes en psykiatrisk speciallæge knyttet til afdelingen. Den pågældende læge skal tage stilling til, hvorvidt en indlæggelse på en børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling er nødvendig, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 39, stk. 2.

Hvis indlæggelse ikke vurderes at være nødvendig, skal den psykiatriske speciallæge løbende tilse barnet eller den unge i løbet af isolationen og vurdere, om der sker en udvikling af tilstanden, som gør en indlæggelse på børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling nødvendig.

2.4.12. Tilbageholdelse og fastholdelse på delvis lukket døgninstitution eller delvis lukket afdeling

På de delvis lukkede institutioner og delvis lukkede afdelinger er der mulighed for at fastholde barnet eller den unge i akut opståede situationer, hvis det er afgørende for den socialpædagogiske behandling, og der er risiko for, at barnets eller den unges udvikling eller sundhed lider alvorlig skade og hvis et af følgende forhold gør sig gældende:

- Barnet eller den unge tidligere har rømmet fra åbne anbringelsessteder, og det må formodes, at den pågældende igen vil rømme fra anbringelsesstedet.
- Barnet eller den unge tidligere har begået kriminalitet, og det må formodes, at den pågældende vil begå ny kriminalitet i forbindelse med udgang fra anbringelsesstedet.
- Barnet eller den unge tidligere har indtaget euforiserende stoffer, og det formodes, at den pågældende vil indtage euforiserende stoffer ved udgang fra anbringelsesstedet.
- Barnet eller den unge tidligere har skadet sig selv, og det formodes, at den pågældende vil skade sig selv alvorligt.

Med fastholdelse menes, at institutionens leder eller dennes stedfortræder i akut opståede situationer kan anvende fysisk magt til at hindre et barn eller en ung i at forlade den delvis lukkede døgninstitution eller den delvis lukkede afdeling i de situationer, hvor barnet eller den unge f.eks. handler i affekt eller vrede og vil stikke af fra institutionen. Med anvendelse af fysisk magt menes, at der fysisk tages fat i barnet eller den unge i en kortere periode (til pågældende er faldet til ro), eller at barnet eller den unge kan mandsopdækkes (f.eks. ved at de ansatte stiller sig i døren og hindrer pågældende i at komme ud og væk fra institutionen). Fastholdelsen skal afpasses forholdene i den enkelte situation, må ikke gå ud over det strengt nødvendige og skal stå i et rimeligt forhold til det, der ønskes opnået med fastholdelsen.

Ved tilbageholdelse forstås, at barnet eller den unge f.eks. anbringes på en afdeling, hvor døre og vinduer kan aflåses.

Kommunalbestyrelsen kan, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsen § 7, stk. 2, træffe afgørelse om, at barnet eller den unge kan tilbageholdes i op til 5 dage ad gangen, dog højst 30 dage på et år, når følgende gør sig gældende:

- 1) Det er afgørende for den socialpædagogiske behandling, at barnet eller den unge ikke rømmer fra institutionen.
- 2) Der er risiko for, at barnet eller den unges sundhed eller udvikling vil lide alvorlig skade i forbindelse med en rømning.

Når kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om rammerne for tilbageholdelse og fastholdelse, kan institutionens leder eller dennes stedfortræder, inden for de rammer om tilbageholdelse, som kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 7, stk. 1, tilbageholde barnet eller den unge, når følgende tre betingelser er opfyldt:

- 1) Der er begrundet formodning om, at barnet eller den unge vil rømme.
- 2) Det i den konkrete situation er afgørende for den socialpædagogiske behandling, at barnet eller den unge tilbageholdes.
- 3) Der er risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling vil lide alvorlig skade i forbindelse med en rømning.

Afgørelse om tilbageholdelse og fastholdelse på delvis lukkede døgninstitutioner træffes samtidig og for et år ad gangen. Der skal således alene træffes én afgørelse, der indeholder stillingtagen til både tilbageholdelse og fastholdelse af barnet eller den unge samt andre vilkår i forbindelse med anbringelsen.

Lederen eller dennes stedfortræder kan beslutte, at tilbageholdelsen skal begrænses til bestemte tidspunkter af døgnnet, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 8, stk. 2. I forbindelse med lederen eller stedfortræderens beslutning om tilbageholdelse skal barnet eller den unge som udgangspunkt inddrages og høres.

2.4.13. Anvendelse af personlige alarm- eller pejlesystemer over for børn og unge med psykisk nedsat funktionsevne

Ved alarm- og pejlesystemer forstås to former for systemer:

- Alarmsystemer, der kan advare personalet eller pårørende, hvis barnet eller den unge forlader boligen.
- Pejlesystemer, der kan anvendes til at lokalisere barnet eller den unge, hvis denne er bortkommet fra døgninstitution eller opholdssted.

Det er ikke lovligt at anvende personlige alarm- eller pejlesystemer i form af udstyr, der er egnet til kontinuerligt at overvåge en persons færden, som f.eks.:

- Kodelåse, der forudsætter indtastning af en særlig kode for, at døren kan åbnes, når barnet eller den unge ikke har forudsætninger for at indtaste koden.
- Aflåsning af udgangsdøre med henblik på at tilbageholde barnet eller den unge i boligen.

Det er en betingelse for anvendelse af alarm- eller pejlesystemer, at der er tale om personlige systemer, der kun registrerer den enkeltes udgang fra anbringelsesstedet eller opholdsstedet eller færden uden for boligen. Der findes ikke særskilt regulering i serviceloven om videoovervågning, herunder ikke i servicelovens § 123 d. Lov om behandling af personoplysninger (lov nr. 429 af 31. maj 2000 (persondataloven)) indeholder generelle regler om behandling af personoplysninger, der bl.a. finder anvendelse i forbindelse med tv-overvågning.

Det er en betingelse for anvendelse af personlige alarm- eller pejlesystemer efter § 123 d i serviceloven, at der foreligger samtykke. Det er forældremyndighedsindehaveren, der skal give samtykke til iværksættelse af foranstaltningen. Hvis der er delt forældremyndighed, skal der foreligge samtykke fra begge forældremyndighedsindehavere, jf. bekendtgørelse nr. 511 af 26. maj 2011 om alarm- eller pejlesystemer til børn og unge med nedsat psykisk funktionsevne anbragt i døgninstitution eller på opholdssted § 3.

Det er op til kommunalbestyrelsen at træffe beslutning om, hvorvidt bestemmelsen skal finde anvendelse i den pågældende kommune, jf. bekendtgørelse om alarm- eller pejlesystemer til børn og unge med nedsat psykisk funktionsevne anbragt i døgninstitution eller på opholdssted § 2.

Hvis kommunalbestyrelsen har truffet afgørelsen om, at § 123 d i serviceloven skal finde anvendelse, skal kommunalbestyrelsen påse, at betingelserne for iværksættelse af et personligt alarm- eller pejlesystem er opfyldt.

Afgørelser om anvendelse af personlige alarm- eller pejlesystemer er midlertidige og kan maksimalt fastsættes for en periode på op til fire måneder ad gangen, jf. bekendtgørelse om alarm- eller pejlesystemer til børn og unge med nedsat psykisk funktionsevne anbragt i døgninstitution eller på opholdssted § 4.

2.4.14. Fuldbordelse af strafferetlige foranstaltninger

Unge over 15 år, der er anbragt på et anbringelsessted efter servicelovens § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse, er omfattet af servicelovens § 137 g.

Kommunalbestyrelsen kan uden retskendelse træffe afgørelse om, at den anbragte unges brug af telefon og internet i et konkret tilfælde skal overhøres eller overvåges, hvis dette skønnes nødvendigt af hensyn til ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet, jf. servicelovens § 137 g, stk. 1. Bestemmelsen tager sigte på de situationer, hvor unge over 15 år, der er anbragt som led i en strafferetlig afgørelse på et anbringelsessted efter serviceloven, anvender telefon og internet til kriminelle formål.

Hvis det ikke er muligt at få den anbragte unge til at stoppe brugen af telefon og internet til kriminelle formål, kan kommunalbestyrelsen uden retskendelse træffe afgørelse om, at adgangen til telefon og internet kan afbrydes eller forhindres, jf. servicelovens § 137 g, stk. 2.

Indgrebene efter § 137 g kan ikke gennemtvinges ved anvendelse af magt. Hvis den anbragte unge modsætter sig indgrebet på en sådan måde, at indgrebet ikke kan udføres uden magt, må personalet tilkalde politiet, hvis dette er nødvendigt.

Anbringelsesstedets leder eller lederens stedfortræder kan træffe foreløbige afgørelser, i de situationer, hvor iværksættelsen af indgrebet er uopsætteligt for at sikre ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet, jf. servicelovens § 137 f, stk. 2. Foreløbige afgørelser skal snarest muligt godkendes af kommunalbestyrelsen, jf. serviceloven § 137 f, stk. 3.

De øvrige anbragte børn og unge, der er anbragt efter servicelovens § 52, er ikke omfattet af servicelovens § 137 g.

2.5. MAGTANVENDELSE UDEN FOR SERVICELOVEN

2.5.1. Nødværge og nødret

Straffeloven indeholder bestemmelser, der som udgangspunkt forbyder personer, herunder f. eks. det offentlige plejepersonale, at foretage bestemte handlinger over for andre personer.

Som eksempel kan nævnes bestemmelsen i straffelovens § 244 om vold, hvorefter den, der udøver vold mod eller på anden måde angriber en andens legeme, straffes med bøde eller fængsel indtil 3 år. Hvis betingelserne for nødværge eller nødret er opfyldt, vil vold efter den nævnte bestemmelse imidlertid være straffri.

Nødværge

Det fremgår af straffelovens § 13, stk. 1, at handlinger, der har været nødvendige for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb, er straffri, hvis handlingerne ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt.

Bestemmelsen om nødværge beskriver forudsætningerne for, at en person straffrit kan modstå eller afværge et uretmæssigt angreb, men det fremgår ikke direkte af bestemmelsen, hvad angrebet kan være rettet mod. Det kan dreje sig om angreb på f.eks. liv, legeme, personlig frihed eller formuegenstande, f.eks. angreb i form af vold, brandstiftelse eller tingsbeskadigelse.

Bestemmelsen finder også anvendelse, når angriberen er psykisk utilregnelig, eller er et barn under den kriminelle lavalder.

Afværgehandlingen skal rettes mod angriberen selv, aldrig mod en tredjeperson.

Der er krav om proportionalitet (forholdsmæssighed) mellem angrebet og den handling, der imødegår angrebet, således at ikke ethvert angreb kan gøre enhver handling straffri. Afværgehandlingen må således ikke gå åbenbart ud over, hvad der er forsvarligt.

Nødret

Straffelovens § 14 om nødret er i praksis kun aktuel, når bestemmelsen om nødværge ikke finder anvendelse. Det fremgår af bestemmelsen, at en handling, der ellers ville være strafbar, ikke straffes, når den var nødvendig til afværgelse af truende skade på person eller gods, og lovovertrædelsen må anses for at være af forholdsvis underordnet betydning.

Nødretshandlingen skal være nødvendig for at afværge en skade.

I modsætning til nødværgesituationerne kan handlinger i nødretssituationer rettes mod tredjepersoners gods eller værdier.

2.6. ANSTALTSFORHOLDET OG ADGANGEN TIL AT FASTSÆTTE HUSREGLER

Anstaltsforholdet beskriver tiltag og reguleringer af f.eks. børn og unges ophold på institutioner og opholdssteder, og disse skal kunne begrundes i institutionens eller opholdsstedets formål. Anstaltsforholdet kan således indeholde regler og udstikke retningslinjer for tiltag over for børn og unge med henblik på at opretholde nogle gode rammer på institutionerne eller opholdsstederne. Som eksempel kan nævnes en regel om, at børn eller unge skal rydde op på deres værelse eller i fællesrum, for at hygiejnemæssige forhold på institutionen eller opholdsstedet kan tilgodeses.

Dog gælder det, at de regler, der fastsættes som led i anstaltsforholdet, og de handlinger der udføres på baggrund heraf, f.eks. ikke må indsnævre den personlige frihed eller privatlivets fred uforholdsmæssigt eller på anden måde være byrdefulde, jf. proportionalitetsprincippet. Der kan heller ikke ske frihedsberøvelse med hjemmel i anstaltsforholdet.

Det er vigtigt, at der er gode og stabile forhold på institutioner og opholdssteder. Det gælder både i forhold til de anbragte børn og unge men også i forhold til personalet. Det kan derfor være hensigtsmæssigt at udforme en husorden med dertilhørende regler, der udstikker retningslinjer for dagligdagen. F.eks. kan det være nødvendigt at definere nogle regler for, hvad der er acceptabelt på fællesarealer på institutionen eller opholdsstedet som helhed for at sikre ro og orden, så alle – både anbragte unge og personalet kan trives.

Det er institutionens eller opholdsstedets ledelse, der, som udgangspunkt i samarbejde/dialog med medarbejdere og børn og unge, har kompetence til at fastsætte sådanne husregler.

Det er vigtigt, at husreglerne er nedskrevet og kendt af de personer, som man forventer, skal overholde reglerne. Når barnet eller den unge bliver anbragt, bør husreglerne udleveres til barnet eller den unge samt forældremyndighedsindehaveren ved anbringelsens start. Hvis reglerne ændres, bør dette ligeledes kundgøres over for de relevante parter.

I forhold til børn og unge med kommunikativ eller kognitiv funktionsnedsættelse skal det sikres, at barnet eller den unge er blevet gjort bekendt med reglerne på en for den enkelte forståelig og tilgængelig måde.

Der skal være saglige grunde til husregler. Husreglerne kan f.eks. beskrive standarder for varetagelsen af hygiejnemæssige minimumskrav, rygeregler, regulering i forhold til brug af mobiltelefon, sengetider, hvornår der skal være ro på værelserne samt regler vedrørende måltider, fjernsynskiggeri, computeranvendelse, hvornår man kan have besøg såvel som retningslinjer for aktiviteter, som anbringelsesstedet har uden for matriklen.

I forhold til regler om børns og unges adgang til mobiltelefon kan disse fastsættes i forhold til anbringelsesstedets formål. Derudover kan det f.eks. besluttes, at mobiltelefonerne skal afleveres til natten for hermed at sikre, at børnene og de unge får deres nattesøvn. Det kan også af hensyn til fællesskabet være nødvendigt at lave regler om, at al samtale i mobiltelefon ikke må foregå i fællesrum, men derimod skal ske på børnenes og de unges værelser.

Anbringelsesstedet kan imidlertid ikke fastsætte regler, der helt afskærer adgangen til mobiltelefon. Det er alene børn og unge-udvalget, der for en bestemt periode kan træffe afgørelse om at afbryde f.eks. mailkorrespondance eller telefonforbindelsen mellem forældrene eller netværket og barnet eller den unge. Politiet kan desuden, af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at et barn eller en ung anbragt i varetægtsurrogat på en sikret afdeling, fører telefonsamtaler eller kommunikere på anden vis, jf. afsnit 2.4.7., 2.4.8. og 2.4.14.

De fastsatte husregler skal som udgangspunkt gælde for alle på institutionen, medmindre der er saglige grunde til at gøre forskel. En saglig grund kan f.eks. være, at sengetiden afhænger af alder, eller at der må tages særlige hensyn til børn og unge med en funktionsnedsættelse.

Der kan opstå situationer, hvor der er behov for at håndhæve husreglerne. F.eks. hvis en ung ikke efterlever et rygeforbud indendørs. I sådan en situation kan der, som ved hensynet til omsorgen for den unge, ske en verbal og fysisk markering med henblik på at få den unge til enten at holde op med at ryge inden døre eller hjælpe pågældende ud med en hånd på skulderen/fysisk guidning. Der skal dog ske en konkret og saglig vurdering af, om den fysiske markering af en hånd på skulderen og pædagogiske indgriben, herunder dens intensitet, er nødvendig ud fra varetagelse af anbringelsesstedets formål under iagttagelse af bl.a. mindsteindgrebsprincippet.

I forbindelse med håndhævelsen af husreglerne må der ikke være tale om en egentlig fysisk magtanvendelse. Eksempelvis hvis en ung yder aktiv modstand (f.eks. modsætter sig at blive hjulpet ud), og det er nødvendigt at udøve mere håndfast fysisk magt. Her vil handlingen være at betragte som fysisk magtanvendelse, og betingelserne i magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2 skal være opfyldt.

I forhold til udenforståendes besøg på opholdsstedet og institutionen kan anbringelsesstedet fastsætte rammerne herfor. Derudover kan anbringelsesstedet fastsætte regler for gæsternes ophold og færden på stedet. Anbringelsesstedet kan ikke afskære barnet eller den unge fra kontakt med netværket, hvis ikke børn og unge-udvalget har truffet afgørelse efter servicelovens § 71, stk. 3 og 4.

Ledelsen på institutionen eller opholdsstedet bør løbende tage husreglerne op til overvejelse i forhold til, hvorvidt de er nødvendige, eller om de evt. er mere vidtgående, end institutionens eller opholdsstedets formål tilsiger. I denne proces er det vigtigt, at der er dialog med personalet og evt. børnene og de unge om reglernes anvendelse og håndhævelse i praksis. Ligeledes forudsættes det i forbindelse med godkendelse og driftsorienteret tilsyn, at socialtilsynet er opmærksomt på institutionens eller opholdsstedets husregler, deres formål samt udøvelse og håndhævelse i praksis.

Institutioner og opholdssteder er desuden underlagt Folketingets Ombudsmands tilsyn, der bl.a. skal sikre, at deres virksomhed, herunder husreglerne, ikke strider mod gældende ret, eller at der ikke på anden måde begås fejl og forsømmelser i udøvelsen af institutionernes og opholdsstedernes opgaver, jf. § 21 i lov om Folketingets ombudsmand (lovbekendtgørelse nr. 349 af 22. marts 2013).

2.7. ANBRINGELSE I SIKRET REGI SOM LED I EN STRAFFERETLIG AFGØRELSE

2.7.1. Ungdomssanktionen

Retten kan bestemme, at en ung, der på gerningstidspunktet ikke var fyldt 18 år, og som har begået grovere personfarlig kriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet, skal idømmes en ungdomssanktion, det vil sige en struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling af to års varighed i tre faser:

- Fase 1: Et indledende ophold i en sikret afdeling.
- Fase 2: Et ophold i en døgninstitution eller et egnet opholdssted.
- Fase 3: En periode i ambulante regi med tilsyn af de sociale myndigheder.

Under ophold på en sikret afdeling i fase 1 og på en døgninstitution eller et egnet opholdssted i fase 2 vil den unge være omfattet af reglerne om magtanvendelse i § 123, § 123 a, § 123 c og § 137 g i serviceloven.

Det er de sociale myndigheder, der skal fuldbyrde dommen. Hvis dommen indebærer et ophold i sikret afdeling efter § 74 a i straffeloven, skal kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune træffe afgørelse om, på hvilken sikret institution/afdeling anbringelsen i 1. fase skal finde sted, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 30, stk. 1, nr. 6. Er der behov for, at den unge over-

flyttes til en anden afdeling end den, hvor den unge indledte sanktionen, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse herom, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 32, stk. 7.

Kommunalbestyrelsen kan tillige beslutte, at den unge skal forblive i en sikret afdeling. I dommen kan den unge i henhold til straffelovens § 74 a, stk. 2, 1. pkt., pålægges at overholde kommunens nærmere bestemmelser om den socialpædagogiske behandling og at efterkomme pålæg om opholdssted, herunder fortsat anbringelse på sikret afdeling ud over, hvad der umiddelbart er fastsat i dommen. Endelig kan kommunen beslutte at tilbageføre en ung imellem de forskellige faser:

- Fra et åbent anbringelsessted i fase 2 til en sikret afdeling.
- Fra den ambulante fase 3 til et åbent anbringelsessted i fase 2.
- Fra fase 3 til en sikret afdeling.

Kommunen har pligt til at oplyse den unge om, at den unge kan kræve afgørelser om overførsel til en sikret afdeling i en døgninstitution for børn og unge og afgørelser om overførsel fra ambulante behandling til anbringelse på en døgninstitution for børn og unge eller godkendt opholdssted indbragt for retten til prøvelse.

Det samlede ophold på en sikret afdeling for en ung, der er idømt ungdomssanktion, jf. straffelovens § 74 a, stk. 2, må højst vare 12 måneder. Opholdet på en sikret afdeling og opholdet på godkendt opholdssted eller institution, jf. servicelovens § 66, stk. 1, nr. 5 eller nr. 6, må sammenlagt højst vare 18 måneder, jf. § 74 a, stk. 2, i straffeloven.

2.7.2. Afsoning

Unge under 18 år, der skal afsone en fængselsstraf, kan anbringes uden for kriminalforsorgen på døgninstitutioner, herunder sikrede døgninstitutioner og private opholdssteder, jf. § 78, stk. 2 i lov om fuldbyrdelse af straf m.v. (lovbekendtgørelse nr. 435 af 15. maj 2012 (straffuldbyrdsloven)), medmindre afgørende hensyn til retshåndhævelsen taler imod anbringelse uden for fængsel og arresthus.

Det er Direktoratet for Kriminalforsorgen, der på baggrund af indstilling fra den lokale afdeling afgør, hvorvidt den ubetingede fængselsstraf kan udstås på en institution uden for Kriminalforsorgens regi i henhold til straffuldbyrdslovens § 78, stk. 2, jf. stk. 1. Endvidere godkender Direktoratet for Kriminalforsorgen anbringelsesstedet og vilkårene for anbringelsen. Vilkaere for anbringelsen vil altid fremgå af Kriminalforsorgens afgørelse om anbringelse efter straffuldbyrdslovens § 78.

Som hovedregel er der altid knyttet det vilkår til afsoningen, at den pågældende skal undergive sig tilsyn af Kriminalforsorgen. Herudover vil den unge være underlagt de regler, der gælder på anbringelsesstedet.

Som eksempler på yderligere vilkår ved anbringelse på et anbringelsessted kan nævnes:

- Den pågældende kun må forlade anbringelsesstedet med ledsagelse af personalet.
- Den pågældende kun må forlade institutionen efter forudgående aftale med NN.
- Den pågældende kun må forlade anbringelsesstedet efter nærmere bestemmelse.

Når Kriminalforsorgen bestemmer, at en ung under 18 år skal anbringes som led i afsoningen af en fængselsstraf, kan anbringelse ske på en sikret afdeling, hvis kommunalbestyrelsen vurderer, at betingelserne i magtanvendelsesbekendtgørelsens § 30, stk. 1, nr. 1, 2 eller 3 er opfyldt, jf. nr. 5.

Når Kriminalforsorgen har tiltrådt kommunalbestyrelsens afgørelse om anbringelse i en sikret afdeling, skal kommunalbestyrelsens afgørelse meddeles den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift af den pågældende sikrede døgninstitution.

Der gælder de samme regler om tidsgrænser som for unge over 15 år, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 32, stk. 2 og 4, og den samlede varighed af anbringelsen ikke må således ikke overstige 14 måneder.

2.7.3. Varetægtssurrogat

Det er en dommer, der afgør, om en sigtet skal varetægtsfængsles efter § 762 i retsplejeloven. Når den sigtede er under 18 år, skal vedkommende som udgangspunkt anbringes i varetægtssurrogat på en sikret døgninstitution, jf. retsplejelovens § 765, hvis den unge samtykker hertil, medmindre der foreligger særlige grunde til at påstå en almindelig varetægtsfængsling under kriminalforsorgen. Unge, som har ophold på en sikret afdeling som led i varetægtssurrogat, er omfattet af reglerne om magtanvendelse, som de fremgår af §§ 123 og 123 a i serviceloven. Dette gælder uanset om vedkommende er over eller under 18 år.

Varetægtssurrogat kan kun anvendes med samtykke fra den sigtede. Selv om sigtede er under 18 år, må samtykke fra pågældende unge anses for tilstrækkeligt, jf. retsplejelovens § 765. Samtykke fra forældremyndighedens indehaver er således ikke nødvendigt.

Når dommeren har truffet afgørelse om, at den unge skal varetægtsfængsles i surrogat, er det kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune, der træffer afgørelse om, på hvilken institution/afdeling anbringelsen på en sikret afdeling skal finde sted, jf. § 30, stk. 4, i magtanvendelsesbekendtgørelsen, jf. retsplejelovens § 765. Kommunalbestyrelsens afgørelse om anbringelse i en sikret afdeling skal meddeles det socialtilsyn, der fører tilsyn med den pågældende døgninstitution, hvori den sikrede afdeling er beliggende.

Hvis dommeren beslutter, at den unge skal anbringes i varetægtssurrogat, anbringes den unge i varetægt i arresthus, indtil placering i sikret døgninstitution kan finde sted. Retten har tillige mulighed for at beslutte, at den unge skal varetægtsfængsles i en af Kriminalforsorgens institutioner.

Unge i varetægtssurrogat kan modtage besøg i det omfang, opretholdelse af orden og sikkerhed i den sikrede afdeling tillader det. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at en ung, der er anbragt i varetægtssurrogat, modtager besøg eller kan forlange, at besøg finder sted under kontrol, jf. retsplejelovens § 771 stk. 1.

2.8. PROCESREGLER I RELATION TIL MAGTANVENDELSESREGLERNE

2.8.1. Registrering og indberetning

Ethvert indgreb i barnets eller den unges personlige frihed skal efter servicelovens § 123, stk. 4, og magtanvendelsesbekendtgørelsens §§ 42-44 registreres og indberettes til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (lovbekendtgørelse nr. 1019 af 23. september 2014 (retssikkerhedsloven)).

Registrering og indberetning ved tilladt magtanvendelse

Der skal i medfør af magtanvendelsesbekendtgørelsens §§ 42-44 ske registrering af magtanvendelse i følgende tilfælde:

- Ved anbringelse i eller overførsel til en sikret eller særligt sikret afdeling.
- Ved anvendelse af isolation.
- Ved tilbageholdelse og fastholdelse efter servicelovens § 123 b i serviceloven og tilbageholdelse efter servicelovens § 123 c.
- Ved fysisk magtanvendelse efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, herunder nødværge, på opholdssteder, delvis lukkede døgninstitutioner og døgninstitutioner med og uden sikrede afdelinger.

Ved midlertidig beslutning om overførsel fra en sikret døgninstitution til en særligt sikret afdeling, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 41, stk. 1, er det den institution, der træffer beslutning om den midlertidige overførsel, der registrerer overførslen.

Den tilladte magtanvendelse skal inden for 24 timer registreres af tilbuddets leder eller dennes stedfortræder på et indberetningsskema. Registrering af magtanvendelse i forbindelse med tilbageholdelse på delvis lukkede døgninstitutioner efter § 7 i magtanvendelsesbekendtgørelsen, skal ske ved iværksættelsen af afgørelsen.

Barnet eller den unge, der har været involveret i den episode, der udløste magtanvendelsen, skal gøres bekendt med registreringen i skemaet og have mulighed for at supplere med sin egen redegørelse for episoden. Barnets eller den unges redegørelse skal vedlægges skemaet.

Tilbuddets leder eller dennes stedfortræder skal straks sende kopi af indberetningsskemaet til barnets eller den unges opholdskommune. Lederen eller dennes stedfortræder skal endvidere ved månedens udgang sammen med sine kommentarer indsende en kopi af indberetningsske-

maerne til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Hvis indgrebet har fundet sted i et kommunalt eller regionalt tilbud, skal der endvidere sendes en orientering til den kommunale eller regionale driftsherre, jf. servicelovens § 123, stk. 4.

Registrering ved undersøgelse af person og opholdsrum

Når der foretages en undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum i døgninstitutioner, herunder i en sikret eller særlig sikret afdeling, ikke sikrede afdelinger, delvis lukkede døgninstitutioner og opholdssteder, skal institutionens leder eller dennes stedfortræder inden for 24 timer registrere og indberette dette til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 43, stk. 4. Indberetningsskemaet skal som minimum indeholde følgende punkter:

- barnets/den unges navn og alder
- tidspunktet for undersøgelsen
- undersøgelsens varighed
- undersøgelsens art
- hvilke personer, der foretog undersøgelsen
- de bestemte grunde, der har givet anledning til at foretage undersøgelsen
- hvilke effekter der blev fundet
- ved undersøgelser efter §§ 12 og 22, en redegørelse med bestemte årsager, der har givet anledning til, at undersøgelsen er påkrævet.

Barnet eller den unge, som har fået undersøgt sin person eller sit opholdsrum, skal gøres bekendt med indberetningen og have lejlighed til at supplere med sin egen redegørelse for undersøgelsen. Barnets eller den unges redegørelse skal vedlægges indberetningsskemaet.

Institutionens leder eller dennes stedfortræder skal ved månedens udgang sende en kopi af indberetningsskemaerne til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Socialtilsynet gennemgår og de indkomne indberetninger og vurderer, om de giver anledning til tilsynsmæssige overvejelser.

Registrering og indberetning ved ikke tilladt magtanvendelse

Overtrædelse af reglerne i magtanvendelsesbekendtgørelsens kapitel 1-4 skal ifølge magtanvendelsesbekendtgørelsens § 44, stk. 1, registreres og indberettes til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Socialtilsynet gennemgår og vurderer de indkomne indberetninger og vurderer, om de giver anledning til tilsynsmæssige overvejelser.

Den implicerede medarbejder skal, når det drejer sig om ikke tilladt magtanvendelse, senest dagen efter episoden afgive skriftlig indberetning til tilbuddets leder, der sammen med sine kommentarer samt forklaringer fra personer, der har overværet episoden, inden 3 dage videre-

sender indberetningen til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn.

Barnet eller den unge, der har været involveret i episoden, der udløste magtanvendelsen, skal gøres bekendt med registreringen og have lejlighed til at komme med bemærkninger hertil. Bemærkningerne skal vedlægges indberetningsskemaet.

Medarbejdere, der har overværet episoden eller har begrundet viden herom, har en selvstændig pligt til at afgive forklaring til institutionens leder.

Hvis der er begrundet mistanke om en strafbar handling, der er undergivet offentlig påtale, skal tilbuddets leder eller dennes stedfortræder straks sende indberetningen det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, og som skal kontakte politiet med henblik på anmeldelse af handlingen. Tilbuddets leder skal samtidig med indberetningen, give en kopi af indberetningen til den implicerede medarbejder. Derudover skal institutionens leder orientere forældremyndighedsindehaveren og den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 44, stk. 7.

En medarbejder, der tjenstligt indberettes for tjenesteforseelse eller et strafbart forhold, skal have udleveret en fremstilling af sagens faktiske omstændigheder, og skal have adgang til at afgive en skriftlig udtalelse til fremstillingen. Medarbejderen skal samtidig gøres bekendt med ikke at have pligt til at udtale sig om fremstillingen.

Hvis den implicerede medarbejder er institutionens leder, sendes indberetningen direkte til socialtilsynet, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 44, stk. 9. Den medarbejder, der er tilbudslederens stedfortræder, giver i dette tilfælde tilbuddets leder genpart af sin indberetning. Tilbudslederens stedfortræder skal også sørge for, at forældremyndighedsindehaveren og opholdskommunen får orientering om indberetningen.

Kommunalbestyrelsen, den regionale eller private driftsherre skal inden 6 uger efter, at indberetningen er modtaget, træffe afgørelse om de driftsmæssige konsekvenser af indberetnings-sagen.

Protokol for registreringer

Indberetningsskemaerne skal opbevares i en dertil indrettet protokol, således at disse altid kan forefindes i forbindelse med besøg af tilsynet eller inspektion af institutionen, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 42, stk. 3 og § 43, stk. 3.

2.8.2. Tilsyn

Det personrettede tilsyn

Den kommune, der i medfør af retssikkerhedslovens §§ 9-9b har ansvaret for barnet eller den unges ophold på et anbringelsessted (handlekommunen) fører personrettet tilsyn med det enkelte barns eller den enkelte unges situation, jf. servicelovens § 148. Det personrettede tilsyn har til formål at sikre, at det enkelte barn eller den enkelte unge trives på anbringelsesstedet, at indsatsen ydes i henhold til den aftale der er indgået mellem kommunen og anbringelsesstedet, og at den fortsat opfylder sit formål.

Tilsynet efter § 148, stk. 1 skal omfatte mindst to årlige tilsynsbesøg på anbringelsesstedet, hvor kommunen taler med barnet eller den unge. Samtalen skal så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af ansatte fra anbringelsesstedet. Hvis det personrettede tilsyn viser, at forudsætningerne for barnets eller den unges ophold på anbringelsesstedet ikke er opfyldt, f.eks. at opholdet ikke forløber i overensstemmelse med den afgørelse, som kommunalbestyrelsen har truffet i forhold til barnet eller den unge og målsætningerne i en eventuel handleplan, er handlekommunen forpligtet til at reagere på det.

Driftsorienteret tilsyn

Socialtilsynet har ansvaret for at godkende og føre driftsorienteret tilsyn med såvel kommunale og regionale som private sociale tilbud, herunder døgntilbud efter § 66, stk. 1, nr. 5 og 6 i serviceloven og plejefamilier og kommunale plejefamilier efter § 66, stk. 1, nr. 1 og 2 i serviceloven, jf. § 4 i lov om socialtilsyn.

Socialtilsynene træffer efter ansøgning fra anbringelsesstedet afgørelse om godkendelse som generelt egnet på baggrund af en samlet vurdering af om anbringelsesstedet har den fornødne kvalitet, jf. § 5, stk. 1, jf. § 6 og §§ 12-18 i lov om socialtilsyn. Kvaliteten vurderes på baggrund af en centralt fastsat kvalitetsmodel inden for temaerne uddannelse og beskæftigelse, selvstændighed og relationer, målgrupper, metoder og resultater, organisation og ledelse, kompetencer, økonomi og fysiske rammer. Godkendelse er en betingelse for, at anbringelsesstedet kan indgå i den kommunale forsyning, jf. § 4, stk. 3, i lov om social service.

Socialtilsynene fører driftsorienteret tilsyn med de godkendte anbringelsessteder for at sikre, at de fortsat har den fornødne kvalitet, jf. § 7 i lov om socialtilsyn. Det driftsorienterede tilsyn består både af en kontrol af forholdene på anbringelsesstedet og en dialog mellem socialtilsyn og anbringelsessted, som skal bidrage til at fastholde og udvikle kvalitet på anbringelsesstedet. Socialtilsynet skal ved varetagelsen af tilsynsopgaven indhente relevant information, herunder ved at aflægge mindst ét årligt besøg på anbringelsesstedet, inddrage oplysninger fra ansatte og børn og unge på anbringelsesstedet samt andre relevante personer og udveksle oplysninger med handlekommunerne. Socialtilsynet har en whistleblower-ordning, hvor bl.a. børn og unge kan henvende sig anonymt, hvis det oplever bekymrende forhold på et anbringelsessted, jf. § 11 i lov om socialtilsyn.

Socialtilsynene skal, hvis forholdene på det enkelte anbringelsessted tilsiger det, træffe afgørelse om skærpet tilsyn og samtidig udstede et påbud med henblik på, at anbringelsesstedet, for en fortsat godkendelse inden for en tre måneders frist skal rette op på de omfattede forhold, jf. § 8 i lov om socialtilsyn. Endelig kan socialtilsynet træffe afgørelse om ophør af godkendelse, hvis anbringelsesstedet ikke længere har den fornødne kvalitet, jf. § 5, stk. 5, jf. § 6 i lov om socialtilsyn.

Indberetninger om magtanvendelse

Socialtilsynet modtager som led i sin funktion som tilsynsmyndighed en række indberetninger om magtanvendelse. I forhold til børn og unge drejer det sig om:

- Indberetninger om magtanvendelser udøvet over for anbragte børn og unge, jf. servicelovens § 123, stk. 4 og § 42, stk. 5 i magtanvendelsesbekendtgørelsen.
- Indberetninger om indgreb efter servicelovens §§ 137 g-137 j over for børn og unge med nedsat psykisk funktionsevne, som er anbragt på et anbringelsessted efter servicelovens § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, jf. servicelovens § 137 m, stk. 3.
- Meddelelse om at der er truffet afgørelse om anbringelse af et barn eller en ung på en sikret afdeling, jf. § 30, stk. 4 i magtanvendelsesbekendtgørelsen.
- Ophold på sikret afdeling for udlændinge under 15 år uden lovligt ophold her i landet, jf. § 35 i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Socialtilsynet vurderer om de modtagne indberetninger giver grundlag for tilsynsmæssige overvejelser, f.eks. om der er grundlag for ekstra fokus på et anbringelsessted på grund af for mange magtanvendelser og indgreb, der kan være anledning til dialog med anbringelsesstedet om deres pædagogiske praksis.

Socialtilsynet har en særlig opgave i forhold til indberetninger om overtrædelse af magtanvendelsesregler på børneområdet. Hvis der er begrundet mistanke om en strafbar handling, der er undergivet offentlig påtale, skal socialtilsynet kontakte politiet henblik på anmeldelse af handlingen, jf. § 44, stk. 4 i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Socialtilsynet har derudover en række opgaver i forhold til sikrede døgninstitutioner, delvis lukkede døgninstitutioner samt delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner, jf. § 5, stk. 2 og 4, § 19, stk. 2 og 3 i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

Anbringelsesstederne sender samtidig indberetningerne til handlekommunen og til en evt. kommunal eller regional driftsherre. På den måde sikres det, at de myndigheder, der har ansvaret for henholdsvis det personrettede og det driftsorienterede tilsyn samt for driften af anbringelsesstedet får mulighed for at reagere på de foretagne indgreb alt efter deres opgaver og kompetencer i forhold til anbringelsesstedet og de anbragte børn og unge.

Snitflader mellem det personrettede og driftsorienterede tilsyn

Socialtilsynet skal underrette handlekommunerne, hvis de i forbindelse med deres tilsyn bliver opmærksom på bekymrende forhold på et anbringelsessted, og når de bekymrende forhold kan berøre de anbragte børn og unge, hvis anbringelse handlekommunen har ansvar for, jf. lov om socialtilsyn § 10. Det kan f.eks. være, at anbringelsesstedet ikke (længere) har kompetencer til at behandle/støtte en bestemt målgruppe og har fået påbud om at sikre, at de nødvendige kompetencer er til stede som betingelse for fortsat at være godkendt til denne målgruppe, hvortil et allerede anbragt barn eller en anbragt ung hører.

Parallelt med at socialtilsynenes pligt til at underrette handlekommunerne, har handlekommunerne en pligt til at underrette socialtilsynet, hvis de i forbindelse med udførelsen af det personrettede tilsyn bliver opmærksom på bekymrende forhold på anbringelsessteder, jf. serviceloven § 148, stk. 3. Det kan f.eks. være, hvis de bliver opmærksomme på oplysninger om magtanvendelse, som ikke bliver indberettet, eller oplysninger om uhensigtsmæssig adfærd fra anbringelsesstedets ansatte.

2.8.3. Klageregler

Klager over overtrædelse af bestemmelserne i magtanvendelsesbekendtgørelsen kan indbringes for kommunalbestyrelsen i opholdskommunen, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 46, det vil sige barnets eller den unges opholdskommune, jf. § 9 a, stk. 4, i retssikkerhedsloven.

Ved behandlingen af klagen skal opholdskommunen indhente en udtalelse fra den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, der fører tilsyn med anbringelsesstedet til brug for behandlingen af klagesagen, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 47. Tilbuddets leder eller dennes stedfortræder skal herudover hurtigst muligt foretage en undersøgelse af de forhold, der klages over, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 47, stk. 2.

Klager over afgørelser truffet af kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan indbringes for Ankestyrelsen, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 48.

Forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 12 år, kan indbringe børn og ungeudvalgets afgørelser for Ankestyrelsen, jf. servicelovens § 168, stk. 2. Desuden kan den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, indbringe børn og ungeudvalgets afgørelse om kontrol med breve, telefonsamtaler og anden kommunikation for Ankestyrelsen, i det omfang afgørelsen angår denne part. Der kan kun under ganske særlige omstændigheder, gives opsættende virkning i forbindelse med klage til Ankestyrelsen over en afgørelse truffet i børn og ungeudvalget.

Forældrene og den unge, der er fyldt 12 år, har ret til advokatbistand, når sagen behandles i Ankestyrelsen, i samme omfang som ved sagens behandling i børn og ungeudvalget, jf. servicelovens § 168, stk. 4.

Ankestyrelsens afgørelser efter servicelovens § 65, stk. 3, og § 168 kan ved henvendelse til Ankestyrelsen inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen, jf. servicelovens § 169, kræves forelagt for retten af forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 12 år, jf. servicelovens § 170, stk. 3.

Klager over tilbageførelse og forlængelse af institutionsophold for unge i ungdomssanktionen

Afgørelser om forbliven i, tilbageførelse og forlængelse af institutionsophold for unge i ungdomssanktionen træffes med hjemmel i en bemyndigelse i dommen. Der er således ikke krav om, at de almindelige betingelser for anbringelse uden samtykke er opfyldt. Klager over afgørelser om forbliven i, tilbageførelse, og forlængelse af institutionsophold kan ifølge straffelovens § 74 a, stk. 3, indbringes for retten.

Krav om kendskab til reglerne i magtanvendelsesbekendtgørelsen

Tilbuddets leder skal sikre sig, at anbragte børn og unge og deres forældre bliver gjort bekendt med reglerne i magtanvendelsesbekendtgørelsen, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 51. Børn, unge og forældremyndighedsindehaveren skal endvidere orienteres om, at personer, der er underkastet administrativ frihedsberøvelse, kan rette henvendelse til det tilsyn, der er nedsat i henhold til § 71, stk. 1, i Grundloven, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 52.

Samtlige medarbejdere på døgninstitutioner og opholdssteder skal have udleveret bekendtgørelsen om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, jf. § 53 i magtanvendelsesbekendtgørelsen. Medarbejdere skal kvittere for, at de har modtaget et eksemplar af magtanvendelsesbekendtgørelsen over for tilbuddets leder.

KAPITEL 3

RETSSTILLINGEN I NORGE OG SVERIGE

INDLEDNING

I det følgende redegøres der for nogle af de præmisser og hensyn, som de to landes regelsæt om magtanvendelse bygger på. I afsnittene skitseres primært de dele af reglerne, som vedrører de områder, der er drøftet særskilt i udvalget. Uddrag af reglerne findes i betænkningens bilag 2. Der henvises herudover til afsnit 8 i kortlægningen om praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge, bilag 1.

3.1. NORGE

Reglerne vedrørende anbragte børn og unges forhold fremgår af lov nr. 100 af 17. juli 1992 (med senere ændringer) om barnevernstjenester (*barnevernsloven*) med tilhørende forskrifter, som uddyber og præciserer gældende ret.

Barnevernslovens § 5-9 omhandler anbragte børn og unges rettigheder samt reglerne om adgangen til at anvende magt over for disse. Herudover er magtanvendelsesområdet reguleret nærmere i Forskrift nr. 1103 af 15. november 2011 (med senere ændringer) om rettigheder og brug af tvang under ophold på barnevernsinstitution (*rettighetsforskriften*). Reglerne omfatter børn og unge, som er anbragte på statslige, kommunale og private anbringelsessteder samt mindreårige asylansøgere, som er anbragte på asylcentre, jf. *barnevernslovens* § 5-9 samt § 5A. Det bemærkes, at reglerne vedr. magtanvendelse ikke omfatter plejefamilier (fosterhjem).

Reglerne om magtanvendelse er, i modsætning til Danmark, ikke tilknyttet forskellige institutionstyper. Tilladt magtanvendelse over for børn og unges afhænger af den konkrete situation samt af barnets eller den unges anbringelsesgrundlag. Tvang og andre indgreb i den personlige integritet må ikke benyttes i videre omfang, end hvad der er nødvendigt i forhold til formålet, og det bør stå i forhold til det, der søges opnået. Andre metoder skal være afprøvede først.

Rettighetsforskriftens kapitel 4 indeholder herudover særlige regler for de børn og unge, som er anbragt som følge af såkaldt „alvorlige adfærdsvanskeligheder“, jf. *barnevernsloven* § 4-24 og § 4-26, jf. afsnit 8 i kortlægningen om praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge, bilag 1. *Rettighetsforskriften* giver således en øget adgang til magtanvendelse over for denne gruppe af børn og unge i relation til retten til fri bevægelighed og til besøg, samt til brugen af elektroniske kommunikationsmidler og urinprøver, jf. *rettighetsforskriftens* § 21-25.

3.1.1. Generelle principper for indsatsen over for anbragte børn og unge.

Den norske børnelovgivning baserer sig på FN's Børnekonvention og på Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, hvorefter barnets bedste skal være det grundlæggende hensyn i den indsats som gives, og hvor det endvidere bør sikres, at børn og unge som er anbragte uden for hjemmet, får den nødvendige omsorg og behandling samtidig med, at barnets individuelle rettigheder og retssikkerhed iagttages, jf. Rundskriv Q-19/2012 (juni 2012), retningslinjer til rettighetsforskriften.

Anbringelsesstedet er forpligtet til at udøve den daglige omsorg for barnet eller den unge i forældrenes sted (ibid.). Det fremgår af *rettighetsforskriftens* § 1, at formålet med indsatsen er at sikre, at barnet eller den unge modtager forsvarlig omsorg og behandling, og at barnet eller den unge behandles hensynsfuldt med respekt for den enkeltes integritet og retssikkerhed. Formålsbestemmelsen beskriver de elementer, som omsorgspligten omfatter, og det fremhæves bl.a., at omsorgspligten indebærer en pligt til at værne om og beskytte barnet eller den unge. Anbringelsesstedet bør sikre barnets eller den unges tryghed og udvikling og herudover sørge for, at barnet eller den unge føler sig set og hørt, og at vedkommende lærer at udvise respekt og tolerance over for sig selv og andre:

§ 1 Formål

Formålet med denne forskriften er å sikre at institusjonen gir beboerne forsvarlig omsorg og behandling. Institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg innebærer blant annet å gi beboerne vern og beskyttelse, tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling, oppfølging av skole- og opplæringstilbud og fritidsaktiviteter, stabil og god voksenkontakt, opplevelse av mestring og å bli sett og hørt, samt å lære beboerne respekt og toleranse. Hva som er å anse som forsvarlig omsorg vil blant annet avhenge av beboerens alder og modenhet og formålet med plasseringen.

Formålet er videre å sikre at beboerne blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet, og at rettssikkerheten til beboerne blir ivaretatt.

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører beboeren.

Det fremgår tydeligt af *rettighetsforskriften*, at der ikke er adgang til at fastsætte husregler mv. som har til formål at indskrænke barnets eller den unges rettigheder, og der kan endvidere ikke fastsættes regler, som kan medføre indgreb, der kræver særskilt hjemmel efter *rettighetsforskriften*, og som vil forudsætte en konkret individuel vurdering af det enkelte tilfælde. Dette betyder, at anbringelsesstedet ikke kan vælge at indføre et generelt forbud mod f.eks. mobiltelefoner eller mod at færdes ude om aftenen. Der kan derimod fastsættes generelle regler, som kan begrundes med anbringelsesstedets omsorgspligt og med ansvaret for driften af anbringelses-

stedet og herunder for hensynet til de personer, der opholder sig der, jf. *rettighetsforskriftens* § 1.

Bestemmelsen fastslår endvidere, at husregler mv. ikke må anvendes på en måde, som er urimelig over for et konkret barn eller en ung i et konkret tilfælde. F.eks. kan man ikke kræve, at et barn deltager i det ugentlige husmøde på et tidspunkt, hvor det er planlagt, at barnet skal modtage besøg fra et nært familiemedlem:

§ 3 Forbud mot innskrenkninger i beboernes rettigheter

Husordensregler, rutiner eller lignende kan ikke innskrenke beboernes rettigheter etter denne forskriften og må ikke anvendes på en måte som vil være urimelig overfor beboeren i det enkelte tilfellet. Det er ikke adgang til å nekte beboeren besøk av og annen kontakt med advokat, barneverntjeneste, tilsynsmyndighet, helsepersonell som er beboerens behandler, prest, annen sjelesørger eller lignende.

Herudover beskriver *rettighedsforskriften* en række andre af barnets eller den unges basale rettigheder, herunder bl.a. retten til fri bevægelighed, samt retten til frit at kunne kommunikere under anbringelsen m.v.

Forskriften beskriver endvidere hvilke vilkår og betingelser som kan nødvendiggøre, at barnets eller den unges rettigheder kan begrænses. I det omfang, forskriften giver hjemmel til, at der kan bruges tvang må brugen af tvang altid baseres på en konkret individuel vurdering af den konkrete situation og af barnets eller den unges situation i øvrigt. Reglerne fordrer således, at der inden for de lovgivningsmæssige rammer udøves et fagligt skøn, hvori hensynet til den enkelte beboers integritet må balanceres i forhold til hensynet til det konkrete barns eller den unges behov for omsorg og beskyttelse.

Nedenfor gennemgås de dele af regelsættet, som er relevante i henhold til de overvejelser som Magtanvendelsesudvalget har haft vedrørende de danske magtanvendelsesregler.

3.1.2. Retten til omsorg og respekten over for barnets og den unges rettigheder

Principperne for anbringelsesstedernes omsorgspligt beskrives i *rettighetsforskriftens* § 7, hvor anbringelsesstedets pligt til at sikre den enkeltes personlige integritet fremgår. Dette omfatter bl.a. en pligt til at sikre den enkeltes ret til selvbestemmelse og pligt til at beskytte mod indgreb over for barnets eller den unges fysiske integritet.

Det følger af anbringelsesstedets omsorgspligt, at der vil være tilfælde, hvor der må sættes begrænsninger i forhold til barnets eller den unges integritet. Det kan f.eks. være i situationer, hvor hensynet til barnets eller den unges behov for særlig støtte eller barnets alder og modenhed gør, at retten til selvbestemmelse må indskrænkes.

Der kan herudover være tilfælde, hvor hensynet til barnets eller den unges rettigheder må indskrænkes af hensyn til fællesskabet. Det er således tydeliggjort i *rettighetsforskriftens* § 7, at anbringelsesstedet også skal tage hensyn til de øvrige personer, som opholder sig på anbringelsesstedet (børn, unge og personale). Disse forskellige hensyn bør altid afvejes, når anbringelsesstedet udøver omsorgspligten:

§ 7 Vern om personlig integritet

Institusjonen skal drives på en slik måte at beboerens personlige integritet blir ivaretatt. Den enkelte beboer skal selv kunne bestemme i personlige spørsmål så langt dette lar seg forene med formålet med plasseringen og institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte, herunder er forenlig med beboerens alder og modenhet. Likeså skal bestemmelsesretten la seg forene med institusjonens ansvar for driften, herunder ansvaret for trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Innenfor de rammer som følger av annet ledd skal institusjonen bl.a.:

- a) sørge for at beboeren får ivaretatt retten til å bli hørt og retten til medbestemmelse, herunder får delta ved utformingen av institusjonens daglige liv og ved avgjørelsen av andre forhold som berører beboeren,*
- b) legge til rette for at beboeren får ivaretatt sine personlige interesser og delta i ønskede fritidsaktiviteter,*
- c) vise respekt for og ta hensyn til beboerens og foreldrenes livssyn og kulturelle bakgrunn,*
- d) vise respekt for beboerens rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet.*

Beboeren skal ikke utsettes for utilbørlig påvirkning eller påtrykk av livssynsmessig, politisk eller ideologisk art.

3.1.3. Retten til at bevæge sig uden for institutionens område

Børn og unge som er anbragt, har om hovedregel ret til at bevæge sig frit udenfor og indenfor på anbringelsesstedets område, og de skal så vidt muligt have adgang til at benytte sig af de fritidstilbud som findes i det lokale miljø, jf. *rettighetsforskriftens* § 9. Heraf følger dog begrænsninger, som følger af anbringelsesstedets omsorgspligt. Retten til fri bevægelighed kan således indskrænkes i situationer, hvor den unge f.eks. færdes ude sent om aftenen eller hvor vedkommende opsøger bestemte miljøer eller vennekredse, som er præget af kriminalitet eller stofmisbrug. Sådanne almindelige daglige begrænsninger skal ikke protokolføres eller indberettes til *fylkesmannen* (Norge er geopolitisk opdelt i 19 fylker (svarende til regioner). Disse fylker er opdelt i 428 kommuner. Hvert fylke har en guvernør, som benævnes *fylkesman*. *Fylkesmannen* bidrager til at sikre, at regeringens lovgivning gennemføres. Dette sker bl.a., ved udførelse af en række forvaltningsopgaver samt ved at overvåge kommunernes virksomhed og ved at være klageinstans for en række kommunale afgørelser).

Særskilte regler for børn og unge, som er anbragt på grundlag af særlige adfærdsproblemer.

Hvis et barn eller en ung er anbragt på grund af særlige adfærdsproblemer, har anbringelsesstedet efter *rettighetsforskriftens* § 22 mulighed for at begrænse barnet eller den unges færden i det omfang, det vurderes at være nødvendigt efter anbringelsens formål. Det kan f.eks. være i tilfælde, hvor en ung, der er under behandling for stofmisbrug, ønsker at forlade anbringelsesstedet for at købe rusmidler. Beslutningen om at begrænse barnets eller den unges færden beror på et individuelt skøn og kan vare op til 14 dage ad gangen. Opretholdelsen af begrænsningen skal løbende vurderes jf. *rettighetsforskriftens* § 22, kapitel 4.

3.1.4. Brug af elektroniske kommunikationsmidler

Børn og unge, som er anbragt uden for hjemmet skal frit kunne benytte sig af elektroniske kommunikationsmidler, jf. *rettighetsforskriftens* § 11. Bestemmelsen omfatter alle elektroniske kommunikationsmidler, herunder f.eks. e-post og diverse webbaserede netværkstjenester som Facebook og Skype m.v. Anbringelsesstedet kan dog træffe beslutning om at begrænse brugen af elektroniske kommunikationsmidler i kraft af omsorgspligten over for det enkelte barn eller den unge, hensynet til driften af anbringelsesstedet og hensynet til de øvrige personer på anbringelsesstedet. Anbringelsesstedet har adgang til at fastsætte husregler for brugen af elektroniske kommunikationsmidler. Det kan f.eks. være regler om, at der ikke må tales i telefon i forbindelse med fælles måltider, eller at adgangen til internettet er lukket om natten. Der kan dog ikke fastsættes husregler, som indskrænker barnets eller den unges rettigheder, jf. *rettighetsforskriftens* § 3, eller som i øvrigt kan virke urimelige over for barnet eller den unge i det konkrete tilfælde.

Særskilte regler for børn og unge, som er anbragt på grundlag af særlige adfærdsproblemer

Hvis et barn eller en ung er anbragt på grundlag af særlige adfærdsproblemer, har anbringelsesstedet adgang til at afskære barnets eller den unges brug af elektroniske kommunikationsmidler for en kortere periode, hvis det på baggrund af en konkret og individuel vurdering vil være nødvendigt af hensyn til den iværksatte indsats eller til anbringelsens formål, jf. *rettighetsforskriften* § 24.

Bestemmelsen giver endvidere adgang til at inddrage det pågældende kommunikationsmiddel, hvis barnet eller den unge ikke frivilligt retter sig efter anbringelsesstedets beslutning. Det bør løbende vurderes, om inddragelsen fortsat bør opretholdes, og det bør sikres, at det ikke forekommer urimeligt over for beboeren i det konkrete tilfælde.

3.1.5. Tvang og andre indgreb i den personlige integritet

Ansatte på anbringelsesstederne har som udgangspunkt ikke adgang til at bruge magtanvendelse og *rettighetsforskriften* præciserer, at tvangsmedicinering, fysisk afstraffelse, isolation og brug af mekaniske tvangsmidler ikke er tilladt, jf. *rettighetsforskriftens* § 13.

Mindre indgribende fysisk tvang eller magt kan imidlertid anvendes, når det er åbenbart nødvendigt som led i institutionens ansvar for at give forsvarlig omsorg eller af hensyn til tryghed og

trivsel for alle på institutionen, jf. *rettighetsforskriften* § 13. Dette kan bl.a. omfatte kortvarig fastholdelse eller et begrænset indgreb i tilfælde, hvor en ung spiller høj musik om natten. Langvarig fastholdelse, eller fysisk tilbageførelse til et andet rum, mens barnet eller den unge udviser aktiv fysisk modstand, kan ikke foretages som led i omsorgspligten, og må betragtes som indgreb i barnets eller den unges integritet.

Brugen af tilladt magtanvendelse efter *rettighetsforskriftens* bestemmelser må ikke benyttes i videre omfang end formålet tilsiger, og anbringelsesstederne er forpligtede til at arbejde forebyggende således, at andre metoder er afprøvede, inden der anvendes magtanvendelse, jf. *rettighetsforskriftens* § 12:

§ 12 *Krav til forebygging*

Bruk av tvang og andre inngrep i den personlige integritet skal ikke benyttes i større grad enn det som er nødvendig for formålet. Andre fremgangsmåter skal være prøvd først.

Rettighetsforskriften tydeliggjør endvidere den norske straffelovs almindelige regler om nødret og nødværge, hvorefter en person lovligt kan foretage handlinger, som ellers vil være ulovlige, men hvor det af hensyn til vedkommende selv, en anden person eller ejendom vil være nødvendigt at forsvare sig selv eller at udføre et ellers ulovligt indgreb. Bestemmelsen anvendes i akutte faresituationer, hvor barnet eller den unge som den eneste løsning kan fastholdes eller isoleres med henblik på at afværge skade.

Rettighetsforskriftens bestemmelse om nødret og nødværge beskriver endvidere de situationer, hvor børn og unge kan isoleres i tilfælde af akutte faresituationer. Det er alene tilladt at isolere et barn eller en ung i akutte faresituationer, når det er absolut nødvendigt for at hindre alvorlig personskade eller skade på ejendom:

§ 14 *Tvang i akutte faresituasjoner*

Dersom det er uomgjengelig nødvendig for å avverge fare for skade på person eller vesentlig skade på eiendom, kan det etter alminnelige nødretts- og nødvergebetraktninger, jf. straffeloven § 47 og § 48, anvendes nødvendig tvang. Det er imidlertid en forutsetning at lempeligere midler vurderes som nytteløse eller har vist seg åpenbart forgjeves eller utilstrekkelige. Tvangsbruken må i slike tilfeller ikke overstige det som er nødvendig for å avverge skaden. Tiltaket skal opphøre straks skaden eller faren er avverget.

Dersom situasjonen gjør det nødvendig å isolere beboeren, jf. første ledd, skal minst en av personalet alltid være til stede i rommet eller i naborom med ulåst dør. Isolering av beboeren er bare tillatt i rom med vindu og med minst 8 m² gulvflate. Dette kan besluttes av institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt.

3.1.6. Kropsvisitation

Lederen eller den, som lederen giver fuldmagt til, kan bestemme, at der skal foretages kropsvisitation af et barn eller en ung. Kropsvisitation kan ske løbende, f.eks. ved barnets eller den unges ankomst til anbringelsesstedet eller i forbindelse med opholdet på anbringelsesstedet. Dette forudsætter en begrundet mistanke om, at barnet eller den unge opbevarer en række nærmere bestemte genstande (tyvegods, farlige genstande, rusmidler eller andre skadelige medikamenter, f.eks. dopingmidler m.v.), jf. *rettighetsforskriften* § 15.

Kropsvisitation omfatter alene kroppens overflader samt barnets eller den unges klæder. Kropsvisitation kan herudover også omfatte barnets eller den unges mundhule, f.eks. i forbindelse med, at der er mistanke om besiddelse af rusmidler. Det understreges i den forbindelse, at det må gøres med særlig varsomhed, og at barnet eller den unge skal gøres bekendt med dette, inden kropsvisitationen påbegyndes, jf. Rundskriv Q-19/2012 (juni 2012), retningslinjer til *rettighetsforskriften*, pp. 23.

Der er endvidere i helt særlige tilfælde adgang til at bede barnet eller den unge om at klæde sig af, hvis det vurderes at være nødvendigt. Barnet eller den unge samt personalet kan kræve, at kropsvisitationen skal foretages af to personer. Personerne skal være af samme køn som barnet eller den unge, og kropsvisitationen skal foretages så skånsomt som muligt, og må ikke anvendes i videre omfang, end hvad formålet tilsiger.

3.1.7. Ransagning af opholdsrum og ejendele samt beslaglæggelse

Lederen eller den, som lederen giver fuldmagt til, kan ved barnets eller den unges adgang til eller i forbindelse med opholdet på anbringelsesstedet, bestemme, at der skal foretages en ransagning af barnets eller den unges opholdsrum og ejendele, jf. *rettighetsforskriftens* § 16. Ransagningen kan ikke foretages rutinemæssigt, og der skal således foreligge en begrundet mistanke om, at barnet eller den unge besidder en række nærmere bestemte genstande (tyvegods, farlige genstande, rusmidler eller andre skadelige medikamenter, f.eks. dopingmidler m.v.). Ransagningen skal foretages, mens barnet eller den unge er til stede, med mindre dette er uforholdsmæssigt vanskeligt som følge af, at barnet eller den unge ikke ønsker at være til stede, eller hvis den unge er rømmet fra anbringelsesstedet.

Det følger af videre af *rettighetsforskriften* § 17, at lederen eller den, som lederen giver fuldmagt til kan beslaglægge, tilintetgøre eller overlevere genstande til politiet, som er identificeret ved en ransagning eller kropsvisitation. Det er anbringelsesstedet som på baggrund af en konkret vurdering afgør, hvad der skal ske med de fundne genstande, herunder om der er tale om ulovlige genstande eller andre forhold, som politiet skal orienteres om.

3.1.8. Test for stofmisbrug (urinprøver)

Der er i norsk lovgivning ikke adgang til at kræve at et barn eller en ung skal aflægge en urinprøve. Det er dog efter *rettighedsforskriftens* § 19 muligt at bede barnet eller den unge om samtykke til at afgive urinprøve. Formålet er at styrke anbringelsesstedets mulighed for at forbygge eller forhindre barnets eller den unges eventuelle stofmisbrug. Samtykket skal være skriftligt og kan gives under opholdet. Samtykket kan dermed ikke gives generelt i forbindelse med barnet eller den unges anbringelse, og det kan ikke indhentes rutinemæssigt. Hvis barnet eller den unge er under 15 år, skal der også indhentes samtykke fra forældremyndighedsindehaveren (eller fra den myndighed som evt. har overtaget forældremyndighedsansvaret).

Anbringelsesstedet skal udarbejde regler for, hvordan en urinprøve skal afgives, og barnet eller den unge skal gøres bekendt med disse, før der gives samtykke. Det fremgår i øvrigt af bestemmelsen, at prøverne skal håndteres i overensstemmelse med Helsedirektoratets retningslinjer for urinprøver/test for stofmisbrug.

Særskilte regler for børn og unge, som er anbragt på grundlag af særlige adfærdsproblemer

Hvis et barn eller en ung er anbragt på grundlag af særlige adfærdsproblemer, har anbringelsesstedet herudover adgang til at kræve, at der afgives urinprøve, hvis fylkesnemndas har truffet beslutning om dette, jf. *rettighedsforskriftens* § 25. Barnet eller den unge kan give samtykke til at afgive urinprøve, hvilket kan ske ved anbringelsens start eller løbende, i forbindelse med opholdet på anbringelsesstedet. Samtykket kan til enhver tid trækkes tilbage.

Herudover gælder samme regler for, hvordan en urinprøve skal afgives m.v. som ved urinprøver, der tages med hjemmel i § 19.

3.1.9. Tilbageføring ved rømning

Et anbringelsessted har adgang til at tilbageføre et barn eller en ung, som forlader anbringelsesstedet uden tilladelse, eller som undlader at komme tilbage til anbringelsesstedet efter fravær. Anbringelsesstedet skal i sådanne tilfælde så vidt muligt forsøge at bringe barnet eller den unge tilbage med samtykke. Der er dog i loven adgang til at bringe barnet eller den unge tilbage uden samtykke, jf. § 20. Dette forudsætter, at det er i overensstemmelse med anbringelsesgrundlaget. En tilbageførelse skal ske så skånsomt som muligt, og på en måde som varetager hensynet til barnets eller den unges integritet.

Hvis et barn eller en ung rømmer, skal *barnevernstjenesten* informeres og politiet skal varsles, hvis det skønnes at være nødvendigt. Ved en tilbageførelse skal der skrives en rapport om forholdet, hvor barnet eller den unge skal have mulighed for at udtale sig. Hvis tilbageførelsen er sket uden samtykke skal den protokolføres, begrundes og sendes til *barnevernstjenesten* og forelægges tilsynsmyndigheden, se nærmere nedenfor i afsnit 3.1.10.

3.1.10. Formelle krav om sagsbehandling og klage

Den norske lovgivning indeholder en række forskellige typer af formelle krav, som skal være opfyldt ved anvendelse af magt over for anbragte børn og unge.

Afgørelser efter *rettighetsforskriftens* §§ 14-18 og §§ 22-24 (men ikke beslutninger efter § 13) skal regnes som afgørelser (*enkeltvedtak*) efter forvaltningsloven. De skal endvidere registreres og forelægges for tilsynsmyndigheden. De nævnte bestemmelser vedrører *brug af tvang i akutte faresituationer, kropsvisitation, ransagning af værelse og ejendele, beslaglæggelse af personlige ejendele samt retten til brevveksling m.v. (korrespondance)*.

Afgørelser om urinprøver efter § 19 og § 25 skal ligeledes registreres, begrundes og forelægges for tilsynsmyndigheden.

Herudover skal der ved alle beslutninger om tilbageførelse efter § 20 skrives en rapport om forholdet, hvor barnet eller den unge får mulighed for at udtale sig. Tilbageførelse mod barnets eller den unges vilje skal noteres og begrundes. Det noterede skal sendes til *barneverntjenesten* og forelægges tilsynsmyndigheden.

I de tilfælde, hvor barnet eller den unge oplever, at anbringelsesstedet ikke har overholdt reglerne, kan dette påklages *fylkesmannen*. Herudover følger klager over beslutninger (*enkeltvedtak*) eller andre brud på forskriften reglerne i forvaltningsloven. Klagen kan forelægges direkte for *fylkesmannen*, som kan prøve alle sider af sagen.

Henvendelser om andre forhold knyttet til barnet eller den unges ophold på anbringelsesstedet behandles af *fylkesmannen* efter reglerne i Forskrift nr. 1564 af 11. december 2003 (med senere ændringer) om tilsyn med barn i barnvernsinstitutioner for omsorg og behandling (*tilsynsforskriften*) § 11.

3.2. SVERIGE

De svenske bestemmelser om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge under forskellige placeringsformer fremgår primært af socialtjänslag (2001:453)(*SOL*), lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga og lag om verkställighet av sluten ungdomsvård (*LVU*).

Frivillige anbringelser med samtykke fra forældrene er reguleret efter *SOL*, mens tvangsanbringelser uden samtykke for forældrene af *LVU*. Tvangsanbringelser udgør en større andel af anbringelser i Sverige, end de gør i Danmark, hvorfor der nedenfor fokuseres på bestemmelserne i *LVU*, som regulerer magtanvendelse og andre indgreb overfor anbragte børn og unge på institutioner (reglerne om lukkede institutioner beskrives ikke).

Alle særskilte ungdomshjem drives af *Statens institutionsstyrelse*. Siden 2010 har Socialstyrelsen i Sverige haft ansvaret for at føre tilsyn med både private og kommunale behandlingshjem.

Der er ingen særskilt lovgivning for plejefamilier, som dermed ikke har de samme beføjelser, som opholdssteder og institutioner.

3.2.1. Begrænsninger i bevægelsesfriheden

Ifølge *LVU* § 15 kan en ung, som bor i et hjem med særlig supervision, forhindres i at forlade hjemmet og generelt underkastes den begrænsning af bevægelsesfriheden, som er nødvendig for at plejen kan gennemføres. Ydermere kan den unges bevægelsesfrihed indskrænkes, når det er nødvendigt af hensyn til andre beboeres eller personalets sikkerhed.

3.2.2. Brug af (elektroniske) kommunikationsmidler

Efter *LVU* § 15 a har beboere på de særskilte ungdomshjem ret til at ringe og modtage telefonopkald, tage imod besøg samt opholde sig væk fra hjemmet i så vid udstrækning, som det er muligt, men kan nægtes det, hvis det kan true plejen eller orden i hjemmet. En sådan beslutning foretages af *Statens institutionsstyrelse*, som skal udfærdige en skriftlig beslutning. Beslutningen skal underskrives af den anbragte, så man kan se at han eller hun har modtaget den. Den unge skal samtidig informeres om sin ret efter *LVU* § 42 til inden for 3 uger at klage over beslutningen til forvaltningsretten. Ifølge Institutionsstyrelsens retningslinjer kan en beslutning om at indskrænke den unges ret til at foretage og modtage telefonopkald ikke være af generel karakter (Barnombudsmanden, 2010b: Röster fra särskilda ungdomshem, s. 45).

Ifølge Socialstyrelse i Sverige er der en gråzone i forhold til eksempelvis begrænsninger af mobiltelefoni. En institution eller plejefamilie må godt lave en aftale med et barn om, at mobiltelefonen ikke er på værelset om natten, men så skal det være en frivillig aftale.

3.2.3. Test for stofmisbrug

Det følger eksplicit, at unge institutionsanbragte ikke må være i besiddelse af narkotika, alkohol andre rusmidler, sådanne midler som fremgår af lov (1991:1969) om forbud mod visse dopingmidler eller sådanne varer, som er omfattet af loven (1999:42) om forbud mod visse helsefarlige varer eller sprøjter, kanyler eller andre genstande, der er særligt velegnet til misbrug af eller anden omgang med narkotika eller andet som kan være til skade for velfærd eller orden i hjemmet. Loven giver ret til at bortskaffe sådanne ejendele.

Ifølge *LVU* § 17 a er beboere på de særskilte ungdomshjem – medmindre medicinske eller andre hensyn retfærdiggør andet – forpligtet til at afgive blod-, urin-, puste-, sput- eller svedprøve for at kontrollere for påvirkning af narkotika, alkohol eller andre rusmidler, hvis der er mistanke om, at beboeren er under indflydelse af et sådant middel.

3.2.4. Kropsvisitation

Efter § 17 må en ung kropsvisiteres eller kropsbesigtiges udvendig ved ankomsten til hjemmet for at kontrollere, at denne ikke bærer noget på sig, som han eller hun ikke må have der. Det samme gælder, hvis der under ophold i hjemmet opstår mistanke om, at sådan ejendom kan findes hos ham eller hende. Alle de hensyn, som omstændighederne muliggør skal iagttages. Hvis det er muligt, skal der være et vidne til stede. I praksis fungerer det sådan, at den unge bliver bedt om, at tage sine klæder af, hvorefter kontrollanten kontrollerer de dele af kroppen, som er synlige. Kontrollanten må ikke røre den unges krop og størst mulige hensyn skal tages. En pige bør ikke kropsvisiteres af en mand, og det samme gælder for drenge i forhold til kvindeligt personale (Barnombudsmannen, 2010b: Röstes fra särskilda ungdomshem, s. 21).

3.2.5. Husregler

LVU regulerer ikke husregler.

3.2.6. Svensk udredningskomité

I 2012 blev der nedsat en komité, som skal foretage en revision af *LVU*, herunder lovens magtanvendelsesbeføjelser. Børneombudsmandens har anført, at den nuværende lovgivning vedrørende anbragte børn og unge er undertrykkende og orienteret mod begrænsninger og tvangsmidler, som styrer deres hverdag. Fokus for komitéen er på den baggrund at styrke børn og unges retssikkerhed og ret til at blive hørt og inddraget i aspekter, som vedrører deres eget liv. Komitéens arbejde skulle oprindeligt have været afleveret i oktober 2014, men er blevet forlænget som følge af et tillægsgdirektiv og planlægges endeligt afleveret i løbet af 2015. (Socialdepartementet (2012): Kommittédirektiv: Översyn av lagen med särskilda bestämmelser om vård af unga, m.m.).

KAPITEL 4

GENNEMGANG AF PRAKSIS

4.1. KORTLÆGNING AF PRAKSIS FOR MAGTANVENDELSE OVER FOR ANBRAGTE BØRN OG UNGE

Rambøll har for ministeriet til brug for Magtanvendelsesudvalgets arbejde gennemført en kortlægning af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge.

Kortlægningen er koncentreret om de tre temaer fysisk magtanvendelse, indgreb i privatlivets fred og håndtering af relationer.

Kortlægningen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt medarbejdere på anbringelsesinstitutioner, en spørgeskemaundersøgelse blandt plejefamilier, fokusgrupper med deltagelse af medarbejdere fra anbringelsesinstitutioner og kvalitative interviews med kommunale myndigheder og faglige eksperter på området.

Nedenfor gives et resumé af kortlægningen. Kortlægningen om praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge er vedlagt som bilag 1.

4.1.1. Fysisk magtanvendelse

Rambøll har kortlagt omfanget, karakteren og opfattelsen af fysisk magtanvendelse på døgninstitutioner, opholdssteder og i plejefamilier.

Kortlægningen viser, at næsten alle de adspurgte anbringelsesinstitutioner og plejefamilier anvender fysisk magt i et eller andet omfang. Således anvender næsten 90 procent af de sikrede institutioner fysisk magt over for et barn eller en ung månedligt eller oftere. Det samme gør cirka halvdelen af døgninstitutionerne, en fjerdedel af opholdsstederne og en tiendedel af plejefamilierne.

Langt hovedparten af de fysiske magtanvendelser begrundes med selvskadende adfærd og fysiske konflikter med andre børn og unge eller de voksne. På institutioner for børn og unge med et handicap giver hygiejnesituationer og medicinering også anledning til fysisk magtanvendelse.

Særligt i plejefamilier ses en tendens til, at fysisk magt oftere anvendes over for de yngste børn i alderen 0-6 år, og meget sjældent over for unge i de sene teenageår.

Størstedelen af medarbejderne på de forskellige typer af anbringelsesinstitutioner synes, at det er let at udlede af magtanvendelsesbekendtgørelsens bestemmelser i hvilke situationer de kan ty til anvendelse af fysisk magt. Flere af dem oplever, at der er konflikt mellem lovgivningen og hensynet til barnets bedste, for eksempel i hygiejnesituationer, hvor magtanvendelsesbekendtgørelsen af og til opleves som for snæver, og ikke dækkende i forhold til at tage vare på og yde omsorg for anbragte børn og unge.

Da plejefamilierne ikke er omfattet af magtanvendelsesbekendtgørelsen gør tilsvarende problematik sig ikke gældende for dem. Bevidsthed omkring anvendelse af fysisk magt er ikke noget der fylder for plejefamilierne. De har fokus på at lade hverdagen afspejle en konventionel families hverdag.

4.1.2. Indgreb i privatlivets fred

Rambøll har kortlagt, i hvilket omfang institutioner og plejefamilier begrænser privatlivets fred for børn og unge, f.eks. i form af begrænsning i medieadgang, overvågning, urinprøver, undersøgelse af værelser m.v.

Kortlægningen viser, at der er forskellige oplevelser blandt praktikere på institutionerne i forhold til, hvad de anser som værende indgreb i privatlivets fred.

Den mest udbredte form for indgreb i privatlivets fred er begrænsninger i børnene og de unges brug af internet og mobiltelefon. Tendensen blandt anbringelsesinstitutionerne er, at de enten begrænser børnene og de unges brug af internet dagligt eller også gør de ikke. De daglige begrænsninger er typisk i form af, at der lukkes ned for institutionernes internet om natten eller i skoletiden af hensyn til børnene og de unges nattesøvn eller koncentration. Derudover er der en stor del af institutionerne, som begrænser det enkelte barn eller den enkelte unges adgang til mobiltelefon eller internet ved uhensigtsmæssig brug, f.eks. hvis barnet eller den unge op søger selvmordshjemmesider, har kontakt til kriminelle eller bruger mediet til at mobbe andre.

Interviews og fokusgrupper med institutionerne og gennemgangen af husregler peger på, at det primært er gennem husregler og frivillige ordninger, at institutionerne begrænser mobiltelefoni, f.eks. ved at have en husregel om, at mobiltelefoner og iPads afleveres om natten, eller ikke høre hjemme i sociale situationer. Begrænsninger foretages dog også, når det sker mod børnene og de unges vilje.

Generelt fylder spørgsmålet omkring brug af internet, mobiltelefoner og iPads meget i praksis. Nogle medarbejdere oplever, at det er svært at finde den rette grænse, mens andre føler sig begrænsede af magtanvendelsesbekendtgørelsen. Følelsen af begrænsningen drejer sig om forholdet mellem magt og omsorg, og den opstår i situationer, hvor personalet på institutionerne oplever, at magtanvendelsesbekendtgørelsen umuliggør, at de yder den fornødne omsorg, som der eksempelvis kan ligge i at tage en iPad fra et barn om natten. Nogle praktikere oplever det

derudover som vanskeligt at kende den retlige grænse for at begrænse adgangen til mobil og internet, og efterspørger et øget fokus og måske en præcisering af reglerne på området.

Omkring 20 procent af institutionerne tager urinprøver månedligt eller oftere, og kortlægningen peger på, at omkring 70 procent af døgninstitutionerne aldrig tager urinprøver, mens omkring 30 procent af opholdsstederne aldrig tager urinprøver.

Kortlægningen viser, at værelsesundersøgelser og personundersøgelser stort set ikke bruges på almindelige opholdssteder og døgninstitutioner, mens det er væsentligt mere udbredt på sikrede døgninstitutioner. De få institutioner, der åbner post, angiver alle, at det skyldes, at barnet eller den unge ikke har de kognitive færdigheder til at kunne forstå brevene selv.

Ingen af de adspurgte institutioner anvender personrettet videoovervågning eller andre former for overvågningsværktøjer, såsom chips i skoene. De sikrede institutioner angiver dog, at de har overvågning ved ind- og udgange.

I plejefamilierne er begrænsninger i børn og unges brug af mobiltelefoni og internet også mere udbredt end de øvrige former for indgreb i privatlivets fred. Således begrænser 4 ud af 10 plejefamilier barnet eller den unges medieforbrug månedligt eller oftere. Den mest udbredte årsag til begrænsninger er, at barnet eller den unge har brugt for meget tid på internettet, eller har brugt internettet uden for aftalt tid. Derudover har en femtedel af plejefamilierne begrænset barnets medieforbrug, fordi barnet har brugt det uhensigtsmæssigt, og f.eks. generet andre børn over nettet. Når det gælder åbning af post kan plejefamilierne opleve det som svært at vurdere, hvor langt op i barndommen og ungdommen de kan bistå deres plejebørn med at åbne og læse post.

4.1.3. Håndtering af relationer

Kortlægningen viser, at næsten alle anbringelsesinstitutioner har husregler. Således svarer næsten 100 procent af de adspurgte opholdssteder og mellem 70-80 procent af døgninstitutionerne og de sikrede institutioner, at de har regler om, hvordan børnene og de unge skal tage del i huslige pligter.

Udover krav om deltagelse i huslige pligter, har mange af institutionerne regler for personlig hygiejne og brug af medier. Endelig er hjemmetider en udbredt regel på tværs af institutioner, hvor 6 ud af 10 har regler for børnene og de unges hjemmetider.

Langt de fleste anbringelsesinstitutioner går pædagogisk til værks ved brud på husregler, og taler med barnet eller den unge om, hvorfor han eller hun har brudt reglen, og hvordan det kan rettes op. Den næstmest hyppige sanktion er begrænsninger i brugen af medier, såsom internet, tv og mobiltelefoni m.v.

Nogle af anbringelsesinstitutionerne oplever det som en udfordring at opdrage børn og unge mennesker med de sanktioner, som de har til rådighed. Det påpeges i den forbindelse, at det som i familier betragtes som almindelige opdragelsesværktøjer, kan betragtes som ulovlig magtanvendelse på anbringelsesinstitutioner, f.eks. ved at fratage børn og unge deres mobil og iPad om natten, have en bødekasse eller kræve betaling for ødelagte genstande.

Et lignende billede har vist sig i forbindelse med kortlægningen af relationer i plejefamilier, hvor næsten alle de adspurgte (95 procent) har husregler om personlig hygiejne, og mange ligeledes har krav om deltagelse i huslige pligter og sociale aktiviteter i familien. Ligesom anbringelsesinstitutionerne gør plejefamilierne i høj grad brug af samtale med barnet eller den unge i tilfælde af brud på husets regler. Derudover anvender en fjerdedel af de adspurgte plejefamilier begrænsninger i medieforbrug som sanktion for brud på husregler.

4.1.4. Praktikernes forslag til ændringer og forbedringer

Praktikerne har i forbindelse med kortlægningen fremhævet en række punkter, hvorpå området for magtanvendelse over for anbragte børn og unge kan tilrettelægges mere hensigtsmæssigt i forhold til deres dagligdag:

- Beføjelse til at anvende fysisk magt i situationer, hvor magtanvendelse vurderes nødvendigt af hensyn til omsorg for barnet, f.eks. forhindre et barn i at forlade institutionen om natten på egen hånd.
- Præcisering af, hvornår bestemmelsen om, at fysisk magt er tilladt „hvis fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt“ finder anvendelse.
- Øget fokus og vejledning på området for anbragte børn og unges selvbestemmelse i privatlivet tilsvarende det fokus, der har været på fysisk magtanvendelse.
- Præcisering af reglerne for, hvornår man kan begrænse barnet eller den unges brug af mobiltelefoni og internet m.v.
- Udvidelse af beføjelser til kropsvisitation med henblik på misbrugsforebyggelse, indsmugling af våben m.v.
- Færre regler og slækkede krav til indberetning, som i dag står i vejen for almen opdragelse og omsorg for det enkelte barn. I stedet bør der være flere uanmeldte tilsynsbesøg, for at komme de enkelte brodnede kar til livs.
- Udvidelse af magtanvendelsesbekendtgørelsens bestemmelser til at gælde alle anbragte unge for ikke at lave et kunstigt skel mellem unge under 18 år og unge over 18 år.
- Mere uddannelse til det socialpædagogiske personale, f.eks. obligatorisk kursus i konflikt-håndtering.
- Opkvalificering af både det driftsrettede og det personrettede tilsyn med henblik på at gøre tilsynsførende til en central sparingspartner for anbringelsesinstitutioner.
- Oprettelse af en „hotline“ for anbringelsesinstitutioner til drøftelse af aktuelle situationer og problemstillinger i relation til magtanvendelse over for anbragte børn og unge.

4.2. BUDSKABER FRA BØRNERÅDETS BØRNEEKSPERTGRUPPER

Magtanvendelsesudvalget har hørt tre forskellige børneekspertgrupper af anbragte børn og unge nedsat af Børnerådet om en række dilemmaer i forbindelse med magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten. Børneekspertgrupperne er nedsat med henblik på at drøfte henholdsvis fysisk magtanvendelse, indgreb i privatlivets fred samt magtanvendelse i plejefamilier. Grupperne er på den baggrund fremkommet med nedenstående anbefalinger til udvalget.

4.2.1. Fysisk magtanvendelse

Børneekspertgruppen var ved høring over nedenstående dilemmaer sammensat af syv unge i alderen 13-17 år anbragt på to forskellige døgninstitutioner. Ekspertgruppen mødtes to gange af tre timer for at forberede mødet med udvalget. Ekspertgruppemøderne blev faciliteret af Børnerådets medarbejdere og forskellige metoder blev anvendt for at støtte de unges proces frem mod mødet med udvalget.

Børneekspertgruppen er generelt af den opfattelse, at der er situationer, hvor magtanvendelse er nødvendig, men også at der er en del situationer, hvor der unødigt bliver anvendt fysisk magt. Som eksempel på en situation, hvor en magtanvendelse er nødvendig nævner de, hvis en ung slår en pædagog. I sådan et tilfælde mener de, at pædagogen godt må holde den unge fast, men hvis den unge begynder at slappe af, skal pædagogen slippe med det samme. Hvis den unge derimod bliver endnu mere voldelig, må pædagogen lægge den unge ned på gulvet.

De unge understreger i den forbindelse, at det er vigtigt at forstå og huske på, at deres værelser er deres eneste private rum. Derfor er anvendelse af fysisk magt værre på eget værelse end i et andet rum på anbringelsesstedet – også selv om der kan være andre børn og unge tilstede i disse rum imens.

4.2.1.1. Rømning

Når en ung er ved at rømme vil en god løsning i følge børneekspertgruppen være, hvis en pædagog forsøger at lave en aftale med den unge om, hvornår den unge kommer tilbage. Pædagogen kan eksempelvis sige, at de håber at den unge er hjemme igen inden for en halv times tid. Hvis en ung har lavet en sådan aftale med en pædagog, skal der ikke komme andre voksne og blande sig.

Pædagogen kan også gå efter den unge, men sørge for at holde sig på afstand og undlade at snakke med den unge.

De unge mener ikke, at pædagogen bør blokere en dør for en ung. De skal ind imellem have lov til at gå for sig selv. At starte med at fastholde for at forhindre rømningen vil derfor også være en dårlig løsning på situationen.

De unge anerkender, at der er forskel på, hvornår pædagogen skal gribe ind over for et barn eller en ung der forsøger at rømme. Hvis et yngre barn rømmer, er det f.eks. ikke sikkert at barnet kan færdes godt nok alene i trafikken, sådan som en ung formentlig vil kunne det. Børneekspertgruppen mener ikke, at man kan lave en fast aldersgrænse for, hvornår og hvordan man skal gribe ind, fordi det er meget forskelligt, hvor modne og udviklede børn og unge er. De finder dog generelt, at jo ældre man bliver, jo flere muligheder skal man have.

4.2.1.2. Fortsat ophold i fællesskabet

Når en ung i f.eks. en spisesituation opleves som meget provokerende både over for de ansatte og de andre børn, f.eks. verbalt, ved at smide med maden eller sætte sine ben op på bordet, vil det ifølge børneekspertgruppen være en god løsning at bede den unge om at gå fra bordet. Hvis de voksne giver den unge for mange chancer, kan de andre unge blive påvirket af, at den unge sidder og siger grimme ting til dem.

De unge mener, at hensynet til andre i sådanne situationer vejer tungt. Det bør derfor generelt være den, der laver balladen, der bliver ført ned på sit værelse eller måske i en periode spiser i et separat rum med en voksen. Det må dog ikke blive en permanent løsning – den unge skal kunne komme tilbage og igen blive en del af fællesskabet.

De unge fremhæver at en tilsvarende problematik også kan opstå, hvis en ung under sport, f.eks. fodbold, er for voldsom og bliver ved med at tackle de andre. I sådanne tilfælde bør den unge tages ud på en bænk i fem minutter. Hensynet til flertallet skal ikke varetages ved at anvende fysisk magt.

De unge oplever tvungent fortsat ophold i fællesskabet som problematisk, f.eks. hvis en ung i skolen skal blive i et klasserum, selv om den unge har brug for at gå ud for sig selv i ti minutter.

4.2.1.3. Skade på egen eller andres ejendom

Børneekspertgruppen mener generelt, at det fint fysisk at stoppe en ung, som er ved at gøre materielle skader på egne eller andres ting.

4.2.1.4. Efterrefleksion og læring

Børneekspertgruppen finder at det er meget vigtigt efter en episode med fysisk magtanvendelse at få talt episoden igennem for at genetablere tillidsrelationen mellem pædagogen der har udført den og den unge. Hvis ikke det sker, kan man som barn eller ung gå og være ked af det eller frustreret igennem længere tid.

Omvendt finder børneekspertgruppen, at det er vigtigt, at pædagogen venter med at snakke med den unge, til den unge er faldet ned. Det kan nogle gange godt vare flere timer. Det er et stort problem, når en pædagog opsøger en ung, mens den unge stadig er sur. Ifølge den unge skal pædagogen efter noget tid starte med at spørge meget forsigtigt, om den unge har lyst til at snakke. Hvis den unge siger nej, skal pædagogen acceptere det.

Barnets eller den unges alder har en betydning for den type samtaler, men de unge mener ikke at man kan sætte en fast aldersgrænse på.

Flere af de unge oplever, at de ikke altid får forelagt en rapport efter en magtanvendelse. En af de unge har det indtryk, at han kun får referatet på de ikke så voldsomme magtanvendelser. I de tilfælde, hvor de unge får forelagt en rapport om magtanvendelse, oplever de, at de som regel bare bliver bedt om at underskrive den, uden at der bliver snakket om referatet af hændelsen.

4.2.2. Indgreb i privatlivets fred

Børneekspertgruppen var ved høring over nedenstående dilemmaer sammensat af seks unge i alderen 14-17 år, som er anbragt på en sikret institution. Børnerådets medarbejdere foretog interviews af de unge på den sikrede institution, da det ikke var muligt at få de unge til møder i Børnerådet. De unge blev på baggrund af personalets anbefalinger opdelt i to grupper, og interviewene omhandlede de unges perspektiv på magtanvendelse i forhold til indgreb i privatlivets fred. Indholdet af de to gruppeinterviews blev efterfølgende videreformidlet til udvalget af Børnerådets medarbejdere.

4.2.2.1. Undersøgelse af opholdsrum

Når der er mistanke om, at en ung f.eks. er i besiddelse af hash anbefaler børnepanelet, at en pædagog tager en snak med den mistænkte unge for at høre direkte om det er tilfældet, før der eventuelt skrives til en undersøgelse af den unges værelse.

Pædagerne bør efter en sådan mistanke holde øje med den unge i en periode og f.eks. tjekke tingene ekstra igennem efter den unge har haft besøg og dermed mulighed for at få smuglet hash ind. De unge mener, at det altid kan lade sig gøre at smugle hash ind, og at det går hurtigere end at få beroligende medicin ordineret af en læge, hvilket er årsagen til at nogen unge benytter sig af det.

De unge finder, at det kan være nødvendigt at en pædagog foretager en undersøgelse af et værelse i tilfælde, hvor der f.eks. lugter af hash fra en ungs værelse. Det vil i sådanne tilfælde være forkert ikke at gribe ind, men det er vigtigt at undersøgelsen sker på en respektfuld måde. Pædagogen der foretager undersøgelsen skal respektere, at de unge har indrettet deres værelser som et hjem og derfor banke på før de kommer ind, tage skoene af osv. Hvis pædagogen ikke viser den form for respekt, kan det føre til at den unge flipper ud i en grad, så der bliver behov for at foretage en egentlig magtanvendelse.

De unge mener, at alle værelser bør ransages, da det ikke nødvendigvis er den unge hvis værelse der lugter fra, der selv har røget hash dér, men ligeså vel kan være en af de andre unge der er i besiddelse af hash.

De unge vil foretrække, at der i stedet sendes en politihund ind, så man hurtigt kan få af- eller bekræftet mistanken om hash, og at man undgår at hele værelset bliver rodet igennem.

4.2.2.2. Undersøgelse af person

Hvis der skal foretages en fuld kropsvsitation vil de unge foretrække, at det er politiet frem for en pædagog der står for at kropsvsitere dem. De unge finder ikke, at de kan have et godt forhold til en pædagog, hvis pædagogen samtidig skal have mulighed for at kropsvsitere dem.

4.2.2.3. Begrænsning i brug af elektroniske medier og kommunikation

De unge ser mobiltelefoner som en livlinje til vigtige relationer. Hvis man bliver frataget sin mobiltelefon er det største problem, at man ikke kan kommunikere over nettet på f.eks. facebook. De vil gerne kunne følge med i hvad der foregår ude i verden. De unge har dog stadig adgang til nettet på deres skoler. De finder det samtidig let at få smuglet en ny mobiltelefon ind.

De unge synes det er irriterende at få åbnet og gennemset deres post, f.eks. hvis det er fra deres kæreste og særligt, hvis der er vedlagt billeder.

4.2.3. Børn og unge anbragt i plejefamilier

Børneekspertgruppen var ved høring over nedenstående dilemmaer sammensat af børn og unge, som er anbragt hos en plejefamilie. De unge havde mødt hinanden tidligere, da de var en del af en større ekspertgruppe i Børnerådet om plejefamilieanbringelser mere bredt, og havde forberedt mødet med udvalget ved et forudgående møde faciliteret af Børnerådets medarbejdere.

4.2.3.1. Undersøgelse af opholdsrum

Børneekspertgruppen fremhævede, at det kan virke grænseoverskridende for et barn, at få undersøgt sit værelse, hvorfor dialog må være det foretrukne redskab til at løse et dilemma.

Samtidig fremhævede børneeksperterne, at man som plejebarn er optaget af at blive behandlet på lige fod med eventuelle biologiske søskende, således at følelsen af ikke at høre til mindskes. Hvis forældrene ville have gennemført deres biologiske børns værelse ved mistanke om for eksempel narkotikabesiddelse, bør de også kunne gøre det i relation til plejebarnet.

Desuden betonedes børneekspertgruppen vigtigheden af, at plejeforældrene forklarer barnet eller den unge, at plejeforældrene handler ud fra omsorg og bekymring og ikke ud fra mistillid.

Endelig anbefalede børneekspertgruppen, at hvis der skal ske en værelsesundersøgelse, bør barnet eller den unge have lov til at være til stede, idet undersøgelsen således virker mindre grænseoverskridende.

4.2.3.2. Skade på egen eller andres ejendom

Børneekspertgruppen finder det rimeligt, at plejeforældre skal have mulighed for at gribe ind og anvende magt, hvis et anbragt barn eller ung gør skade på husinventar, da de har en forventning om, at forældrene også vil gøre det over for deres biologiske børn.

4.2.3.3. Overvejelser om hvorvidt plejefamilier bør omfattes af magtanvendelsesbekendtgørelsen

På den ene side finder børneekspertgruppen, at plejefamilier kan være usikre på, hvad de må og ikke må og at en skarpere regulering derfor kan være hensigtsmæssig. Det vil også give barnet eller den unge en større grad af beskyttelse og kunne være en hjælp til at forhindre eventuelle konflikter og misforståelser i forholdet mellem plejeforældrene og de biologiske forældre.

Børneekspertgruppen mener på den anden side, at det taler mod en skarpere regulering, at der altid er tale om en konkret og individuel vurdering af det enkelte barn eller unges adfærd. Hvis der bliver reguleret mere på området vil det føre væk fra idealet om at en plejefamilie skal fungere som en „almindelig familie“, og der vil være en risiko for at barnet eller den unge i højere grad bliver mindet om, at hun eller han ikke bor hos sin biologiske familie.

4.3. BUDSKABER FRA UDVALGETS BESØGS- OG DILEMMADAGE

4.3.1. Udvalgets dilemmadage

Magtanvendelsesudvalget har med afsæt i kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge afholdt 3 dilemmadage omhandlende temaerne fysisk magtanvendelse, indgreb i privatlivets fred og magtanvendelse og andre indgreb over for børn og unge anbragt i plejefamilier samt anbragte børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne.

Til brug i forbindelse med dilemmadagene har været udarbejdet en række cases inden for hvert af de tre temaer, som har tjent til inspiration for uformelle drøftelser i udvalget forud for udarbejdelsen af udvalgets overvejelser og anbefalinger. Se nærmere i kapitel 5 (Udvalgets overvejelser og anbefalinger). Dilemmaerne har forud for drøftelserne i udvalget været forelagt det af Børnerådet nedsatte børneekspertgrupper af anbragte børn og unge, som er kommet med en tilbagemelding herpå til udvalget med henblik på at sikre et børneperspektiv. Se nærmere i afsnit 4.2. (Budskaber fra Børnerådets børneekspertgrupper). Endvidere har der på dilemmadagene været oplæg fra en række eksterne eksperter m.v.

4.3.1.1. Fysisk magtanvendelse

På Magtanvendelsesudvalgets første dilemmadag om fysisk magtanvendelse hørte udvalget et oplæg om det nye socialtilsyns rolle i forhold til magtanvendelse mod anbragte børn og unge ved Kristina Vang Jensen fra Socialtilsyn Hovedstaden.

Udvalget drøftede gældende ret om fysisk magtanvendelse med udgangspunkt i nedenstående to cases:

Dilemma 1: rømningsforsøg

Mange institutioner oplever udfordringer med beboere, som rømmer. Et dilemma kunne lyde:

På en åben institution er et 13-årigt barn kommet op at diskutere voldsomt med en ansat og truer med at forlade institutionen efter sengetid. Han kan ikke tales til ro og kl. 23 er han på vej ud af døren.

I bedes diskutere følgende spørgsmål:

- Hvad kan anbringelsesstederne gøre i sådan en situation i overensstemmelse med gældende ret?
- Vil der være forskel på, om den unge vil rømme med henblik på at skade sig selv (indtage stoffer, skære i sig selv) eller skade andre (begå kriminalitet)?
- Kan man foretage ændringer i det gældende regelsæt for at imødekommende de eksisterende dilemmaer og udfordringer?
- Skal der f.eks. være forskel på reglerne alt efter om der er tale om en frivillig anbringelse eller en tvangsanbringelse?

Dilemma 2: fortsat ophold i fællesskabet

Magtanvendelsesbekendtgørelsen giver hjemmel til, at et barn eller en ung kan fastholdes eller føres til et andet opholdsrum, hvis barnet eller den unge udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt. Et dilemma kunne lyde:

En ung opleves i en spisesituation som meget provokerende både over for de ansatte og de andre børn og unge – i første omgang verbalt, dernæst ved at smide med maden. Situationen kulminerer ved, at han smider sine ben op på bordet.

I bedes diskutere følgende spørgsmål:

- Hvad skal der til, for at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt?
- Hvad kan man gøre i sådanne tilfælde i overensstemmelse med gældende ret?
- Kan f.eks. grove verbale udbrud berettige en magtanvendelse?
- Skal der gælde særlige regler på en sikret afdeling, hvis det er en gruppe af unge, der udviser adfærden sammen.
- Kan man foretage ændringer i det gældende regelsæt for at imødekommende de eksisterende dilemmaer og udfordringer?

Udvalget drøftede på den baggrund seks gennemgående temaer:

- Udfordringerne ved rømning
- Fortsat ophold i fællesskabet
- Nødret og nødværge
- Hygiejne og medicinering
- Skade på egen eller andres ejendom
- Efterrefleksion

4.3.1.2. Indgreb i privatlivets fred

På Magtanvendelsesudvalgets anden dilemmadag om indgreb i privatlivets fred hørte udvalget oplæg om de norske magtanvendelsesregler ved Frøydis Heyerdal og Hilde Rakvaag fra det norske Barneombud.

Udvalget drøftede gældende ret om indgreb i privatlivets fred med udgangspunkt i nedenstående to cases:

Dilemma 1: mobiltelefoni

Elektroniske medier udgør en relativt ny udfordring for anbringelsessteder. Et dilemma i forhold til mobiltelefoni kunne lyde:

En 12-årig pige har via sin smart-phone kontakt med voksne i et chat-rum. De ansatte har en fornemmelse af, at der bliver udvekslet seksuelle oplevelser.

I bedes diskutere følgende spørgsmål:

- Er der i den gældende lovgivning hjemmel til at konfiskere pigens mobiltelefon?
- Hvad, hvis samme situation opstår i forhold til at undgå indgåelse af aftaler om rømning? Hvad, hvis det er for at undgå bestilling af hash? Eller bare for at sikre, at den unge får sin nattesøvn?
- Hvad, hvis pigen isolerer sig med smart-phone og computer på værelset?
- Kan man foretage ændringer i det gældende regelsæt for at imødekomme de eksisterende dilemmaer og udfordringer?

Dilemma 2: undersøgelse

Ifølge magtanvendelsesbekendtgørelsen kan anbringelsessteder foretage en undersøgelse af et barns eller en ungs person eller opholdsrum, „hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, hvor besiddelsen medfører, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes, eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages“.

Der er en stærk formodning om, at en ung 16-årig dreng har hash gemt på sit værelse, hvilket han benægter. Der lugter kraftigt fra hans værelse, og pædagogerne har ham også mistænkt for at skaffe hash til nogle af sine venner.

I bedes diskutere følgende spørgsmål:

- Hvad skal der til, for at man foretager en værelses- eller personundersøgelse?
- Skal der gælde særlige regler om undersøgelse i forhold til de sikrede afdelinger?
- Kan man foretage ændringer i det gældende regelsæt for at imødekomme de eksisterende dilemmaer og udfordringer?

Udvalget drøftede på den baggrund fire gennemgående temaer:

- Håndhævelse af regler for mobiltelefoni og narkotikabesiddelse på de sikrede afdelinger og udfordringer i forhold til person og værelsesundersøgelser.
- Adgangen til mobiltelefoni og internet på opholdssteder og døgninstitutioner.
- Behov for præcisering af anbringelsesgrundlag efter norsk eksempel.
- Skellet mellem omsorg og magt i relation til privatlivets fred.

4.3.1.3. Børn og unge anbragt i plejefamilier samt anbragte børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne

Børn og unge anbragt i plejefamilier

På Magtanvendelsesudvalgets tredje dilemmadag om blandt andet børn og unge anbragt i plejefamilier hørte udvalget først oplæg om plejefamilier ved Klaus Wilmann fra Center for Familiepleje i København Kommune.

Udvalget drøftede gældende ret om børn og unge anbragt i plejefamilier med udgangspunkt i nedenstående case:

Dilemma 1: undersøgelse eller udadreagerende adfærd

Plejefamilier kan opleve svært håndterbare situationer med deres plejebørn. Et dilemma kunne lyde:

En plejeforælder har mistanke om, at en 12-årig dreng har gemt stoffer på sit værelse.

Et andet dilemma kunne være:

Et 13-årig pige bliver vred og går i gang med at smadre plejeforældrenes inventar.

- Hvad kan plejefamilien gøre i disse tilfælde?
- Hvilken forskel gør barnets alder? Hvad, hvis barnet er 4 år?
- Er der forskel på handlemulighederne alt efter om der er tale om plejeforældre eller pædagoger på en døgninstitution?
- Hvad kan man gøre for at imødekomme de eksisterende dilemmaer og udfordringer?

Udvalget drøftede på den baggrund seks gennemgående temaer:

- Værelsesundersøgelser.
- Forældreren i plejefamilier kontra forældreren i en „almindelig“ familie.
- Plejebarnets klagemuligheder.
- Supervision med plejefamilier og familiens uddannelse i konfliktløsning.
- Behov for åbenhed omkring anvendelse af magt i plejefamilier.
- Plejefamiliers mulighed for at gribe ind, hvis barnet gør skade på husets inventar.

Anbragte børn og unge med nedsat fysisk og psykisk funktionsevne

På den tredje dilemmadag om bl.a. børn og unge med nedsat funktionsevne hørte udvalget endvidere et oplæg om magtanvendelse i relation til børn og unge med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser ved centerchef i Center for Børn med Handicap Sune Bjørn Larsen.

Udvalget drøftede gældende ret om børn og unge med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser med udgangspunkt i nedenstående case:

Dilemma 2: personlig hygiejne og fysisk magtanvendelse

Når børn og unge med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser er anbragte, kan håndtering af personlig hygiejne opleves som dilemmafyldt. Et dilemma kunne være:

En 8-årig pige med varig psykisk funktionsnedsættelse nægter på tredje dag at få børstet sine tænder. Pædagogerne er bekymrede for pigens mundhygiejne og de andre børns kommentarer og drillerier.

En anden situation kan være, hvornår man evt. må gribe ind med fysisk tvang:

En 17-årig pige uden sprog skal have samvær med sin far. Da pigen hører, hun skal besøge faren, nægter hun på det kraftigste at sætte sig ind i bilen. Plejemoderen føler sig imidlertid forpligtet til at leve op til kommunens afgørelse.

- Hvad kan plejeforældrene gøre i disse tilfælde?
- Hvilken forskel gør barnets alder? Hvad hvis barnet er 4 år?
- Hvad kan man gøre for at imødekomme de eksisterende dilemmaer og udfordringer?

Udvalget drøftede på den baggrund to gennemgående temaer:

- Magtanvendelse i forbindelse med hygiejnesituationer.
- Håndtering af relation til de biologiske forældre.

4.3.2. Udvalgets besøgsdage

Magtanvendelsesudvalget har som en del af sit arbejde aflagt besøg på 15 anbringelsessteder. Formålet med de aflagte besøg var at opnå en større indsigt i de problemstillinger, som ledelse og medarbejdere på de forskellige anbringelsessteder oplever i hverdagen.

De 15 anbringelsessteder var udvalgt gennem Tilbudsportalen i forhold til variation i juridisk grundlag samt målgruppe. Der blev endvidere taget hensyn til beliggenhed.

De 15 besøgte anbringelsessteder er:

- 1) Fonden Koloni (opholdssted).
Målgruppe: 7-24 år, kommunikationshandicap, udviklingshæmning, autismespektrum, ADHD, medfødt hjerneskade.
- 2) Plejefamilier på det øvrige Sjælland (plejefamilier).
Målgruppe: Plejebørn.
- 3) Den sikrede institution Stevnfortet (sikret institution)
Målgruppe: 12-18 år.

- 4) Familiecentreret Lille Nørremark (opholdssted)
Målgruppe: 11-18 år, personlighedsforstyrrelse, autismespektrum, ADHD, udadreagerende adfærd, indadreagerende adfærd, selvskadende adfærd, seksuelt krænkende adfærd, mv.
- 5) Skelbækgård/Bakkegården (døgninstitution)
Målgruppe: 15-23 år, personlighedsforstyrrelse, udviklingshæmning, ADHD, personfaglig kriminalitet, seksuelt overgreb, seksuelt krænkende adfærd m.v.
- 6) Specialinstitutionen Tølløse(døgninstitution)
Målgruppe: 10-23 år, angst, depression, forandret virkelighedsopfattelse, personlighedsforstyrrelse, ADHD, autismespektrum, selvskadende adfærd mv.
- 7) Plejefamiliernes Landsorganisation Hovedstaden (plejefamilier)
Målgruppe: Plejebørn
- 8) MultiFunc, København (døgninstitution)
Målgruppe: 14-18 år, højrisiko-unge, kriminalitet, aggressiv eller voldelig adfærd, misbrug, alvorlige vanskeligheder i skolen, mv.
- 9) Akutinstitutionen Udsigten (døgninstitution)
Målgruppe: angst, depression, ADHD, autismespektrum, stofmisbrug, personfarlig kriminalitet, en meget bred vifte af sociale problematikker.
- 10) Center for Børn og Unge, Egely (sikret afdeling/sikret institution)
Målgruppe: 15-19 år, personfarlig kriminalitet mv.
- 11) Krakagården (opholdssted)
Målgruppe: personlighedsforstyrrelse, spiseforstyrrelse, ikke-personfarlig kriminalitet, autismespektrum, ADHD, hash-misbrug mv.
- 12) CESA – Center for Socialt Arbejde (plejefamilier)
Målgruppe: plejebørn.
- 13) Opholdsstedet Firkløver (opholdssted)
Målgruppe: 7-17 år, angst, depression, personlighedsforstyrrelse, spiseforstyrrelse, indadreagerende adfærd, autismespektrum, ADHD, selvskadende adfærd, tilknytningsforstyrrelse mv.
- 14) Specialinstitutionen Skodsborg (delvist lukket afdeling)
Målgruppe: 12-17 år, primært piger, der har en ekstrem udadreagerende og selvskadende adfærd og i perioder kan være selvmordstruede eller har komplekse, psykiske og psykiatriske vanskeligheder.
- 15) Børnehjemmet Solliden (døgninstitution). Der deltog endvidere medarbejdere fra Josephine Schneiders børnehjem.
Målgruppe: 4-15 år, omsorgssvigtede børn.

Ledelsen og medarbejderne på de besøgte anbringelsessteder har i forbindelse med besøgene fremhævet en række problemstillinger, som de i deres hverdag oplever i forhold til de nuværende regler om magtanvendelse, samt kommet med mulige forslag til afhjælpning heraf. Problemstillingerne gennemgås nedenfor fordelt på de tre overordnede anbringelsestyper.

Døgninstitutionerne og opholdsstederne

De ansatte på døgninstitutioner og opholdssteder mener generelt, at magtanvendelse i videst muligt bør begrænses. De efterspørger samtidig en differentieret tilgang til magtanvendelse, således at man f.eks. undtagelsesvist skal kunne gribe individuelt ind og i en tidsbegrænset periode begrænse brug af internet og mobiltelefon. De ansatte finder, at der er behov for undervisning i, hvordan man om nødvendigt udfører magtanvendelse på den mindst indgribende måde.

De ansatte oplever udfordringer i forhold til børn med nedsat psykisk funktionsevne i f.eks. hygiejnesituationer, samt børn og unge der har en selvskadende adfærd og forlader institutionen for f.eks. at prostituere sig, kaste sig ud foran et tog eller en bil, eller når det er så koldt at der er fare for at de fryser ihjel. De efterspørger på den baggrund klarere regler eller vejledning om, hvor langt de kan gå i udøvelsen af retten til omsorg, herunder om referencen til, hvordan man vil håndtere situationen over for egne børn kan være en målestok. De ønsker en mulighed for at kunne gribe ind.

Endelig oplever de ansatte på døgninstitutioner m.v. et behov for klarere regler eller vejledning om, hvornår der kan gribes ind over for tingsskade.

De sikrede institutioner m.v.

De ansatte på de sikrede institutioner m.v. oplever, at de unge er i besiddelse af forbudte genstande så som euforiserende stoffer og at unge der er anbragt i varetægtssurrogat har mobiltelefoner, selv om de er pålagt kommunikationsforbud. Det er henset hertil et problem, at de ansatte kun må personundersøge de unge ved at klappe på tøjet m.v. Nogle af de sikrede institutioner ønsker på den baggrund en udvidet adgang til at kunne udføre en egentlig kropsvisitation af de unge.

Plejefamilierne

Plejefamilierne oplever generelt, at de børn og unge, som de får anbragt, er mere belastede end tidligere. Familierne efterlyser på den baggrund hjemmel til i særskilte situationer og afgrænsede perioder at kunne benytte magtanvendelse. De er usikre på, hvor langt de må gå inden for udøvelsen af retten til omsorg og efterspørger øget vejledning herom.

KAPITEL 5

UDVALGETS OVERVEJELSER OG ANBEFALINGER

INDLEDNING

Reglerne om magtanvendelse over for børn og unge findes i dag i servicelovens kapitel 24 (§§ 123-123 d) og kapitel 24 a (§ 137 e, stk. 2 og 3 og § 137 g) samt i magtanvendelsesbekendtgørelsen. Reglerne skal ses i sammenhæng med lovens kapitel 11 om særlig støtte til børn og unge.

Reglerne om magtanvendelse er karakteriseret ved, at de først og fremmest tager udgangspunkt i hvilke indgreb, der kan foretages, og under hvilke omstændigheder dette kan ske. Endvidere følger hjemlen til at foretage indgreb ikke i alle tilfælde direkte af selve serviceloven, men er fastsat administrativt i en bekendtgørelse.

Det er Magtanvendelsesudvalgets opfattelse, at hjemlen til at foretage væsentlige indgreb over for børn og unge af retssikkerhedsmæssige årsager bør fremgå direkte af lovgivningen. Det er endvidere udvalgets opfattelse, at der i lovgivningen også skal være fokus på børnenes og de unges rettigheder og ikke – som i dag – kun på hvilke indgreb i rettighederne, der skal være hjemmel til at foretage.

Udvalget fremkommer i dette kapitel med anbefalinger til, hvordan man kan styrke området.

Det er udvalgets opfattelse, at der bør laves en ny selvstændig lov, der regulerer børns og unges rettigheder, og som beskriver mulighederne for at foretage indgreb heri. Der gives hermed et signal om, at samfundet vægter børns og unges rettigheder højt, og at disse altid skal iagttages i indsatsen over for børn og unge.

I arbejdet med børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, er det væsentligt, at personale på anbringelsessteder og plejeforældre har faglig, juridisk, etisk og praktisk viden om, hvordan man iagttager børns og unges rettigheder i varetagelsen af den daglige omsorg og om adgangen til at foretage indgreb heri.

Udvalget har i arbejdet med betænkningen drøftet de i kommissoriet angivne emner og problemstillinger og fremsat en række anbefalinger inden for kommissoriets rammer.

Udvalget skal ifølge kommissoriet, hvis det vurderes relevant, „udarbejde nye forslag til regler om magtanvendelse, der sikrer de redskaber, som er nødvendige på anbringelsessteder og i plejefamilier under hensyntagen til barnets retssikkerhed.“

På baggrund af arbejdet med betænkningen og opfølgningen på kommissoriet finder udvalget, at dette er relevant. Sekretariatet har derfor, som opfølgning på udvalgets drøftelser og overvejelser, udarbejdet et forslag til en mulig lovmodelskitse, som viser, hvordan anbefalinger mv. evt. kan omsættes til en mulig lovtekst, jf. bilag 6. Modelskitzen indeholder derudover emner, der ikke har været berørt i udvalget, men som for overskuelighedens skyld er medtaget i kantet parentes. Udkastet er ikke drøftet i eller godkendt af udvalget. Samtidig er der ikke skrevet lobemærkninger til udkastet, idet der som nævnt kun er tale om en modelskitse. Det bemærkes i den forbindelse, at tidsrammen for udvalgets arbejde ikke har muliggjort, at udvalget har udarbejdet et lovudkast.

RETTIGHEDER

5.1. FOKUS PÅ BØRNS OG UNGES RETTIGHEDER

5.1.1. Overvejelser

Børn og unge har i lighed med voksne en række grundlæggende rettigheder, jf. Grundloven, Den Europæiske Menneskerettighedskonventionen og Børnekonventionen. Børn og unge med fysiske eller psykiske funktionsnedsættelser har derudover i medfør af Handicapkonventionen en række særlige rettigheder, som har til formål at sikre dem beskyttelse, mens de vokser op.

Ethvert barn og enhver ung har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance. Børn og unge har ret til at vokse op under omsorgsfulde og trygge forhold og til at udvikle sig gennem skole og fritid. Børn og unge har ligeledes ret til inddragelse, medbestemmelse og personlig integritet, herunder ret til beskyttelse mod indgreb over for barnets eller den unges fysiske integritet. For børn og unge med fysiske eller psykiske funktionsnedsættelser gælder endvidere et princip om respekt for deres udviklingsmuligheder samt ret til at bevare deres identitet. I alle foranstaltninger vedrørende børn skal barnets bedste komme i første række.

Anbragte børn og unge har de samme rettigheder som alle andre børn og unge. Staten er forpligtet til at yde særlig beskyttelse til børn og unge, som er under offentlig omsorg. Formålet med støtten til anbragte børn og unge er at skabe de bedst mulige opvækstvilkår, så de på trods af individuelle vanskeligheder kan opnå samme muligheder for personlig udfoldelse, sundhed og udvikling som deres jævnaldrende.

Det er kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune, som har ansvar for at sikre disse børns og unges rettigheder, og som herunder varetager barnets eller den unges behov for beskyttelse, omsorg og tryghed.

Magtanvendelsesudvalgets medlemmer finder, at personalet på anbringelsesstederne samt plejeforældrene, som yder den daglige omsorg for barnet eller den unge, har et særligt ansvar for at sikre, at barnets eller den unges ønsker og holdninger kommer til udtryk, og at barnet eller den unge i øvrigt respekteres som selvstændig rettighedsbærer.

I varetagelsen af den daglige omsorg såvel som i forebyggelsen af konkrete situationer med optakt til konflikt er det afgørende, at der er fokus på børns og unges grundlæggende rettigheder og behov for støtte.

I den daglige omsorg for barnet eller den unge kan der opstå situationer, hvor der er uoverensstemmelse mellem barnets eller den unges ønsker og personalets samt plejeforældrenes faglige vurdering af, hvad der er bedst for den pågældende. I den forbindelse skal det sikres, at barnets eller den unges rettigheder iagttages, og at barnet eller den unge kan være med til at bestemme i personlige spørgsmål under hensyn til alder, modenhed, funktionsevne samt formålet med anbringelsen.

Det er udvalgets opfattelse, at børns og unges rettigheder ikke fremgår tilstrækkelig tydeligt af de gældende regler, hvilket medfører, at der er risiko for, at børns og unges rettigheder kan blive tilsidesat i praksis.

Udvalget vurderer på den baggrund, at der kan være behov for at styrke bevidstheden om børns og unges rettigheder. Udvalget finder, at det i et kommende regelsæt om magtanvendelse med fordel kan tydeliggøres, at hensynet til barnets integritet og ret til inddragelse og medbestemmelse skal være udgangspunktet for den indsats, der iværksættes. Dette kan f.eks. angives i en indledende formålsbestemmelse til regelsættet i lighed med reglerne om magtanvendelse over for voksne i servicelovens kapitel 24.

De rettigheder, som udvalget finder bør beskrives i et nyt regelsæt om magtanvendelse over for anbragte børn og unge, er:

- Ret til privatliv og familieliv
- Ret til omsorg og tryghed
- Ret til personlig integritet, inddragelse og medbestemmelse
- Ret til personlig frihed og bevægelsesfrihed
- Ret til besøg og samvær med andre
- Ret til elektronisk kommunikation og medier
- Ret til ikke at blive diskrimineret

I den forbindelse bør det overvejes, om der undtagelsesvist skal kunne foretages begrænsninger i disse rettigheder, og hvornår disse skal kunne føre til indgreb i form af håndhævelse, herunder indgreb i form af magtanvendelse. Se nærmere nedenfor under afsnit 5.2. – 5.11.

Anbragte børn og unge skal i overensstemmelse med gældende regler kende til deres rettigheder og gøres bekendt med disse under en anbringelse uden for hjemmet i en form og et omfang tilpasset barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne. Forældremyndighedsindehaverne bør ligeledes informeres herom.

Det er udvalgets opfattelse, at man i forbindelse med udarbejdelse af et nyt regelsæt med fordel kan hente inspiration i indholdet af følgende bestemmelser:

Børnekonventionen

Artikel 2

1. Deltagerstaterne skal respektere og sikre de rettigheder, der er fastsat i denne konvention, for ethvert barn inden for deres jurisdiktion, uden forskelsbehandling af nogen art og under hensyn til barnets eller dets forældres eller værges race, hudfarve, køn, sprog, religion, politiske eller anden anskuelse, national, etnisk eller social oprindelse, formueforhold, handicap, fødsel eller anden stilling.

2. Deltagerstaterne skal træffe alle passende foranstaltninger for at sikre, at barnet beskyttes mod alle former for forskelsbehandling eller straf på grund af forældres, værges eller familie-medlemmers stilling, virksomhed, udtrykte anskuelser eller tro.

Artikel 3

1. I alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for socialt velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer, skal barnets tarv komme i første række.

2. Deltagerstaterne påtager sig at sikre barnet den beskyttelse og omsorg, der er nødvendig for dets trivsel under hensyntagen til de rettigheder og pligter, der gælder for barnets forældre, væрге eller andre personer med juridisk ansvar for barnet, og skal med henblik herpå træffe alle passende lovgivningsmæssige og administrative forholdsregler.

3. Deltagerstaterne skal sikre, at institutioner, tjenester og organer med ansvar for omsorg for eller beskyttelse af børn skal være i overensstemmelse med de standarder, der er fastsat af kompetente myndigheder, særligt med hensyn til sikkerhed, sundhed, personalets antal og egnethed samt sagkyndigt tilsyn.

Artikel 12

1. Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.

2. Med henblik herpå skal barnet især gives mulighed for at udtale sig i enhver behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet, enten direkte eller gennem en repræsentant eller et passende organ i overensstemmelse med de i national ret foreskrevne fremgangsmåder.

Artikel 14

1. Deltagerstaterne skal respektere barnets ret til tankefrihed, samvittigheds- og religionsfrihed.
2. Deltagerstaterne skal respektere rettigheder og pligter for forældrene, og i påkommende tilfælde værger, til på en måde, der svarer til barnets gradvise udvikling af dets evner, at give retningslinier til barnet med henblik på udøvelsen af dets ret.
3. Frihed til at udøve sin religion eller overbevisning kan kun underkastes sådanne begrænsninger, som er foreskrevet ved lov, og som er nødvendige for at beskytte den offentlige sikkerhed, orden, folkesundheden, sædeligheden, eller andre menneskers grundlæggende rettigheder og friheder.

Artikel 16

1. Intet barn må udsættes for vilkårlig eller ulovlig indblanding i sit privat- og familieliv, sit hjem eller sin brevveksling, eller ulovlige angreb på sin ære eller sit omdømme.
2. Barnet har ret til lovens beskyttelse mod sådan indblanding eller sådanne angreb.

Artikel 17

Deltagerstaterne erkender massemediernes vigtige rolle og skal sikre, at barnet har adgang til information og materiale fra forskellige nationale og internationale kilder, særligt sådanne, hvis formål er at fremme barnets sociale, åndelige og moralske velfærd og fysiske og psykiske sundhed. Med henblik herpå skal deltagerstaterne:

- (a) tilskynde massemediene til at udbrede information og materiale, der er af social og kulturel værdi for barnet og i overensstemmelse med ånden i artikel 29;
- (b) tilskynde til internationalt samarbejde om produktion, udveksling og spredning af sådan oplysning og materiale fra forskellige kulturelle, nationale og internationale kilder;
- (c) tilskynde til produktion og udbredelse af børnebøger
- (d) tilskynde massemediene til at tage særligt hensyn til de sproglige behov hos børn, der tilhører et mindretal eller en urbefolkning;
- (e) tilskynde til udvikling af passende retningslinjer for beskyttelse af barnet mod oplysning og materiale, der skader dets velfærd, jf. bestemmelserne i artikel 13 og 18.

Artikel 20

1. Et barn, der midlertidigt eller konstant er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser eller som af hensyn til sit eget bedste ikke kan tillades at forblive i disse omgivelser, har ret til særlig beskyttelse og bistand fra statens side.

2. Deltagerstaterne skal i overensstemmelse med deres nationale ret sikre alternativ omsorg for et sådant barn.

3. Sådant omsorg kan blandt andet omfatte anbringelse i pleje, Kafalah efter islamisk ret, adoption eller om nødvendigt anbringelse i passende børneinstitutioner. Ved overvejelse af mulige løsninger skal der tages tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i et barns opvækst og til barnets etiske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund.

Artikel 25

Deltagerstaterne anerkender retten for et barn, der af de ansvarlige myndigheder er blevet anbragt for at få pleje, beskyttelse eller behandling af hensyn til sin fysiske eller psykiske sundhed, til periodisk gennemgang af den behandling, som barnet får, og af alle andre omstændigheder vedrørende dets anbringelse.

Forskrift om rettigheder og bruk af tvang under opphold i barneverninstitusjon:

§ 7 Vern om personlig integritet

Institusjonen skal drives på en slik måte at beboerens personlige integritet blir ivaretatt. Den enkelte beboer skal selv kunne bestemme i personlige spørsmål så langt dette lar seg forene med formålet med plasseringen og institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte, herunder er forenlig med beboerens alder og modenhet. Likeså skal bestemmelsesretten la seg forene med institusjonens ansvar for driften, herunder ansvaret for trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Innenfor de rammer som følger av annet ledd skal institusjonen bl.a.:

- a) sørge for at beboeren får ivaretatt retten til å bli hørt og retten til medbestemmelse, herunder får delta ved utformingen av institusjonens daglige liv og ved avgjørelsen av andre forhold som berører beboeren,
- b) legge til rette for at beboeren får ivaretatt sine personlige interesser og delta i ønskede fritidsaktiviteter,
- c) vise respekt for og ta hensyn til beboerens og foreldrenes livssyn og kulturelle bakgrunn,
- d) vise respekt for beboerens rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet.

Beboeren skal ikke utsettes for utilbørlig påvirkning eller påtrykk av livssynsmessig, politisk eller ideologisk art.

§ 9 adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område

Beboeren skal ha rett til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område, med de begrensninger som fastsettes ut fra institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte og ansvaret for trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Beboeren skal i størst mulig grad kunne nyttiggjøre seg de tilbud som finnes i lokalsamfunnet, herunder skole-, opplærings- og fritidstilbud.

§ 10 Samvær og besøk i institusjonen

Beboeren skal fritt kunne motta besøk og ha det samvær med andre som hun/han ønsker under institusjonsoppholdet, med mindre noe annet følger av fylkesnemndas eller barnevernstjenestens vedtak. Institusjonen kan ikke begrense samvær som følger av fylkesnemndas eller barnevernstjenestens vedtak. Institusjonen kan likevel begrense annet samvær og besøk i kraft av sitt ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte. Institusjonen kan også fastsette regler ut fra institusjonens ansvar for driften, herunder hensynet til trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Institusjonen skal legge forholdene til rette slik at det kan gjennomføres gode samvær og besøk for den enkelte beboer.

§ 11 Elektroniske kommunikasjonsmidler

Beboeren skal fritt kunne benytte elektroniske kommunikasjonsmidler under institusjonsoppholdet. Institusjonen kan likevel begrense og i enkelttilfeller nekte bruken i kraft av sitt ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte og sitt ansvar for driften, herunder hensynet til trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Serviceoven

Voksne

Anvendelsesområde

§ 124. *Formålet med bestemmelsene i dette afsnit er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolutte nødvendige. Disse indgreb må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.*

Stk. 2. Forud for enhver form for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal kommunen foretage, hvad der er muligt for at opnå personens frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.

Stk. 3. Anvendelse af magt skal stå rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 4. Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulempe.

5.1.2. Anbefalinger

Udvalget kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- Børns og unges grundlæggende rettigheder, der følger af Grundloven, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og Børnekonventionen, tydeliggøres i et nyt regelsæt om magtanvendelse over for anbragte børn og unge.
- Anbragte børn og unge skal i overensstemmelse med gældende regler kende til deres rettigheder og gøres bekendt med disse under en anbringelse uden for hjemmet i en form og et omfang tilpasset barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne. Forældre-myndighedsindehaverne bør ligeledes informeres herom.

BEGRÆNSNINGER

5.2. OMSORGSRETTENS INDSKRÆNKNING AF ØVRIGE RETTIGHEDER

5.2.1. Overvejelser

Det er Magtanvendelsesudvalgets opfattelse, at børns og unges ret til omsorg udgør et væsentligt fundament for den indsats, der iværksættes over for børn og unge, som er anbragt uden for hjemmet.

Opfyldelsen af barnets eller den unges ret til omsorg kan medføre indskrænkninger i barnets eller den unges øvrige rettigheder. I sådanne tilfælde skal der foretages en konkret afvejning mellem den eller de øvrige rettigheder, der foretages begrænsninger i, og barnets eller den unges ret til omsorg. Derudover vil hensynet til evt. andre børn og unge, som er en del af fællesskabet, og hvis rettigheder også skal respekteres, skulle indgå i afvejningen. Endvidere vil proportionalitetsprincippet skulle iagttages.

Erfaringer fra praksis har imidlertid vist, at der hersker fortolkningstvivel om den retlige rækkevidde af omsorgsretten. Særligt når den støder sammen med barnets eller den unges øvrige rettigheder og potentielt medfører indskrænkninger i den eller disse rettigheder, herunder når udøvelsen af omsorg skyldes hensynet til fællesskabet på anbringelsesstedet. Personalet på anbringelsessteder og plejeforældre er således ofte i tvivl om, hvor langt de kan gå i udøvelsen af omsorg over for de anbragte børn og unge (jf. afsnit 4.1 i kortlægningen om praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge, bilag 1). Det medfører risiko for, at anbragte børn og unge ikke får den omsorg, de har ret til, fordi personalet eller plejeforældrene afstår fra at udøve

omsorg af frygt for at overskride deres beføjelser. Omvendt kan det også medføre risiko for, at personale eller plejeforældre går for langt og foretager uhjemlede eller ikke proportionale indskrænkninger i anbragte børns og unges rettigheder.

Udvalget finder, at der er behov for at klarlægge den gældende retstilstand vedrørende snitfladerne mellem rækkevidden af retten til omsorg og pligten til at værne om og respektere børns og unges øvrige rettigheder. Udvalget finder det på den baggrund nødvendigt at tydeliggøre anbringelsesstedernes ansvar for at yde den tilstrækkelige omsorg og tryghed i det kommende regelsæt i tilknytning til anbefalingerne om anbragte børns og unges rettigheder, jf. afsnit 5.1. ovenfor.

I den forbindelse vil det være hensigtsmæssigt at tydeliggøre nogle af de elementer, som retten til omsorg konkret omfatter samt rammerne for, hvornår der på baggrund heraf vil kunne foretages begrænsninger i barnets eller den unges grundlæggende rettigheder.

Da personale og plejeforældre efter forholdets natur i praksis varetager forælderrollen over for de anbragte børn og unge, er det udvalgets opfattelse, at omsorgen må tage udgangspunkt i det, som anses for at være god og forsvarlig forældreomsorg. Det omfatter bl.a. omsorgen for barnets eller den unges trivsel, hygiejne og sundhed. Det omfatter endvidere en forpligtelse til at sikre, at barnet passer sin skolegang og har adgang til fritidsinteresser og samvær med familie og det øvrige netværk.

Herudover har personale og plejeforældre et særligt ansvar, da de anbragte børn og unge, som følge af anbringelse uden for hjemmet, er særligt udsatte. Det er derfor centralt, at anbringelsesstedet som led i udøvelsen af omsorg beskytter barnet eller den unge mod konkrete risikofaktorer, som det enkelte barn eller den unge kan være særligt sårbar over for. Dette kan f.eks. være relevant i relation til kriminelle miljøer eller netværk, som er præget af misbrug eller andre former for adfærd, som er skadelige for barnets eller den unges udvikling.

Udvalget anerkender dog, at der kan være situationer, hvor hensynet til barnets eller den unges behov for særlig støtte samt barnets alder, modenhed og funktionsevne gør, at retten til medbestemmelse og øvrige rettigheder må indskrænkes. Det kan således, uanset at børn og unge generelt har en grundlæggende ret til bevægelsesfrihed, være en nødvendig omsorgshandling at stille sig i vejen foran hoveddøren for en ung, der er på vej ud f.eks. for at prostituere sig. Ligesom det uanset børns og unges ret til elektronisk kommunikation kan være en nødvendig omsorgshandling kortvarigt at fratage en mobiltelefon fra en ung, der f.eks. er ved at uploade nøgenbilleder af sig selv på internettet for efterfølgende at kunne sætte ind med en pædagogisk indsats med det formål at få den unge til at afstå fra at fortsætte den selvskadende adfærd.

Det er udvalgets vurdering, at der tilsvarende kan være tilfælde, hvor det enkelte barn eller den unge må tåle mindre begrænsninger i den pågældendes rettigheder af hensyn til fællesskabet på anbringelsesstederne. F.eks. kan det for at varetage omsorgen for de øvrige børn og unge, der

opholder sig på anbringelsesstedet, være nødvendigt at skrue ned, hvis der spilles høj musik fra et anlæg midt om natten eller at fratage en joint fra en ung, der ryger i fællesrum. En omsorgshandling må i den sammenhæng aldrig få karakter af magtanvendelse som beskrevet i afsnit 5.4., og forudsætter derfor, at barnet eller den unge, accepterer handlingen uden at gøre fysisk modstand, og på den vis indirekte samtykker hertil ved f.eks. at undlade at tage af sted, når man stiller sig i vejen.

Henset til, at begrænsninger som led i udøvelsen af omsorg varetager et sagligt formål og har en begrænset intensitet, antages de – i lighed med norsk ret – at kunne foretages uden indberetning eller registrering.

Et medlem af udvalget (*Stine Jørgensen*) udtaler i den forbindelse følgende:

„Børn har ret til omsorg og ret til beskyttelse. Disse rettigheder er blandt andet udtrykt i FNs Børnekonvention. Betydningen af disse rettigheder har en særlig sammenhæng med, at børn som følge af den umodenhed der følger ung alder, har et særligt behov for andres hjælp til at opnå disse grundlæggende rettigheder. At børn og unge har ret til såvel omsorg som beskyttelse har en tendens til at overskygge, at disse rettigheder altid skal vurderes i forhold til en anden grundlæggende værdi, nemlig retten til autonomi og selvbestemmelse. Det retlige udgangspunkt er, at barnet skal samtykke til de foranstaltninger, som vedrører dem. Samtykket, også i forhold til tvangsreglerne i forhold til anbragte børn, skal tage udgangspunkt i det enkelte barn under hensyn til eksempelvis barnets udvikling og modenhed. Jeg er uenig i flertallets opfattelse, hvorefter der generelt skal kunne anvendes tvang for at yde omsorg til det enkelte barn. „

Et medlem af udvalget (*Ingrid Hartelius Dall*) har tilsluttet sig denne udtalelse.

Et flertal i udvalget har den opfattelse, at man i forbindelse med udarbejdelse af et nyt regelsæt med fordel kan hente inspiration i indholdet af følgende bestemmelser:

Serviceoven

Formål

§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

- 1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
- 2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,
- 3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,
- 4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
- 5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Stk. 2. Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde tilrettelægges på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold og funktionsevne.

Stk. 3. Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder, modenhed og funktionsevne. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.

Forældreansvarsloven

§ 2. Forældremyndighedens indehaver skal drage omsorg for barnet og kan træffe afgørelse om dets personlige forhold ud fra barnets interesse og behov.

Stk. 2. Barnet har ret til omsorg og tryghed. Det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling.

Forskrift om rettigheder og bruk af tvang under opphold i barneverninstitusjon

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er å sikre at institusjonen gir beboerne forsvarlig omsorg og behandling. Institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg innebærer blant annet å gi beboerne vern og beskyttelse, tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling, oppfølging av

skole- og opplæringstilbud og fritidsaktiviteter, stabil og god voksenkontakt, opplevelse av mestring og å bli sett og hørt, samt å lære beboerne respekt og toleranse. Hva som er å anse som forsvarlig omsorg vil blant annet avhenge av beboerens alder og modenhet og formålet med plasseringen. Formålet er videre å sikre at beboerne blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet, og at rettssikkerheten til beboerne blir ivaretatt. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører beboeren.

§ 7. Vern om personlig integritet

Institusjonen skal drives på en slik måte at beboerens personlige integritet blir ivaretatt. Den enkelte beboer skal selv kunne bestemme i personlige spørsmål så langt dette lar seg forene med formålet med plasseringen og institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte, herunder er forenlig med beboerens alder og modenhet. Likeså skal bestemmelsesretten la seg forene med institusjonens ansvar for driften, herunder ansvaret for trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Innenfor de rammer som følger av annet ledd skal institusjonen bl.a.:

- a) sørge for at beboeren får ivaretatt retten til å bli hørt og retten til medbestemmelse, herunder får delta ved utformingen av institusjonens daglige liv og ved avgjørelsen av andre forhold som berører beboeren,*
- b) legge til rette for at beboeren får ivaretatt sine personlige interesser og delta i ønskede fritidsaktiviteter,*
- c) vise respekt for og ta hensyn til beboerens og foreldrenes livssyn og kulturelle bakgrunn,*
- d) vise respekt for beboerens rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet.*

Beboeren skal ikke utsettes for utilbørlig påvirkning eller påtrykk av livssynsmessig, politisk eller ideologisk art.

5.2.2. Anbefalinger

Flertallet af udvalgets medlemmer kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- Den gældende retstilstand om rækkevidden af omsorgsretten samt rammerne for begrænsning af børns og unges øvrige rettigheder som led i opfyldelsen heraf, bør tydeliggøres og konkretiseres. Det bør tydeliggøres, at udøvelsen af omsorg tager udgangspunkt i det, som anses for at være god og forsvarlig forældreomsorg, herunder at indsatsen skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste, jf. servicelovens § 46.
- Grænsefladerne mellem retten til omsorg og respekten for barnets eller den unges øvrige rettigheder bør beskrives så udtømmende som muligt i en vejledning med henblik på så vidt muligt at sikre, at der ikke eksisterer gråzoner.

- Når opfyldelsen af barnets eller den unges ret til omsorg kan medføre indskrænkninger i barnets eller den unges øvrige rettigheder, bør der altid ske en konkret afvejning mellem disse rettigheder og hensynet til de andre børn og unge, som er en del af fællesskabet, og hvis rettigheder også skal respekteres.

5.3. HUSREGLER

5.3.1. Overvejelser

Børn og unge har ret til personlig frihed og privatliv.

Børn og unge har samtidig ret til omsorg, ret til at vokse op under sunde og trygge forhold og til at udvikle sig gennem fælleskab med andre.

For at sikre disse rettigheder, samt skabe gode og stabile rammer for de anbragte børns og unges opvækst, trivsel og udvikling, kan anbringelsessteder med hjemmel i anstaltsforholdet fastsætte husregler, der udstikker retningslinjer for den fælles dagligdag, jf. afsnit 2.6.

Regler, der fastsættes som led i anstaltsforholdet, og de handlinger, der udføres på baggrund heraf, må ikke udgøre en uforholdsmæssig eller en på anden måde byrdefuld begrænsning i de anbragte børns og unges personlige frihed og privatliv.

Kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge har vist, at der er forskellige opfattelser blandt praktikere på institutionerne i forhold til, hvad de anser som værende indgreb i privatlivet. Gennemgang af en række husregler har således vist en stor variation institutionerne imellem i forhold til, hvor restriktive regler de indeholder. Nogle opstiller overordnede rammer for at sikre kvaliteten i sociale relationer, mens andre regulerer, med hvilke formål børn eller unge f.eks. må bruge elektroniske kommunikationsmidler. Praktikere efterspørger på den baggrund øget fokus og vejledning i forhold til børns og unges ret til medbestemmelse og privatliv (jf. afsnit 5.1.2. i kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge, bilag 1).

Samtidig har erfaringer fra Folketingets Ombudsmands tilsynsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder efterladt et usikkert indtryk af nogle af de forholdsvis kortfattede lokale husregler og hvilke hensyn, der ligger bag begrænsninger i børns og unges frihedsrettigheder.

Det bør sikres, at der ikke som led i anstaltsforholdet fastsættes regler, som går videre, end hvad formålet tilsiger og som, der derfor ikke er hjemmel til. De retlige rammer for anstaltsforholdets anvendelse og adgangen til at fastsætte husregler bør således tydeliggøres ved lov med henblik på at styrke anbragte børns og unges retssikkerhed. Magtanvendelsesudvalgets medlemmer finder, at dette med fordel kan ske i forbindelse med den foreslåede tydeliggørelse af børns og unges rettigheder og rækkevidden af retten til omsorg (jf. afsnit 5.1-2).

Udvalget er endvidere af den opfattelse, at anbringelsesstedernes muligheder for at udøve omsorg gennem de tiltag og reguleringer, der kan fastsættes som led i anstaltsforholdet, bør tydeliggøres. Det kan f.eks. være nødvendigt at fastsætte leveregler for, hvad der er acceptabelt i fælles rum og på institutionen eller opholdsstedet som helhed, så de anbragte børn og unge kan lære at begå sig socialt og for at sikre, at stederne kan varetage deres opgaver og funktioner bedst muligt. Dette har væsentlig betydning for de børn og unge, som opholder sig på anbringelsesstedet såvel som for de medarbejdere, der har ansvaret for at sikre den daglige tryk og trivsel.

Udvalget finder på den baggrund, at der bør udarbejdes vejledende retningslinjer og anbefalinger for, hvordan tiltag og reguleringer kan udformes som led i anstaltsforholdet inden for de rammer, som retten til omsorg udstikker. Retningslinjerne kan fungere som inspiration til, hvordan husregler kan udarbejdes. Det kan herunder f.eks. beskrives, i hvilket omfang børns og unges brug af elektroniske medier kan begrænses inden for rammerne af anstaltsforholdet, jf. afsnit 5.5.

5.3.2. Anbefalinger

Udvalget kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- Adgangen til at fastsætte husregler skal lovreguleres.
- Der udarbejdes vejledningsmateriale, som kan fungere som inspiration til, hvordan husregler kan udarbejdes, og gives eksempler på, hvordan man kan udforme husregler, der ikke går videre end formålet tilsiger og er tilpasset den målgruppe, som de retter sig til.

5.4. FYSISK MAGTANVENDELSE

5.4.1 Overvejelser

Grænsefladen mellem omsorg og fysisk magt

Grænsefladen mellem omsorg og magt er vanskelig at fastlægge. Graden af fysisk magt og barnets eller den unges samtykke, evt. stiltiende i form af accept af handlingen uden at gøre modstand, er væsentlige kriterier for, om der er tale om omsorgshandlinger eller magtanvendelse, jf. afsnit 5.2. Stiltiende accept må aldrig være fremtvunget ved personalets overmagt, ligesom ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling ikke er tilladt.

Helt grundlæggende finder Magtanvendelsesudvalget, at der på anbringelsesstederne løbende skal arbejdes med at få børnene og de unge motiveret til at modtage den socialpædagogiske behandling, støtte og omsorg, så konfliktsituationer begrænses til et absolut minimum. Personalet bør sammen med barnet eller den unge finde de bedste måder at yde hjælpen og støtten på, som barnet eller den unge kan acceptere. Ligeledes skal det altid tilstræbes, at konflikter håndteres gennem dialog, hvor man i fællesskab finder en hensigtsmæssig og en for alle parter acceptabel løsning. Det gælder også situationer, hvor barnet eller den unge modsætter sig hand-

linger, der ud fra en faglig vurdering anses for nødvendige for at kunne varetage en forsvarlig omsorg.

Udvalget finder i den forbindelse, at man, særligt i forhold til børn og unge med funktionsnedsættelser, og i øvrigt altid, skal være opmærksom på barnets eller den unges kommunikation og signaler.

Der bør altid lægges stor vægt på, at den pædagogiske indsats over for barnet eller den unge på anbringelsesstedet udøves af voksne, som barnet eller den unge har tillid til, og som har et godt kendskab til barnets eller den unges særlige behov og reaktionsmønstre, herunder eventuelle baggrunde for disse.

Udvalget finder endvidere, at anbringelsesstedet selv og tilsynsmyndighederne bør være opmærksomme på, hvorledes omsorgen over for børnene og de unge generelt håndteres, herunder om der er særlige problemer, f.eks. i form af mønstre i konflikter og indgreb.

Et medlem af udvalget (*Stine Jørgensen*) udtaler i den forbindelse følgende:

„Tvang er samtykkets retlige modstykke. Jeg er derfor uenig med flertallet i, at omsorg og magt fremstilles som retlige modsætninger. Barnet eller den unges samtykke skal fortolkes i forhold til udvikling og modenhed. Jeg er enig med flertallet i, at indgreb i selvbestemmelseretten overfor børn og unge kan ske som led i beskyttelsesprincippet. Beskyttelsesprincippet vedrører såvel beskyttelse af barnet eller den unge selv, som beskyttelse af andre, herunder eventuelle andre børn og unge på anbringelsesstedet. Børns og unges ret til omsorg vil kun i ganske særlige situationer kunne danne grundlag for et indgreb i retten til selvbestemmelse. Det er min opfattelse, at enkeltstående hygiejnesituationer aldrig kan gennemtvinges ved magt.“

Et medlem af udvalget (*Ingrid Hartelius Dall*) har tilsluttet sig denne udtalelse.

Magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2

Fysisk magtanvendelse over for børn og unge, der opholder sig på opholdssteder og døgninstitutioner, er alene tilladt, når det er absolut påkrævet, jf. afsnit 2.4.2. I døgninstitutioner og opholdssteder er fysisk magtanvendelse tilladt, hvis:

- 1) barnet eller den unge udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarlig, eller
- 2) barnet eller den unge derved forhindres i at skade sig selv eller andre.

Fysisk magtanvendelse skal altid afpasses forholdene i den enkelte situation, til det enkelte barn eller unge, og den må ikke gå ud over det nødvendige. Udvalget finder, at det er vigtigt at fastholde dette retlige grundlag under hensyntagen til barnets eller den unges ret til integritet, inddragelse og medbestemmelse. Indsatsen over for børn og unge på døgninstitutioner og opholds-

steder skal altid ske med respekt for barnets eller den unges integritet, ret til inddragelse og medbestemmelse.

Det fremgår af kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge, at der i praksis eksisterer forskellige opfattelser af, hvad der er fysisk magtanvendelse og indgreb i medbestemmelsesretten. Kortlægningen viser, at der er store variationer i medarbejdernes opfattelse af, hvornår en handling er magtanvendelse, og hvornår der er tale om omsorg. Dette er f.eks. tilfældet i hygiejnesituationer, hvor et barn eller en ung ikke vil børste tænder eller gå i bad.

De typiske årsager til fysisk magtanvendelse er bl.a. konflikter med andre børn og unge, fysiske konflikter med de ansatte og fysisk selvskadende adfærd.

Derudover viser kortlægningen, at bestemmelsen om fysisk magtanvendelse i magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2 er svært at anvende i praksis. Medarbejderne har svært ved at forstå sammenhængen i bestemmelsen om, at fysisk magt kan anvendes, hvis „barnet eller den unge derved forhindres i at skade sig selv og andre“, eller hvis „barnet eller den unge udviser en sådan adfærd at fortsat ophold i fællesskabet er uforvarsomt“. Det er i praksis generelt svært for anbringelsesstederne at foretage en sådan vurdering (jf. afsnit 4.1. i kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge, bilag 1).

Udvalget har forståelse for, at personalet på anbringelsesstederne i praksis finder det vanskeligt at vurdere, hvornår der foreligger magtanvendelse omfattet af magtanvendelsesbekendtgørelsen. Udvalget finder på den baggrund, at det i en fremtidig hjemmel om fysisk magtanvendelse bør præciseres, hvad der generelt skal forstås ved fysisk magtanvendelse, herunder at det tydeliggøres, hvad der menes med, at barnet eller den unge kan gøre skade på sig selv og andre, samt at hensynet til fællesskabets rettigheder kan føre til brug af fysisk magtanvendelse.

Udvalget finder, at det samtidig bør præciseres, at personalet på anbringelsessteder kan anvende mindre indgribende fysisk magt i form af kortvarig fastholdelse eller bortvisning af barnet eller den unge fra fællesskabet, når dette vurderes at være absolut nødvendigt af hensyn til anbringelsesstedets ansvar for at yde forsvarlig omsorg, eller af hensyn til den almindelige tryk og trivsel på anbringelsesstedet i de tilfælde, hvor barnet eller den unge generer eller udøver chikane over for de øvrige anbragte børn og unge eller personalet.

Et flertal i udvalget finder, at mindre indgribende fysisk magt, henset til den begrænsede intensitet – i lighed med norsk ret – bør kunne foretages uden indberetning og registrering.

Et mindretal i udvalget (*Ingrid Hartelius Dall og Anna Marie Schurmann Carstens*) finder, at også mindre indgribende fysisk magt skal indberettes eller på anden vis registreres, således at man også kan monitorere udviklingen i anvendelsen af denne type magt.

Det bemærkes, at indberetning og registrering vil medføre merudgifter, hvilket er i uoverensstemmelse med kommissoriets forudsætning om, at udvalgets anbefalinger skal være udgiftsneutrale.

Fysisk magtanvendelse i forbindelse med regulering af barnets eller den unges bevægelsesfrihed og rømning

Et af de dilemmaer, der har været drøftet i udvalget og i fokusgrupperne i forbindelse med kortlægningen, har været, når anbragte børn og unge rømmer fra anbringelsesstedet, herunder særligt de åbne anbringelsessteder. De fleste anbringelsessteder har procedurer i forbindelse med rømning og forsøg herpå, men personalet oplever det oftest som en frustration, at de reelt ikke kan forhindre barnet eller den unge i at forlade institutionen i de situationer, hvor barnet eller den unge stikker af for f.eks. at begå kriminalitet eller i forbindelse med anden selvskadende adfærd.

Børn og unge har generelt ret til at bevæge sig frit både inden for og uden for de åbne anbringelsessteder, og børn og unge bør i videst muligt omfang kunne anvende de tilbud, der findes i lokalområdet – uanset at de er anbragt uden for hjemmet. Der bør således efter udvalgets opfattelse ikke være en generel adgang til at regulere bevægelsesfriheden, men udvalget anerkender, at der kan opstå særlige situationer, hvor det – under hensyntagen til alder, modenhed og funktionsevne – kan være nødvendigt at begrænse barnets eller den unges bevægelsesfrihed for at beskytte barnet eller den unge mod at foretage handlinger, der kan medføre risiko for barnets eller den unges sundhed eller udvikling. Det kan f.eks. være i situationer, hvor barnet eller den unge færdes i selskab med kriminelle grupperinger med risiko for, at barnet eller den unge selv vil kunne begå strafbar kriminalitet, eller hvis barnet eller den unge har et alvorligt misbrugsproblem eller er i fare for at prostituere sig.

Det er ikke tilladt at anvende fysisk magt efter magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2, når et barn eller en ung f.eks. rømmer fra et anbringelsessted efter servicelovens § 66, stk. 1, nr. 5 og 6.

Efter gældende ret kan børn og unge-udvalget i opholdskommunen træffe afgørelse om, at børn og unge på døgninstitutioner og opholdssteder, kan tilbageholdes i op til 14 dage i starten af anbringelsen, når det må anses for at være af væsentlig betydning for at imødekomme et barns eller en ungs særlige behov for støtte, og det vurderes at have afgørende betydning for den socialpædagogiske behandling, jf. servicelovens § 123 c. Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om, hvor mange dage tilbageholdelsen skal omfatte inden for de første 14 dage. Tilbageholdelsen kan ske akut og foretages af de ansatte på anbringelsesstedet ved at anvende fysisk magt i form af at fastholde barnet eller den unge for at forhindre barnet eller den unge i at forlade anbringelsesstedet. Fysisk magt må dog ikke anvendes, hvis risikoen for, at barnet eller den unge forlader anbringelsesstedet, kan afværges på andre måder, som er mindre indgribende. Tilbageholdelsen skal således afpasses efter forholdene i den enkelte situation. Den må ikke gå ud over det strengt nødvendige, og den skal stå i et rimeligt forhold til det, der søges opnået med tilbageholdelsen.

Der er således ikke adgang til at tilbageholde et barn eller en ung på åbne anbringelsessteder, medmindre der er truffet afgørelse efter servicelovens § 123 c, og betingelserne herfor er opfyldt. Dog er det muligt at fastholde og tilbageholde barnet eller den unge på delvis lukkede døgninstitutioner samt delvis lukkede afdelinger jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 8, stk. 1, nr. 1 og § 9, stk. 1, nr. 1, hvis det er afgørende for den socialpædagogiske behandling, at barnet eller den unge ikke rømmer fra institutionen, og der er risiko for at barnets eller den unges udvikling eller sundhed lider skade.

Udvalget har i den forbindelse overvejet, om man skal udvide mulighederne for at kunne anvende fysisk magt i form af tilbageholdelse af børn og unge i tilfælde af, at et barn eller en ung forsøger at forlade en åben døgninstitution eller et opholdssted i de situationer, hvor der f.eks. er risiko for, at barnet eller den unge vil skade sig selv eller evt. andre. Det er udvalgets opfattelse, at der kan opstå nogle voldsomme situationer, hvis man skal tilbageholde et barn eller en ung ved hjælp af fysisk magt. Det er derfor en fordel, at tilbageholdelsen sker ved f.eks. dørlåsning på en delvis lukket institution eller en delvis lukket afdeling (jf. afsnit 2.4.4.), da der ikke anvendes egentlig fysisk magt over for barnet eller den unge. De åbne anbringelsessteder er ikke indrettet til og har ikke til formål at hindre den enkelte unges bevægelsesfrihed, da døre og vinduer ikke er aflåste.

Udvalget finder dog, at der i praksis kan opstå situationer, hvor det kan være nødvendigt at hindre barnets eller den unges bevægelsesfrihed i tilfælde af rømning eller af hensyn til barnets sundhed og udvikling efter anbringelsen. Udvalget er af den opfattelse, at en sådan adgang til at kunne fastholde og tilbageholde børn og unge for at undgå rømning aldrig bør være generel. Nogle medlemmer af udvalget finder, at det er en forudsætning for udvidelse af adgangen til at kunne fastholde og tilbageholde et barn eller en ung, at børn og unge-udvalget træffer afgørelse om anvendelse i en tidsbegrænset periode over for det konkrete omhandlede barn eller den konkrete omhandlede unge.

Det bemærkes, at en udvidelse af muligheden for at tilbageholde et barn eller en ung f.eks. i forbindelse med en rømning vil medføre merudgifter i det omfang dette skal ske ved, at der træffes afgørelse herom over for barnet eller den unge. Dette er i uoverensstemmelse med kommissoriets forudsætning om, at udvalgets anbefalinger skal være udgiftsneutrale, hvorfor der ikke indgår anbefalinger herom. Der skal i den forbindelse henvises til bilag 7.

Fysisk guidning

Udvalget har drøftet adgangen til at anvende fysisk guidning. Ved fysisk guidning forstås f.eks. en omsorgshandling som at lægge en arm om skulderen på et barn eller en ung for at angive, at man ønsker, at vedkommende skal følge med, jf. vejledning om magtanvendelse og andre indgreb over for børn og unge pkt. 19. Efter gældende ret er det tilladt at anvende fysisk guidning i den daglige omsorg for barnet eller den unge, jf. vejledningens pkt. 18. Guidning kan være relevant i de situationer, hvor der er uoverensstemmelse mellem barnets eller den unges ageren og ønsker og personalets faglige vurdering af, hvad der er det bedste for den pågældende.

Udvalget anerkender, at der kan være situationer, hvor det som led i udøvelsen af omsorg kan være nødvendigt at anvende f.eks. fysisk guidning over for især små børn for at undgå, at barnets sundhed eller udvikling lider skade, jf. afsnit 5.2. Dog finder udvalget, at det efter praksis er uklart i hvilken udstrækning man kan anvende fysisk guidning. Det bør efter udvalgets vurdering beskrives mere indgående i en vejledning.

Afværgehjælp

Det sker, at anbragte børn og unge foretager skade på egne eller andres ting. Efter de gældende regler er det ikke muligt at anvende fysisk magt alene for at forhindre eller afværge en tingskade, medmindre der er tale om så ekstraordinær en situation, at der er tale om en straffrihedsgrund, jf. afsnit. 2.5.1. om nødret og nødværge.

For børn og unge anbragt på døgninstitutioner og opholdssteder vil der derudover kunne gribes ind med fysisk magt, hvis barnet eller den unge samtidig udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt eller for at forhindre personskade på barnet selv eller andre, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 2.

Erfaringer fra socialtilsynenes tilsyn med døgninstitutioner og opholdssteder for børn og unge viser en del eksempler på, at der i praksis anvendes fysisk magt udelukkende for at forhindre skade på ejendom. Ifølge indberetningerne sker det bl.a. for at hindre, at et barn eller en ung ødelægger ting af personlig affektionsværdi eller ting af økonomisk værdi. Dermed kan barnet eller den unge risikere at pådrage sig et (stort) erstatningsansvar.

De hørte børneekspertgrupper anbragt på henholdsvis døgninstitutioner og hos plejefamilier, jf. afsnit 4.2.3.2., har fremført, at de finder det rimeligt, at ansatte på anbringelsessteder samt plejeforældre får mulighed for at gribe ind og med fysisk magt stoppe et anbragt barn eller en ung, som er ved at udføre materielle skader på egne eller andres ting, herunder plejefamiliens husinventar. Børneekspertgrupperne har i den forbindelse fremhævet, at plejeforældrene også gør det over for deres egne børn.

Flertallet af udvalgets medlemmer (*Jens Møller, Dan Holmgreen, Louise Vadheim Guldborg, Lise Wied Kirkegaard, Eva Ersbøll, Jessie Brender Olesen, Jette Pedersen, Birgitte Hove, Lars Emil Andersen, Ingrid Hartelius Dall, Anna Marie Schurmann Carstens, Jens Vegge Bjørck, Tore Kargo, Geert Jørgensen, Gitte Callesen og Thomas Gruber*) finder, at ødelæggelse af ting og ejendom er velfærds- samt adfærdstruende. Flertallet anerkender på den baggrund, at der er et behov for fysisk at kunne gribe ind over for det barn eller den unge, der i den pågældende situation ikke er i stand til at standse sig selv og derfor har brug for hjælp hertil.

Flertallet finder, at der på anbringelsessteder, som har hjemmel til at anvende fysisk magt, med fordel kan etableres hjemmel til, at et barn eller en ung, der ødelægger eller beskadiger ting af betydelig økonomisk eller affektionsværdi, der tilhører en anden eller barnet eller den unge selv, i særlige tilfælde kan fastholdes eller føres til et andet opholdsrum.

Flertallet finder, at et sådan indgreb altid kun bør ske efter en konkret vurdering af, om der foreligger en reel fare for, at en skade vil opstå, og at det ikke er tilstrækkeligt at anvende andre mindre indgribende måder at afværge skaden på, f.eks. ved at tale barnet eller den unge fra det eller sikre genstanden, der er i fare for at blive påført skade. Der vil i den forbindelse skulle tages højde for den økonomiske værdi eller affektionsværdi af det materielle gode, der er ved at blive ødelagt. Indgrebet skal ske under iagttagelse af proportionalitetsprincippet. En fastholdelse skal således være så kortvarig som muligt og ikke af mere indgribende karakter end nødvendigt for at hindre skaden.

Det er flertallets opfattelse, at plejefamilier i de familielignende rammer i deres eget hjem har en videre adgang til med pædagogiske indgreb at påvirke de anbragte børns og unges adfærd i lighed med, hvordan de efter forældreansvarsloven ville håndtere tilsvarende opførsel fra deres egne børn.

Et mindretal af udvalgets medlemmer (*Stine Jørgensen*) finder, at

„fysisk magtanvendelse kan ske under hensyn til beskyttelsesprincippet. Flertallet ønsker at udvide adgangen til anvendelse af magt overfor anbragte børn, til også at omfatte „velfærds- samt adfærdstruende“ situationer. Ødelæggelse af ting og ejendom falder, efter flertallets vurdering, under dette hensyn, hvorfor der skal etableres generel hjemmel til at anvende tvang for at stoppe et anbragt barn eller ung, der ødelægger ting af „affektionsværdi“ eller af stor „økonomisk værdi“. Som begrundelse herfor henvises blandt andet til, at barnet i modsat fald vil kunne ifalde et stort erstatningsansvar. Jeg er ikke enig i, at der generelt bør etableres hjemmel til anvendelse af magt (afværgehjælp), under henvisning til beskyttelse af velfærdstruende eller adfærdstruende situationer. Jeg bemærker, at beskyttelsesprincippet i visse situationer, vil kunne danne grundlag for anvendelse af tvang, og derved falder under de generelle regler om magtanvendelse overfor børn og unge, der er anbragt på visse anbringelsessteder. „

Såfremt der etableres en adgang til afværgehjælp, kan man med fordel hente inspiration i indholdet af følgende bestemmelser:

Forskrift om rettigheder og bruk af tvang under opphold i barneverninstitusjon

§ 9. *adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område*

Beboeren skal ha rett til at bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område, med de begrensninger som fastsettes ut fra institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte og ansvaret for trygghet og trivsel for alle på insitusjonen.

Beboeren skal i størst mulig grad kunne nyttiggjøre seg de tilbud som finnes i lokalsamfundet, herunder skole-, opplærings- og fritidstilbud.

§ 13. Forbud mot bruk av tvang eller makt

Tvangsmedisinering, fysisk refsing, isolasjon, mekaniske tvangsmidler eller annen bruk av fysisk tvang eller makt er ikke tillatt verken i straffe-, behandlings- eller oppdragsesøyemed. Mindre inngripende fysisk tvang eller makt, som for eksempel kortvarig fastholdning eller bortvisning fra fellesrom, kan imidlertid anvendes når dette er åpenbart nødvendig som ledd i institusjonens ansvar for at gi forsvarlig omsorg eller av hensyn til trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Service-loven

Alarmsystemer

§ 125. Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende særlige døråbnere ved yderdøre for en eller flere personer i en afgrænset periode, når

- 1) der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko og
- 3) lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.

Tilbageholdelse i boligen

§ 127. Under samme betingelser som i § 125, stk. 3, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person for at forhindre denne i at forlade boligen eller for at føre denne tilbage til boligen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om, for hvilken periode tilbageholdelse i boligen kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

Regulering af besøgsrestriktioner m.v.

§ 137 b. Kommunalbestyrelsen kan for visse besøgende træffe afgørelse om begrænsning af adgangen til fællesboligarealer i de boformer, der er nævnt i § 137 a, hvis

- 1) den besøgende udøver vold eller truer med vold over for andre beboere eller personalet eller i øvrigt udviser en adfærd, der er til fare for de øvrige beboere eller personalet,
- 2) den besøgende, uden at der er tale om fysisk vold, generer eller udøver chikane over for andre beboere eller personalet eller
- 3) den besøgendes adfærd er stærkt generende for de andre beboere eller personalet ved at skabe generel utryghed ved at opholde sig på fællesboligarealerne eller forråelse af miljøet på fællesboligarealerne eller ved at vanskeliggøre den nødvendige hjælp efter lov om social service.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal ved afgørelse efter stk. 1 sikre den besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over.

Lov om anvendelse af tvang i psykiatrien (lovbekendtgørelse nr. 1729 af 2. december 2010 (Psykiatriloven))

Anvendelse af fysisk magt

§ 17. *En person, der er indlagt på psykiatrisk afdeling, kan fastholdes og om fornødent med magt føres til et andet opholdssted på sygehuset, såfremt betingelserne i § 14, stk. 2*, er opfyldt. Over for personer, der er frihedsberøvet efter reglerne i kapitel 3, kan der anvendes den magt, der er nødvendig for at sikre deres fortsatte tilstedeværelse på afdelingen.*

*§ 14.

Stk. 2. Tvangsfiksering må kun anvendes, i det omfang det er nødvendigt for at afværge, at en patient:

- 1) udsætter sig selv eller andre for nærliggende fare for at lide skade på legeme eller helbred,*
- 2) forfølger eller på anden lignende måde groft forulemper medpatienter eller*
- 3) øver hærværk af ikke ubetydeligt omfang.*

Straffeloven

§ 291. *Den, der ødelægger, beskadiger eller bortskaffer ting, der tilhører en anden, straffes med bøde eller fængsel indtil 1 år og 6 måneder.*

Stk. 2. Øves der hærværk af betydeligt omfang eller af mere systematisk eller organiseret karakter, eller er gerningsmanden tidligere fundet skyldig efter nærværende paragraf eller efter § 180, § 181, § 183, stk. 1 og 2, § 184, stk. 1, § 193 eller § 194, kan straffen stige til fængsel i 6 år.

5.4.2. Anbefalinger

Flertallet af udvalgets medlemmer kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- Det præciseres i en fremtidig hjemmel om fysisk magtanvendelse, hvad der generelt skal forstås ved fysisk magtanvendelse. Det skal herunder tydeliggøres, hvad der menes med, at barnet eller den unge kan gøre skade på sig selv og andre, og ligeledes, at hensynet til fællesskabet kan legitimere brug af fysisk magtanvendelse.
- Det skal samtidig præciseres, hvornår der kan anvendes mindre indgribende fysisk magt i form af kortvarig fastholdelse eller bortvisning af barnet eller den unge fra fællesskabet på anbringelsesstedet. Mindre indgribende fysisk magt bør kunne foretages uden indberetning eller registrering.

- Der skal ikke være en generel adgang til at regulere bevægelsesfriheden på åbne anbringelsessteder udover det, der kan reguleres i almindelige husregler. Børn og unge har ret til at bevæge sig frit inden for og uden for anbringelsesstederne og skal i videst muligt omfang kunne anvende de tilbud, der findes i lokalområdet – uanset at de er anbragt uden for hjemmet.
- Det beskrives mere indgående i en vejledning, hvad der anses for fysisk guidning, og hvad der ligger ud over dette.
- Der etableres hjemmel til, at et barn eller en ung, der ødelægger eller beskadiger ting af betydelig økonomisk værdi eller affektionsværdi, der tilhører en anden eller barnet eller den unge selv, i særlige tilfælde kortvarigt kan fastholdes eller føres til et andet opholdsrum. Indgreb kan kun ske efter en konkret vurdering og under iagttagelse af proportionalitetsprincippet. Hjemlen skal alene gælde for de anbringelsessteder, som har hjemmel til at anvende fysisk magt.

Det bemærkes, at etablering af en hjemmel til afværgehjælp ikke i sig selv vil medføre merudgifter. Nogle medlemmer af udvalget finder, at det er en forudsætning for en etablering af en sådan hjemmel, at der skal ske indberetning og registrering, sådan som det i dag gælder ved al anden magtanvendelse. Såfremt hjemlen følges af et krav om indberetning og registrering, vil det medføre merudgifter i uoverensstemmelse med kommissoriets forudsætning om, at udvalgets anbefalinger skal være udgiftsneutrale.

5.5. ELEKTRONISKE MEDIER OG KOMMUNIKATION

5.5.1. Overvejelser

Børn og unge har ret til at ytre sig og modtage information, herunder gennem elektroniske medier.

Elektroniske medier er i dag en integreret del af børne- og ungdomslivet. Børn og unge får i høj grad deres information fra internettet. De har i stigende grad kontakt til omverdenen eller dyrker og udvikler sociale fællesskaber gennem brug af computer, mobiltelefon og sociale medier.

Børn og unge har samtidig ret til beskyttelse mod kommunikation, der skader barnets eller den unges velfærd. Det kan derfor være nødvendigt at sætte grænser for børns og unges brug af elektroniske medier – både af hensyn til barnet og den unge selv eller af hensyn til andre børn og unge f.eks. for at undgå mobning.

Der har i praksis vist sig at være tvivl om, hvornår der er adgang til at begrænse anbragte børns og unges brug af elektroniske kommunikationsmidler ud fra de ansvarlige institutioners legitime interesse i både af ordensmæssig, pædagogisk og sikkerhedsmæssig karakter at fastsætte sådanne restriktioner. Erfaringer fra Folketingets Ombudsmands tilsynsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder har endvidere efterladt et usikkert indtryk af, hvilke saglige grunde der ligger bag, at de unges adgang til at kommunikere med omverdenen begrænses.

Magtanvendelsesudvalget finder på den baggrund, at der er behov for at styrke bevidstheden om børns og unges ret til brug af elektroniske kommunikationsmidler. Udvalget finder samtidig, at det bør tydeliggøres, hvilke beskyttelseshensyn, der kan give adgang til at foretage begrænsninger i denne rettighed.

Det drejer sig bl.a. om situationer, hvor der er behov for at gribe ind for at sikre barnets eller den unges sundhed og udvikling. Det kan f.eks. være for at sikre barnets eller den unges nattesøvn, eller at vedkommende skal lære at indgå i et fælleskab med andre børn og unge.

Det er udvalgets opfattelse, at den almindelige adgang til at fastsætte husregler i sådanne tilfælde vil kunne benyttes til at fastsætte generelle retningslinjer for adgang til og brug af elektroniske medier f.eks. under måltider og om natten.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at dette beskyttelseshensyn i en lang række situationer vil kunne udøves som led i retten til omsorg. Det kan bl.a. være i situationer, hvor der – udover de generelle retningslinjer – på baggrund af en konkret pædagogisk vurdering i en periode er et behov for yderligere begrænsninger for det enkelte barn eller den enkelte unge. I sådanne situationer er det centralt, at der fokuseres på dialog og individuelle aftaler under hensyntagen til barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne. Der vil således altid skulle foretages en afvejning i forhold til barnets eller den unges ret til privatliv og vælges den mindst indgribende foranstaltning. I de tilfælde hvor det ikke virker med en pædagogisk tilgang, vil det elektroniske kommunikationsmiddel i sidste ende kunne fratages barnet eller den unge, men kun hvis det kan lade sig gøre uden at anvende fysisk magt, jf. afsnit 5.2.

Et medlem af udvalget (*Stine Jørgensen*) udtaler i den forbindelse følgende:

„Brug af internet og sociale medier er et led i det enkelte barn eller unges ret til privatliv. Indgreb heri skal derfor kunne begrundes under hensyn til beskyttelsespligten. Jeg er uenig med flertallet i, at hensynet til omsorg, i betænkningen eksemplificeret gennem hensyn til det enkelte barns nattesøvn, kan danne grundlag for indgreb i retten til privatliv. Jeg gør særskilt opmærksom på, at der som led i de almindelige husregler, kan fastsættes regler om brug af internet m.v. i spisesituationer m.v.“

5.5.2. Anbefalinger

Udvalget kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- Børn og unges ret til elektronisk kommunikation og de beskyttelseshensyn, der kan give adgang til at foretage begrænsninger heri, beskrives i en ny lov om magtanvendelse over for anbragte børn og unge.
- Regler om børns og unges brug af elektroniske kommunikationsmidler bør fremgår af anbringelsesstedets eventuelle husregler, jf. afsnit 5.3.2.

5.6. UNDERSØGELSE AF PERSON OG OPHOLDSRUM

5.6.1. Overvejelser

Børn og unge har ret til privatliv.

Børn og unge har samtidig ret til omsorg og ret til at vokse op under sunde og trygge forhold.

For at afholde anbragte børn og unge fra at komme ud i eller fortsætte en kriminel løbebane samt for at opretholde trygheden og sikkerheden på anbringelsessteder for de øvrige anbragte børn og unge samt ansatte, kan det være nødvendigt – som led i anstaltsforholdet i form af en husorden – at fastsætte ordensbestemmelser om, hvilke effekter, som de anbragte børn og unge ikke må være i besiddelse af. Det kan f.eks. dreje sig om euforiserende stoffer, tyvekoster og våben eller lignende effekter, der kan være til fare for andre. På sikrede institutioner kan det til-lige være indsmuglede mobiltelefoner, som de unge, der er anbragt i varetægtsurrogat, benyt-ter til at kontakte personer uden for institutionen.

Håndhævelsen af sådanne ordensbestemmelser i form af undersøgelse af person og opholdsrum ved mistanke om besiddelse af ikke tilladte effekter udgør et indgreb i privatlivets fred og forud-sætter derfor lovhjælp og iagttagelse af proportionalitetsprincippet.

Efter gældende ret kan anbringelsesstedets leder, eller den der bemyndiges dertil, når det er nødvendigt for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn kan iagtta-ges, træffe beslutning om at foretage en undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum, jf. servicelovens § 123 a. Personundersøgelsen kan ikke foretages i videre omfang, end formålet tilsiger, og der må alene foretages klap uden på tøjet og undersøgelse af lommer og sko. Der må ikke ske indtrængen i eller nogen egentlig beføling af det menneskelige legeme.

Kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge (jf. afsnit 5.1.1. i bilag 1) viser, at værelses- og personundersøgelser stort set ikke bruges på almindelige opholds-steder og døgninstitutioner, mens de er væsentligt mere udbredt på sikrede institutioner. Halv-delen af landets sikrede institutioner har påpeget, at de finder de eksisterende muligheder til-strækkelige. Den anden halvdel af landets sikrede institutioner har påpeget, at de eksisterende muligheder for at undersøge, om der indsmugles stoffer og våben, ikke er gode nok. De angiver således, at det kan være vanskeligt for personalet på et anbringelsessted at afgøre, om et barn eller en ung er i besiddelse af ikke-tilladte effekter, idet det er muligt at gemme mindre effekter på kroppen, uden at dette kan afsløres. Det medfører risiko for, at der på disse anbringelsesste-der flourer ikke-tilladte effekter, som i værste fald kan være til egentlig fare for de andre børn og unge samt personalet. Dette vanskeliggør opretholdelse af et trygt og sikkert miljø samt hin-drer den pædagogiske indsats på stederne, som kan have til formål at få de anbragte børn og unge ud af en kriminel løbebane.

Magtanvendelsesudvalget vurderer på den baggrund, at det er hensigtsmæssigt at øge de eksisterende muligheder for personundersøgelse på opholdssteder og døgninstitutioner efter servicelovens § 66, stk. 1, nr. 5 og 6. Udvalget har i den forbindelse overvejet at hente inspiration i de norske regler for kropsvisitation af anbragte børn og unge, hvor personalet kan gennemføre en undersøgelse på kroppens overflader og i mundhulen, hvis der er begrundet mistanke om, at et barn eller en ung f.eks. skjuler hash under tungen eller bag kindtænderne samt gennemsøge personenes tøj. Udvalget finder dog, at denne beføjelse er for vidtgående. Udvalget foreslår således, at en udvidelse af personalets adgang til at undersøge barnets eller den unges person begrænses til også at omfatte gennemsøgning af barnet eller den unges tøj.

Udvalget finder samtidig, at det bør præciseres, at personundersøgelse på en sikret afdeling – i lighed med undersøgelse af opholdsrum – kan foretages, når barnet eller den unge anbringes på en sikret afdeling, før og efter besøg samt før og efter fravær fra den sikrede afdeling.

Personundersøgelse er et vidtgående indgreb i den enkeltes integritet. Udvalget finder derfor, at det er afgørende, at der formuleres tydelige retningslinjer, som angiver, hvordan de udvidede muligheder for personundersøgelse skal gennemføres, så barnets eller den unges oplevelse af at blive krænket forebygges mest muligt, hvilket også fremgår af magtanvendelsesbekendtgørelsens § 25.

Endelig finder udvalget, at det bør undersøges, om der efter de gældende regler er hjemmel til, at eksisterende tekniske og elektroniske løsninger i form af bl.a. scannere, der anvendes til varetagelsen af tilsvarende ordens- og sikkerhedsmæssige formål i f.eks. fængsler, lufthavne og i Folketinget, vil kunne ibrugtages på de sikrede institutioner og delvis lukkede institutioner og afdelinger.

Udvalgets medlemmer har ikke fundet anledning til at ændre det eksisterende regelsæt om undersøgelse af barnets eller den unges opholdsrum i servicelovens § 123 a, stk. 2, hvor personalet kan beslutte at undersøge barnets eller den unges opholdsrum, hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, som betyder, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes, eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages. Det bemærkes, at børn og unge i den forbindelse har ret til at blive hørt og inddraget, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 13, stk. 1, § 15, stk. 3, § 23, stk. 1 og § 25, stk. 3.

5.6.2. anbefalinger

Udvalget kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- På opholdssteder og døgninstitutioner, jf. serviceloven § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, udvides personalets adgang til at undersøge barnets eller den unges person til også at omfatte gennemsøgning af barnets eller den unges tøj.

- Det præciseres, at personundersøgelse på sikrede afdelinger – i lighed med undersøgelse af opholdsrum – kan foretages, når barnet eller den unge anbringes på en sikret afdeling, før og efter besøg samt før og efter fravær fra den sikrede afdeling.
- I forbindelse med udvidelse af beføjelserne, udarbejdes der centrale retningslinjer for, hvordan en personundersøgelse skal udføres med henblik på at sikre, at hensynet til barnets og den unges integritet varetages bedst muligt.
- Det skal undersøges, om der inden for rammerne af gældende regler er mulighed for, at eksisterende tekniske og elektroniske løsninger, der anvendes andre steder til varetagelsen af tilsvarende sikkerheds- og ordensmæssige formål, vil kunne ibrugtages på de sikrede institutioner og de delvis lukkede institutioner og afdelinger.

5.7. RUSMIDDELTEST

5.7.1. Overvejelser

Børn og unge har ret til personlig frihed og privatliv. Børn og unge har samtidig ret til omsorg og til at vokse op under sunde og trygge forhold.

Børn og unge, der bliver anbragt uden for hjemmet, er i en yderst sårbar situation. Flere af dem har stiftet bekendtskab med rusmidler, og enkelte har måske allerede et egentligt misbrug på anbringelses-tidspunktet. Dette medfører, at der – både af hensyn til et barn eller en ung, der mistænkes for at have et misbrug, og til de øvrige anbragte børn og unge på anbringelsesstedet – kan være et behov for at kontrollere, om barnet eller den unge benytter sig af rusmidler, herunder f.eks. hash.

En rusmiddeltest forudsætter samtykke eller lovhjemmel og må ikke udgøre en uforholdsmæssig eller på anden måde byrdefuld begrænsning i de anbragte børns og unges ret til privatliv. Efter gældende ret er der ikke hjemmel i serviceloven til, at institutioner og opholdssteder kan afkræve, at et anbragt barn eller en ung aflægger en urinprøve eller andre former for rusmiddeltests. Kortlægningen af magtanvendelse over for anbragte børn og unge viser dog, at en stor del af de adspurgte institutioner og opholdssteder alligevel anvender urinprøver, som en helt almindelig praksis.

Den mest udbredte årsag til, at institutionerne og opholdsstederne beder den unge om at aflægge en urinprøve, er, at der er en konkret mistanke om narkotikamisbrug.

En tredjedel af de adspurgte opholdssteder og ca. en femtedel af døgninstitutionerne anvender imidlertid urinprøver rutinemæssigt (jf. afsnit 5.1.1.i kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge, bilag 1).

Erfaringer fra bl.a. Folketingets Ombudsmands tilsynsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder viser tilsvarende, at børn og unge på anbringelsessteder bliver bedt om at afgive

en urinprøve i forskellige situationer. Det kan f.eks. være i situationer, hvor en ung, som tidligere havde haft misbrugsproblemer, har været på besøg uden for anbringelsesstedet, eller hvor den unges adfærd giver anledning til en konkret mistanke, f.eks. om brug af euforiserende stoffer. Men det sker også, at der bliver taget en urinprøve, blot fordi den unge har en sagsbehandler, der ønsker, at der bliver taget en prøve.

Som udgangspunkt er det frivilligt, om de unge vil aflægge urinprøver. Men det har også vist sig, at det i praksis kan få konsekvenser for de unge, hvis de nægter at aflægge en urinprøve, f.eks. at det bliver betragtet som en positiv prøve, eller at der sker indskrænkninger i bevægelsesfriheden som konsekvens af nægtelse af at medvirke til gennemførelse af en sådan test. Det kan bl.a. medføre, at den unge bliver tvunget til at have tæt kontakt med ansatte på opholdsstedet, f.eks. ved at skulle sove i samme værelse som en ansat af samme køn. Konsekvensen kan også være, at den unge får forbud mod at gå alene i byen, eller at en friweekend bliver inddraget.

Et flertal af Magtanvendelsesudvalgets medlemmer (*Jens Møller, Dan Holmgreen, Louise Vadheim Guldberg, Lise Wied Kirkegaard, Eva Ersbøll, Jessie Brender Olesen, Jette Pedersen, Birgitte Hove, Lars Emil Andersen, Ingrid Hartelius Dall, Anna Marie Schurmann Carstens, Jens Vegge Bjørck, Tore Kargo, Geert Jørgensen, Gitte Callesen og Thomas Gruber*) anerkender, at der kan være et behov for at foretage rusmiddeltests ved mistanke om påvirkning af eller egentlig misbrug af rusmidler først og fremmest af hensyn til det mistænkte barns eller den mistænkte unges sundhed og udvikling og som led i udøvelsen af omsorg over for barnet eller den unge. Men også af hensyn til de øvrige anbragte børn og unge på anbringelsesstedet for at fastholde et godt og stabilt miljø, hvor de kan vokse op under sunde og trygge forhold.

Flertallet mener, at et sådant indgreb bør have hjemmel i lov, og at der bør etableres en klar og afgrænset lovhjemmel. Det bør således være et kriterium for at anvende en rusmiddeltest, at der ud fra de konkrete omstændigheder er grundlag for at antage, at barnet eller den unge er i et misbrugsforløb. Det kan f.eks. være på grund af barnets eller den unges baggrund, herunder årsagen til anbringelsen. Flertallet vurderer endvidere, at rusmiddeltests altid bør ske efter sundhedsfaglige forskrifter m.v.

Flertallet finder, at anvendelsen af rusmiddeltest bør betinges af et samtykke fra barnet eller den unge over 12 år. Endvidere finder flertallet, at forældremyndighedsindehaveren til børn under 12 år bør samtykke til, at barnet eller den unge frivilligt afgiver en rusmiddeltest. Forældremyndighedsindehaveren til unge på 12 år og opefter samt barnets eller den unges sagsbehandler bør samtidig orienteres herom for at sikre overensstemmelse med barnets eller den unges handleplan.

Et samtykke til en rusmiddeltest, således at der foreligger en aftale med den unge om, at stoffer ikke er acceptabelt, kan have stor betydning for det enkelte barn eller den unge både i forhold til at kunne afkræfte en mistanke om misbrug men også forebyggende som led i en pædagogisk indsats, så barnet eller den unge velvidende om, at misbrug vil kunne opdages, støttes i at holde

sig fra rusmidler. I den forbindelse er det dog vigtigt, at barnet eller den unge ikke føler sig presset til at samtykke til en frivillig rusmiddeltest, hvilket betyder, at der altid bør være tale om et informeret samtykke. Hvis et barn eller en ung føler sig tvunget til at aflægge f.eks. en urinprøve, kan det opfattes som et ulovligt indgreb i retten til privatliv.

Flertallet peger på, at det er afgørende, at barnet eller den unge i forbindelse med anbringelsen bør informeres grundigt om muligheden for at gennemføre rusmiddeltests med samtykke, hvis der senere opstår en begrundet mistanke om, at barnet eller den unge har røget hash eller har taget stoffer. Allerede i dag skal personalet på anbringelsesstederne informere barnet eller den unge i forbindelse med anbringelsen om evt. husregler, og øvrige regler for barnets eller den unges anbringelse m.v. Flertallet finder derfor, at information om reglerne for rusmiddeltest som angivet ovenfor, vil kunne indgå som led i den generelle information til barnet eller den unge.

Selve samtykket bør først afgives i den konkrete opståede situation og bør kun være gældende i den konkrete situation og dermed ikke i forhold til fremtidige eventuelle rusmiddeltests, så det undgås, at der laves rutinemæssige rusmiddeltests. På den måde sikres det, at barnet eller den unge er bevidst om og på forhånd kan tage stilling til, hvad han eller hun giver samtykke til. Det skal samtidigt være muligt for barnet eller den unge at undlade at samtykke til en rusmiddeltest, uden at dette får negative konsekvenser for vedkommende.

Et mindretal af udvalgets medlemmer (*Stine Jørgensen*) udtaler i den forbindelse følgende:

„Jeg er uenig i flertallets anbefaling om, at der skal etableres hjemmel til anvendelse af rusmiddeltest ved samtykke som en kontrolfunktion, hvis der er mistanke om indtag af rusmidler. Som begrundelse for indførelse af rusmiddeltest henviser flertallet til „den mistænkte unges sundhed og udvikling“ og omsorg, samt til et hensyn til de øvrige børn og unge på opholdsstedet, der har ret til at bo under „sunde og trygge forhold“. Ifølge flertallet, er hensynet til den unge selv, at vedkommende „opdages“ og herved kan støttes i at holde sig fra rusmidler. Min uenighed med flertallet er begrundet i, at det ikke forekommer helt tydeligt, hvilket konkret formål, der søges opnået ved rusmiddeltestning herunder om formålet kan opnås uden tests af den unge for rusmidler. Testningen skal tjene som bevis på om en ung har indtaget rusmidler. Jeg er ikke overbevist om, hvorvidt et sådan bevis i sig selv tjener til at understøtte den unge i en „sund livsstil“ eller som en vej ud af et eventuelt misbrug. Et positiv testresultat kan ikke danne grundlag for sanktioner, men vil kunne have betydning for et eventuelt behandlingsforløb. Jeg bemærker i den sammenhæng, at et behandlingsforløb også hviler på et samtykke fra den unge.“

Udvalget har drøftet muligheden for at indføre hjemmel til, at der helt undtagelsesvist på baggrund af en forudgående afgørelse herom i børn og unge-udvalget skal kunne foretages rusmiddeltests uden samtykke i de situationer, hvor der er tale om, at barnet eller den unge anbringes uden for hjemmet bl.a. på baggrund af et massivt stofmisbrug, da en sådan kontrol kan være nødvendig for at sikre, at vedkommende får den mest optimale hjælp og støtte. Afgørende for en

sådan afgørelse skulle være, at det er bevist, at barnet eller den unge har et egentligt misbrug, og at vedkommende ikke frivilligt vil samtykke til en test.

Udvalget bemærker dog, at en etablering af en sådan hjemmel vil medføre merudgifter, hvilket er i uoverensstemmelse med kommissoriets forudsætning om, at udvalgets anbefalinger skal være udgiftsneutrale. Der henvises i den forbindelse til bilag 7.

Det er flertallets opfattelse, at man i forbindelse med udarbejdelse af et nyt regelsæt med klar hjemmel til at afgive rusmiddeltest med samtykke med fordel kan hente inspiration i indholdet af de norske regler om rusmiddeltest:

Rettigheder og brug af tvang under opphold i barnevernsinstitusjon

§ 19. Rusmiddeltesting

Institusjonen kan ikke kreve at beboeren avlegger urinprøver.

Beboeren kan samtykke til å avlegge urinprøver. Samtykke kan gis under oppholdet. Samtykket skal være skriftlig. Er beboeren under 15 år, skal også de som har foreldreansvaret samtykke. Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen etter barnevernloven, er det barneverntjenesten som også skal samtykke. For beboere plassert i omsorgssentre skal Barne-, ungdoms- og familieetaten samtykke. Samtykket kan når som helst trekkes tilbake.

Institusjonen skal ha regler for avleggelse av prøver. Beboeren skal gjøres kjent med reglene for prøvetaking før samtykke kan gis. Prøvene skal for øvrig håndteres i samsvar med Helse- direktoratets retningslinjer for slike prøver.

§ 25. Rusmiddeltesting

Ved plassering etter § 4-24 kan urinprøver kreves avlagt dersom det følger av fylkesnemndas vedtak.

Beboeren kan samtykke til å avlegge urinprøver. Samtykke kan gis både ved inntak og under oppholdet. Samtykket skal være skriftlig. Er beboeren under 15 år, skal også de som har foreldreansvaret samtykke. Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen etter barnevernloven, er det barneverntjenesten som også skal samtykke. Samtykket kan når som helst trekkes tilbake.

Institusjonen skal ha regler for når prøvene kan kreves avlagt og for prosedyrer rundt avleggelsen. Beboer skal gjøres kjent med reglene for prøvetaking ved inntak i institusjonen. Prøvene skal for øvrig håndteres i samsvar med Helsedirektoratets retningslinjer for slike prøver.

5.7.2. Anbefalinger

Flertallet af udvalgets medlemmer kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- Der etableres en klar lovhjemmel til, at et anbragt barn eller en ung kan give samtykke til at afgive en rusmiddeltest, hvis der efter konkrete omstændigheder er mistanke om, at vedkommende har indtaget rusmidler. Adgangen til at anvende rusmiddeltest skal betinges af et samtykke fra barnet eller den unge, samt for børn under 12 år ligeledes af forældremyndighedsindehaverne.

Udvalget skal bemærke, jf. ovenfor, at personalet på anbringelsesstederne allerede i dag skal informere barnet eller den unge om de relevante regler m.v., der gælder for barnet eller den unge i forbindelse med anbringelsen på anbringelsesstedet. Flertallet af udvalget er derfor af den opfattelse, at information om reglerne for rusmiddeltest, herunder om samtykke hertil, bør indgå som led i den generelle information til barnet eller den unge.

5.8. BØRN OG UNGE MED FYSISK ELLER PSYKISK FUNKTIONSNEDSÆTTELSE

5.8.1. Udvalgets overvejelser

Børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse er mindst lige så forskellige i forhold til den enkeltes kompetencer, forudsætninger, modenhed mv., som andre børn og unge er. Funktionsnedsættelsen kan imidlertid på forskellig måde og i varierende omfang sætte begrænsninger for den enkeltes muligheder for at passe på sig selv og for den enkeltes forudsætninger for at give samtykke til at modtage den nødvendige pleje og omsorg.

Der er ikke nogen særskilt retlig regulering om magtanvendelse over for børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse på det sociale område. Serviceloven indeholder således ikke bestemmelser om f.eks. fastspænding af børn og unge til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at forhindre fald, fastholdelse i hygiejnesituationer eller fysisk guidning til forebyggelse af personskade. Dog er der i servicelovens § 123 d fastsat særskilt regulering om personlige alarm- eller pejlesystemer over for børn og unge, der er anbragt i døgninstitution eller opholdssted, og som har betydeligt og varigt nedsat psykisk funktionsevne.

Det er ikke tilladt at fikserne børn og unge. Ved fiksering forstås anvendelse af mekaniske tvangsmidler i form af bælte, håndremme, fodremme eller livstykker samt anden form for mekanisk fastspænding. Hvis der er risiko for, at et barn eller en ung vil blive udsat for væsentlig personskade, må det i det enkelte tilfælde vurderes, om det som led i omsorgen for det enkelte barn eller den enkelte unge vil være nødvendigt at fastgøre vedkommende til en kørestol, seng eller andet hjælpemiddel, f.eks. ved at bruge særlige seler til bilkørsel eller toilet med stofselere. Det skal dog altid overvejes, om det er muligt at bruge andre mindre indgribende metoder, f.eks. hvis det kan forebygges eller forhindres, at et barn med dårlig balanceevne og delvise lammelser eller hyppige spasmer får skader af at falde ud af sengen ved at anbringe madrassen på gulvet.

For børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse kan der være behov for fysisk støtte, fastholdelse og guidning til f.eks. bad, tandbørstning og påklædning. Hvis barnet eller den unge ikke aktivt modsætter sig denne støtte fysisk, verbalt eller ved anden kommunikation, betragtes støtten som led i omsorgen for barnet. Der skal i vurderingen heraf inddrages barnets eller den unges mulighed for at gøre modstand set i lyset af barnet eller den unges funktionsnedsættelse. Modsat barnet eller den unge sig derimod, er retstilstanden i dag sådan, at denne støtte er omfattet af reglerne om magtanvendelse, herunder reglerne om registrering og indberetning af magtanvendelsen.

Magtanvendelsesudvalget finder, at der for børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse kan opstå særlige dilemmaer i forhold til realisering af omsorg, fordi det nogle gange vil være nødvendigt at anvende fysisk støtte og fastholdelse for at nå dertil. Udvalget har derfor overvejet, om der er behov for at indføre en særskilt retlig regulering om magtanvendelse eller andre indgreb i medbestemmelsesretten over for børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse under hensyntagen til målgruppens særlige behov, dvs. regler, der skulle supplere det generelle regelsæt om magtanvendelse over for børn og unge.

På voksenområdet er der i servicelovens §§ 124-137 en retlig regulering af magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne med betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne, der modtager visse indsatser efter serviceloven, f.eks. personlig og praktisk hjælp eller socialpædagogisk bistand.

Det er en gennemgående betingelse for anvendelsen af regelsættet om magtanvendelse på voksenområdet, at det aldrig må erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand, ligesom det også er en gennemgående betingelse, at der foreligger dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

Udvalget har overvejet, om der af hensyn til retssikkerheden for børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse er behov for at skabe et ensartet retsgrundlag, så de allerede som børn og unge bliver omfattet af et særskilt regelsæt, der svarer til de regelsæt, som nogle af dem vil blive omfattet af som voksne.

Udvalget finder det vigtigt, at der alene bør fastsættes særlige regler om magtanvendelse over for børn og unge med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, hvis det er nødvendigt eller hensigtsmæssigt for, at målgruppen kan få den pleje og omsorg samt de udviklingsmuligheder, som er formålet med indsatsen på det sociale område. Derfor finder udvalget, at en vurdering af behovet for særskilt regulering over for personkredsen må ses i sammenhæng med, de initiativer der generelt tages i forlængelse af udvalgets forslag til præcisering af den retlige rækkevidde af retten til omsorg under hensyntagen til barnets trivsel og udviklingsmuligheder.

Udvalget har på baggrund af de foreliggende oplysninger ikke fundet at have grundlag for at anse det som nødvendigt og hensigtsmæssigt, at indføre en særskilt regulering af magtanvendelse

over for børn og unge med funktionsnedsættelser, hvis den retlige rækkevidde af retten til omsorg i forbindelse med et kommende lovgivningsinitiativ konkretiseres og tydeliggøres, jf. afsnit 5.2.

Dermed menes, at det i lovbemærkninger og på vejledningsniveau bør konkretiseres og tydeliggøres, at der under hensyntagen til omsorgen for børn og unge med funktionsnedsættelser og disses trivsel f.eks. kan anvendes stofseleler, ske fastholdelse i hygiejnesituationer eller i forbindelse med flytning fra seng til kørestol etc. Hvis barnet eller den unge modsætter sig, vil der være tale om støtte omfattet af reglerne om magtanvendelse. Der vil være behov for en løbende vurdering af behovet for fastholdelse. I den forbindelse finder udvalget, at man i forhold til børn og unge med funktionsnedsættelser skal være særligt opmærksom på barnets eller den unges kommunikation og signaler, da disse børn og unge ofte har kognitive og kommunikative funktionsnedsættelser.

Et mindretal i udvalget (*Eva Ersbøll, Jette Pedersen, Ingrid Hartelius Dall, Anna Marie Schurmann Carstens og Thomas Gruber*) finder, at fastspænding med stofseleler i alle tilfælde skal være betinget af særskilt dokumentation, samt at der skal være krav om løbende opfølgning på behovet for fortsat at anvende fastspænding. Når der foreligger dokumentation fra en fysioterapeut for, at det er absolut påkrævet, kan lederen af tilbuddet beslutte at anvende fastspænding med stofseleler til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at hindre fald, når der er nærliggende risiko for, at barnet eller den unge udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade. Det skal fremgå af dokumentationen for hvilken periode fysioterapeuten vurderer, at fastspændingen vil være absolut påkrævet, samt tidspunkt for opfølgning på behovet. Desuden skal dokumentationen indeholde redegørelse for, hvordan der arbejdes på at reducere behovet for anvendelse af fastspænding.

Det bemærkes, at yderligere krav til dokumentation mv. vil medføre merudgifter, hvilket er i uoverensstemmelse med kommissoriets forudsætning om, at udvalgets anbefalinger skal være udgiftsneutrale. Der henvises i den forbindelse til bilag 7.

Serviceovens § 123 d om personlige alarm- eller pejlesystemer

Folketinget vedtog i efteråret 2013 en lovændring om udskydelse af revisionen af bestemmelsen i serviceovens § 123 d om anvendelse af personlige alarm- eller pejlesystemer over for børn og unge, der er anbragt i døgninstitution eller på opholdssted. Revisionen af bestemmelsen er udskudt fra folketingsåret 2013-2014 til 2015-2016 (L 49 fremsat den 31. oktober 2013 om lov om ændring af lov om ændring af lov om social service, Ændring af revisionsbestemmelse, vedtaget som lov nr. 1633 af 26. december 2013).

En undersøgelse gennemført i foråret 2013 af Socialstyrelsen forud for lovændringen viste, at kommunernes brug af reglen var meget begrænset, idet kun én kommune ud af de 71 kommuner, der besvarerede undersøgelsen, havde truffet afgørelse om tilladelse til at anvende alarm efter serviceovens § 123 d. Revisionen blev derfor udskudt med henblik på at kunne gennemføre revisionen på et længerevarende og mere oplyst erfaringsgrundlag.

Det blev i lovbemærkningerne til lovforslaget anført, at revisionen bør ses i sammenhæng med udvalgets afrapportering, som vil kunne indeholde viden og forslag af relevans for revisionen af bestemmelsen.

Udvalget har ikke erfaringer med anvendelsen af bestemmelsen eller forslag af relevans for revisionen af bestemmelsen, men er enig i, at en revision af bestemmelsen bør ske på baggrund af et længerevarende og mere oplyst erfaringsgrundlag. Udvalget har i den forbindelse noteret sig, at der til brug for revisionen af bestemmelsen i folketingsåret 2015-2016 vil blive gennemført en ny undersøgelse af kommunernes anvendelse af reglen.

5.8.2. Anbefaling

Udvalget kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- Der indføres ikke særregler for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.
- Det skal i en ny lov om magtanvendelse over for anbragte børn og unge i relation til fysisk magtanvendelse og den retlige rækkevidde af retten til omsorg i lovbemærkningerne og på vejledningsniveau konkretiseres, hvornår fysisk støtte, fastholdelse og guidning til f.eks. tandbørstning eller fastspænding med stofseler til kørestol eller andet hjælpemiddel er omfattet af reglerne om magtanvendelse, og hvornår det betragtes som et led i omsorgen for barnet eller den unge.

5.9. PLEJEFAMILIER

5.9.1. Overvejelser

Det følger af serviceloven, at børns og unges behov for nære og stabile omsorgsrelationer så vidt muligt skal imødekommes, når kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om valg af anbringelsessted, jf. afsnit 2.2.2. Det bør således altid overvejes, om barnet eller den unge kan anbringes i en plejefamilie, så det kan drage nytte af de familiære rammer, som en opvækst i en plejefamilie har til formål at give.

Et barns eller en ungs opvækst og familieliv har stor betydning for, hvordan barnet eller den unge oplever sin barndom, og hvordan dets voksenliv bliver. Det er væsentligt, at barnet eller den unge oplever trygge kontinuerlige rammer, hvor han eller hun så vidt muligt integreres i plejefamiliens hverdag og liv. Det er en familie med få voksne, som kontinuerligt varetager forældrerollen, og hvor hverdagen med skole, lektier, fritid og familieaktiviteter i det store og hele svarer til det, som sker i andre familier. Udgangspunktet er, at plejefamilien varetager den daglige omsorg ud fra de samme principper, som forældre gør over for deres egne børn.

Plejefamilier, kommunale plejefamilier og netværksplejefamilier efter servicelovens § 66, stk. 1, nr. 1-3, er efter gældende ret ikke omfattet af reglerne om magtanvendelse, og der er således ikke adgang til at anvende magt over for de børn og unge, som er anbragt i familien. Udvalget har i

den forbindelse fået til opgave at vurdere, om der er behov for, at plejefamilier skal omfattes af reglerne om magtanvendelse.

Kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge har vist, at plejefamilier selv vurderer, at de anvender fysisk magt i nogen grad, selv om der ikke er hjemmel til det. Det fremgår, at ca. en fjerdedel af de plejefamilier, som har børn under seks år, fastholder barnet månedligt eller oftere. Det samme gør 9 pct. af familierne, som har børn mellem 7-14 år og 3 pct. af familierne med børn mellem 15-18 år. Den mest udbredte årsag til fastholdelsen er ifølge kortlægningen, at barnet eller den unge udviser voldelig adfærd over for andre i familien. Det kan også være i situationer, hvor barnet eller den unge har gjort fysisk skade på sig selv eller husinventar eller udvist en adfærd, der umuliggjorde en normal social situation.

Kortlægningen af praksis for magtanvendelse viser endvidere, at de adspurgte plejefamilier finder det vanskeligt at vurdere, hvornår der er tale om egentlig magtanvendelse eller almindelig omsorg, og hvor langt deres beføjelser rækker i forhold til f.eks. at foretage indgreb i barnets eller den unges privatliv. Det er anført, at det i en række tilfælde kan være vanskeligt at håndtere konkrete situationer og afklare eventuelle tvivlsspørgsmål, da der ikke eksisterer et centralt system for, hvordan eventuelle magtanvendelser kan indberettes og drøftes med den anbringende kommune eller tilsynet. Det er derfor som udgangspunkt heller ikke muligt at få sparring i forhold til at vurdere, om den pågældende situation blev håndteret korrekt, eller om der er behov for særlige tiltag, som kan forebygge, at lignende situationer sker igen (jf. kapitel 7 i kortlægning af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge, bilag 1).

Plejefamilierne har i den forbindelse fremhævet betydningen af, at deres ansættelsesforhold kan afhænge af, om de har anvendt magt over for et barn eller en ung. Hvis det således viser sig, at dette har været tilfældet, kan dette have betydning for deres fremtidige virke som plejefamilier, og det kan skabe utryghed.

Magtanvendelsesudvalget anerkender, at der i dag eksisterer en række udfordringer i forhold til fortolkningen af omsorgsrettens rækkevidde, og at det er nødvendigt at tydeliggøre denne. Udvalget er enige i, at det er væsentligt at sikre, at plejefamilier ikke afstår fra at opfylde pligten til at varetage omsorg over for barnet eller den unge, fordi deres beføjelser ikke fremgår tydeligt af reglerne, og herunder fordi de retlige grænser mellem magtanvendelse og omsorg ikke er beskrevet tydeligt nok.

På den baggrund vurderer udvalget, at omsorgsrettens rækkevidde – i tillæg til anbefalingen i afsnit 5.2. – bør beskrives uddybende på vejledningsniveau, og at der udarbejdes en vejledning på plejefamilieområdet.

Udvalgets medlemmer er enige i, at det er vigtigt, at plejefamilier har tilstrækkelig viden om, hvordan anbragte børn og unge bedst kan få den omsorg, de har behov for, og hvordan det kan

undgå, at plejefamilier foretager uhjæmlede eller ikke-proportionale begrænsninger i de anbragte børns og unges rettigheder.

Udvalgets medlemmer finder videre, at det er vigtigt, at plejefamilier har de nødvendige kompetencer, som gør dem i stand til at forebygge magtanvendelse. Dette skal ses i lyset af, at der i dag i stigende grad anbringes børn og unge, som har mere komplicerede problemer end tidligere, og som derfor i højere grad kræver, at plejefamilierne er uddannede til at kunne håndtere disse børn og unges særlige udfordringer og behov. Udvalget finder derfor, at det er vigtigt, at den uddannelse og supervision, som kommunerne giver plejefamilierne i dag, også har fokus på magtanvendelse og på hvordan, anvendelsen af magt kan forebygges.

Der er derimod i udvalget ikke enighed om, hvorvidt plejefamilier skal omfattes af de generelle regler om magtanvendelse.

Følgende af udvalgets medlemmer (*Jens Møller, Dan Holmgreen, Louise Vadheim Guldborg, Lise Wied Kirkegaard, Eva Ersbøll, Lars Emil Andersen, Anna Marie Schurmann Carstens og Thomas Gruber*) finder, at der i lyset af at der i dag i stigende grad anbringes børn og unge, som har mere komplicerede problemer end tidligere, er grundlag for at overveje en særlig undtagelse til at anvende magt i plejefamilier efter servicelovens § 66, stk. 1, nr. 1-2.

Det er vigtigt, at det anbringelsessted, som kommunalbestyrelsen vælger, i alle tilfælde er det anbringelsessted, der bedst muligt imødekommer barnets eller den unges behov, og der kan være situationer, hvor et barn eller en ung med særlige behov og udadreagerende adfærd vil have størst gavn af at blive eller forblive anbragt under familielignende forhold på trods af en given adfærd, der normalt ikke ville kunne rummes i en plejefamilie.

Disse udvalgsmedlemmer finder på den baggrund, at der bør overvejes at etablere en adgang til, at generelt godkendte plejefamilier kan blive godkendt til at anvende yderst begrænset fysisk magt og tilbageholdelse i lighed med, hvad der gælder på anbringelsessteder efter servicelovens § 66, stk. 1, nr. 5 og 6. Hvorvidt der skal anvendes fysisk magt over for et barn eller en ung bør dog afhænge af en konkret vurdering af barnets eller den unges behov.

Disse udvalgsmedlemmer finder, at den anbringende kommune skal tage særskilt stilling til, hvorvidt der for det konkrete barn eller den konkrete unge, bør ske anbringelse i en plejefamilie, der har hjemmel til at anvende fysisk magt i et begrænset omfang. Det bør endvidere være børn og unge-udvalget, der træffer en afgørelse om, at der kan anvendes fysisk magt overfor det konkrete barn eller den konkrete unge i en nærmere afgrænset periode, som kan forlænges med en ny afgørelse ved behov. Afgørende er, at der løbende arbejdes pædagogisk med barnet eller den unge, så det med tiden helt kan undgås, at der anvendes fysisk magt. Ved at give plejefamilier adgang til at anvende fysisk magt i en nærmere afgrænset periode sikres det, at nogle børn og unge, som normalt ikke vil kunne rummes i en plejefamilie grundet adfærdsproblemer eller lignende, kan håndteres under familielignende forhold på trods af, at de f.eks. er meget udadreagerende.

De eksisterende uddannelses tilbud til plejefamilier har i dag bl.a. fokus på, hvordan man bedst arbejder med og udviser omsorg for de anbragte børn og unge. I den forbindelse er det vigtigt, at uddannelses tilbuddene også har fokus på spørgsmål om, hvordan man bedst forebygger anvendelsen af magt. Ligeledes bør det overvejes, hvordan man sikrer barnets eller den unges retssikkerhed i forhold til registrering og indberetning af anvendelse af fysisk magt.

Efter gældende ret skal al magtanvendelse i dag indberettes og registreres til barnets eller den unges handlekommune og socialtilsynet. Disse udvalgsmedlemmer finder det derfor afgørende, at den fysiske magtanvendelse foretaget i plejefamilien registreres og indberettes i lighed med, hvad der gælder på anbringelsessteder efter servicelovens § 66, stk. 1, nr. 5 og 6.

Følgende af udvalgets medlemmer (*Jette Pedersen, Birgitte Hove, Ingrid Hartelius Dall, Jens Vegge Bjørck, Tore Kargo, Geert Jørgensen og Gitte Callesen*) finder, at plejefamilier bør omfattes af de generelle regler om fysisk magtanvendelse og tilbageholdelse på linje med institutionerne, herunder også af reglerne om registrering og indberetning.

Disse udvalgsmedlemmer er af den opfattelse, at magtanvendelse i et vist omfang foregår i plejefamilier i praksis. Dette understøttes til dels af kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge, jf. ovenfor. Derudover er der formentlig også et mørketal, fordi disse magtanvendelser på grund af retstilstanden i dag netop ikke registreres og indberettes og dermed heller ikke italesættes. Det er disse udvalgsmedlemmers opfattelse, at magtanvendelse i plejefamilier er øget i takt med, at der i stigende grad anbringes flere børn og unge med komplicerede problemstillinger i denne anbringelsesform, som pt. er den mest udbredte.

Disse udvalgsmedlemmer finder, at registrering og indberetning af magtanvendelser er nødvendige, og at muligheden for sparring med de myndigheder, der indberettes til, er et vigtigt redskab til at nedbringe antallet af magtanvendelser. Disse udvalgsmedlemmer foreslår på den baggrund, at alle plejefamilier omfattes af de generelle regler om magtanvendelse, idet de finder, at det vil skabe klarhed over et uoplyst område, hvor der i dag udøves uhjemlet magtanvendelse, og grundlag for en betryggende faglig ageren, som vil medføre en styrket retssikkerhed for de børn og unge, der er anbragt hos plejefamilier, samt de plejefamilier, som har dem anbragt. Dette understøttes af, at det på et møde i udvalget blev anført af Børnerådets børneekspertgruppe, at en skarpere regulering af plejefamiliers adgang til at anvende magt overfor børn og unge anbragt i denne anbringelsesform, vil kunne give disse børn og unge en større grad af beskyttelse. Denne del af udvalget mener således ikke, at der bør træffes en særlig afgørelse i forhold til det konkrete barn eller den konkrete unge.

Følgende af udvalgets medlemmer (*Stine Jørgensen og Jessie Brender Olesen*) finder, at plejefamilier ikke skal have adgang til at anvende magt over for anbragte børn og unge, og at den indsats, der skal ydes over for denne gruppe af børn og unge fortsat skal kunne rummes inden for rammerne af udøvelse af omsorg i lighed med, hvad der gælder for plejefamiliens eventuelle egne børn, jf. afsnit 2.2.2 og 5.2.

Disse udvalgsmedlemmer finder det afgørende, at anbringelse af et barn eller en ung i en plejefamilie netop har til formål at sikre en tryk opvækst i familielignende rammer. Plejeforældrene skal således ikke have videre beføjelser over for et anbragt barn eller en ung, end familien har over for eventuelle egne børn.

Dette understøttes af, at det på et møde i udvalget blev anført af Børnerådets børneekspertgruppe, at anbragte børn er meget opmærksomme på, hvis der sker forskelsbehandling mellem plejebarnet og familiens egne børn, da dette tydeliggør en i forvejen sårbar situation for det anbragte barn eller den unge og ofte kan virke urimeligt.

Disse udvalgsmedlemmer finder endvidere, at adgangen til at anvende magt over for børn og unge forudsætter, at den voksne, som anvender magt, har et socialfagligt uddannelsesniveau, som sikrer, at vedkommende har den tilstrækkelige viden om magtanvendelse, virkningerne heraf m.v. Hvis der er behov for at anvende magt over for et anbragt barn eller en ung ud over de tilfælde, der er omfattet af nødret og nødværge, jf. afsnit 2.5.1, bør barnet eller den unge i stedet anbringes på et anbringelsessted med adgang til dette. Hertil kommer, at hensynet til barnets eller den unges retssikkerhed forudsætter, at en konkret magtanvendelse skal registreres og indberettes til handlekommunen og til Socialtilsynet. Dette kan forekomme som en u hensigtsmæssig administrativ byrde for den enkelte plejefamilie.

Derudover er udgangspunktet for registrering og indberetning af tilladt og ikke tilladt magtanvendelse i magtanvendelsesbekendtgørelsens §§ 42-44, at det ikke alene er den medarbejder, der har foretaget indgrebet, der skal foretage registreringen m.v. Dette krav kan ikke efterleves på samme måde i en plejefamilie, hvilket vurderes at være retssikkerhedsmæssigt betænkeligt for barnet eller den unge såvel som for plejeforældrene.

Det skal bemærkes, at muligheden for magtanvendelse i plejefamilier vil medføre merudgifter i det omfang, der bliver tale om en særskilt afgørelse, og der stilles krav om registrering og indberetning, hvilket er i uoverensstemmelse med kommissoriets forudsætning om, at udvalgets anbefalinger skal være udgiftsneutrale.

5.9.2. Anbefalinger

Udvalget kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- Omsorgsrettens rækkevidde beskrives – i tillæg til anbefalingerne i afsnit 5.2. – uddybende på vejledningsniveau og der udarbejdes vejledning på plejefamilieområdet.
- Plejefamilier skal via den eksisterende grunduddannelse og den løbende supervision og efteruddannelse, som plejefamilierne allerede tilbydes i dag, have viden om, hvordan anbragte børn og unge kan få den omsorg, de har behov for, så det sikres, at der ikke foretages uhjemlede eller ikke-proportionale begrænsninger i de anbragte børns og unges rettigheder.

5.10. REGISTRERING OG INDBERETNING

5.10.1. Overvejelser

Al magtanvendelse skal registreres og indberettes efter servicelovens § 123, stk. 4, og magtanvendelsesbekendtgørelsens §§ 42-44 til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet og til det socialtilsyn, der fører driftsorienteret tilsyn med tilbuddet.

Af kortlægningen af praksis for magtanvendelse over for anbragte børn og unge fremgår det, at praktikerne gerne vil have færre regler og slækkede krav til indberetning, da de finder, at det i dag står i vejen for almen opdragelse og omsorg for det enkelte barn. I stedet ønsker de flere uanmeldte tilsynsbesøg for at komme de enkelte brodnede kar til livs (jf. afsnit 3 i kortlægningen af praksis om magtanvendelse over for anbragte børn og unge, bilag 1).

Flere organisationer og Københavns Kommune har endvidere efterlyst, at indberetningsreglerne på børne- og voksenområdet ensrettes, så der på magtanvendelsesområdet fremover er ens regler for proceduren for registrering og indberetning i forhold til børn og unge samt voksne, herunder at der udarbejdes ens standardskemaer til brug for indberetning på børneområdet.

Magtanvendelsesudvalget har drøftet om de gældende regler om registrering og indberetning er tilstrækkelig klare og sikrer barnets og den unges retssikkerhed. Det er udvalgets opfattelse, at de gældende regler i magtanvendelsesbekendtgørelsens §§ 42-44 om registrering og indberetning fremstår noget uklare, hvilket kan skabe forvirring. Udvalget vurderer på den baggrund, at der bør ske en lovteknisk præcisering og tydeliggørelse af reglerne. Derudover finder udvalget, at der med fordel kan udarbejdes standardskemaer på børneområdet, som kan anvendes til registrering og indberetning af magtanvendelser foretaget over for børn og unge anbragt uden for hjemmet, da dette vil understøtte en ensartet praksis på anbringelsesstederne og i socialtilsynene.

Udvalget har endvidere drøftet, om der efter gældende ret følges tilstrækkeligt op over for barnet eller den unge, efter der er anvendt magt i en konkret situation. Efter gældende ret er der krav om, at barnet eller den unge skal gøres bekendt med indberetningen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse for episoden.

Udvalget lægger til grund, at det må forventes, at personalet som led i den almindelige omsorg altid efterfølgende taler med barnet eller den unge om hændelsen, årsagen m.v. i forbindelse med udfyldelsen af indberetningsskemaet, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens §§ 42-44. Udvalget foreslår derfor, at det præciseres i de gældende regler, at personalet i de tilfælde, hvor der er anvendt magt, naturligvis skal tale med barnet eller den unge i forbindelse med registreringen og indberetningen til barnets handlekommune og socialtilsynet. Formålet hermed er, at personalet får forklaret barnet eller den unge, hvorfor der blev anvendt magt i den konkrete situation, og at barnet eller den unge får mulighed for at sætte ord på, hvordan situationen blev

oplevet af pågældende, samt at personalet sammen med barnet eller den unge kan finde en løsning på, hvorledes magtanvendelse kan undgås fremover i lignende situationer. Personalet skal i den forbindelse tage hensyn til barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne.

Der er blandt nogle af udvalgets medlemmer den opfattelse, at det ikke fremgår klart af de eksisterende regler, hvad handlekommunens forpligtigelse er, når den modtager en indberetning om magtanvendelse. Disse udvalgsmedlemmer finder, at det bør overvejes at tydeliggøre i reglerne, at handlekommunen i forbindelse med modtagelse af en indberetning om magtanvendelse skal vurdere, om den giver anledning til at overveje ændringer i den iværksatte indsats over for det konkrete barn eller den unge. I tillæg hertil har disse udvalgsmedlemmer overvejet, at kommunalbestyrelsen kan kvittere for modtagelsen af indberetningen over for anbringelsesstedet og barnet og den unge og tilkendegive, hvorvidt indberetningen har givet anledning til overvejelser samt i givet fald hvilke. Nogle af udvalgets medlemmer har ligeledes overvejet, hvorvidt der bør stilles krav om, at socialtilsynet skal behandle og kvittere for modtagelsen af en indberetning til det omhandlende barn eller den unge, forældremyndighedsindehaver(e) og anbringelsesstedet, herunder give en tilbagemelding på, hvorvidt magtanvendelsen vurderes at være tilladt eller ikke tilladt.

Det bemærkes, at sådanne anbefalinger vil medføre merudgifter, hvilket er i uoverensstemmelse med kommissoriets forudsætning om, at udvalgets anbefalinger skal være udgiftsneutrale. Der henvises i den forbindelse til bilag 7.

Udvalget ønsker, at antallet af tilladte og ikke tilladte magtanvendelser på landsplan offentliggøres årligt.

Der kan med fordel hentes inspiration i indholdet af følgende bestemmelser:

Psykiatriloven

§ 4. Stk. 5. Efter ophør af enhver tvangsforanstaltning skal patienten tilbydes en eller flere samtaler. Sundhedsstyrelsen fastsætter regler herom.

Bekendtgørelse nr. 1493 af 14. december 2006 om samtaler efter ophør af en tvangsforanstaltning på psykiatriske afdelinger

§ 1. Den for behandlingen ansvarlige overlæge skal sikre, at en patient tilbydes en eller flere samtaler efter ophør af en tvangsforanstaltning.

Stk. 2. Formålet med samtalen er at få belyst patientens og personalets opfattelse af den situation, som ledte til tvangsansvendelse dels for at kunne forebygge anvendelsen af yderligere tvangsansvendelse og dels for eventuelt at gennemføre tvang på en anden måde ved fremtidige tvangsforanstaltninger.

§ 2. Samtalerne skal gennemføres systematisk. Følgende forhold skal omtales:

- 1) hvordan patientens oplevede den pågældende tvangsforanstaltning og den måde den blev gennemført på,
- 2) patientens opfattelse af årsag til og formål med den pågældende tvangsforanstaltning,
- 3) patientens vurdering af om man kunne have undgået tvang i den pågældende situation og i givet fald hvordan man skulle have forholdt sig,
- 4) patientens forslag til hvordan man i eventuelle fremtidige situationer kunne undgå tvang,
- 5) information om hvordan personalet opfattede årsagen til og formålet med tvangsforanstaltningen og
- 6) virkning og eventuelle bivirkninger ved den pågældende tvangsforanstaltning, fx ved medicinering.

Stk. 2. Andre forhold knyttet til tvangsforanstaltningen, som må antages at kunne fremme formålet med samtalen, jf. § 1, stk. 2, kan inddrages i samtalen såvel af patienten som af personalet.

§ 3. En eftersamtale skal gennemføres af en kvalificeret sundhedsperson på den afdeling, hvor tvangsforanstaltningen har fundet sted.

Stk. 2. Samtalen skal finde sted snarest efter ophør af tvangsforanstaltningen.

§ 4. Referat af samtalen skal journalføres.

5.10.2. Anbefalinger

Udvalget kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- De gældende regler om registrering og indberetning, herunder de anbringende kommuners forpligtelser i forbindelse hermed, tydeliggøres og præciseres lovteknisk.
- Der udarbejdes et indberetningsskema, som med fordel kan anvendes af anbringelsesstederne.
- Efter en magtanvendelse taler personalet, som led i den almindelige omsorg og pædagogiske praksis, med barnet eller den unge. Det er således afgørende, at personalet får forklaret barnet eller den unge, hvorfor der blev anvendt magt i den konkrete situation, og at barnet eller den unge får mulighed for at sætte ord på, hvordan situationen blev oplevet af pågældende, samt at personalet sammen med vedkommende kan finde en løsning på, hvorledes magtanvendelse kan undgås fremover i lignende situationer. Personalet skal i den forbindelse tage hensyn til barnets eller den unges alder, modenhed og funktionsevne.
- Antallet af indberettede tilladte og ikke tilladte magtanvendelser på landsplan bør offentliggøres årligt.

5.11. KLAGEREGLER

5.11.1. Overvejelser

En række afgørelser vedrørende anbringelsesstedernes adgang til at anvende fysisk magt og foretage andre indgreb i medbestemmelsesretten træffes af kommunens børn og unge-udvalg eller kommunalbestyrelsen.

Efter gældende ret medfører klagereglerne, at unge, der er fyldt 12 år, kan indbringe børn og unge-udvalgets afgørelser for Ankestyrelsen og i den forbindelse har ret til advokatbistand, jf. servicelovens § 168, stk. 1 og 2.

Desuden kan unge, der er fyldt 12 år kan kræve Ankestyrelsens afgørelser efter servicelovens § 65, stk. 3 og § 168 forelagt for retten, jf. servicelovens §§ 169 og 170, stk. 3. Klager over afgørelser truffet af kommunalbestyrelsen kan ligeledes indbringes for Ankestyrelsen, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 48.

Det er personalet på anbringelsesstedet, der i den konkrete situation beslutter, om der skal anvendes fysisk magt efter § 2 i magtanvendelsesbekendtgørelsen. Der skal således ikke først gives tilladelse fra anbringelsesstedets leder eller kommunalbestyrelsen.

I forhold til undersøgelser efter servicelovens § 123 a, er det anbringelsesstedets leder, eller den der bemyndiges dertil, der uden retskendelse kan træffe bestemmelse om at foretage en undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum.

Det følger af magtanvendelsesbekendtgørelsens § 46, at overtrædelse af bestemmelserne i bekendtgørelsen kan indbringes for kommunalbestyrelsen i opholdskommunen.

Magtanvendelsesudvalget finder, at der ikke er grundlag for at ændre klagereglerne. Udvalget anerkender dog, at der kan være et behov for at tydeliggøre klagereglerne. Endvidere finder udvalget, at der skal tages særlige hensyn til børn og unge med nedsat funktionsevne i forhold til deres forudsætninger for at kunne påklage afgørelser.

5.11.2. Anbefalinger

Udvalget kan på baggrund af ovenstående overvejelser anbefale følgende:

- Klagereglerne tydeliggøres.
- Der skal tages særlige hensyn til børn og unge med nedsat funktionsevne i forhold til deres forudsætninger for at kunne påklage afgørelser.

Bilag 1

Til

Social- Børne- og Integrationsministeriet

Dokumenttype

Rapport

Dato

November 2013

KONSULENTBISTAND I RELATION TIL MAGTANVENDELSESUDVALGET

AFRAPPORTERING

RAMBOLL

INDHOLD

1.	Resumé	3
2.	Indledning	6
2.1	Om undersøgelsen	6
2.2	Læsevejledning	7
3.	Konklusion	8
4.	Fysisk magtanvendelse	12
4.1	Fysisk magtanvendelse på anbringelsesinstitutioner	12
5.	Privatlivets fred	22
5.1	Anbringelsessteder	22
6.	Håndtering af relationer	35
6.1	Anbringelsessteder	35
7.	Plejefamilier	39
7.1	Fysisk magtanvendelse	39
7.2	Privatlivets fred	42
7.3	Håndtering af relationer	47
8.	Regelgrundlag og praksis i Norge og Sverige	49
8.1	Forskelle og ligheder i anbringelsesmønstre og -former	49
8.2	Overblik over forskelle og ligheder i lovgivning	49
8.3	Norge	50
8.4	Sverige	54
8.5	Kilder	57

BILAG

Bilag 1

Beskrivelse af datagrundlag

Bilag 2

Spørgeskema til Døgninstitutioner og opholdssteder

Bilag 3

Spørgeskema til plejefamilier

Bilag 4

Interviewguide til myndighedsniveau

Bilag 5

Ramme for fokusgruppeinterviews

Bilag 6

Interviewguide til skandinaviske eksperter

Bilag 7

Eksempler på husregler

1. RESUMÉ

For at afklare de etiske, juridiske og praktiske grænsedragninger for anvendelse af magt over for børn og unge anbragt i døgntilbud, på opholdssteder og i plejefamilier har Social-, Børne- og Integrationsministeren nedsat et udvalg (Magtanvendelsesudvalget), som skal beskrive udfordringerne i relation til brug af magt og komme med forslag til, hvordan et kommende regelsæt kan udformes. Til brug for udvalgets arbejde har Social-, Børne- og Integrationsministeriet bestilt en kortlægning af praksis som Rambøll Management Consulting har udført.

Rambøll har gennemført en kortlægning af magtanvendelse over for anbragte børn og unge. Kortlægningen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt medarbejdere på anbringelsesinstitutioner, en spørgeskemaundersøgelse blandt plejefamilier, fokusgrupper med deltagelse af medarbejdere fra anbringelsesinstitutioner og kvalitative interviews med kommunale myndigheder og faglige eksperter på området.

Fysisk magtanvendelse

Næsten alle anbringelsesinstitutioner og plejefamilier anvender fysisk magt i et eller andet omfang. Næsten 90 pct. af de sikrede institutioner anvender fysisk magt over for et barn/en ung månedligt eller oftere, det samme gør ca. halvdelen af døgninstitutionerne, en fjerdedel af opholdsstederne og en tiendedel af plejefamilierne. Langt hovedparten af de fysiske magtanvendelser begrundes med fysiske konflikter med de voksne eller andre børn og unge, og med selvskadende adfærd. På institutioner for handicappede børn og unge giver også hygiejnesituationer og medicineringsanledning til fysisk magtanvendelse. Særligt i plejefamilierne ses en tendens til, at fysisk magt oftere anvendes over for de yngste børn i alderen 0-6 år, og meget sjældent over for børn i de sene teenageår. Størstedelen af medarbejderne på de forskellige typer af anbringelsesinstitutioner synes, at det er let for dem at vide, hvad magtanvendelsesbekendtgørelsen giver dem lov til, men flere af dem har oplevet situationer, hvor der er konflikt mellem hensynet til de juridiske bestemmelser og hensynet til barnets bedste, fx i hygiejnesituationer. I den forbindelse opleves magtanvendelsesbekendtgørelsen af og til som for snæver, og som ikke dækkende i forhold til at tage vare på og yde omsorg for anbragte børn og unge. I plejefamilierne gør denne problematik sig ikke gældende, fordi plejefamilierne ikke er omfattede af bekendtgørelsens bestemmelser. For plejefamilierne er der fokus på at lade hverdagen afspejle en konventionel families hverdag, og bevidsthed omkring anvendelse af fysisk magt er ikke noget, der fylder for plejefamilierne.

Indgreb i privatlivets fred

Der er forskellige opfattelser blandt praktikerne på institutionerne i forhold til, hvad de anser som værende indgreb i privatlivets fred. Begrænsninger i børnene/de unges adgang til brug af internet og mobiltelefon er den mest udbredte form for indgreb i privatlivets fred – også når det gælder begrænsninger mod barnet/den unges vilje. Tendensen blandt anbringelsesinstitutionerne er, at enten begrænser de børnenes/de unges internet dagligt, eller også gør de det ikke. De daglige begrænsninger er typisk i form af, at der lukkes ned for institutionens internet om natten eller i skoletiden af hensyn til børnenes nattesøvn og koncentration. Derudover er der en stor del af institutionerne, som begrænser barnets/den unges adgang til mobiltelefon og internet ved uhenigtsmæssig brug, som eksempelvis hvis barnet/den unge opsøger selvmordshjemmesider eller bruger mediet til at mobbe andre. Generelt fylder spørgsmålet omkring brug af internet, mobiltelefoner og iPads meget i praksis. Nogle medarbejdere oplever, at det er svært at finde den rette grænse, mens andre føler sig begrænsede af magtanvendelsesbekendtgørelsen. Følelsen af begrænsning drejer sig om forholdet mellem magt og omsorg, og opstår i situationer, hvor personalet på institutionerne oplever, at magtanvendelsesbekendtgørelsen umuliggør, at de yder den fornødne omsorg, som der eksempelvis kan ligge i at tage en iPad fra et barn om natten. Nogle praktikere oplever det derudover som vanskeligt at kende den retlige grænse for at begrænse adgangen til mobil og internet, og efterspørger et øget fokus og måske en præcisering af reglerne på området.

I plejefamilierne er begrænsninger i børn og unges brug af mobiltelefoni og internet også mere udbredt end de øvrige former for indgreb i privatlivets fred. 4 ud af 10 plejefamilier begrænser barnets medieforbrug månedligt eller oftere. Den mest udbredte årsag til begrænsningerne er, at

barnet eller den unge har brugt for meget tid på internettet eller har brugt internettet uden for aftalt tid. Derudover har en femtedel af plejefamilierne begrænset barnets medieforbrug, fordi barnet har brugt det uhensigtsmæssigt, eksempelvis generet andre børn over nettet. Når det gælder åbning af post kan plejefamilierne opleve det som svært at vurdere, hvor langt op i barn-/ungdommen, at de kan bistå deres plejebørn med at åbne og læse post.

Håndtering af relationer

Næsten alle anbringelsesinstitutioner har husregler. Regler om, at børnene/de unge skal tage del i huslige pligter er meget almindelige. Her svarer næsten 100 pct. af opholdsstederne, at de har regler for det, mens mellem 70 og 80 pct. af døgninstitutionerne og de sikrede institutionerne svarer, at de stiller den type krav. Udover krav om deltagelse i huslige pligter, har mange af institutionerne regler for personlig hygiejne og regler for brug af medier. Derudover er hjemmetider en udbredt regel på tværs af institutioner. 6 ud af 10 af institutionerne har regler for de unges/børnenes hjemmetider. Langt de fleste anbringelsesinstitutioner går pædagogisk til værks ved brud på husregler, og taler med barnet/den unge om, hvorfor han/hun har brudt reglen, og hvordan det kan rettes op. Den næstmest hyppige sanktion er begrænsninger i brugen af medier, såsom internet, tv, mobiltelefoni m.v. Nogle af anbringelsesinstitutioner oplever det som en udfordring at opdrage børn og unge mennesker med de sanktioner, som de har til rådighed. Det påpeges i den forbindelse, at det som i familier betragtes som almindelige opdragelsesværktøjer, kan betragtes som ulovlig magtanvendelse på anbringelsesinstitutioner. Det kunne eksempelvis være at fratage dem mobil og iPad om natten, have en bødekasse eller kræve betaling for ødelagte genstande.

Et lignende billede var vist sig i forbindelse med kortlægningen af håndteringen af relationer i plejefamilierne. Næsten alle plejefamilierne (95 pct.) har husregler om personlig hygiejne, og mange har ligeledes krav om deltagelse i huslige pligter og sociale aktiviteter i familien. Ligesom anbringelsesinstitutionerne gør plejefamilierne i høj grad brug af samtale med barnet/den unge i tilfælde af brug på husets regler. Derudover anvender en fjerdedel af de adspurgte plejefamilier begrænsninger medieforbrug som sanktion for brud på husreglerne.

Praktikernes forslag til ændringer og forbedringer

Nogle problemstillinger tilknyttet anvendelsen af fysisk magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge opfattes som særligt svære at håndtere på tværs af institutionstyper. Disse er:

- Bestemmelsen om, at fysisk magtanvendelse kan begrundes med, at "fortsat ophold i fællesskabet er uforvarsligt" er svært at anvende i praksis, og den er svært at forstå i sammenhæng med bestemmelsen om, at magt kan begrundes, hvis "barnet/den unge er til fare for sig selv og andre"
- Trods udbredt kendskab til bestemmelserne om fysisk magt opleves det som svært at forvalte bestemmelserne i situationer, hvor afholdelse fra at anvende fysisk magt opleves som omsorgssvigt
- Institutionerne har sværere ved at vurdere, om der i en given situation er hjemmel til at lave et indgreb i privatlivets fred, end de har ved at vurdere om der er hjemmel til fysisk magt. Generelt efterspørges øget fokus på og øget vejledning i reglerne for indgreb i privatlivets fred, fordi det fylder meget i hverdagen på institutionerne.

Regelgrundlag i Norge og Sverige

Norge, Sverige og Danmark varierer i forhold til anbringelsesmønstre, anvendelsen af anbringelsesformer, indretning af lovgivningen samt regler for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten. I Norge og Sverige bliver færre børn end i Danmark anbragt. Derudover udgør andelen af institutionsanbringelser henholdsvis 31 og 26 pct. i Norge og Sverige, mens den i Danmark udgør 60 pct. af det samlede antal af anbringelser. I 2010 foretog Norge en revision af reglerne for magtanvendelser og andre indgreb i selvbestemmelsesretten. Revisionen betød bl.a. en udvidelse i adgangen til urinprøver. I Norge indgår bestemmelser for elektroniske kommunikationsmidler nu i lovgivningen på området. Bl.a. er det bestemt, at institutionsbeboere frit skal kunne benytte dem, men brugen kan begrænses i enkelttilfælde. I Sverige er de netop nu ved at

kigge på deres regelsæt. På nogle punkter er de svenske bestemmelser mere vidtgående end de norske. Eksempelvis er svenske institutionsbeboere forpligtet til at afgive urinprøver ved mistanke om påvirkning og kan kropsviseres ved ankomst til en institution og ved mistanke undervejs i opholdet. I rapporten gennemgås reglerne i de to lande på et overordnet niveau.

2. INDLEDNING

Et barn eller en ung har ikke den fulde retsevne som en voksen og kan måske have manglende forståelse for, hvilke konsekvenser en bestemt handling kan medføre og kan derfor ikke altid fuldt ud udøve selvbestemmelsesretten. I det daglige er forældrene derfor med til at afbalancere hensynene mellem selvbestemmelse og beskyttelse i relation til barnet eller den unge. Når et barn/en ung bliver anbragt, er spørgsmålet derfor, om det døgntilbud, opholdssted eller plejefamilie, hvor barnet/den unge er anbragt, kan eller skal foretage den nævnte afbalancering på samme måde som forældrene, eller om der gælder andre juridiske og etiske grænser for en professionel eller en plejefamilies indblanding i barnets eller den unges beslutninger eller handlinger.

Erfaringer fra bl.a. Folketingets Ombudsmands inspektionsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder viser, at magtanvendelsesreglerne på børne- og ungeområdet, som bl.a. sætter rammerne for balancen mellem selvbestemmelse og beskyttelse, fremstår uklare. Erfaringerne, bl.a. fra Folketingets Ombudsmands inspektionsbesøg, viser f.eks., at der i forhold til børn og unge på visse opholdssteder bruges forskellige foranstaltninger, som begrænser barnets/den unges selvbestemmelse i form af f.eks. regler om, at barnet/den unge efter anmodning skal aflægge urinprøver, og i form af, at barnets/den unges brug af og adgang til bl.a. mobiltelefon, computer og internet i visse tilfælde begrænses.

For at afklare de etiske, juridiske og praktiske grænsedragninger for anvendelse af magt over for børn og unge i døgntilbud, på opholdssteder og i plejefamilier har Social-, Børne- og Integrationsministeren nedsat et udvalg (Magtanvendelsesudvalget), som skal beskrive udfordringerne i relation til brug af magt og komme med forslag til, hvordan et kommende regelsæt kan udformes.

Til brug for udvalgets arbejde har Social-, Børne- og Integrationsministeriet bestilt en kortlægning af praksis (f.eks. husregler, politikker og pædagogisk tilgang) i forhold til:

- Fysisk magtanvendelse (tilbageførelse, fysisk fastholdelse)
- Privatlivets fred (brug af videoovervågning, personundersøgelse, undersøgelse af opholdsrum, isolation, chips, begrænsninger på brug af internet og mobiltelefoner, åbning af post, sporingstest ved mistanke om misbrug m.v.)
- Håndtering af relationer (opdragelse, herunder hjemmetider, relationer til værge, pårørende m.v.).

Herudover ønskes en overordnet kortlægning af regelgrundlaget og praksis i Sverige og Norge.

2.1 Om undersøgelsen

Kortlægningen af praksis for indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge gennemføres ud fra en tilgang, hvor en kvantitativ kortlægning af omfanget af magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten suppleres af en kvalitativ kortlægning, hvor fokus er på at identificere udfordringer og dilemmaer forbundet med indgreb i retten til selvbestemmelse, som anbringelsesstederne oplever i det daglige arbejde.

Inden for hvert tema vil kortlægningen give udvalget et validt billede af:

- Hvor udbredt de forskellige typer indgreb i selvbestemmelsesretten er
- Hvor udbredt procedurer og principper for brugen af indgreb i selvbestemmelsesretten er på forskellige typer anbringelsessteder (døgninstitutioner, opholdssteder, plejefamilier og sikrede institutioner)
- De forskellige anbringelsessteders brug af husregler med snitflader til indgreb i selvbestemmelsesretten
- Hvilke dilemmaer der opleves som de mest væsentlige
- Om forskellige typer af anbringelsessteder oplever forskellige dilemmaer, som de mest væsentlige.

Derudover vil kortlægningen give udvalget et overordnet billede af regelgrundlaget og praksis for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge i Norge og Sverige.

Kortlægningen er baseret på følgende datakilder:

- Interviews med seks kommunale familieplejekonsulenter og 4 kommunale tilsynskonsulenter
- Spørgeskemaundersøgelse med deltagelse af 22 døgninstitutioner, 31 opholdssteder, 7 sikrede døgninstitutioner og 138 plejefamilier
- To fokusgrupper med medarbejdere fra forskellige anbringelsesinstitutioner
- Gennemgang og analyse af husregler fra 10 forskellige institutioner.

Vi er opmærksomme på den risiko for selvrapporteringsbias, som de valgte datakilder giver. Denne risiko har vi taget højde for i afrapporteringen af resultaterne.

2.2 Læsevejledning

Rapporten indledes med en konklusion, hvor kortlægningens væsentligste resultater sammenfattes. Herefter er rapporten delt op i tre hoveddele. I den første del præsenteres kortlægningens resultater for anbringelsesinstitutionerne, herunder opholdssteder, døgninstitutioner og sikrede institutioner, struktureret efter kortlægningens tre temaer: fysisk magtanvendelse, privatlivets fred og håndteringen af relationer. I rapportens anden del præsenteres kortlægningens resultater for plejefamilierne ligeledes struktureret efter de tre temaer. I afrapporteringen på plejefamilierne sondres ikke mellem almindelige og kommunale plejefamilier, idet der ikke er observeret nævneværdige forskelle mellem disse to gruppers besvarelser. I rapportens tredje del afrapporteres den del af kortlægningen, som omhandler regelgrundlag og praksis for magtanvendelse i de skandinaviske lande. I bilag til rapporten forefindes beskrivelse af datagrundlag, spørgeguides og interviewguides, eksempler på husregler og det anvendte svenske og norske lovmateriale.

3. KONKLUSION

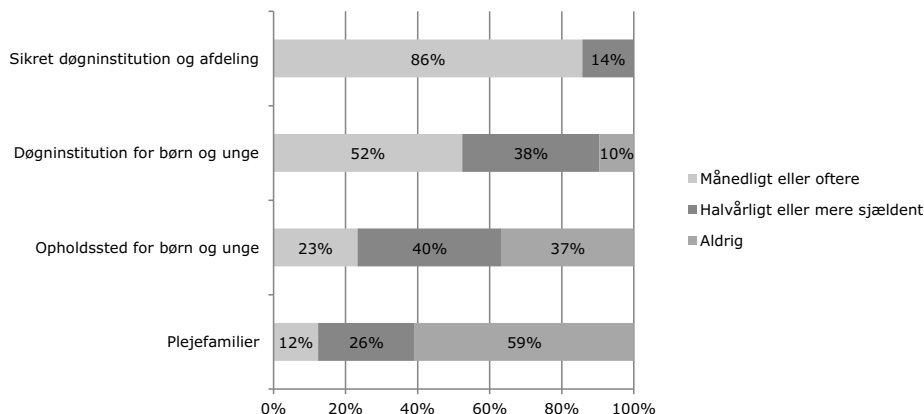
Rambøll Management Consultings (herefter Rambøll) analyse peger overordnet set på følgende konklusioner:

Fysisk magtanvendelse

Rambøll har kortlagt omfanget, karakteren og opfattelsen af fysisk magtanvendelse på døgninstitutioner, opholdssteder og i plejefamilier. Fysisk magtanvendelse omfatter bl.a. fastholdelse og tilbageførelse af børn og unge.

Kortlægningen af omfanget af fysisk magtanvendelse peger på et meget differentieret billede mellem anbringelsesstederne, hvilket også fremgår af nedenstående figur:

Figur 1: Hvor ofte opstår en situation, hvor et barn/en ung fastholdes?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner og plejefamilier, 2013

Omkring halvdelen af døgninstitutionerne angiver, at de månedligt eller oftere fastholder børn/unge, mens det er omkring en fjerdedel for opholdsstederne. Samtidig angiver knap 40 pct. af opholdsstederne, at de aldrig anvender fysisk magt, mens det tilsvarende tal for døgninstitutioner er 10 pct. Plejefamilier er ikke omfattet af reglerne for magtanvendelse, men 12 pct. angiver, at de månedligt eller oftere fastholder et barn/ung, mens 59 pct. angiver, at de aldrig fastholder et barn/en ung. Den kvalitative kortlægning peger på, at der ikke er helt enighed på tværs af anbringelsesinstitutioner om, hvornår et indgreb kan karakteriseres som fysisk magtanvendelse.

Langt hovedparten af de fysiske magtanvendelser begrundes med fysiske konflikter med personalet eller andre børn og unge, men også selvskadende adfærd vurderes ofte at være en begrundelse for magtanvendelse. På døgninstitutioner for handicappede børn og unge giver også hygiejnesituationer og medicineringsanledninger til fysisk magtanvendelse. Omkring 10 pct. af anbringelsesinstitutionerne har egne skriftlige retningslinjer i forhold til håndteringen af magtanvendelser mens 40 pct. angiver, at de ikke har retningslinjer.

Den kvantitative kortlægning viser, at ca. 85 pct. af anbringelsesinstitutionerne vurderer, at det er let at tolke reglerne om fysisk magtanvendelse i dagligdagen, herunder om man har brugt magtanvendelse over for et barn/en ung, og om magtanvendelsen var berettiget ifølge bekendtgørelsen. Dog har størstedelen af institutionerne svært ved at forstå, hvad der ligger i bekendtgørelsens bestemmelse om, at fysisk magtanvendelse kan begrundes med, at "fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt". Ca. 85 af anbringelsesinstitutionerne svarer, at de oftest begrundes en fysisk magtanvendelse med, at barnet/den unge er til fare for sig selv eller andre. Resultaterne fra den kvalitative del af kortlægningen har vist, at det trods kendskab til bestemmelserne og disses anvendelser i praksis opleves som svært at forvalte bestemmelserne særligt i forhold til vurderingen af behovet for omsorg over for barnet set i forhold til barnets/den unges ret til selv-

bestemmelse. Deltagerne i fokusgrupperne har fortalt, at de jævnligt oplever situationer, hvor der ser det som omsorgsvigt over for barnet at undlade at lave en ulovlig magtanvendelse, eksempelvis et barn, som ikke vil i bad, og bliver udstødt af fællesskabet pga. manglende hygiejne. I den forbindelse har nogle praktikere fortalt, at de oplever magtanvendelsesbekendtgørelsen som for snæver og som en form for kollektiv afstraffelse af alle institutioner pga. enkelte såkaldte "brodne kar".

Privatlivets fred

Rambøll har kortlagt, i hvilket omfang institutioner og plejefamilier begrænser privatlivets fred for børn og unge, f.eks. i form af begrænsning i medieadgang, overvågning, urinprøver, ransagninger af værelser m.v.

Generelt oplever både plejefamilierne og anbringelsesinstitutionerne det som vanskeligt at håndtere grænsedragningen mellem barnets ret til privatliv og hensynet til barnets bedste, i en tid, hvor de fleste børn har mobiltelefoner, adgang til internettet og er aktive på forskellige sociale medier. Kortlægningen peger på, at omkring halvdelen af institutionerne og omkring en tredjedel af plejefamilierne løbende begrænser afgang til internet og mobiltelefoner. Begrænsninger i internet sker typisk i form af, at anbringelsesinstitutionens internet slukkes om natten. Den mest hyppige årsag til, at adgangen til mobiltelefoni begrænses, er uhensigtsmæssig brug, eksempelvis kontakt til kriminelle. Interviews og fokusgrupper med institutionerne og gennemgangen af husregler peger på, at det primært er gennem husregler og frivillige ordninger, at institutionerne begrænser mobiltelefoni, f.eks. ved at have en husregel om, at mobiltelefoner og iPads afleveres om aften, eller at de ikke hører hjemme i sociale situationer. Størstedelen af de adspurgte plejefamilier har ikke reguleret mobiltelefoni og internet i nedskrevne husregler. Kortlægningen har endvidere vist, at 60 pct. af institutionerne oplever, at det er let at vurdere, om der i en given situation er lovmæssig hjemmel til at begrænse et barns adgang til mobiltelefoni og internet. Det er 25 pct. færre end antallet af institutioner, som oplever, at det er let at vurdere, om der er lovmæssig hjemmel til en fysisk magtanvendelse. Eksempelvis diskuterede deltagerne af en fokusgruppe, hvorvidt der er lovmæssig hjemmel til at overvåge, hvilke hjemmesider børnene og de unge besøger på internettet. Den kvalitative del af kortlægningen bakker op om dette fund; flere af de interviewede kommunale myndighedspersoner vurderer, at der er behov for et øget fokus på området for anbragte børn og unges selvbestemmelse i privatlivet tilsvarende det fokus, der har været på fysisk magtanvendelse.

Omkring 20 pct. af institutionerne tager urinprøver månedligt eller oftere, og kortlægningen peger på, at omkring 70 pct. af døgninstitutionerne aldrig tager urinprøver, mens det er omkring 30 pct. af opholdsstederne, der aldrig tager urinprøver. Kortlægningen viser, at værelsesundersøgelser og personundersøgelser stort set ikke bruges på almindelige opholdssteder og døgninstitutioner, mens det er væsentligt mere udbredt på sikrede døgninstitutioner. De få institutioner, der åbner post, angiver alle, at det skyldes, at barnet/den unge ikke har de kognitive færdigheder til at kunne forstå brevene selv.

Ingen af de adspurgte institutioner anvender personrettet videoovervågning eller andre former for overvågningsværkstøjer, såsom chips i skoene. De sikrede institutioner angiver dog, at de har overvågning ved ind- og udgange.

Håndtering af relationer

Analysen viser, at hovedparten af anbringelsesinstitutionerne og plejefamilierne har husregler om:

- Regler for hygiejne, eksempelvis regelmæssig bad, tandbørstning m.v.
- Regler for brug af medier, herunder tv, internet og mobiltelefoni
- Krav om deltagelse i huslige pligter.

I nedenstående tabel ses en oversigt over, hvilke konsekvenser brud på husreglerne har på de forskellige typer institutioner og i plejefamilier:

Tabel 1: Hvilke konsekvenser har brud på husreglerne hos jer?

	Opholdssted for børn og unge n = 27	Døgninstitution for børn og unge n = 19	Sikret døgninstitution og afdeling n = 6	Plejefamilier n = 120
Ingen	30 %	32 %	17 %	-
Værelsesarrest	7 %	5 %	0 %	2 %
Begrænsninger i brugen af medier, såsom mobil, inter- net, tv m.v.	15 %	42 %	17 %	23 %
Begrænsninger i deltagelse i sociale aktiviteter	11 %	21 %	17 %	8 %
Ekstra huslige plig- ter	0 %	0 %	0 %	1 %
Isolering fra andre pædagoger/ børn/ unge	4 %	5 %	17 %	-
Andre	56 %	37 %	68 %	8 %
Ved ikke	0 %	5 %	0 %	3 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Begrænsninger i brugen af medier og i deltagelse i sociale aktiviteter anvendes som sanktioner på tværs af anbringelsessteder. Besvarelserne "andet" dækker typisk over, at man arbejder pædagogisk med at håndtere brud på husreglerne, frem for at have faste konsekvenser der altid anvendes. Kortlægningen viser ydermere, at nogle anbringelsesinstitutioner oplever det som udfordrende at opdrage de anbragte børn og unge uden at kunne anvende, hvad de opfatter som almindelige opdragelsesværktøjer, da disse i dag betragtes som magtanvendelser. Dette betyder blandt andet, at nogle praktikere oplever et krav om indberetning af det, de selv opfatter som værende regulære omsorgs- og opdragelsesværktøjer, herunder eksempelvis begrænsning af TV-tid og computerspil og krav om erstatning af ødelagte genstande, hvilket medfører en oplevelse af overdokumentation.

Praktikernes forslag til forbedringer

Praktikerne har fremhævet en række punkter, hvorpå området for magtanvendelse over for anbragte børn og unge kan tilrettelægges mere hensigtsmæssigt i forhold til deres dagligdag. Punkterne er opřidset herunder.

- Komme den oplevede magtesløshed til livs ved at give medarbejderne beføjelse til at anvende fysisk magt i situationer, hvor magtanvendelse vurderes nødvendigt af hensyn til omsorg for barnet, eksempelvis forhindre et barn i at forlade institutionen om natten på egen hånd.
- Præcisering af, hvornår bestemmelsen om, at fysisk magt er tilladt "hvis fortsat ophold i fællesskabet er uforvarsligt", finder anvendelse.
- Præcisering af reglerne for, hvornår man kan begrænse barnets/den unges brug af mobiltelefoni, internet, mv.
- Færre regler og slækkede krav til indberetning, som i dag står i vejen for almen opdragelse og omsorg for det enkelte barn. I stedet bør der være flere uanmeldte tilsynsbesøg, for at komme de enkelte brodnede kar til livs.
- Udvidelse af magtbekendtgørelsens bestemmelser til at gælde alle anbragte unge for ikke at lave et kunstigt skel mellem unge under 18 år og unge over 18 år.

- Mere efteruddannelse til det socialpædagogiske personale, eksempelvis obligatorisk kursus i konflikthåndtering.
- Opkvalificering af både det driftsrettede og det personrettede tilsyn med henblik på at gøre tilsynsførende til en central sparringspartner for anbringelsesinstitutioner.
- Oprettelse af en "hotline" åben for anbringelsesinstitutioner til drøftelse af aktuelle situationer og problemstillinger i relation til magtanvendelse over for anbragte børn og unge.
- Udvidelse af beføjelser til kropsvisitation med henblik på misbrugsforebyggelse, indsmugling af våben mv.

4. FYSISK MAGTANVENDELSE

4.1 Fysisk magtanvendelse på anbringelsesinstitutioner

I *Bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge anbragt uden for hjemmet* beskrives i hvilke situationer, der undtagelsesvist må anvendes magt over for børn og unge anbragt på institutioner. I lovgivningen vedrørende magtanvendelse over for børn og unge anbragt uden for hjemmet anvendes et snævert magtbegreb, hvor formålet med magtindgrebet altid skal være positivt, dvs. magtindgrebet sker med hensyn til barnets eller den unges bedste, eller for at forhindre, at der forvoldes skade på andre.

Fysisk magtanvendelse kan være fastholdelse eller tilbageførelse af barnet/den unge til et andet opholdsrum.

Fysisk fastholdelse af et barn/en ung anbragt på et privat opholdssted eller en ikke sikret afdeling på en døgninstitution kan eksempelvis være, hvis en pædagog holder et barn/en ung fast i et kort stykke tid for at forhindre barnet/den unge i at skade sig selv eller andre. Alternativt kan pædagogen **føre** den skadende til et andet opholdsrum. På en delvis lukket afdeling kan fastholdelse derudover ske ved begrundet mistanke om, at barnet eller den unge vil forsøge at forlade institutionen uden tilladelse.

Kortlægningen har vist, at der på tværs af anbringelsesinstitutioner er forskellige opfattelser af, hvad der betragtes som magtanvendelse og indgreb i selvbestemmelsesretten. I nedenstående tabel har vi samlet beskrivelser af konkrete situationer, som praktikerne har oplevet i deres daglige arbejde med børn og unge, som illustrerer, hvordan fysisk magtanvendelse opfattes forskelligt institutionerne imellem. Beskrivelserne er kommet til udtryk under diskussionerne i fokusgrupperne.

Tablet 2: Forskellige opfattelser af fysisk magtanvendelse

"Det er fysisk magtanvendelse"	"Det er ikke fysisk magtanvendelse"
Det er magtanvendelse at låse døren, hvis en mentalt handicappet vil løbe ud på vejen (Medarbejder fra almindelig døgninstitution)	Det er ikke magtanvendelse, når man lægger en hånd på en 4-årig og fører tandbørsten (Medarbejder fra almindelig døgninstitution)
Det er magtanvendelse at "guide" tandbørstning (Medarbejder fra opholdssted)	Det er ikke magtanvendelse, når man fjerner en forstyrrende kørestolsbruger fra fællesskabet (Medarbejdere fra opholdssted)
Det er magtanvendelse at manipulere en 8-årig til at gøre noget, f.eks. at børste tænder eller komme med ud i bilen. Hvis man eksempelvis leger "hvem kommer først hen til bilen"? (Medarbejder fra opholdssted)	Det er ikke magtanvendelse, før barnet modsætter sig fysisk (Medarbejder fra opholdssted)
Al berøring af et barn er magtanvendelse, fordi det opleves som et indgreb i intimsfæren (Medarbejder fra sikret institution)	Det er ikke magtanvendelse at fortælle en ung, at hvis han/hun ryger hash, bliver han/hun smidt ud af institutionen (Medarbejder fra opholdssted)
Det er magtanvendelse at binde et snørebånd imod et barns vilje (Medarbejder fra sikret institution)	
Det er magtanvendelse at undersøge, om en ung på udgang har en kniv med ind, når de kommer tilbage (Medarbejder fra sikret institution)	
Det er magtanvendelse at børste tænder på et barn, men ikke at gøre det er omsorgssvigt (Medarbejder fra almindelig døgninstitution)	

<p>Medicin i havregrød er magtanvendelse (Medarbejder fra døgninstitution for handicappede)</p> <p>Hvis et handicappet barn uden sprog siger "mmmm", så er det magtanvendelse at børste dets tænder (Medarbejder fra døgninstitution for handicappede uden sprog)</p>	
---	--

Som citaterne i tabellen indikerer, er der variationer i medarbejdernes opfattelser af, hvornår en handling eller et indgreb er magtanvendelse, og hvornår det er en del af den almindelige daglige omgang med børn og unge. Det, der er magtanvendelse for nogle, er ikke magtanvendelse for andre. Det har naturligvis konsekvenser for kortlægningen, fordi de forskellige opfattelser af, hvornår der er tale om magtanvendelse, vanskeliggør en præcis kortlægning af den samlede anvendelse af indgreb i selvbestemmelsesretten og magt på anbringelsesinstitutionerne, idet det må forventes, at medarbejderne baserer deres besvarelser på deres egen opfattelse af grænsen mellem almindelig omsorg og indgreb i selvbestemmelsesretten. Det er en problemstilling, som vi har taget højde for i afrapporteringen af kortlægningens resultater.

4.1.1 Hvor udbredt er det?

Nedenstående tabel viser udbredelsen af fysisk magtanvendelse fordelt på typen af institutioner.

Tablet 3: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I fastholder et barn/en ung?

	Opholdssted for børn og unge n = 30	Døgninstitution for børn og unge n = 21	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Dagligt	3 %	0 %	0 %
Ugentligt	0 %	24 %	0 %
Månedligt	20 %	29 %	86 %
Halvårligt	10 %	19 %	14 %
Årligt	10 %	5 %	0 %
Sjældnere	20 %	14 %	0 %
Aldrig	37 %	10 %	0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

37 pct. af de adspurgte opholdssteder angiver, at de aldrig fastholder et barn/en ung. Det samme svarer 10 pct. af døgninstitutionerne og ingen af de sikrede institutioner. Af tabellen fremgår det endvidere, at 40 pct. af alle institutioner månedligt eller oftere fastholder et barn/en ung. Relativt set er fastholdelse mere udbredt på sikrede institutioner end på opholdssteder og døgninstitutioner. 6 ud af 7 sikrede institutioner – svarende til 85 pct. – angiver, at de månedligt fastholder et barn/en ung. Det samme gør 6 ud af 30 opholdssteder og 6 ud af 21 døgninstitutioner svarende til henholdsvis 20 og 29 pct. Lignende mønster ses i forhold, hvor hyppigt institutionerne fører et barn/en ung væk fra et opholdsrum med magt. Nedenstående tabel viser udbredelsen af anvendelsen af tilbageføring/fjernelse af et barn/en ung fordelt på institutionstype.

Table 4: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I fjerner/tilbagefører et barn/en ung fra et fælles opholdsrum?

	Opholdssted for børn og unge n = 30	Døgninstitution for børn og unge n = 21	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Dagligt	3 %	0 %	0 %
Ugentligt	0 %	10 %	0 %
Månedligt	17 %	29 %	57 %
Halvårligt	3 %	19 %	43 %
Årligt	3 %	5 %	0 %
Sjældnere	27 %	24 %	0 %
Aldrig	47 %	14 %	0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Her svarer næsten halvdelen af de adspurgte opholdssteder, at de aldrig fjerner eller tilbagefører et barn/en ung, mens 14 pct. af døgninstitutionerne og ingen af de sikrede institutioner svarer aldrig. Generelt set, er der få af institutionerne, som foretager tilbageførelse på daglig eller ugentlig basis. Samlet set ses det, at ca. en fjerdedel af de adspurgte institutioner tilbagefører et barn eller en ung fra et fælles opholdsrum en gang om måneden, mens ca. 68 pct. af de adspurgte institutioner tilbagefører et barn eller en ung halvårligt eller mere sjældent. Igen adskiller de sikrede institutioner sig fra de øvrige ved at anvende tilbageførelse mere hyppigt. Alle de sikrede institutioner angiver, at de enten månedligt eller halvårligt tilbagefører et barn/en ung fra et fællesopholdsrum. Det samme gør 23 pct. af opholdsstederne og 58 pct. af døgninstitutionerne.

Resultaterne fra surveyen viser, at det typisk er fysiske konflikter med andre børn/unge, fysiske konflikter med de ansatte og fysisk selvskadende adfærd, som får en situation til at eskalere, og som ender med en fysisk magtanvendelse. Dette fremgår af nedenstående tabel.

Table 5: Hvilke situationer fører til fysisk magtanvendelse?

	Opholdssted for børn og unge n = 29	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Mundtlige konflikter med andre børn/unge	3 %	9 %	29 %
Mundtlige konflikter med en ansat	3 %	9 %	29 %
Fysiske konflikter med andre børn/unge	62 %	82 %	86 %
Fysiske konflikter med en ansat	52 %	86 %	86 %
Fysisk selvskadende adfærd	66 %	64 %	57 %
Anden form for selvskadende adfærd, hvilken:	3 %	5 %	0 %
Barnet/den unge ville ikke deltage i personlig pleje eller hygiejne (f.eks. tandbørstning, bad, påklædning)	0 %	14 %	0 %
Barnet/den unge ville ikke modtage medicin	0 %	14 %	0 %
Barnet/den unge vil forlade institutionen uden tilladelse	3 %	27 %	29 %
Andet, beskriv:	14 %	9 %	14 %
Ved ikke	10 %	0 %	0 %

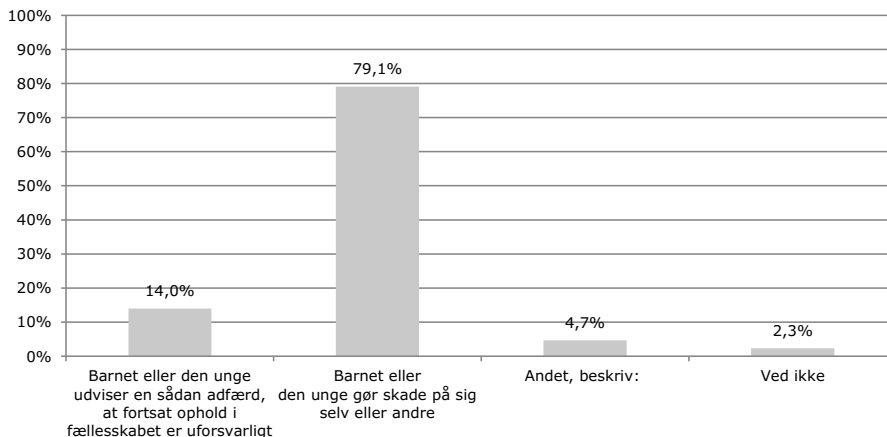
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Det er således primært fysiske konflikter og problemstillinger, som fører til, at medarbejderne anvender fysisk magt. Dette gør sig gældende på tværs af institutionstyper. Tabellen viser derudover en række forskelle mellem institutionstyperne i forhold til, hvilke andre situationer som typisk munder ud i en fysisk magtanvendelse. Ca. 30 pct. af de sikrede institutioner angiver mundtlige konflikter mellem unge eller mellem en ung og en ansat som situationer, der kan føre til fysisk magtanvendelse. 14 pct. af de adspurgte døgninstitutioner angiver, at hygiejnesituationer kan give anledning til fysisk magtanvendelse. Her er det værd at bemærke, at alle disse er døgninstitutioner for børn og unge med nedsat fysisk og/eller kognitiv funktionsnedsættelse,

hvilket indikerer, at konflikter om personlig hygiejne skaber dilemmaer for institutioner, som arbejder med handicappede børn og unge. Ligeledes er det kun døgninstitutioner for handicappede børn og unge, som angiver, at situationer, hvor et barn skal medicineres, kan føre til fysisk magtanvendelse, hvorimod ingen af opholdsstederne og de sikrede institutioner angiver håndteringen af den unges personlige hygiejne som kilde til fysisk magtanvendelse. Endelig viser tabellen, at rømningsforsøg o. lign. i højere grad fører til fysisk magtanvendelse på sikrede institutioner og døgninstitutioner end på opholdssteder.

Selvom der er observerede forskelle mellem institutionerne i forhold til, hvilke situationer som typisk fører til fysisk magtanvendelse, er der generel enighed om, hvordan fysisk magt begrundes. Nedenstående figur er sat ind for at illustrere dette.

Figur 2: Hvilken begrundelse bruger I oftest for fysisk magtanvendelse som eksempelvis fastholdelse og fjernelse/tilbageførelse?

n = 43

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Som figuren ovenfor viser, at det typisk bekendtgørelsens bestemmelse om, at fysisk magt er tilladt, hvis det forhindrer barnet/den unge i at gøre skade på sig selv eller andre, som institutionerne begrundes fysisk magtanvendelse med.

Resultaterne fra surveyen viser, som forventeligt, at fysisk magtanvendelse er mere udbredt på sikrede institutioner end på de øvrige institutioner, hvilket sandsynligvis kan tilskrives forskelle i målgruppen. Sikrede institutioner huser børn og unge med omfattende sociale problemer, herunder svære adfærdsvanskeligheder, hvorfor fysisk magtanvendelse i højere grad vil være en del af dagligdagen på institutionerne. Dette billede stemmer overens med erfaringerne fra de gennemførte interviews med kommunale tilsynsførende, som fortæller, at de magtindberetninger, de modtager, ofte drejer sig om de samme børn, og at drenge i de tidlige teenageår med forskellige former for udviklingsforstyrrelser er repræsenteret i uforholdsmæssig høj grad i indberetningsstatistikkerne.

4.1.2 Hvilke procedurer, principper og husregler arbejdes der efter?

I surveyen er institutionerne blevet spurgt til, om de har formuleret egne retningslinjer for brugen af fysisk magt, udover de retningslinjer som fastlægges i bekendtgørelsen. Nedenstående tabel viser fordelingen af besvarelser.

Tablet 6: Har I på jeres institution egne retningslinjer for, hvornår I tilbageholder/fastholder/fjerner et barn/en ung?

	Procent
Ja, vi har mundtlige retningslinjer	12 %
Ja, vi har skriftlige retningslinjer	12 %
Ja, vi har både mundtlige og skriftlige retningslinjer	27 %
Nej, vi foretager en konkret vurdering i den givne situation	42 %
Andet	5 %
Ved ikke	2 %
I alt	100 %

n = 59

Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Af tabellen fremgår det, at ca. 40 pct. af de adspurgte institutioner hverken har skriftlige eller mundtlige retningslinjer for, hvornår magtanvendelse er berettiget, og hvordan magtanvendelsen skal udføres. Institutionerne angiver, at de involverede medarbejdere i stedet foretager en konkret vurdering i hver enkelt situation i forhold til, om der er behov for at anvende fysisk magt over for et barn/en ung, og hvordan indgrebet skal forløbe. At en stor del af institutionerne ikke har formuleret egne retnings- og procedureregler stemmer overens med opfattelsen blandt de kommunale tilsynsførende, hvoraf flere har forklaret, at de oplever, at det er vigtigt for institutionerne at kunne vurdere hver enkelt situation. Ca. ¼ af institutionerne har angivet, at de både har skriftlige og mundtlige retningslinjer. I boksen herunder er der et eksempel på, hvordan retningslinjer for, hvornår der er tilstrækkelig grund til fysisk magtanvendelse, kan se ud. Eksemplet kommer fra en sikret institution.

Boks 1: Eksempel på lokale retningslinjer for fysisk magtanvendelse

Ungeadfærd:

Sengestrejke – den unge nægter at gå i seng

Personaleadfærd:

Personalet afklarer, hvad der er årsagen til sengestrejke.

- Grænseprøvning. Det er ofte flere unge, der udviser denne adfærd samtidig. Gruppen opløses drypvist ved, at personalet fokuserer på den unge, som erfaringsmæssigt er nemmest at tale med og have dialog med. De gøres hver i sær opmærksom på, at de foretager et valg/fravalg og hvilke konsekvenser det får.
- Medarbejder går ikke hjem, før de unge er på værelserne. Såfremt det ikke er muligt at få de unge i tale, forbliver personalet roligt nær de unge, med mindre der er tale om eskalerende adfærd i form af hærværk/farlig adfærd. I sådanne tilfælde træder magtanvendelsesregler i kraft

I eksemplet i boksen indeholder retningslinjerne en beskrivelse til brug for institutionens personale af, hvad der skal til, før en magtanvendelse i forbindelse med sengestrejke er berettiget; hærværk/farlig adfærd.

3.1.3 De væsentligste dilemmaer

I fokusgruppeinterviewene blev deltagerne bedt om at forholde sig til en række dagligdagsdilemmaer omkring brugen af de forskellige typer af magtanvendelse over for anbragte børn og unge. I det følgende vil deltagernes refleksioner og diskussioner i relation til de af dilemmaerne, der knytter sig til fysisk magtanvendelse, blive belyst.

Tilbageførelse

Det første dilemma, der blev præsenteret for deltagerne, lød:

Boks 2: Dilemma 1

Et kørestolsbrugende barn råber og forhindrer den fælles historieoplæsning. Efter gentagende mislykkedes forsøg på at dæmpe barnet, følges det tilbage på sit værelse af en pædagog.

Flere af deltagerne i de to fokusgrupper fortalte, at de i en situation som den beskrevne som udgangspunkt ville forsøge at løse konflikten via dialog og socialpædagogiske metoder, hvilket følgende citat fra en medarbejder på et opholdssted beskriver: *"Jeg tænker, at kørestolsbrugeren har vel noget at skulle have sagt... men han forstyrrer jo. Jeg tror, at jeg ville skabe en god udgang ud af fællesskabet og gøre noget andet godt. Hygge mig sammen med barnet i en privat leg, læse en bog eller noget andet."* Den pædagogiske håndtering af en sådan situation blev baktek op af en medarbejder fra et socialpædagogisk opholdssted, der talte om, hvordan man kan forebygge konflikter som den i dilemmaet beskrevne: *"Jeg ville høre barnet på forhånd, om han/hun vil være med for at undgå eller forebygge sådan en situation. Det er fint nok, så finder vi på noget andet – det er ikke fair at sætte ham i den situation. Man kan risikere, at situationen eskalere og 'trigge' noget andet."*

To ansatte på en døgninstitution kunne genkende dilemmaet og fortæller, at de i en lignende, men mere tilspidset situation valgte at lave en magtanvendelse: *"Hos os har vi oplevet at tage splinten ud af kørestolen, så de ikke kan køre – og det er jo en magtanvendelse. Men det er jo svært, for du kan jo bare køre den handicappede væk. Men altså, bekendtgørelsen siger jo også, at man kan fjerne ved fare."* Flere af deltagerne i de to afholdte fokusgrupper oplever, at det er svært og dilemmafyldt at vurdere, hvornår fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt nok til at fjerne eller tilbageføre pågældende. En ansat på et opholdssted sagde i den forbindelse således: *"Men den er jo meget svær at vurdere den der med 'fare for sig selv eller andre.'"*

En ansat fra en døgninstitution for mindre, anbragte børn havde et andet forslag til, hvordan situationen med barnet, der forhindrer den fælles historieløsning, kan håndteres: *"Udfordringen kommer først, når man beslutter, at barnet skal ud af fællesskabet, og barnet modsætter sig det. Så er det en magtanvendelse. Man kunne evt. flytte de tre andre børn et andet sted hen og læse videre. På et socialpædagogisk opholdssted kan de genkende dilemmaet: "Ude ved os kan vi, hvis der sker noget utilstedeligt, tage de andre børn væk – også fordi vi har den aldersspredning på børnene. Og det har også været forsøgt. Vi har også været ude i at måtte låse hoveddørene og så stået ude ved det barn, som ville ind og ødelægge hele skidtet. Men altså, man kunne tage de andre børn med ud af rummet."* I den forbindelse påpegede en ansat fra et socialpædagogisk opholdssted for unge, at det at flytte et barn fra fællesskabet i en sådan situation ikke skal ses som en straf, men som en hjælp til barnet. En hjælp til at komme væk fra situationen og ind i et andet forum. En ansat fra et opholdssted med børn og unge med udviklingsforstyrrelser tilføjede i den sammenhæng: *"Et alternativ kunne være at lade være med at invitere barnet til den fælles historieoplæsning – så risikerer man ikke at skulle lave en magtanvendelse."*

En ansat fra en døgninstitution for mindre børn kunne genkende dilemmaet og fortalte følgende historie: *"Vi har et eksempel med en pige, der fejlfinder og kritiserer. Hun har en frygtelig negativ tilgang til alting. Måltidet bliver et helvede for alle de andre. I den situation gør vi det, at vi tilbyder hende at spise med en voksen i stedet. Hun bliver egentlig ekskluderet fra fællesskabet, men så er der en voksen, og så snakker man lidt om det. Hun skal øve sig på at være der, så andre også kan være der. Der kan hun godt sige nej tak. Ideen er at være på forkant og have dialogen kørende hele tiden."*

En medarbejder på en døgninstitution for børn med varig fysisk funktionsnedsættelse fortalte under et interview, at hun til tider oplever et dilemma omkring tilbageførelse, der knytter sig særligt til denne gruppe af børn. Hun mente ikke, at de ville se den i dilemmaet beskrevne situation som en magtanvendelse, men tilføjer: *"Men, hvis barnet ikke var i kørestol, var det så en magtanvendelse? Så var man måske nødt til fysisk at flytte barnet. Det ved man ikke. Og man kan jo ikke indberette det – det er et dilemma! Hvis det er et barn, der ikke er i kørestol, så forsøger vi at*

flytte de andre børn – vi arbejder på ikke at anvende magtanvendelse som metode, men at have det som en sidste udvej!”

Rømning og aflåsning af døre

Efterfølgende blev deltagerne sat over for følgende dilemma:

Boks 3: Dilemma 2

På en åben institution er et 13-årigt barn kommet op og diskutere voldsomt med en ansat og truer med at forlade institutionen efter sengetid. Han kan ikke tales til ro og du tror, at han vil rømme i løbet af natten. Du vælger at aflåse institutionen/gangen natten over for at forhindre, at han rømmer.

På tværs af fokusgruppedeltagerne herskede der en enighed om, at man hverken aflåser døren til et barns værelse, en gang eller selve institutionen for at undgå rømning. Dette blev begrundet i lovgivningen, men også i praksis, som en deltager forklarer i følgende citat:

”Men at låse vil vi ikke. Og hvis vi gjorde det, ville de jo bare sige: ”Fint, så går jeg ud af vinduet”. Når de går ud af døren, kan man også sige til dem, at vi er kedede af, at de går.”

De fleste deltagere kunne genkende situationen, der blev beskrevet i dilemmaet, og var enige om, at de i en sådan situation ville forsøge at løse konflikten ved at gå i dialog med den unge. Der var i den forbindelse bred enighed om, at man ikke decideret forsøger at forhindre rømning, men derimod har en fast procedure for, hvordan man tackler selve rømningen. To ansatte på et opholdssted for unge fortalte i den forbindelse om proceduren ved rømningsforsøg på deres arbejdsplads: *”De unge ved, at de ikke holdes tilbage. De får faktisk at vide, at de bare kan gå og bliver spurgt, om en voksen skal gå med dem. Vores opgave er hele tiden at fortælle dem, ”når du gør sådan, så skal jeg gøre sådan. Det er jeg nødt til”. Det er igen et spørgsmål om regler og omsorg.”*

En anden institution fortalte ligeledes om deres procedure ved rømningsforsøg: *”Vi har en procedure, som siger, at man skal gå efter dem på en behørig afstand – og vi skal ikke snakke til dem! Vi skal bare holde øje med dem. Vi venter, til de gerne vil snakke med os.”*

Procedurer ved rømning

Nogle institutioner fortalte, at de beder de unge meddele personalet, når de rømmer. På den måde oplever medarbejderne, at situationen omkring rømningen bliver afdramatiseret og det giver personalet en mulighed for at indrette sig herefter, eksempelvis ved at sætte en ekstra nattevagt på den pågældende aften, så der er en ansat, der kan følge efter den unge, der rømmer og en, der kan forblive på institutionen med de resterende børn og unge. På en døgninstitution har de haft flere episoder, hvor de anbragte unge bestiller en taxa, som de bruger under deres rømning. Derfor har de lavet en aftale med det lokale taxaselskab om, at de kun sender en vogn til institutionen, hvis der er lavet en aftale med en medarbejder herom. En medarbejder på et opholdssted for unge forklarede, at de på hendes arbejdsplads ofte anvender sms'er til at kommunikere med de unge under rømninger og eksempelvis skriver: *”Hvornår kommer du tilbage?”*, en teknik andre steder også benytter sig af: *”Vi bruger også teknologien. Strækker en arm ud på en sms. Vi behøver ikke at skulle tage den i dag, vi kan tage den dagen efter [diskussionen med den unge]. Det duer ikke at køre hårdt mod hårdt.”*

Selvom der for flere institutioner er en fast procedure ved rømningsforsøg, er håndteringen heraf alligevel dilemmafyldt for nogle, hvilket en medarbejder fra en døgninstitution for børn og unge beskriver i nedenstående citat: *”Men det er virkelig svært, for de unge kan f.eks. lave aftaler over nettet om at blive hentet oppe i krydset. Og det kan være meget svage piger. Men vi kan ikke forhindre dem i at gå.”*

En anden medarbejder fortæller, hvordan de på det opholdssted, hvor hun arbejder, har en svær og dilemmafyldt problematik med en psykotisk dreng, der ofte rømmer, når han bliver paranoid. Medarbejderen udtrykte meget frustration og tvivl omkring håndteringen af drengen, som hun beskriver som værende tiltrukket af gangstere og rockere samtidig med, at han frygter dem: *”Vi*

har en ung, der tager afsted. Han svinger på en tallerken fra hygge til impulsiv handling, og så er han afsted. Han ender med at gå steder hen, vi er nervøse for, at han opsøger. Han ved, at vi ikke kan stoppe ham, men at vi er med ham, så langt vi kan. Det er trygt for ham, at vi er i nærheden. Er han paranoid og truende, så vil han helst have, at vi er på afstand. Så det er en afvejning. Vi får supervision til ham. Vi skal hele tiden være klar på, hvad vi gør i forhold til ham.”

Fastholdelse

Det sidste dilemma om fysisk magtanvendelse, som deltagerne blev bedt om at forholde sig til, lød:

Boks 4: Dilemma 3

Et 8-årigt barn med varig fysisk funktionsnedsættelse nægter at få tøj på efter et morgenbad. Det er vinter og koldt og barnet skal ned til fælles morgenmad og efterfølgende fysioterapi. Du holder barnet fast og giver det tøj på.

Til dilemmaet havde en ansat på en døgninstitution følgende kommentar: *”Stressen i denne situation kunne være, hvis han/hun f.eks. skal nå en bus, der kører – så ville man have en udfordring. Normaltbegavede børn modsætter sig også, f.eks. ved tandbørstning. Vi taler med den unge, f.eks. om hans/hendes tandkød og hvorfor det er vigtigt at børste tænder. Vi bruger ikke noget vold og magt, men det er nødvendigt, at vi børster hans/hendes tænder. Vi har også en lille dreng, han gider heller ikke. Så snakker vi om det. Og de voksne ”børster efter”, indtil han kan klare det selv. Her lokker vi børnene f.eks. med at stille et lille ur og tage tid på tandbørstningen, men det er begrundet i omsorg. Vi ville aldrig kunne lave et kæbetag.”* Flere af deltagerne fremhævede, at dilemmaet er meget komplekst, idet det hurtigt kan komme til at blive et valg om, hvorvidt man vil udøve magt eller omsorgssvigt, hvilket følgende citater fra medarbejdere på henholdsvis en døgninstitution og et opholdssted for unge illustrerer:

”Hvis barnet eller den unge siger ”mmm”, så må du jo ikke børste dets tænder. Så børster man ikke tænder på vedkommende, men er det ikke omsorgssvigt...?”

”Igen, det er et spørgsmål om den sunde fornuft. De må gerne lære, at sådan her gør man altså – det er almindelig adfærd, at de skal lære, at hvis de lugter af sved, så tager vi dig ikke med. Vi taler opdragelse, og det er en gråzone. Men vi fokuserer på vejledning, ”hvis du lugter, kan du ikke omgås andre, så vil du blive udstødt.” Det er lige så meget det, det handler om.”

Magt og omsorg

Et dilemma, der blev diskuteret meget blandet deltagerne i de to fokusgrupper er spørgsmålet om grænsen mellem magt og omsorg – hvornår bliver manglende udøvelse af magt - som eksempelvis at undlade at holde et barn fast, så det dermed ikke får børstet tænder – omsorgssvigt?

Dilemmaet illustreres i nedenstående diskussion mellem et opholdssted, en døgninstitution og to sikrede institutioner:

Medarbejder på sikret døgninstitution: *”Det må jo få nogle andre konsekvenser; så er der ikke lige morgenmad eller fysioterapi. Der kan først komme en magtanvendelse på spil, hvis et barn vil gå ud i sneen uden nok tøj på.”*

Medarbejder på sikret døgninstitution: *”Det ville jeg ikke – for jeg tror, at de ville komme ind igen, når de mærkede, hvor koldt det er.”*

Medarbejder på opholdssted: *”Det tror jeg ikke! Vores børn og unge er ligeglade med sne og bare tæer.”*

Medarbejder på døgninstitution: *”Det er også vores oplevelse. Vi har haft en, som kun ville hoppe på trampolin om vinteren uden overtøj og sko på. Det var det eneste, han ville, men han kan ikke mærke kulden. Det kan være omsorgssvigt at tillade det.”*

Flere deltagere fremhævede, at de til tider føler, at magtanvendelsesbekendtgørelsen forhindrer dem i at udøve den nødvendige omsorg for børnene eller de unge. I sådanne situationer oplever de, at stå i et dilemma: skal jeg lave en magtanvendelse eller svigte barnet/den unge? Det opleves altså ikke som vanskeligt at tolke magtbekendtgørelsens bestemmelser blandt medarbejderne. Det vanskelige består i de praktiske udfordringer forbundet med at forvalte reglerne. Et lignende billede kom til udtryk i surveyen, hvor institutionerne blev spurgt direkte til, hvor vanskeligt det er at anvende reglerne. Resultatet fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 7: I dagligdagen er det let at vurdere, om man har brugt fysisk magt over for et barn/en ung

	Opholdssted for børn og unge n = 31	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Helt enig	77 %	50 %	71 %
Delvist enig	13 %	36 %	14 %
Hverken enig eller uenig	7 %	0 %	0 %
Delvist uenig	3 %	14 %	0 %
Helt uenig	0 %	0 %	14 %

Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

I tabellen ses, at over 80 pct. af alle institutionerne er helt enige eller delvist enige i, at det er let at vurdere, om man har anvendt fysisk magt over for et barn/en ung, og følgelig om indgrebet skal indberettes som magtanvendelse. Samlet set er det 2 pct. af institutionerne, som er helt uenige i udsagnet.

4.1.3 Forskelle mellem typer af anbringelsessteder

Hvad angår fysiske magtanvendelser er der stor forskel på, hvilke situationer og dilemmaer henholdsvis de sikrede institutioner og de øvrige anbringelsessteder oplever i deres daglige arbejde med de anbragte børn og unge. Mens de sikrede institutioner oplever, at fysiske magtanvendelser som fastholdelse og tilbageføring fylder meget i arbejdet med nogle unge, oplever døgninstitutionerne og de socialpædagogiske opholdssteder sjældent, at de må ty til disse former for magtanvendelse i dagligdagen. På disse anbringelsessteder varierer graden og omfanget af de fysiske magtanvendelser imidlertid efter, hvilke børn de har anbragt. Eksempelvis fortalte de ansatte fra to institutioner med udviklingsforstyrrede og handicappede børn, at de ofte oplever, at dilemmaet omkring fysisk magtanvendelse handler om et valg mellem at anvende magt eller ikke at udøve den fornødne omsorg.

En medarbejder fra en døgninstitution fortalte eksempelvis, at en stor del af det, hun betegner som omsorg, bliver betragtet som magtanvendelse ifølge magtanvendelsesbekendtgørelsen. På den måde føler hun, at man risikerer at svigte børnene ved ikke at foretage de magtanvendelser, som de har brug for: *"Vi er nødt til at nære omsorg og have almindelige leveregler. Jeg slukker også lyset, hvis det brænder i et barns værelse. Jeg kalder det sund fornuft, så må folk synes om det, hvad de vil. Men det er igen en afvejning af sund fornuft og almen omsorg for børnene over for "magtanvendelse"*. Dilemmaet for de sikrede institutioner handler sjældent om omsorg over for fysisk magtanvendelse, men eksempelvis om hvorvidt man kan benytte de fysiske magtanvendelser mere eller mindre præventivt, forstået på den måde, at man ved at anvende fysisk magt i en situation kan undgå, at en situation eskaleres. Dette dilemma diskuteres af to sikrede institutioner i følgende citat:

"Det handler om at oparbejde nogle forebyggende procedurer. Det vil sige både på den ene side at sætte grænsen højt, men også at udarbejde nogle teknikker for situationer, hvor man kan se, at det vil ende skidt. Men på den sikrede kan det tit blive "dem imod os" – det er tit bandemedlemmer, og de tænker sådan. Man kommer ind i en gråzone, når man gerne vil lave magtanvendelse forebyggende. I nogle situationer kunne det bedste f.eks. være at låse døren."

"Det må man jo ikke – men det gjorde vi to gange sidste år, fordi det var det mest skånsomme indgreb. Det var så et ikke-tilladt indgreb."

En medarbejder fra en sikret institution fortæller, at langt størstedelen af de magtanvendelser, som de har på hans arbejdsplads, er på den særlige gruppe af unge, der opholder sig ulovligt i landet og hvis identitet er ukendt. Medarbejderen beskriver, hvordan det manglende fællessprog gør relationen til de unge meget vanskeligt, hvilket gør, at personalet føler sig magtesløs trods den store mængde tolkebestand, der anvendes på gruppen.

Flere af disse perspektiver, som drøftedes i fokusgrupperne, er også kommet til udtryk i spørgeskemaundersøgelsen. Nedenstående tabel viser, hvordan institutionerne vægter en række dilemmaer i forbindelse med fysisk magtanvendelse. Besvarelsene er fordelt på institutionsmålgruppe for at vise forskelle i dilemmaer på tværs.

Tabel 8: Hvad kan gøre det vanskeligt at vurdere, om der er behov for at anvende et fysisk indgreb mod et barn/en ung?

	Normalt begavede børn og unge med sociale problemer n = 7	Normalt begavede børn og unge med psykiske forstyrrelser n = 10	Børn og unge med fysisk funktionsnedsættelse n = 2	Børn og unge med kognitiv funktionsnedsættelse n = 5	Kriminelle unge n = 4
Det er ofte vanskeligt at vurdere, hvornår barnet/den unge udgør tilstrækkelig fare for sig selv	43 %	50 %	0 %	20 %	50 %
Det er ofte vanskeligt at vurdere, hvornår barnet/den unge udgør tilstrækkelig fare for andre	43 %	50 %	0 %	20 %	75 %
Det er ofte vanskeligt at vurdere, hvornår fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt	71 %	70 %	100 %	100 %	100 %
Det er ofte vanskeligt at vurdere behovet for omsorg over for barnet i forhold til barnets/den unges ret til selvbestemmelse	71 %	50 %	0 %	40 %	75 %

Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Som tabellen viser, er det generelt svært for institutionerne at vurdere, hvornår barnets/den unges fortsatte ophold i fællesskabet er uforsvarligt, og således kan fjernes med magt. Ligeledes opleves det også som svært at vægte behovet for omsorg over for barnet/den unge i forhold til barnets/den unges ret til selvbestemmelse. Det kan eksempelvis være i en situation som den, der blev drøftet i fokusgruppen, hvor et barn vil være ude i sneen uden sko og vintertøj.

5. PRIVATLIVETS FRED

Børn og unge anbragt uden for hjemmet har, ligesom alle andre, ret til at have et privatliv. Samtidig er det anbringelsesstedernes opgave at sørge for, at de anbragte børn og unge har de nødvendige forudsætninger for at få en hverdag til at fungere, herunder passe skolen, omgås jævnaldrende m.v. Som i almindelige familier kan der opstå konflikt mellem børnenes ret til privatliv og de voksnes ansvar for børnenes generelle trivsel, og der vil derfor være situationer, hvor de voksne oplever et behov for at foretage indgreb i privatlivets fred.

Indgreb i privatlivets fred er i kortlægningen defineret som følgende indgreb: begrænsning af brug af medier, åbning af post, tilbageholdelse af ejendele, sporingstester ved mistanke om misbrug, person- og værelsesundersøgelser, videoovervågning og andre former for personovervågning samt isolation.

Begrænsning af brug af medier er som oftest **begrænsning i brug af mobiltelefoner** og **begrænsninger i adgang til internettet**. Begrænsning i brug af mobiltelefoner kan eksempelvis være, hvis barnet eller den unge skal aflevere sin mobiltelefon om natten af hensyn til barnets nattesøvn. Begrænsninger i adgang til internet kan være, hvis der lukkes for adgangen til internet, eller hvis barnet eller den unges brug af internet overvåges eller på anden vis kontrolleres.

Med **åbning af post** menes situationer, hvor den voksne åbner og læser barnets eller den unges tilsendte post. Det kan være med eller uden barnets samtykke, enten fordi barnet eller den unge ikke selv er i stand til at læse og/eller forholde sig til post (eksempelvis hvis barnet har en kognitiv funktionsnedsættelse), eller som den voksnes forsøg på at overvåge barnet/den unge og kontrollere, at barnet/den unge ikke modtager information, som vurderes uhensigtsmæssig.

Tilbageholdelse af ejendele kan være indgreb som, at den voksne inddrager en af barnets/den unges ejendele, fordi den voksne finder den uhensigtsmæssig for barnet/den unge at besidde. Det kan eksempelvis være et voldeligt computerspil, et stykke tøj o. lign.

Sporingstester ved mistanke om misbrug er her defineret som forskellige former for biologiske tests, som kan finde spor af narkotika eller andre rusmidler i barnets/den unges urin eller blod.

Værelsesundersøgelse beskriver situationer, hvor den voksne undersøger barnets/den unges værelse, eksempelvis hvis den voksne formoder, at der er gemt tyvekoster eller narkotika derinde. Ved **personundersøgelser** menes kropvisitation og undersøgelse af lommer o. lign. i et stykke tøj, som barnet/den unge har på.

Videoovervågning er her defineret som personovervågning ved hjælp af videoudstyr. Videoovervågning ved en indgang, som er opsat med henblik på at forhindre indbrud o. lign. og som aldrig anvendes til at overvåge beboernes færden, er ikke omfattet af kortlægningen. Der er således kun fokus på at kortlægge udbredelsen af personovervågning, herunder også former for personovervågning, som ikke involverer videoudstyr, såsom chips i skoen og GPS.

Isolation betegner her situationer, hvor et barn/en ung isoleres fra andre børn/unge i en kortere eller længere periode. Isolation er altså ikke kun situationer, hvor et barn/en ung låses inde og derved forhindres i at omgås andre børn/unge, men også situationer hvor et barn/en ung afskæres fra fællesskabet, eksempelvis ved en "time out".

5.1 Anbringelsessteder

Ligesom med fysisk magtanvendelse har vi observeret forskellige opfattelser blandt praktikerne i forhold til, hvad de anser som værende indgreb i privatlivets fred. I tabellen herunder har vi samlet eksempler på forskellige opfattelser, som kom til udtryk i fokusgrupperne.

Table 9: Forskellige opfattelser af indgreb i privatlivets fred

“Det er indgreb i privatlivets fred”	“Det er ikke indgreb i privatlivets fred”
Det er indgreb i retten til privatliv at sige, at børnene skal lave lektier, inden de må spille computer (Medarbejder fra opholdssted)	Det er ikke et indgreb i privatlivets fred, når vi går efter en ung, som forlader institutionen, på behørig afstand uden at snakke til dem (Medarbejdere fra både døgninstitutioner og opholdssteder)
Det er indgreb i retten til privatliv at slukke lyset centralt kl. 23 (Medarbejder fra sikret institution)	Det er ikke indgreb i privatlivets fred, når vi overvåger, hvilke sider børnene og de unge besøger på nettet. Nogle børn har krænkende adfærd på nettet og ser eksempelvis børneporno (Medarbejder fra opholdssted)
Det er magtanvendelse at gå ind på et værelse og slukke et fjersyn eller lukke et vindue, som barnet har ladet stå åbent (Medarbejder fra opholdssted)	Det er ikke indgreb i privatlivets fred, at vores stille-tid/sengetid er kl. 23, og vi slukker centralt for lyset (Medarbejder fra opholdssted)
	Det er ikke indgreb i privatlivets fred, at vi slukker for internettet kl. 23 (Medarbejder fra opholdssted)
	Det er ikke et indgreb i privatlivets fred, at man går ind på et værelse og slukker et glattejern, som den unge har ladet stå tændt (Medarbejder fra døgninstitution)

Kilde: Fokusgrupper med deltagelse af medarbejdere fra anbringelsesinstitutioner

Det er vigtigt at holde sig disse forskelle i opfattelser for øje i tolkningen af kortlægningens resultater.

5.1.1 Hvor udbredt er det?

Begrænsning af mobiltelefon og internet

I fokusgrupperne med medarbejderne fra anbringelsesinstitutionerne og i interviews med de kommunale tilsynsførende kom det frem, at det først og fremmest er børnenes/de unges brug af internet og mobiltelefoni, som fylder for institutionerne i forhold til indgreb i retten til privatliv. Nedenstående tabel viser udbredelsen af begrænsninger i børnenes/de unges brug af internet fordelt på tværs af institutionstyper.

Table 10: Hvor ofte opstår en situation, hvor I begrænser et barns/en af de unges adgang til brug af internettet?

	Opholdssted for børn og unge n = 31	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Dagligt	26 %	41 %	57 %
Ugentligt	3 %	0 %	0 %
Månedligt	7 %	5 %	0 %
Halvårligt	7 %	9 %	0 %
Årligt	10 %	0 %	0 %
Sjældnere	10 %	14 %	0 %
Aldrig	32 %	27 %	0 %
Ved ikke	3 %	5 %	14 %
Intet internet	3 %	0 %	29 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Tabellen herover viser en interessant tendens; enten begrænser institutionerne børnenes/de unges internet dagligt, eller også gør de det ikke. Resultatet indikerer, at begrænsning i adgang til

internet sker som en fast daglig praksis eller slet ikke, og altså ikke på ad hoc niveau. Erfaringerne fra de kvalitative interviews og fokusgrupperne viser, at de daglige begrænsninger typisk er i form af, at der lukkes ned for institutionens internet om natten eller i skoletiden af hensyn til børnenes nattesøvn og koncentration. Igen ses forskelle mellem henholdsvis opholdssteder og døgninstitutioner og sikrede institutioner, hvor næsten 90 pct. svarer, at de dagligt begrænser adgangen til internet, eller at der slet ikke er adgang til internet på institutionen.

Tabellen herunder viser udbredelsen af begrænsninger i børnenes/de unges mobiltelefoni.

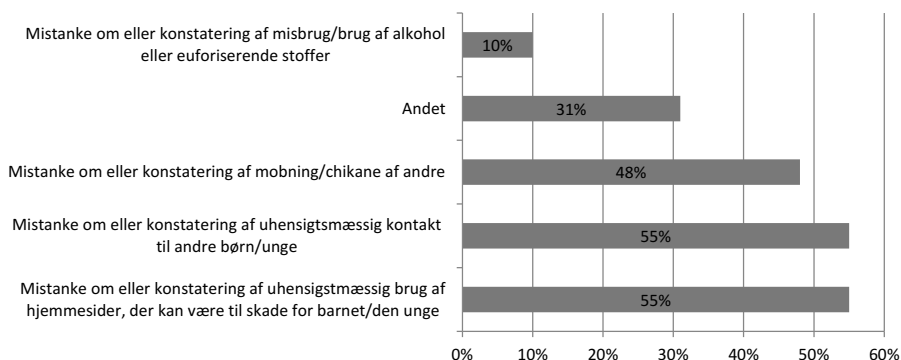
Tabel 11: Hvor ofte opstår en situation, hvor I begrænser et barns/en af de unges adgang til brug af mobiltelefon mod barnets/den unges vilje?

	Opholdssted for børn og unge n = 31	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Dagligt	16 %	14 %	29 %
Ugentligt	0 %	0 %	0 %
Månedligt	7 %	0 %	0 %
Halvårligt	13 %	14 %	0 %
Årligt	0 %	0 %	0 %
Sjældnere	19 %	23 %	0 %
Aldrig	36 %	41 %	0 %
Ved ikke	7 %	0 %	14 %
Ingen mobiltelefoner	3 %	9 %	57 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Som ovenfor ses en tendens til, at begrænsninger i mobiltelefoni enten er en del af en fast daglig praksis (f.eks. regel om mobilfri lektietid) eller sjældent. Tabellen viser derudover, at begrænsning i adgangen til mobiltelefoni sker mindre hyppigt end begrænsning i adgangen til internet. I gennemsnit på tværs af anbringelsesinstitutionerne svarer 17 pct., at de dagligt begrænser børnenes/de unges adgang til mobiltelefoni. Flere institutioner, som har deltaget i fokusgruppe og enkeltinterviews, har bemærket, at det er praksis hos dem, at især de yngre børn afleverer deres mobiltelefoner inden sengetid. Over halvdelen af institutionerne svarer, at de mere sjældent end årligt eller aldrig begrænser børnenes/de unges adgang til mobiltelefoni. Det samme svarede 37 pct. på spørgsmålet om begrænsningen af internet. Erfaringerne fra de kvalitative interviews er også, at institutionerne oplever det som mere vanskeligt at håndtere og begrænse brugen af mobiltelefoni end adgangen til internet, særligt fordi mobiltelefonen er barnet/den unges private ejendom.

Udover daglige husregler om, at internet og mobiltelefoni ikke er tilladt i bestemte tidsrum, angiver institutionerne forskellige andre årsager til, at de vælger at begrænse barnet/den unges adgang til medier, såsom internet og mobiltelefoni. Nedenstående figur viser, hvilke situationer institutionerne angiver som udslagsgivende for begrænsning i adgang til medier.

Figur 3: I hvilke situationer begrænser I et barns/en af de unges brug af internet og mobiltelefon?

n = 29

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

De mest hyppigt angivne årsager til, at institutionerne begrænser et barns/en af de unges brug af mobiltelefoni og internet, er, hvis personalet nærer mistanke om, at barnet/den unge benytter medierne uhensigtsmæssigt i forhold til eget bedste, eksempelvis hvis en ung besøger selv-mordshjemmesider, eller hvis et barn/en ung bruger mediet til at mobbe andre børn/unge. Under kategorien "andet" er der angivet, at adgangen til mobil og internet begrænses om natten samt i skolen og forbindelse med andre sociale aktiviteter.

Åbning af post

Nedenstående tabel viser udbredelsen af åbning af post fordelt på institutioner.

Tablet 12: Hvor ofte åbner i et barns/en af de unges post?

	Opholdssted for børn og unge n = 30	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 6
Dagligt	0 %	9 %	0 %
Ugentligt	0 %	9 %	17 %
Månedligt	7 %	5 %	0 %
Halvårligt	7 %	0 %	0 %
Årligt	3 %	0 %	0 %
Sjældnere	0 %	9 %	0 %
Aldrig	83 %	68 %	83 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Som det fremgår af tabellen svarer de fleste institutioner, at de aldrig åbner børnene/de unges post. 13 institutioner svarer, at de åbner børnenes/de unges post, hvoraf 10 institutioner åbner posten i tilfælde, hvor modtageren ikke kan læse eller ikke kan forholde sig til post, eksempelvis hvis modtageren er mentalt handicappet. Resultaterne fra surveyen stemmer overens med erfaringerne fra de kvalitative interviews og fokusgrupperne, hvor flere af medarbejdere fremhævede, at børnenes/de unges post er privat ejendel.

Springstester (urinprøver)

I nedenstående tabel ses, hvor udbredt aflæggelse af urinprøver er på institutionerne.

Tabel 13: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I beder et barn/en ung om at aflægge urinprøve?

	Opholdssted for børn og unge n = 31	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Dagligt	0 %	0 %	0 %
Ugentligt	3 %	0 %	14 %
Månedligt	22 %	18 %	14 %
Halvårligt	13 %	0 %	29 %
Årligt	0 %	5 %	0 %
Sjældnere	29 %	5 %	14 %
Aldrig	32 %	73 %	29 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Som tabellen viser, beder 30 pct. af alle institutionerne et barn/en ung om af aflægge urinprøve månedligt eller halvårligt. 65 pct. af institutionerne beder aldrig et barn/en ung om at aflægge urinprøve. Igen ses en tendens til, at sikrede institutioner i højre grad end de øvrige institutioner anvender urinprøver. Tabellen herunder viser, i hvilke situationer institutionerne tager urinprøver.

Tabel 14: I hvilke situationer beder I barnet/den unge om at aflægge urinprøve?

	Opholdssted for børn og unge n = 21	Døgninstitution for børn og unge n = 6	Sikret døgninstitution og afdeling n = 5
Rutine-narkotikatest på institutionen	33 %	17 %	0 %
Konkret mistanke om narkotikamisbrug hos et barn/en ung	81 %	100 %	40 %
Et barn/en ung har regelmæssig aflæggelse af urinprøve som et vilkår i sin anbringelse	33 %	83 %	100 %
Andet	10 %	0 %	20 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Den mest udbredte årsag til, at institutionerne beder et barn/en ung om at aflægge urinprøve er ved konkret mistanke om narkotikamisbrug. Det svarer næsten 80 pct. af de adspurgte institutioner, mens ca. halvdelen svarer, at de beder et barn/en ung aflægge urinprøve, når det er et vilkår i barnets/den unges anbringelse. Derudover bruger en tredjedel af opholdsstederne og ca. en femtedel af døgninstitutionerne urinprøver som rutine-narkotikatest på institutionen.

Værelse- og personundersøgelse

Nedenstående tabel viser, hvor udbredt værelsesundersøgelser er på institutionerne.

Tabel 15: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I undersøger et barn/en af de unges værelser?

	Opholdssted for børn og unge n = 30	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Dagligt	0 %	0 %	0 %
Ugentligt	0 %	0 %	14 %
Månedligt	3 %	5 %	57 %
Halvårligt	10 %	5 %	0 %
Årligt	13 %	23 %	29 %
Sjældnere	40 %	50 %	0 %
Aldrig	30 %	18 %	0 %
Ved ikke	3 %	0 %	0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Af tabellen fremgår det, at værelsesundersøgelser er mere udbredt på sikrede institutioner end på de øvrige institutioner. 71 pct. af de sikrede institutioner undersøger et værelse ugentligt eller månedligt, mens de resterende 29 pct. af de sikrede institutioner undersøger en af de unges værelser en gang om året. På døgninstitutioner og opholdssteder angiver ca. 90 pct., at de undersøger et barns eller en af de unges værelse årligt eller sjældnere. Tabellen herunder viser, hvilke årsager institutioner angiver som værende udslagsgivende for beslutningen om at undersøge et værelse.

Tabel 16: I hvilke situationer undersøger I et barn/en af de unges værelser?

	Opholdssted for børn og unge n = 20	Døgninstitution for børn og unge n = 17	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Mistanke om eller konstatering af besiddelse af tyvekoster	60 %	41 %	29 %
Mistanke om eller konstatering af besiddelse af våben	50 %	53 %	100 %
Mistanke om eller konstatering af besiddelse af narkotika	70 %	53 %	100 %
Andet	10 %	41 %	29 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Alle de sikrede institutioner svarer, at de undersøger et værelse ved mistanke om besiddelse af våben og narkotika. Derudover svarer ca. 30 pct. af de sikrede institutioner, at de undersøger et værelse ved mistanke om tyvekoster. Her er billedet lidt anderledes for døgninstitutioner og opholdssteder, hvor mistanke om tyvekoster i højere grad er årsag til værelsesundersøgelser. Henholdsvis 60 og 40 pct. af døgninstitutionerne og opholdsstederne svarer, at de undersøger et værelse ved mistanke om tyvekoster. Ca. halvdelen af døgninstitutionerne og opholdsstederne svarer, at mistanke om besiddelse af våben kan være årsag til værelsesundersøgelse, og henholdsvis 70 og 53 pct. angiver mistanke om besiddelse af narkotika som årsag.

I anvendelsen af personundersøgelser ses et lignende mønster i forhold til udbredelsen på institutionerne. Tabellen herunder viser fordelingen.

Tabel 17: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I personundersøger et barn/en ung?

	Opholdssted for børn og unge n = 31	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Dagligt	0 %	0 %	0 %
Ugentligt	0 %	0 %	0 %
Månedligt	0 %	5 %	43 %
Halvårligt	10 %	0 %	14 %
Årligt	0 %	14 %	14 %
Sjældnere	16 %	18 %	0 %
Aldrig	74 %	64 %	29 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Igen ses en tendens til, at de sikrede institutioner i højere grad end de øvrige institutioner benytter sig af personundersøgelser. 71. pct. af de sikrede institutioner personundersøger en ung månedligt til årligt. 29 pct. gør det aldrig. Blandt opholdssteder og døgninstitutioner er der henholdsvis 74 pct. og 64 pct., som aldrig personundersøger et barn eller en ung. I nedenstående tabel ses fordelingen af institutionernes besvarelser i forhold til, hvilke årsager der kan begrunde en personundersøgelse.

Tabel 18: I hvilke situationer personundersøger I et barn/en ung?

	Opholdssted for børn og unge n = 7	Døgninstitution for børn og unge n = 8	Sikret døgninstitution og afdeling n = 5
Mistanke om eller konstatering af besiddelse af tyvekoster	43 %	38 %	40 %
Mistanke om eller konstatering af besiddelse af våben	71 %	63 %	100 %
Mistanke om eller konstatering af besiddelse af narkotika	86 %	38 %	100 %
Andet	0 %	25 %	0 %
Ved ikke	14 %	13 %	0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Her svarer alle de sikrede institutioner, at mistanke om besiddelse af våben og narkotika er årsager, som begrunder personundersøgelser hos dem. 40 pct. svarer, at de undersøger en person i situationer, hvor de mistænker, at han/hun gemmer tyvekoster i sit tøj eller lommer. Det svarer også ca. 40 pct. af opholdsstederne og døgninstitutionerne. Mistanke om besiddelse af narkotika er ligeledes en hyppig angivet årsag til personundersøgelse blandt opholdssteder. Her svarer næsten 90 pct., at de undersøger en ung eller et barn, hvis de mistænker ham/hende for at gemme narkotika på sig selv. Det samme svarer 40 pct. af døgninstitutionerne. Opholdsstederne og døgninstitutionerne er mere enige, når det kommer til mistanke om våbenbesiddelse som årsag til personundersøgelse. Her svarer 71 pct. af opholdsstederne og 63 pct. af døgninstitutionerne, at de ville personundersøge et barn/en ung i sådan en situation.

Personovervågning

Ingen af de adspurgte institutioner anvender personrettet videoovervågning eller andre former for overvågningsværktøjer, såsom chips i skoene. De sikrede institutioner angiver dog, at de har overvågning ved ind- og udgange.

Isolation

I nedenstående tabel afrapporteres institutionerne besvarelser i forhold til anvendelsen af isolation forstået som afskæring af et barn/en ung fra fællesskabet i en kortere eller længere periode.

Tabel 19: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I afskærer et barn/en ung fra fællesskabet over en kortere eller længere periode?

	Opholdssted for børn og unge n = 31	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Dagligt	0 %	5 %	14 %
Ugentligt	7 %	14 %	14 %
Månedligt	19 %	36 %	29 %
Halvårligt	19 %	9 %	0 %
Årligt	0 %	9 %	14 %
Sjældnere	16 %	9 %	14 %
Aldrig	36 %	18 %	14 %
Ved ikke	3 %	0 %	0 %

Som tabellen viser, er det omkring 20 pct. af døgninstitutionerne og 7 pct. af opholdsstederne, som månedligt eller oftere afskærer et barn/en ung fra fællesskabet. Ca. 40 pct. af både opholdsstederne og døgninstitutionerne afskærer et barn/en ung fra fællesskabet månedligt til halvårligt. Ca. halvdelen af opholdsstederne og en fjerdel af døgninstitutionerne svarer, at de aldrig afskærer et barn eller en ung fra fællesskabet. Billedet er lidt anderledes for de sikrede institutioner, hvor næsten 60 pct. angiver, at de månedligt eller oftere afskærer et barn/en ung fra fællesskabet over en længere eller kortere periode. I tabellen herunder afrapporteres årsagerne til, at et barn/en ung afskæres fra fællesskabet.

Tabel 20: I hvilke situationer afskærer I et barn/en ung fra fællesskabet over en kortere eller længere periode?

	Opholdssted for børn og unge n = 18	Døgninstitution for børn og unge n = 10	Sikret døgninstitution og afdeling n = 3
Mistanke om eller konstatering af kriminalitet	11 %	0 %	0 %
Mistanke om eller konstatering af selvskadende adfærd	17 %	0 %	33 %
Mistanke om eller konstatering af at et barn eller en ung vil forsøge at forlade institutionen uden tilladelse	11 %	0 %	33 %
Ved brud på husregler	22 %	10 %	33 %
For at sikre barnet/den unge mod at gøre skade på sig selv eller andre	44 %	70 %	67 %
Andet, beskriv:	44 %	20 %	0 %
Ved ikke	6 %	10 %	0 %

Det interessante ved denne tabel er forskellen mellem opholdsstedernes og døgninstitutionernes besvarelser. Flere af de adspurgte opholdssteder angiver, at de afskærer et barn fra fællesskabet ved mistanke om selvskadende adfærd, mistanke om kriminalitet og/eller mistanke om rømningsforsøg. Det svarer ingen af døgninstitutionerne. Til gengæld svarer langt størstedelen af de adspurgte døgninstitutioner, at de afskærer et barn/en ung for at forhindre, at barnet gør skade på sig selv eller andre. Det svarer ligeledes ca. 40 pct. af opholdsstederne og 65 pct. af de sikrede

de institutioner. Under kategorien "andet" nævnes især situationer, hvor et barn/en unge får en såkaldt "time out" og bliver bedt om at sidde på en afsides placeret stol og tænke sig lidt om.

5.1.2 Hvilke procedurer, principper og husregler arbejdes der efter?

Af de adspurgte institutioner i surveyen har 65 pct. angivet, at de har husregler for børnenes/de unges brug af internet og mobiltelefoner i hverdagen. Gennemgangen af husregler har vist stor variation institutioner imellem i forhold til, i hvilken udstrækning mobiltelefoni og surfing på internettet tolereres. Nogle af institutionernes husregler om brugen af medier er begrænset til at sikre kvaliteten af de sociale relationer på institutionen, eksempelvis med regler om, at man ikke bruger sin telefon ved middagsbordet o. lign. Andre institutioner har mere restriktive husregler, eksempelvis regler om, med hvilke formål barnet/den unge må bruge internettet og sin mobiltelefon. I nedenstående boks er der samlet en række eksempler på husregler om internet og mobiltelefoni. Alle eksemplerne stammer fra opholdssteder og døgninstitutioner, dvs. der er ikke medtaget husregler fra sikrede institutioner, fordi hovedparten af de sikrede institutioner i surveyen har angivet, at de generelt ikke tolererer mobiltelefoni og surfing på internettet uden for undervisningsøjemed.

Boks 5: Eksempler på husregler vedrørende brug af internet og mobiltelefoni

Man taler ikke i mobil, når andre er til stede. Man har ikke mobil tændt, når man sidder ved spisebord. Man har mobil slukket, når man taler med andre unge ansigt-til-ansigt. Pædagogen kan i visse tilfælde bede om at se sms og/eller opkaldsliste.

(Husregel fra opholdssted)

Den unge må ikke gå på ulovlige sider. Ligeledes er det ikke tilladt at opbevare eller benytte ulovlige piratkopier. Den unge skal forstå, at han/hun har et ordentligt sprogbrug på Facebook o. lign steder, samt at man ikke er racistisk eller mobber. Der kan ved brud være en voksen, der kigger med på sidelinjen, når den unge er på nettet. Personalet kan også inddrage computeren, hvis reglerne ikke overholdes.

(Husregel fra opholdssted)

Mobil skal være pakket væk under spisning. Unge under 16 år må ikke have egen mobil og computer på værelset – dette afleveres ved sengetid.

Unge over 16 år – individuelle aftaler med kontaktpersonerne.

(Husregel fra opholdssted)

Det er forbudt at downloade/besøge pornografiske billeder/sider og ulovligt materiale, herunder musikfiler, terror og vold. Mobiltelefoner er slukket om natten, og internettet lukkes kl. 22.

(Husregel fra opholdssted)

Mobiltelefonen skal som hovedregel ligge i en skuffe på kontoret. Den unge må således ikke have mobiltelefon i hverdagen, men får den udleveret, når den unge skal på hjemmeweekend, eller når den unge går i skole ud af huset.

(Husregel fra opholdssted)

Filmudvalget censurerer, hvilke film og spil, der må ses og spilles på institutionen.

(Husregel fra sikret institution)

Unge brug af internet foregår kun i forbindelse med skole/værkstedet og andre læringsaktiviteter.

(Husregel fra sikret institution)

Kilde: Husregler fra 10 forskellige anbringelsesinstitutioner

Ingen af de gennemgåede regelsæt indeholder regler for personovervågning, værelses- og personundersøgelse og åbning af post. I surveyen svarer også størstedelen af de adspurgte instituti-

oner, at de ikke har mundtlige og/eller nedskrevne retningslinjer for disse typer af indgreb, men at de foretager en individuel vurdering i den konkrete situation. I et af de gennemgående regelsæt er der regler for, hvornår den unge kan forvente at skulle aflægge en urinprøve. Eksemplet stammer fra et privat opholdssted, og lyder: *"Den unge skal på personalets anvisning aflægge urinprøver. Hvis han nægter dette, tæller den som en positiv prøve"*.

4.1.3 De væsentligste dilemmaer

Under de to fokusgruppinterviews blev deltagerne præsenteret for to dilemmaer, der knytter sig til indgriben i privatlivets fred over for anbragte børn og unge. I det følgende præsenteres deltagerens refleksioner og diskussioner i henhold til disse dilemmaer.

Begrænsninger i brug af internet, mobil, computer og iPads

Deltagerne blev i begge fokusgrupper præsenteret for følgende dilemma vedrørende begrænsninger i brug af internet:

Boks 6: Dilemma 4

En ung 15-årig kvinde, der lider af spiseforstyrrelser, begrænses i sin brug af internettet, idet hun benytter sociale medier og internetsider, der opfordrer og inspirerer til anorektisk adfærd (pro-anasider).

Medarbejdere fra to forskellige opholdssteder for børn og unge havde følgende kommentarer til, hvordan de ville tackle en lignende situation:

"Vi ville ikke begrænse hendes internet. Vi ville sætte os ind i, hvorfor hun gjorde det og baggrunden herfor. Vi ville tale om hendes spiseforstyrrelse i en dialog med hende. Hvis hun er så præget, at hun ikke kan håndtere det, så ville vi henvise til hendes behandlingssted. Vi ville ikke tage internettet – det ville bryde alliancen."

"Jeg ville true med at tage internettet fra hende, men i dialog med hende. Omsorg vil jeg kalde det. Hun kunne få tre uger til at ændre adfærd. Grænsen er igen, hvad er bedst for hende på sigt."

Flere af deltagerne i fokusgrupperne påpegede, at et forbud eller en begrænsning af pigens internet i en sådan situation ikke er vejen frem efter deres opfattelse, men at det bestemt ikke er en let eller dilemmafri situation. I forlængelse heraf delte en ansat fra en døgninstitution følgende overvejelser: *"Der vil man som regel tale med tilsynet og forsøge at lave en aftale med dem om at lave nogle begrænsninger for barnets internet- eller mobilbrug. Men vi har erfaringer med, at det ikke er nok til at ændre ved deres adfærd. De sulter sig, til de bliver indlagt. Men man kan forsøge at lave nogle begrænsninger i forhold til internettet."*

Begrænsning som omsorg

En ansat på et socialpædagogisk opholdssted kunne genkende dilemmaet fra sit arbejde med en ung dreng: *"Vi har haft en episode med en dreng, der ikke kunne falde i søvn om aftenen. Han brugte sin computer til at holde sig i gang. Vi tog ikke hans computer, men vi tog dialogen og snakkede om det i stedet. Men vi havde haft det oppe at vende, om det havde været mere omsorgsfuldt at tage den fra ham – det var også et dilemma. Vi valgte ikke at tage den. Det ville være for stort et indgreb i hans verden. Men det var på grænsen til ikke at være omsorg, for han var jo træt og uoplagt om morgenen pga. computeren."*

Et andet socialpædagogisk opholdssted oplevede, at spørgsmålet omkring børnene og de unges adgang til og brug af internet, mobiltelefon, computer og særligt iPads fylder meget i dagligdagen med de unge. De påpegede, at det er blevet mere komplekst og dilemmafyldt:

"Ude hos os var det fint dengang, vi kunne tage elektronik fra dem – når vi kunne sige: "Du skal lige tømme opvasken, før du får din mobiltelefon". Nu gør vi så det, at vi har en på 17 år og en på knap 16 år, som har deres elektronik døgnnet rundt. Og så gør vi det, at en 14-årig afleverer sin elektronik, men han gør det frivilligt. iPads er udbredt – og en udfordring. Vi oplyser om hus-

regler men kan ikke konkret håndhæve dem. Vi vil meget gerne finde ud af, om de unge må forhindres i at have adgang til elektronik døgnet rundt. I kommunen siger de, at vi skal lave en aftale med forældrene om det. Men forældrene kan ikke være behjælpelige der. De synes bare, at deres børn skal have deres mobil hele tiden. Vi har f.eks. en pige, som er på Skype med sin mor hele tiden via sin iPad, mens hun er i skole, og skolen har ikke sat ind over for det."

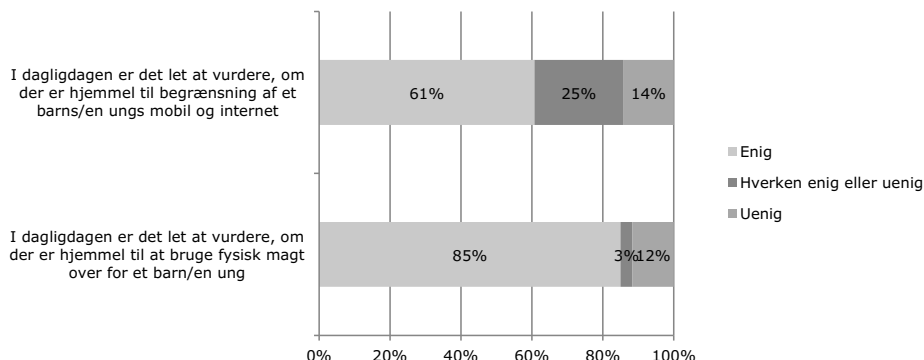
Overvågning af internetaktivitet

I en af de afholdte fokusgrupper diskuterede deltagerne, hvorvidt det er i orden og tilladt at overvåge de unges aktiviteter på internettet. Flere institutioner fortalte, at de i højere eller mindre grad holder øje med, hvilke hjemmesider især de mindre børn er inde på for at forhindre dem i at se hård porno eller krænkende porno som eksempelvis børneporno. Mens nogle fortalte, at de overvåger børnenes aktivitet på institutionens internet, fortalte andre, at de diskuterer dette med de unge og forsøger at lære dem om god adfærd på internettet og at passe på sig selv. Den gode adfærd på nettet handler ikke kun om porno og computerspil med aldersbegrænsning på, men også om at passe på sig selv i forhold til om unge piger, der lægger seksuelt udfordrende billeder ud på internettet.

Mellem deltagerne var der lidt uenig om, hvilke regler der er for overvågning af børnene og de unges internetaktivitet; mens en ansat mente, at det er tilladt, så længe det er på institutionens internet og man ikke læser deres personlige korrespondancer, mente andre, at det ikke er lovligt, og enkelte mente slet ikke, at dette er reguleret. Et andet eksempel på divergerende opfattelser af korrekt adfærd i forhold til de unges internetbrug omhandler Facebook. To ansatte fra et opholdssted fortalte således: *"Nogle af vores medarbejdere er venner med de unge på Facebook – det er frit, om man vil eller ikke vil – og det kan sådan set fungere fint nok. Vi er blevet opfordret til at gå ind i børnenes verden."* De ansatte fra en sikret institution var af den helt modsatte overbevisning og fortalte, at de på deres institution har helt klare regler for, at medarbejderne ikke er venner med de unge på Facebook.

Spørgsmålet omkring brug af internet, mobiltelefoner og iPads fyldte meget i fokusgruppediskussionerne og i de ansattes hverdag med børnene og de unge. Nogle oplever, at det er svært at finde den rette grænse, mens andre føler sig begrænsede af magtanvendelsesbekendtgørelsen. Nogle praktikere oplever det således som vanskeligt at kende den retlige grænse for at begrænse adgangen til mobil og internet. Dilemmaet omkring begrænsning i brug af internet, mobiltelefoner og iPads kunne de sikrede institutioner imidlertid ikke genkende, idet ingen af børnene eller de unge på deres institutioner har egen mobiltelefon, computer eller iPad. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen bakker op om dette. I nedenstående figur sammenlignes praktikernes opfattelse af, hvor let det er at vurdere, om der er hjemmel til henholdsvis fysisk magt og begrænsning af et barns/en af de unges mobil og internet i en konkret situation.

Figur 4: Praktikernes opfattelse af reglernes kompleksitet – sammenligning af regler for fysisk magtanvendelse og regler for begrænsning i adgang til mobil og internet

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013. I forbindelse med databehandlingen er svarkategorierne omkodet. "Helt enig" og "delvist enig" er kodet til "enig", og "delvist uenig" og "helt uenig" er kodet til "uenig". Svarkategorien "hverken enig eller uenig" er bibeholdt.

Som figuren viser, er 85 pct. af de adspurgte respondenter enige i, at det er let for dem at vurdere, hvorvidt fysisk magtanvendelse er berettiget i en specifik situation. Til sammenligning mener 61 pct. af respondenterne, at de har let ved at vurdere, om en begrænsning af mobiltelefoni eller internet er i overensstemmelse med bestemmelserne i en given situation. Praktikere finder altså tilsyneladende bestemmelserne om fysisk magtanvendelse lettere at forvalte end reglerne om børnenes/de unges ret til privatliv. Dette kan skyldes et større fokus på området og dermed også større opmærksomhed praktikere imellem i forhold til, hvordan man anvender reglerne i det daglige. En tilsynsførende konsulent fra en kommune fortalte eksempelvis, at de gør meget ud af at tale fysisk magtanvendelse med medarbejderne, når de er på tilsynsbesøg, og medarbejderne er på årlige kurser for at blive bedre til at forudse og håndtere situationer, som ender med fysisk magtanvendelse. Resultaterne fra surveyen indikerer et behov for samme fokus på anbragtes ret til privatliv, og måske en præcisering af reglerne på området.

Værelsesundersøgelse

Deltagerne blev efterfølgende præsenteret for følgende dilemma, der tager tematikken omkring undersøgelse af de anbragte børn eller unges værelser op:

Boks 7: Dilemma 5

Du har en stærk formodning om, at en ung dreng har hash gemt på sit værelse, hvilket han benægter. Der lugter kraftigt fra værelset, og du har ham også mistænkt for at skaffe det til andre unge på stedet. Du vælger at lede efter hashen på drengens værelse.

En ansat på et socialpædagogisk opholdssted kunne genkende problematikken i forhold til en ung dreng på hendes arbejdsplads, der lider af paranoia: "Vi havde en mistanke om, at der var hash og andre sager på hans værelse og det førte til en ransagning og en indberetning. Vi fandt blandt andet tre knive, der skulle konfiskeres. Det blev indberettet."

En ansat fra en døgninstitution siger i denne forbindelse: "Vi må gerne tjekke værelser og de unge - bare ikke kropsåbninger som det hedder. Det er klart, at man så også skal handle på det, hvis man finder noget. Så skal der evt. oprettes en politisag, så vi skal forholde os til det kriminelle aspekt også, og sørge for, at det behandles." Den ansatte beskrev ransagningen som en trist hændelse og hun fortalte i den sammenhæng, at arbejdet med den paranoide dreng ofte har overskredet hendes personlige grænser.

Involvering af politi

Et opholdssted for unge fortalte, at de har gode erfaringer med at involvere politiet i sager med mistanke eller viden om, at de unge er i besiddelse af hash, andre stoffer eller våben: *"Vi har haft positive oplevelser med politiet. Hos os er hash et "no-go". Vi har gode erfaringer med at ringe til politiet i forhold til at få dem til at gennemse huset. Det giver mulighed for god dialog til de andre unge. Vi viser på denne måde, at vi ikke accepterer det. Vi får en chance for at sige til den unge; "hvis der er noget, du skal af med, så er det nu". Herved undgår vi det overgreb, det er, at skulle ransage samtidig med, at vi opretholder tilliden og troværdigheden til den unge. Vi kører gerne den unge til behandlingsforløb. Urinprøver foretages ude af huset på et misbrugscenter. De unge får fuld opbakning til at stoppe, men hvis den unge ryger hash og ikke vil stoppe, så er det ikke stedet for den unge at være her. Vi har aldrig oplevet det to gange med samme person. Vi vil hellere være troværdige første gang – og det virker."*

To ansatte fra et opholdssted fortalte, at de har et godt samarbejde med en mand, der har en sporingshund, som de kontakter ved mistanke om tilstedeværelse af hash og narkotika på institutionen. I sådanne situationer ringer de først til den kommunale tilsynsenhed og underretter dem om, at der vil komme en mand med en sporhund og undersøge institutionen for hash og narkotika. Efterfølgende laver de en indberetning om hændelsen. Opholdsstedets ansatte gav udtryk for, at de synes, det er en god løsning af situationen, idet de oplever metoden som den mindst muligt indgribende over for de unge.

Person- og værelsesundersøgelser på de sikrede institutioner

Dilemmaet omkring værelsesundersøgelser og viden om gemt hash rammer lige ned i nogle væsentlige dilemmaer for de sikrede institutioner. En ansat fortalte i den sammenhæng: *"Det her dilemma er et eksempel på et område, hvor bekendtgørelsen spiller fallit. Vi har forældre, som tager alkohol og stoffer med til deres børn. Vi vil gerne have lov til at personundersøge unge, som har været ude eller haft besøg. Hvorfor skal vi argumentere særskilt for at lave undersøgelser i situationer ved besøg og udgang? Hvorfor kan vi ikke have en automatik omkring det, ligesom i kriminalforsorgen? Det ligger hos politiet, men det fungerer ikke. Der er nogle grundlæggende problemer med det der. Vi forsøger at få dem til at skifte til en "fritidsdragt" før og efter, de har været på udgang eller får besøg."*

En medarbejder fra en anden sikret institution udtrykte en lignende frustration under et interview: *"Den største problematik for os er i forhold til loven om undersøgelse af rum og personer. Når man ved, at en ung har hash eller en mobiltelefon i underbukserne - og de ved, at du ikke kan gøre noget. Det er frustrerende! Det er ikke altid, at politiet har tid til at komme, og det er i de situationer, hvor man oplever allermost magtesløshed. Det kunne være fantastisk, hvis en eller to medarbejdere på hver institution var særligt uddannet til at udføre den slags undersøgelser."*

Deltagerne fra de sikrede institutioner udtrykte ligeledes frustration over, at reglerne for magtanvendelse ændrer sig, når de unge fylder 18 år: *"Så er der den der med under og over 18 år. Ikke fordi det er aktuelt ret tit. Jeg forstår godt, at man bliver myndig, men jeg synes, at det er et problem, hvis det går op for de unge, at der gælder forskellige regler for unge over og under 18 år. Et problem fordi man jo godt kan være anbragt, indtil man er 23 år."* En lignende betragtning har en ansat på et socialpædagogisk opholdssted: *"Det er også en udfordring ved unge over 18, som ikke er på et udviklingstrin som en på 18. Det er træls, at vi ikke må undersøge hans værelse - f.eks. kan nogle af de andre unge finde på at gemme hash på hans værelse."*

6. HÅNDTERING AF RELATIONER

Under håndtering af relationer hører både relationen mellem medarbejdere og barnet/den unge, barnets/den unges relationer til jævnaldrene på og uden for anbringelsesstedet, og barnets/den unges relationer til pårørende, herunder kontakten med biologiske forældre. Anbringelsesstedernes redskaber til at håndtere barnets/den unges relationer vil typisk være fastsættelse og håndhævelse af husregler, såsom hjemmetider, sengetider, krav om huslige pligter m.v. Et centralt fokus for kortlægningen har netop været at kortlægge udbredelsen og håndteringen af husregler i forhold til barnets/den unges relationer.

6.1 Anbringelsessteder

Gennemgang og analyse af husregler fra 10 forskellige anbringelsesinstitutioner har vist, at de fleste af institutionerne har meget eksplicite husregler for, hvordan de unge skal tilrettelægge deres hverdag, og hvilke pligter de har over for institutionens fællesskab (se eksempler på husregler i bilag 7). I surveyen er institutionerne ligeledes blevet spurgt til, hvilke husregler de har. Nedenstående tabel viser resultaterne fordelt på institutionstype.

Tabel 21: Hvilke af følgende husregler har I på institutionen?

	Opholdssted for børn og unge n = 31	Døgninstitution for børn og unge n = 22	Sikret døgninstitution og afdeling n = 7
Hjemmetider	71 %	59 %	29 %
Regler/begrænsninger for samvær med andre børn/unge	16 %	46 %	57 %
Regler/begrænsninger for samvær med pårørende/familie	32 %	23 %	86 %
Krav om deltagelse i sociale aktiviteter i institutionen	61 %	46 %	43 %
Regler for hygiejne, eksempelvis regler for regelmæssig bad, tandbørstning m.v.	81 %	82 %	57 %
Regler for brug af medier, herunder tv, internet og mobiltelefoni	71 %	73 %	100 %
Krav om deltagelse i huslige pligter	97 %	77 %	71 %
Andre	16 %	14 %	0 %
Ved ikke	0 %	5 %	0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Som det fremgår af tabellen, er tilstedeværelsen af husregler på institutionerne generelt udbredt. Særligt regler om, at børnene/de unge skal tage del i huslige pligter, er udbredte. Her svarer næsten 100 pct. af opholdsstederne, at de har regler for det, mens mellem 70 og 80 pct. af døgninstitutionerne og de sikrede institutionerne svarer, at de stiller den type krav til børnene/de unge. Udover krav om deltagelse i huslige pligter, har mange af institutionerne regler for personlig hygiejne og regler for brug af medier. Over 80 pct. af opholdsstederne og døgninstitutionerne svarer, at de stiller krav til børnenes/de unges personlige hygiejne. Det samme gør 57 pct. af de sikrede institutioner. Regler for brug af medier har alle de sikrede institutioner, mens ca. ¾ af de adspurgte opholdssteder og døgninstitutioner har sådanne regler. Derudover er hjemmetider en udbredt regel på tværs af institutioner. I alt svarer 62 pct. af institutionerne, at de har regler for de unges/børnenes hjemmetider. Ca. 15 pct. af institutionerne angiver, at de har andre husregler

end de listede. I kommentarfeltet hertil er der eksempelvis angivet sengetider, krav om at dyrke motion og forbud mod at omgås erklærede bandemedlemmer/rockere.

I forlængelse af spørgsmålene om tilstedeværelsen af husregler er institutionerne blevet spurgt til, hvordan de håndhæver husreglerne. Nedenstående tabel viser fordelingen af besvarelser.

Tabel 22: Hvilke konsekvenser har brud på husreglerne hos jer?

	Opholdssted for børn og unge n = 27	Døgninstitution for børn og unge n = 19	Sikret døgninstitution og afdeling n = 6
Ingen	30 %	32 %	17 %
Værelsesarrest	7 %	5 %	0 %
Begrænsninger i brugen af medier, såsom mobil, internet, tv m.v.	15 %	42 %	17 %
Begrænsninger i deltagelse i sociale aktiviteter	11 %	21 %	17 %
Ekstra huslige pligter	0 %	0 %	0 %
Isolering fra andre pædagoger/børn/ unge	4 %	5 %	17 %
Andre	56 %	37 %	68 %
Ved ikke	0 %	5 %	0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt anbringelsesinstitutioner, 2013

Som tabellen viser, har ingen af de adspurgte institutioner svaret, at de sanktionerer brud på husregler med ekstra huslige pligter. Den mest hyppige besvarelse på det spørgsmål er i kategorien "andet", hvor 50 pct. af institutionerne har sat kryds. I kommentarfeltet har mange skrevet, at de går pædagogisk til værks og taler med barnet/den unge om, hvorfor han/hun har brugt reglen, og hvordan det kan rettes op. Den næstmest hyppige besvarelse er, at brud på husregler sanktioneres med begrænsninger i brugen af medier, såsom internet, tv, mobiltelefoni m.v.

6.1.1 De væsentligste dilemmaer

I det følgende afsnit vil diskussioner fra fokusgrupperne vedrørende dilemmaer knyttet til håndtering af relationer blive gennemgået. Dilemmaerne og tematikkerne, der relaterer sig til emnet håndtering af relationer, indebærer opdragelse, husregler og relationer til biologiske forældre.

Opdragelse

Under fokusgrupperne blev deltagerne bedt om at fortælle, hvordan de på deres respektive arbejdspladser forholder sig til og arbejder med håndteringen af sociale relationer i forhold til de anbragte børn og unge. En deltager fra et socialpædagogisk opholdssted fortalte, at de oplever, at der er sket en række ændringer i forhold til opdragelse. Førhen fik de unge f.eks. at vide, at de skulle erstatte ting, som de smadrede, men det må man ikke kræve af dem mere. For mange år siden var det også almindeligt, at de havde en slags bødekasse, hvis en ung talte grimt, hvor bøderne blev taget fra de unges lomme penge, hvilket de heller ikke kan gøre længere. Nogle deltagere fortalte, at de oplever det som en udfordring at opdrage børnene og de unge, når de ikke kan bruge almindelige opdragelsesværktøjer, fordi de nu bliver betragtet som magtanvendelse. Flere af deltagerne sagde, at de har regler for elektronik over for deres egne børn; at det er en del af almindelig opdragelse. Der var enighed om, at man gerne vil lære børnene og de unge at have et sundt forhold til anvendelsen af elektronik, idet der foregår rigtig meget kommunikation over nettet, som de på institutionerne og opholdsstederne ikke kan følge med i, eksempelvis planlægning af rømning. Nogle deltagere berettede i den forbindelse om, hvilke pædagogiske opdragelsesværktøjer de bruger over for børnene og de unge i konfliktyldte situationer. Her fremhævede flere vigtigheden af ikke at lade sig provokere og "accelerere" i konflikter og diskussioner med børnene og de unge, hvilket følgende citat er et eksempel på:

Opholdssted: *"Det forsøger vi også at være opmærksomme på – at vi ikke "accelererer" sammen med barnet eller den unge. Så trækker man sig. Så siger jeg som regel: "Vi to kan ikke tale om det her lige nu. Jeg kommer tilbage om 5-10 min.""*

Opholdssted: *"Tid er et af de bedste pædagogiske redskaber."*

Sikret institution: *"Når man har medarbejdere, der har været i "gamet" i mange år, har de som regel en god fornemmelse for, hvordan man griber tingene an – hvornår en situation kræver det."*

Opholdssted: *"Vi bruger ofte kollegaskift for at håndtere vanskelige unge/situationer."*

Medarbejderne fra et socialpædagogisk opholdssted for unge fortalte, at de også forsøger at undgå, at konflikter optræder, og derfor arbejder meget forebyggende: *"De nye regler [den seneste opdatering af magtanvendelsesbekendtgørelsen] volder os dagligt kvaler. Vi laver aftaler med de nye unge eksempelvis om at slukke lyset, men glemmer de unge det, vil vi hellere trække os fra en konflikt. Vi går i dialog med den unge og snakker om episoden på et senere tidspunkt. Vi arbejder meget forebyggende – vi gider ikke "at slå", det er nedværdigende, og vi er for gamle til det. Vi vil hellere gå hvert til sit, så det ikke ender i fysisk kontakt."*

Deltagerne fra en døgninstitution fortalte i forlængelse heraf, at de arbejder meget med konflikt-nedtrapping i forhold til de børn og unge, som de har boende. Medarbejderne bliver undervist i konflikthåndtering og konflikt-nedtrapping, hvilket de oplever som meget effektivt i forhold til at undgå særlig fysiske magtanvendelser over for børnene og de unge.

Husregler

Flere deltagere i fokusgrupperne fortalte, at de på deres arbejdsplads har formuleret husregler for de børn og unge, som de har anbragt. En deltager fra en sikret institution fortalte i den forbindelse, at de i hans institution prøver at gå væk fra de meget firkantede regler og kun har husregler for enkelte ting samt tilpasser reglerne til den enkelte unge. Han nævnte, at husordener kan blive tolket forkert af forskellige medarbejdere, og at de derfor er gået lidt væk fra at have dem. En deltager fra et opholdssted fortalte, at de også har husregler, men at de også er individuelle og tilpasset barnet eller den unge, fordi det er meget forskelligt, hvad børnene og de unge må. En deltager fra en sikret institution fortalte, at husregler kan blive så styrende og komplekse, at det forhindrer stillingtagen i den konkrete situation. Han eksemplificerede dilemmaet i forhold til lovgivningen med spørgsmålet: *"Må vi slukke lyset, når klokken er 23?"* En deltager fra et opholdssted sagde i den forbindelse, at det er svært at have faste regler eksempelvis for at slukke for internettet, fordi der jo er nogle af de unge beboere, som godt kan administrere det, mens de yngre børn måske ikke kan. En deltager fra en sikret institution fortalte, at de hos dem slukker for internettet om natten, det vil sige efter klokken 23, men påpegede, at de unge har deres telefoner, hvor de alligevel kan komme på nettet. Flere deltagere fortalte, at de har en lignende praksis på de pågældende anbringelsessteder. Eksempelvis fortalte en ansat på et socialpædagogisk opholdssted: *"En af husets regler er, at vores stilletid/sengetid er kl. 23. Vi slukker centralt for nettet der. Vi har diskuteret, om man må det. Men husets holdning er klar – der lukkes ned kl. 23. De unge er informeret herom."*

Fra et opholdssted fortalte de, at de har bevæget sig væk fra alle deres gamle regler, fordi de til sidst havde så mange. De havde eksempelvis forsøgt at have regler for, hvor mange timer børnene eller de unge må sidde med deres iPad, men fortalte, at der jo alligevel er nogle dage, hvor et barn eller en ung har brug for bare at sidde og flade ud med iPad'en i længere tid. En deltager fra et socialpædagogisk opholdssted fortalte i den forbindelse: *"Vi har kun computere på fælles-gange. De er ikke på værelserne, så de unge kan lukke sig inde der. Hvis vi samler computerne, er vi stadig sammen, selvom de spiller. Vi har en regel om, at computere skal slukkes kl. 22. De unge slukker faktisk selv og følger levereglerne. Kan de unge ikke nå deres spil inden "lukketid", så kommer de i stedet hen til fællesskabet. Vores leveregler kan godt gradbøjes. Hvis den unge er færdig 5 min. over kl. 22, så er det ok. Det har vi et godt miljø omkring, og de unge respekterer det. Dertil gør "de små", hvad "de større" gør, og hvis nye unge gør noget, der ikke er efter husreglerne, så irttesætter gamle beboere på en god måde."*

Relationer til biologiske forældre

Nogle deltagere fortalte om, hvordan de har svært ved at guide og hjælpe enkelte børn og unge i deres kontakt med deres forældre. Fra et opholdssted fortalte deltagerne, at de er meget interesserede i at finde ud af, hvorvidt de unge må forhindres i at have adgang til elektronik døgnet rundt. Ifølge deres egen kommune skal de lave en aftale med forældrene om sådanne regler, men opholdsstedets oplevelse er, at forældrene ikke kan være behjælpelige på det punkt, fordi forældrene mener, at deres børn skal have deres telefoner hele tiden. En deltager fra en døgninstitution uddybede, at det generelt er svært med de tvangsanbringelser, hvor forældrene synes, at børnene skal have lov til alt. På institutionen oplever de, at det kan være forældrene, der konstant ringer til børnene. På en af de sikrede institution har de eksempelvis en ung med en mor med diagnosen borderline, hvor den unge hele tiden forsøger at hjælpe sin mor over telefonen. Deltageren fra den sikrede institution fortalte, at de på institutionen spørger sig selv om, hvorvidt det er opbyggeligt for den unge, at hun kan være og er i kontakt med sin mor så ofte. I den forbindelse sagde en deltager fra en døgninstitution: *"Der er nogle gråzoner her, for man kan jo godt mene, at et barn har brug for at lære nogle rammer. Her ville det hjælpe at kunne lægge nogle pædagogiske planer, hvor man kan arbejde med f.eks. brugen af elektroniske kommunikationsmidler."*

7. PLEJEFAMILIER

Plejefamilier, herunder almindelige, kommunale og netværksplejefamilier, er ikke omfattet af reglerne i magtanvendelsesbekendtgørelsen. I plejefamilier gælder derfor de samme regler, som i enhver anden almindelig familie. Dvs. hvor magtanvendelse i særlige tilfælde er tilladt på anbringelsesinstitutioner, er magtanvendelse i plejefamilier ikke tilladt, medmindre magtanvendelsen kan begrundes med straffelovens bestemmelser om nødret og nødværge.

7.1 Fysisk magtanvendelse

I det følgende gennemgås resultaterne fra de spørgsmål i Rambølls spørgeskemaundersøgelse blandt plejefamilier, som handler om de forskellige aspekter af fysisk magtanvendelse samt informationer fra interviews med familiekonsulenter og plejefamilier.

7.1.1 Hvor udbredt er det?

De interviewede familieplejekonsulenters vurderinger af udbredelsen af fysisk magtanvendelse i plejefamilierne varierer. En familieplejekonsulent vurderede, at det *”selvfølgelig er der i et eller andet omfang”*, men at man kan tale om grader. Konsulenten fortalte, at plejefamilierne ofte konsulterer hende først, og at hun nogle gange beder dem om at indberette det.

Det er især under en supervision, at plejefamilierne kan fortælle om episoder, *”som går ud over det normale”*. Andre gange har hun oplevet, at plejefamilier ringer og fortæller om noget og spørger, hvad de skal gøre. Hvis plejefamilien *”har en fornemmelse af, at de muligvis har overskredet det, der er tilforladeligt”*, råder konsulenten dem til at indberette det. En anden familieplejekonsulent kommenterede, at *”ingen ved noget om eventuelle fastholdelser i plejefamilierne – hvis plejefamilierne fortæller om det, mister de jo deres job. Det [fysisk magtanvendelse] fortæller de ikke nogen om – det er dilemmaet”*. Endelig udtalte en tredje familieplejekonsulent, at det kan være svært at håndtere et barn, som er udadreagerende, og at *”den enkelte plejefamilie ikke tænker på regler, men håndterer situationen”*.

I nedenstående tabel ses plejefamiliernes besvarelser på, hvor ofte de fastholder deres plejebarn. Besvarelserne er fordelt på, hvilken alder plejebørnene har, idet vi har erfaret, at hyppigheden af anvendelsen af fysisk magt varierer med aldersgruppe.

Tabel 23: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I fastholder barnet/den unge?

	0-6 år n = 41	7-14 år n = 92	15-18 år n = 38	Over 18 år n = 8
Dagligt	7 %	0 %	0 %	0 %
Ugentligt	10 %	5 %	0 %	0 %
Månedligt	7 %	4 %	3 %	0 %
Halvårligt	2 %	9 %	8 %	25 %
Årligt	5 %	7 %	3 %	0 %
Sjældnere	17 %	14 %	16 %	13 %
Aldrig	44 %	59 %	71 %	63 %
Ved ikke	7 %	2 %	0 %	0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Som det fremgår af tabellen ovenfor, angiver flertallet af plejefamilierne på tværs af børnenes aldersgruppe, at de aldrig fastholder barnet/den unge. Ca. en fjerdel af de plejefamilier, som har børn under seks år, fastholder barnet månedligt eller oftere. Det samme gør 9 pct. af familierne, som har børn mellem 7-14 år og 3 pct. af familierne med børn mellem 15-18 år. Dette fund stemmer overens med erfaringerne fra anbringelsesinstitutionerne, hvor flere af medarbejderne i fokusgrupperne fortalte, at fysisk magtanvendelse i højere grad er en del af den almindelige omsorg over for mindre børn, idet mindre børn gør flere uovervejede ting, såsom at løbe ud på vejen.

Den mest udbredte årsag til fastholdelse er voldelig adfærd over for andre i familien fra barnets/den unges side. Som det fremgår af nedenstående tabel, angiver 62 pct. af plejefamilierne

dette som årsag. Bemærk, at kun respondenter, som har svaret dagligt, ugentligt, månedligt, halvårligt, årligt eller sjældnere til spørgsmålet i ovenstående tabel er blevet spurgt til, i hvilke situationer fastholdelsen har fundet sted.

De tre næstmest udbredte årsager er situationer, hvor barnet eller den unge gjorde fysisk skade på sig selv, gjorde skade på husinventar eller lignende eller umuliggjorde en social situation.

Tabel 24: I hvilke situationer fastholder I barnet/den unge?

	Procent
Barnet/den unge ville forlade hjemmet uden tilladelse	4 %
Barnet/den unge optrådte voldeligt over for andre i familien	62 %
Barnet/den unge gjorde fysisk skade på sig selv	40 %
Barnet/den unge gjorde skade på husinventar eller lignende	38 %
Barnet/den unge umuliggjorde en social situation	40 %
Andet	10 %
Ved ikke	4 %

n = 47

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Som det fremgår af ovenstående tabel, har 10 pct. af plejefamilierne i stikprøven angivet "andet" som årsag til fastholdelse. I det åbne felt har de skrevet følgende: *"ikke fastholdelse, men tager barnet i hånden/armen og følger væk fra den opståede situation", "kun hvis hun vil køre væk med fare for sit liv", "til fare for andre ved at kaste med alt", "barnet ville gå ud på vejen selv" og "for at give ro".*

I et interview fortalte en plejemor, at de anvender magt, når deres plejebarn forsøger at gå til angreb på dem – *"så holder vi ham væk og beder ham om at stoppe, og så tramper han op ad trappen og råber en masse ukvemsord."* Det er især en udfordring for familien, at plejebarnet sparket plejefaren i skridtet, når han kan komme til det. I starten oplevede plejemoren, at barnet sagde, at plejemoren skulle slå, så barnet kunne melde hende til politiet. Plejemoren oplever det som et stort dilemma og en kilde til frustration, at barnet overreagerer og råber højt i offentlige rum, som f.eks. ved at skrike: *"Så tag dig dog af mig! Hvorfor tager du dig ikke af mig, din møg-kælling?!"* Plejemoren gav udtryk for, at man skal være ekstra opmærksom, når man tager sig af andres børn, men at det kan være svært at håndtere den udadreagerende adfærd – især når man føler, at andre kigger meget på en og ikke kender konteksten for optrinnet.

Til spørgsmålet i surveyen om, hvor ofte der opstår en situation, hvor plejefamilierne fjerner et barn eller en ung fra et opholdsrum fordeler besvarelsene sig således:

Tabel 25: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I fjerner barnet/den unge fra et opholdsrum?

	0-6 år n = 40	7-14 år n = 90	15-18 år n = 38	Over 18 år n = 8
Dagligt	3 %	0 %	0 %	0 %
Ugentligt	15 %	14 %	3 %	0 %
Månedligt	15 %	8 %	8 %	25 %
Halvårligt	3 %	7 %	5 %	0 %
Årligt	3 %	2 %	0 %	0 %
Sjældnere	15 %	18 %	16 %	38 %
Aldrig	40 %	49 %	66 %	38 %
Ved ikke	8 %	2 %	3 %	0 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Som tabellen viser svarer 33 pct. af plejefamilierne med børn under 6 år, at de månedligt eller oftere fjerner barnet fra et fællesrum. Det samme svarer 22 pct. af plejefamilierne med børn mellem 7-14 år, og 11 pct. af familierne med unge mellem 15-18 år. Over halvdelen af plejefami-

lierne på tværs af børnenes alder svarer, at de aldrig fjerner barnet/den unge fra et fælles opholdsrum.

Som det fremgår af tabellen nedenfor, er situationer, hvor et barn eller en ung umuliggjorde en social situation, den mest udbredte årsag til fjernelse. 61 pct. af respondenterne har krydset af ved denne svarmulighed. Derudover angiver 46 pct. af plejefamilierne voldelig adfærd som årsag, mens 32 pct. angiver skade på husinventar eller lignende og 20 pct. fysisk skade på sig selv som årsager. Respondenter, som har svaret "aldrig" eller "ved ikke" til spørgsmålet om, hvor ofte de har fjernet et barn eller en ung fra et opholdsrum, har ikke besvaret spørgsmålet om årsager til fjernelse.

Tabel 26: I hvilke situationer fjerner I barnet/den unge?

	Procent
Barnet/den unge ville forlade hjemmet uden tilladelse	4 %
Barnet/den unge optrådte voldeligt over for andre i familien	46 %
Barnet/den unge gjorde fysisk skade på sig selv	20 %
Barnet/den unge gjorde skade på husinventar eller lignende	32 %
Barnet/den unge umuliggjorde en social situation	61 %
Andet	14 %
Ved ikke	5 %

n = 54

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Fra det åbne felt under svarmuligheden "andet" har respondenterne bl.a. skrevet følgende: "Jeg fjerner dem ikke, men beder dem selv gå", "når barnet skal sove og ikke går med", "lærner og har meget forstyrrende adfærd", "hysteri", "for at undgå en ydmygende situation for barnet" og "for at give ro til hende". En respondent beskriver mere specifikt, at en fjernelse kan ske, hvis "[barnet] siger høje lyde [og] generer vores biologiske datter, som er handicappet. Han får at vide, at vi ikke vil acceptere det, og at han derfor må gå på værelset, hvor han har mulighed for at afreagere. Går han ikke selv, sætter vi ham derned. Han må komme igen så snart, han er klar til det".

Flere respondenter nævner i spørgeskemaets afsluttende åbne felt, at dagligdagsting så som tandbørstning kan udgøre et dilemma. En respondent skriver f.eks.: "Synes, der mangler noget om magtanvendelse til de mindre børn. Eksempelvis når de bliver holdt for at få børstet tænder – det kender jeg familier, der gør. Giver dem tøj på mod deres vilje, holder dem, når de skriger. Det er jo magtanvendelse for de små, men der ser familierne ofte anderledes på det, i forhold til når det er de store børn, men forskellen er vel ikke så stor, set i barnets perspektiv".

Dilemmaet med tandbørstning blev ligeledes nævnt af en plejemor i et interview. Plejemoren påpegede, at de jo ikke må anvende magt til at få børstet barnets tænder. Hun fortalte, at plejebarnet har accepteret, at hun foretager tandbørstningen, samt at han er begyndt at åbne op for, at hun hjælper ham med at blive tørret efter et bad o. lign., men at det er en træg proces.

Ydermere nævnte en plejefar i et interview, at medicinering kan udgøre et dilemma. Eksempelvis modsætter deres plejebarn sig at få dryppet sine øjne med øjendråber ved øjenbetændelse, hvorfor de kan være nødt til at fastholde ham – ikke at dryppe øjnene ville efter plejefarens opfattelse være et klart omsorgssvigt.

7.1.2 Hvilke procedurer, principper og husregler arbejdes der efter?

De interviewede familieplejekonsulenter fra forskellige kommuner fortalte alle, at plejefamilierne typisk ikke har faste procedurer i forbindelse med fysiske magtanvendelser. Ifølge en familieplejekonsulent skyldes det, at de fleste plejefamilier betragter sig selv som en almindelig familie, omend en familie med et særligt ansvar. En anden familieplejekonsulent nævnte, at hun mener, at de enkelte kommuner burde lave sådanne, fordi det er noget, mange plejefamilier kommer ud for i en eller anden sammenhæng. Ifølge hende er de børn, som kommer i plejefamilie, mere behandlingskrævende nu end førhen, hvilket fører til flere magtanvendelser.

Som det fremgår af boksen nedenfor, er der i nogle kommuner praksis for, at plejefamilierne indberetter fysiske magtanvendelser til familieplejekonsulenterne.

Boks 8: Indberetning af fysisk magtanvendelse i plejefamilier

Erfaringerne fra de gennemførte interviews med kommunale familieplejekonsulenter peger på, at der er forskel på, hvordan de forskellige kommuner forholder sig til og håndterer indgreb i selvbestemmelsesretten i plejefamilierne. Da fysisk magtanvendelse som udgangspunkt ikke er tilladt i plejefamilier, er plejefamilierne heller ikke omfattet af indberetningssystemet. Dog har nogle af de kommuner, som Rambøll har talt med, etableret deres eget indberetningssystem gældende for deres ansatte plejefamilier. Som eksempel kan nævnes en kommune, hvor plejefamilierne i plejekontrakten har forpligtet sig til at indberette alle "ekstraordinære hændelser" i familien til den ansvarlige familieplejekonsulent, som derefter vil vurdere episoden og konsekvenserne for familien.

Kilde: Interviews med familieplejekonsulenter, Rambøll 2013

7.2 Privatlivets fred

I det følgende gennemgås resultaterne fra de spørgsmål i Rambølls spørgeskemaundersøgelse blandt plejefamilier, som knytter sig til indgreb i privatlivets fred, samt informationer fra interviews med familieplejekonsulenter og plejefamilier.

7.2.1 Hvor udbredt er det?

De interviewede familieplejekonsulenter fortalte alle, at de ikke vurderer, at det er udbredt at anvende urinprøvetagning, videoovervågning, aflåsning og/eller chips i skoene i plejefamilier. Dog havde flere af dem haft plejefamilier, hvor der eksempelvis blev foretaget urinprøvetagning i samarbejde med misbrugscenter som vilkår for anbringelsen eller nattevideoovervågning af et barn med epilepsi.

Dette billede understøttes af spørgeskemaundersøgelsen, hvor en enkelt plejefamilie angiver, at de anvender videoovervågning ugentligt, mens en anden angiver, at de gør det månedligt. Den ene af de to plejefamilier har krydset af ved "mistanke om selvskadende adfærd" som årsag, mens den anden har angivet "ønske om at holde øje med barnets/den unges aktiviteter, herunder samvær med andre børn" som årsag.

Under et interview med en plejefar nævnte vedkommende, at de anvender en babyalarm over for deres 5-årige plejebarn, som har mentalt nedsat funktionsevne og tendens til at forsøge at stikke af. Anvendelsen af babyalarm er afstemt med deres tilsyn men har altså givet anledning til en overvejelse om, hvorvidt det er et indgreb i privatlivets fred.

Aflåsning af et barns eller en af de unges værelse udefra anvendes heller ikke af plejefamilierne. I spørgeskemaundersøgelsen har alle bortset fra én plejefamilie svaret, at de "aldrig" aflåser et barns eller en af de unges værelse udefra. Den enkelte anerkendende plejefamilie har angivet, at de gør dette ugentligt.

Det samme billede gør sig gældende ved spørgsmålet om, hvorvidt plejefamilierne aflåser hjemmets udgangsdøre, så et barn eller en ung ikke kan forlade hjemmet. Som det fremgår af tabellen nedenfor angiver to plejefamilier dog, at det hænder dagligt.

Tabel 27: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I aflåser hjemmets udgangsdøre (så barnet/den unge ikke kan forlade hjemmet)?

	Procent
Dagligt	2 %
Ugentligt	0 %
Månedligt	0 %
Halvårligt	0 %
Årligt	0 %
Sjældnere	0 %
Aldrig	98 %
Ved ikke	0 %

n = 129

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Som årsag hertil skriver den ene plejefamilie, at aflåsningen skyldes, at deres anbragte barn er autist med flugtinstinkt.

Af både interviews og spørgeskemaundersøgelsen fremgår det, at begrænsninger i de anbragte børn og unges brug af mobiltelefoni er mere udbredt. En familieplejekonsulent fortalte, at de hører meget om udfordringer med at håndtere mobiltelefoner og internet; at det tages op i netværksgrupperne og i supervisionen. En anden familieplejekonsulent fortalte i interviewet, at mange plejefamilier *"laver nogle regler for, hvornår man må bruge computeren, og nogle gange også regler for, at plejefamilien må se, hvad der bliver lavet på computeren, eller hvad der ligger på den"*. Familieplejekonsulenterne fortalte, at mange familier tager mobiltelefonerne til opbevaring om natten, og at nogle børn måske oplever det som et indgreb, men at det er svært at finde grænsen. En af konsulenterne gav udtryk for, at plejebørn har et særligt forhold til sociale medier; at de *"er glade for opmærksomheden på de sociale medier, fordi de ikke får opmærksomhed andre steder fra"*.

Som det fremgår af nedenstående tabel, angiver 15 pct. af plejefamilierne i spørgeskemaundersøgelsen, at de dagligt begrænser brug af mobiltelefon, mens 3 pct. gør det ugentligt og 6 pct. gør det månedligt.

Tabel 28: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I begrænser barnets/den unges brug af mobiltelefon?

	Procent
Dagligt	15 %
Ugentligt	3 %
Månedligt	6 %
Halvårligt	2 %
Årligt	2 %
Sjældnere	11 %
Aldrig	56 %
Ved ikke	5 %

n = 127

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

At et barn eller en ung brugte telefonen uden for aftalt eller hensigtsmæssig tid, er den mest udbredte grund til begrænsninger i brug af mobiltelefon. Som det fremgår af tabellen nedenfor, angiver næsten 7 ud af 10 plejefamilier dette som årsag. Derudover angiver 29 pct. "uhensigtsmæssig kontakt med andre", 22 pct., at "barnet/den unge brugte telefonen til at besøge hjemmesider/sociale netværk, som var uhensigtsmæssige for barnets trivsel" og 20 pct. mobning eller chikane af andre som årsag. Respondenter, som har svaret, at de aldrig begrænser brug af mobiltelefon eller ikke ved det, har ikke besvaret spørgsmål om årsager til begrænsninger.

Tabel 29: I hvilke situationer begrænser I barnets/den unges brug af mobiltelefon?

	Procent
Barnet/den unge havde uhensigtsmæssig kontakt med andre	29 %
Barnet/den unge brugte sin telefon til at mobbe/chikanere andre	20 %
Barnet/den unge brugte telefonen til at besøge hjemmesider/sociale netværk, som var uhensigtsmæssige for barnets trivsel	22 %
Barnet brugte mobiltelefonen uden for aftalt eller hensigtsmæssig tid (f.eks. under måltider eller om natten)	69 %
Andet, beskriv:	16 %
Ved ikke	0 %

n = 49

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Under andet har plejefamilierne bl.a. skrevet: *"De lader op i køkkenet om natten, da det ellers umuliggør nattesøvn – en frivillig aftale"*, *"kan ikke selv styre telefonen"*, *"forbrug"*, *"ringer til f.eks. 112 eller 114"*, *"havde været voldelig over for andre og ville ikke fortælle sandheden"* og *"vores barn er afhængig af sin mobiltelefon og har inden anbringelse brugt denne hele dagen og natten"*.

Som det fremgår af tabellen nedenfor, begrænser 1 ud af 5 plejefamilier brug af internet eller computer dagligt. 9 pct. gør det ugentligt, 8 pct. gør det månedligt og 4 pct. gør det halvårligt. 41 pct. angiver, at de aldrig begrænser brug af internet eller computer.

Tabel 30: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I begrænser barnets/den unges brug af internet eller computer?

	Procent
Dagligt	20 %
Ugentligt	9 %
Månedligt	8 %
Halvårligt	4 %
Årligt	2 %
Sjældnere	11 %
Aldrig	41 %
Ved ikke	5 %

n = 128

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Den mest udbredte årsag til begrænsninger i brug af internet eller computer er, som det fremgår af tabellen nedenfor, at barnet eller den unge havde brugt for meget tid på internettet eller havde brugt internettet uden for aftalt tid; 75 pct. angiver dette som årsag. Derudover har 22 pct. af de plejefamilier, som har oplevet at begrænse brug af internet eller computer, angivet uhensigtsmæssig kontakt med andre over internettet som årsag.

Tablet 31: I hvilke situationer begrænser I barnets/den unges brug af internet eller computer?

	Procent
Barnet/den unge havde haft uhensigtsmæssig kontakt med andre over internettet	22 %
Barnet/den unge havde brugt internettet til at mobbe/chikanere andre	14 %
Barnet/den unge havde besøgt hjemmesider/socialt netværk m.v., som er uhen-sigtsmæssige for barnets trivsel (eksempelvis pro-ana-sider, selvmordssider m.v.)	22 %
Barnet/den unge havde brugt for meget tid på internettet eller brugt internettet uden for aftalt tid	75 %
Andet, beskriv:	25 %
Ved ikke	0 %

n = 63

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Blandt de 16 familier, som har angivet "andet" som årsag, nævnes bl.a. følgende: "Vi laver aftaler om, hvor lang tid internettet skal bruges i dag, og begrænser derved barnets tid foran computeren", "så barnet kan få ro i hovedet inden sengetid", "vi har dagligt æggeur på brug af computer og iPad", "vi kører efter belønningssystemer. For meget brug foran en skærm giver meget vrede, og han har svært ved at adskille det fra virkeligheden" og "der findes andre ting end internet og computer – det er svært at lære at være social, hvis man ikke har muligheden for det".

Når det gælder åbning af post nævner flere af de interviewede familieplejekonsulenter, at det kan være svært at vurdere, hvor langt op i barn-/ungdommen, at plejefamilierne kan åbne deres plejebørns post eller sidde med på sidelinjen. En konsulent fortalte, at poståbning kan dukke op som noget, plejefamilierne ikke ved, at de ikke må, ved tilsynets besøg. En anden konsulent nævnte, at det i nogle anbringelser er en aftale, at plejefamilien åbner posten, f.eks. i et tilfælde hvor de biologiske forældre sender post med informationer og anlager, som plejebarnet ikke skal læse.

Som det fremgår af tabellen nedenfor, angiver 16 pct. af plejefamilierne, at de enten dagligt, ugentligt eller månedligt åbner et barns eller en af de unges post. 67 pct. angiver, at der aldrig opstår en situation, hvor de åbner et barns eller en af de unges post.

Tablet 32: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I åbner barnets/den unges post?

	Procent
Dagligt	3 %
Ugentligt	2 %
Månedligt	10 %
Halvårligt	5 %
Årligt	1 %
Sjældnere	6 %
Aldrig	67 %
Ved ikke	5 %

n = 128

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Spørgeskemaundersøgelsen understøtter billedet af, at den primære årsag til, at nogle familier åbner barnets eller den unges post, er, at barnet eller den unge ikke kan læse eller forholde sig til post. Som det fremgår af tabellen nedenfor, gælder dette for 92 pct. af de plejefamilier, som har åbnet post.

Tabel 33: I hvilke situationer åbner I barnets/den unges post?

	Procent
Barnet/den unge kan ikke læse/forholde sig til post	92 %
Mistanke om, at barnet/den unge havde uhensigtsmæssig kontakt med andre	3 %
Mistanke om, at barnet/den unge havde begået kriminalitet (f.eks. post fra politi)	0 %
Mistanke om, at barnet modtog genstande, som kan være til skade for barnet selv eller andre (f.eks. stoffer)	0 %
Andet, beskriv:	17 %
Ved ikke	3 %

n = 36

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Spørgeskemaundersøgelsen viser ligeledes, at størstedelen (76 pct.) af plejefamilierne aldrig tilbageholder eller konfiskerer barnets eller den unges ejendel. På den anden side viser tabellen nedenfor, at 6 pct. gør det dagligt, ugentligt eller månedligt.

Tabel 34: Hvor ofte opstår der en situation, hvor I tilbageholder/konfiskerer barnets/den unges ejendele (det kan eksempelvis være et stykke tøj, en DVD, et computerspil e.l.)?

	Procent
Dagligt	1 %
Ugentligt	2 %
Månedligt	2 %
Halvårligt	5 %
Årligt	2 %
Sjældnere	11 %
Aldrig	76 %
Ved ikke	1 %

n = 127

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

52 pct. angiver som årsag, "at ejendelen er uhensigtsmæssig for barnet at have eller bruge". Ligeledes angiver 52 pct., at de i situationer, hvor ejendelen har forhindret barnet i øvrige aktiviteter, har tilbageholdt en ejendel. Knap 4 ud af 10 tilbageholder ejendele ved brud på husregler. Dette fremgår af tabellen nedenfor. Spørgsmålet er ikke stillet til respondenter, som aldrig tilbageholder ejendele eller har angivet "ved ikke" til spørgsmålet i ovenstående tabel.

Tabel 35: I hvilke situationer tilbageholder I barnets/den unges ejendele?

	Procent
Mistanke om kriminalitet	3 %
Mistanke om selvskadende adfærd	10 %
Ved brud på husregler	38 %
Hvis det vurderes, at ejendelen er uhensigtsmæssig for barnet at have eller bruge, eksempelvis et voldeligt computerspil	52 %
Hvis ejendelen forhindrer barnet i øvrige aktiviteter (f.eks. computer, når der skal laves lektier)	52 %
Andre, beskriv:	10 %

n = 29

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Under "andre" situationer angiver plejefamilierne følgende årsager: "Når barnet bider andre", "hvis hun i perioder ødelægger ALTING" og "PC og mobil inddrages dagligt og om natten, da hun ikke vil kunne fungere/lave andet, hvis hun måtte bruge dem".

7.3 Håndtering af relationer

I det følgende gennemgås de informationer fra interviews samt resultaterne fra de spørgsmål i Rambølls spørgeskemaundersøgelse blandt plejefamilier, som omhandler plejefamiliernes håndtering af relationer, herunder især brug og håndtering af husregler.

7.3.1 Hvor udbredt er det?

Ifølge en af de interviewede familieplejekonsulenter "[går] 80 pct. af familiernes hverdag med at hjælpe barnet med at håndtere sine relationer". Ifølge hende kan særligt kontakten til de biologiske forældre volde problemer, da man "ikke kan tvinge et plejebarn til at se sin familie, og man heller ikke kan forbyde det". En anden familieplejekonsulent fortalte, at mange børn ikke kan holde til at være i kontakt med deres biologiske forældre, men at de ofte alligevel ikke kan lade være med at tale med dem, fordi de er følelsesmæssigt skadede. I sådanne tilfælde anvender de f.eks. Facebook til at komme og være i kontakt med forældrene.

At det kan være svært at håndtere relationerne til et plejebarns biologiske familie blev ligeledes fremhævet af en plejemor under et interview. Plejefamilien støtter det månedlige besøg hos den biologiske mor og de tre timers månedlige samvær med den biologiske far ved at hente og bringe ham til moren og deltage i samværet med faren. Derudover tager de barnet med på besøg hos barnets farmor, mormor og faster et par gange om måneden. Kontakten med familien foregår efter aftale med kommunen. Under det månedlige besøg hænder det, at barnet ser film og spiller spil, som barnet ikke må hjemme hos plejefamilien, da det er film og spil, som ikke passer til barnets alder. Plejemoren har løbende dialog med plejebarnet om, hvorfor barnet ikke må det samme hos dem som hos sin mor, men oftest sker der det, at barnet "driller" med det, barnet får lov til hos sin mor, fordi barnet ved, at plejemoren ikke bryder sig om det.

Ifølge familieplejekonsulenterne har langt størstedelen af plejefamilierne husregler i deres hjem. Det viser sig også i spørgeskemaundersøgelsen, hvor størstedelen har krydset af ved forskellige typer af husregler. Som det fremgår af tabellen nedenfor, har flere end 9 ud af 10 af plejefamilierne i stikprøven regler for personlig hygiejne, eksempelvis krav om regelmæssig bad og tandbørstning. Derudover har 70 pct. krav om deltagelse i huslige pligter, 65 pct. har regler om begrænsninger for brug af forskellige medier og 60 pct. har krav om deltagelse i sociale aktiviteter i familien.

Tabel 36: Hvilke husregler har I i jeres familie?

	Procent
Hjemmetider	54 %
Regler for/begrænsning af samvær med andre børn og unge	28 %
Krav om deltagelse i sociale aktiviteter i familien	60 %
Regler for personlig hygiejne, eksempelvis krav om regelmæssig bad og tandbørstning	94 %
Krav om deltagelse i huslige pligter	70 %
Begrænsning i brug af forskellige medier, f.eks. tv, internet, mobil m.v.	65 %
Andre	11 %
Ved ikke	2 %

n = 123

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Blandt de 10 pct., som har beskrevet andre husregler under valgmuligheden "andre", nævnes bl.a.: "Ordentlig opførsel over for hinanden, ordentlig tiltale m.m.", "[det er] ikke et krav, at de deltager i socialt samvær, men de vil meget gerne efter forklaring om, hvor hyggeligt det er. Ikke et krav, at de skal hjælpe til, men jeg siger f. eks: Jeg har brug for hjælp og derfor ingen problemer med at få hjælpen", "deltagelse i en eller anden form for fysisk aktivitet", "sengetid og nattesøvn", "krav lyder så negativt, vil hellere kalde det forventninger om at være en del af familien, hvor vi hjælper hinanden og har omsorg/omtanke for hinanden", "fast sengetid, fast sliktid, man skal snakke pænt", "børnene er så små og hæmmet af deres dianoser, at vi ikke har disse typer regler", "mangler felt for belønningsterapi/adfærdsterapi", "de skal gå til et musik fag" og "morgen og aftensmåltid spises sammen".

Den mest udbredte måde at håndtere brud på de forskellige husregler er at tale med barnet eller den unge om det. Som det fremgår nedenfor, angiver 94 pct. dette som en måde, de håndterer brud på husregler på. Derudover anvender 23 pct. "begrænsning i adgang til tv, internet, mobil m.v.", mens 8 pct. anvender "begrænsning i deltagelse i sociale aktiviteter".

Tabel 37: Hvordan håndterer I brud på husregler?

	Procent
Stuearrest	2 %
Begrænsning i adgang til tv, internt, mobil m.v.	23 %
Begrænsning i deltagelse i sociale aktiviteter, f.eks. biografure med venner	8 %
Ekstra huslige pligter	1 %
Vi taler med barnet/den unge om det	94 %
Andet	8 %
Ved ikke	3 %

n = 120

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt stikprøve af plejefamilier, 2013

Under "andet" har respondenter bl.a. skrevet: *"Jeg spørger, hvad de selv synes, vi skal gøre, og de er så gode til at komme med forslag. Måske synes de selv, konsekvens virker, og de er med til at vælge..."*, *"hvis man ikke taler pænt, koster det penge fra pengeglasset, som vi hjælper dem med at tjene penge til"*, *"vi fjerner sammen med barnet en af vedkommendes mange dvd'er, som barnet nemt kan få tilbage med en god gerning"*, *"hvis man mobber eller taler grimt, koster det. Det er penge fra pengekassen, som vi altid hjælper med at få fyldt på ved hjælp af små tjanser"* og *"dialog"*.

Det billede, som spørgeskemaundersøgelsen tegner, går igen i de kvalitative interviews med plejefamilier. En plejemor fortalte eksempelvis, at de forsøger at håndhæve, at de sidder sammen og spiser, og at de spiser pænt. Derudover har de faste sengetider; hvis plejebarnet er for længe oppe, *"ender dagen skidt"*. Plejemoren fortalte, at de *"har måttet slække på husreglerne, fordi det endnu er for tidligt at begynde at håndhæve dem"*. De forsøger stille og roligt at lære plejebarnet, hvordan dagligdagen skal fungere, og til det bruger de eksempelvis det at fortælle, at det også har været sådan med deres egne børn, og at *"reglerne er der, fordi vi vil passe på dig"*. Dog oplever de, at de er nødt til at regulere nogle ting for at kunne begå sig andre steder, eksempelvis sprogbrug: *"[Barnet] kan f.eks. ikke stå i Føtex og kalde mig grimme ord og slå mig. Der er situationer, hvor det er svært."*

8. REGELGRUNDLAG OG PRAKSIS I NORGE OG SVERIGE

I det følgende gennemgås regelgrundlag og praksis for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten i Norge og Sverige på et overordnet niveau. Vi beskriver de grundlæggende karakteristika ved de to landes anbringelsessystemer, udpeger hvor og hvordan magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten er reguleret i de to landes lovgivning og opridsrer de seneste diskussioner på området i landenes offentlige debat.

Kortlægningen er baseret på en gennemgang af forskellige publikationer, relevante love, bekendtgørelser og forskrifter på området samt interviews med henholdsvis en juridisk og en faglig ekspert fra både Norge og Sverige.

De interviewede eksperter fra Norge er:

- Prof. Dr. Jur. Karl Harald Søvig fra Bergen Universitet
- En fagchef fra Statens Helsetilsyn.

De interviewede eksperter fra Sverige er:

- Professor Tommy Lundström fra Institut för socialt arbete ved Stockholms Universitet
- En jurist fra Socialstyrelsen.

Nedenstående gennemgang af de to landes praksis giver et overblik over de centrale områder, som kortlægningen over praksis i Danmark ligeledes fokuserer på (magtanvendelse, indgreb i privatlivets fred samt håndtering af relationer). Den relevante norske og svenske lovgivning er samlet i et bilag til rapporten.

8.1 Forskelle og ligheder i anbringelsesmønstre og -former

Et vigtigt forhold at holde sig for øje under gennemgangen af regelgrundlag og praksis i de to andre nordiske lande er, at normer og traditioner for anbringelser varierer på tværs af Danmark, Norge og Sverige. Eksempelvis er der forskel på landenes anbringelsesfrekvenser og udbredelsen af institutionsanbringelser i forhold til andre typer af anbringelser: I Norge og Sverige anbragte man i 2006 henholdsvis 8 og 6 børn pr. 1.000 0-17-årige i befolkningen, mens vi i Danmark anbragte 10 børn og unge pr. 1.000 0-17-årige¹ (Bengtsson & Jakobsen, 2009: 48-49). I Danmark var 60 pct. af de danske anbragte unge i 2006 anbragt på en form for institution, mens det samme gjaldt for henholdsvis 31 og 26 pct. af alle anbragte unge i Norge og Sverige (Bengtsson & Jakobsen, 2009: 58-59).

Forskellen i udbredelsen af institutionsanbringelser er især væsentlig, fordi landenes forskrifter og love vedrørende magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten retter sig mod børn og unge, som er anbragt på institutioner.

I alle tre lande er målgrupperne for lovgivningen på anbringelsesområdet forholdsvis åbne, hvorfor det ofte er skøn, som afgør grænserne for lovenes virkefelt. I både den danske, norske og svenske lovgivning er børns og unges ret til et godt liv formuleret som overordnede mål. Samtidig er der, efter landenes ratifikation af FN's konvention om barnets rettigheder, de senere år blevet sat øget fokus på inddragelse af barnet eller den unge i beslutninger, der måtte vedrøre dem (Bengtsson & Jakobsen, 2009: 14).

8.2 Overblik over forskelle og ligheder i lovgivning

Nedenstående tabel giver et overblik over forskellene i de norske, svenske og danske bestemmelser for fysisk magtanvendelse, indgreb i privatlivets fred og håndtering af relationer. Tabellen opsummerer gennemgangen af den norske og den svenske lovgivning, som fremgår i afsnittene herefter, og inkluderer derudover Danmark for at vise, hvordan de tre landes bestemmelser på

¹ Med til det billede hører dog, at de danske anbringelsestal eksempelvis indbefatter børn og unge med handicap, mens det samme ikke er tilfældet for Sverige og Norge (SFI, 2009: 48-49).

nogle punkter varierer. Fokus er på bestemmelserne døgninstitutioner og opholdssteder og således ikke på de sikrede institutioner.

Tablet 38: Oversigt over forskelle og ligheder i den norske, svenske og danske lovgivning

	Norge	Sverige	Danmark
Fysisk fastholdelse	Mindre indgribende fysisk magt kan anvendes, når det er åbenbart nødvendigt (§ 13).	Bevægelsesfriheden kan begrænses af hensyn til plejen for unge på hjem med særlig supervision (§ 15).	Hvis barnet eller den unge udviser adfærd, som gør fortsat ophold i fællesskabet uforsvarligt eller kan skade sig selv eller andre (§ 2).
Tilbageholdelse	Ved rømning skal beboeren forsøges bragt tilbage frivilligt. Hvis placeringsgrundlaget tilsiger det, kan beboeren bringes tilbage mod sin vilje men så skånsomt som muligt (§ 20).	Bevægelsesfriheden kan begrænses af hensyn til plejen for unge på hjem med særlig supervision (§ 15).	Afslåsning om natten samt undtagelsesvist i kortere perioder om dagen kan ske på ikke sikrede afdelinger på døgninstitutioner (§ 4).
Urinprøver	En institution kan ikke afkræve urinprøve, men en beboer kan vælge at samtykke til at afgive urinprøve (§ 19). 'Fylkesnemndas' kan dog kræve, at unge som er anbragt pga. alvorlige adfærdsvanskeligheder skal aflægge urinprøver.	Beboere er forpligtet til at afgive prøver ved mistanke om påvirkning af alkohol, narkotika eller andre rusmidler (§ 17 a).	Nævnes ikke i bekendtgørelsen
Videoovervågning	Nævnes ikke i forskriften.	Nævnes ikke i loven.	Nævnes ikke i bekendtgørelsen.
Mobiltelefoni og internet	Beboere skal frit kunne benytte elektroniske kommunikationsmidler, dog kan det begrænses i enkelttilfælde i kraft af ansvar for forsvarlig omsorg og drift (§ 11).	Beboere har ret til at ringe og modtage telefonopkald men kan nægtes dette, hvis det kan true plejen eller ordenen i hjemmet (§15).	Kontrol med telefonsamtaler kan ske af hensyn til beboerens sundhed og udvikling (§ 18).
Undersøgelse af personligt opholdsrum	Kan finde sted ved begrundet mistanke om besiddelse af tyve-gods, farlige genstande, rusmidler o.a. Beboeren skal være til stede (§ 16).	Nævnes ikke i loven, men narkotika, alkohol, rusmidler o.a. skal bortskaffes, hvis beboeren er i besiddelse heraf (§ 16).	Der kan foretages undersøgelse, hvis der er grund til at antage besiddelse af effekter imod ordensbestemmelser eller sikkerhedshensyn. Mindst to ansatte skal deltage, med mindre der gælder særlige omstændigheder (§ 12, § 16).
Kropsvisitationer	Kan finde sted ved begrundet mistanke. Må kun omfatte kroppens overflader, mundhulen og gennemsgøning af tøj. To ansatte skal være til stede (§ 15).	Beboere kan kropsvisiteres ved ankomst til hjemmet samt ved mistanke under ophold. Hvis muligt skal der være et vidne til stede (§ 17).	Der kan foretages undersøgelse, hvis der er grund til at antage besiddelse af effekter imod ordensbestemmelser eller sikkerhedshensyn. Udelukkende klap uden på tøj og undersøgelse af lommer og sko. Mindst to ansatte skal deltage, med mindre der gælder særlige omstændigheder (§ 12, § 14, § 16).
Åbning af post	Ikke tilladt at føre kontrol med korrespondance – heller ikke elektronisk. Kan dog kontrolleres ved begrundet mistanke om indhold af rusmidler eller farlige genstande (§ 18).	Overvågning af post kan vedtages af hensyn til hjemmets orden eller den unges særskilte forhold (§ 19).	Kontrol med brevveksling kan ske af hensyn til beboerens sundhed og udvikling. Åbning af breve kan kun ske med samtykke fra og overvågelse af beboeren (§ 18).
Husregler	Husordensregler, rutiner o.lign. må ikke indskrænke beboernes rettigheder (§ 3).	Nævnes ikke i loven.	Nævnes ikke i bekendtgørelsen.
Adgang til besøg	Beboere må ikke nægtes besøg. Dog må samvær og besøg begrænses af hensyn til forsvarlig omsorg og drift (§ 10).	Beboere har ret til at modtage besøg. Det sociale nævn kan beslutte begrænsninger i omgangen med værger (§ 14).	Nævnes ikke i bekendtgørelsen.

Kilde: Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (rettighetsforskriften), Lag (1990:52) med særskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) og Bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet

8.3 Norge

I Norge indgår lovbestemmelserne for anbragte børn og unge i Barnevernloven og ikke i et større lovgivningssæt for socialområdet som den danske servicelov eller den svenske Socialtjänstlag (Bengtsson & Jakobsen, 2009: 155).

Ifølge fagchefen fra Statens Helsetilsyn, som er ansvarlig for tilsynet med anbringelsesstederne, er den norske lovgivning ikke knyttet til institutionstyper men derimod til børnene. Det betyder

eksempelvis, at det ene barn på en institution ikke må have en mobiltelefon, mens et andet barn godt må. Forskellige former for indgreb i retten til selvbestemmelse kan på den måde være et vilkår i anbringelsen.

Mens sikrede og aflåste institutioner benyttes i udstrakt grad i Danmark og Sverige, findes der i Norge ikke længere sikrede eller lukkede institutioner. Dog kan 'fylkesnemnda' (amtet) i anbringelsessager, som involverer unge med alvorlige adfærdsvanskeligheder, hindre de unges bevægelsesfrihed og til en vis grad begrænse deres mulighed for at forlade den institution, de er anbragt på (Bengtsson & Jakobsen, 2009, 176). Det sker efter Barnevernlovens § 4-24 og § 4-26, som er beskrevet nedenfor.

Regler for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten

De norske regler om magtanvendelse og indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge findes primært i følgende lov og forskrift:

- Lov nr. 100 af 7. juli 1992: Lov om barneverntjenester (barnevernloven)
- FOR nr. 1103 af 15. november 2011: Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (rettighetsforskriften)

Rettighetsforskriften er den centrale forskrift på området og gælder for børn og unge, som er anbragt på institutioner omfattet af barnevernlovens kapitel 5 samt omsorgscentre for mindreårige asylansøgere omfattet af barnevernlovens kapitel 5A. Kapitel 5-institutioner er offentlige og private institutioner med ansvar for omsorg og behandling af børn. 'Fylkesmannen' har ansvaret for at føre tilsyn med disse institutioner.

Rettighetsforskriften indeholder et særskilt kapitel (kapitel 4), som gælder ved anbringelser efter barnevernlovens § 4-24 og § 4-26. § 4-24 og § 4-26 barnevernloven kaldes 'adfærdsparagrafferne', idet de gør det muligt for myndighederne at anbringe og tilbageholde adfærdsvanskelige børn og unge på 12 år og derover uden deres eget samtykke². "Alvorlige adfærdsvanskeligheder" er i loven defineret som alvorlig eller gentagen kriminalitet, vedvarende brug af rusmidler eller anden måde. Børn og unge anbragt efter § 4-24 tildeles altid egen advokat (SFI, 2009: 167-69, 239)³. Anbringelser af unge med alvorlige adfærdsvanskeligheder *med* samtykke sker efter Barnevernlovens § 4-26, ifølge hvilken et barn med alvorlige adfærdsvanskeligheder kan anbringes i en institution på baggrund af samtykke fra barnet og de forældresansvarshavende (for børn under 15 år). Under en sådan anbringelse kan institutionen sætte som vilkår, at barnet/den unge kan tilbageholdes i op til tre uger efter indflytning.

Ydermere kan den såkaldte Forskrift for kvalitet i pleie- og omsorgstjenestene (Helse- og Omsorgstjenesteloven) også komme i spil, når det gælder børn med psykiske udviklingsproblemer, eksempelvis børn med Downs Syndrom. Der findes ingen norsk lovgivning, som regulerer magtanvendelse i plejefamilierne ("fosterhjem"). Ifølge fagchefen fra Statens Helsetilsyn må plejefamilier ikke bruge tvang. Det må ingen i udgangspunktet, men plejefamilierne er ikke givet "positiv ret" til at anvende tvang i bestemte tilfælde, som institutionerne er. Fagchefen oplever ikke, at det er et problem, at der ikke eksisterer en forskrift for plejefamilierne, og det har aldrig været til offentlig debat, hvorvidt der er behov for et regelsæt, som regulerer magtanvendelse i plejefamilier.

I det følgende gennemgås bestemmelserne for magtanvendelse (fysisk fastholdelse, tilbageholdelse), indgreb i privatlivets fred (urinprøver, videoovervågning, mobiltelefoni og internet, undersøgelse af personligt opholdsrum, kropsvisitationer, åbning af post) og håndtering af relationer (husregler, adgang til besøg), som de fremgår af barnevernloven og rettighetsforskriften. Hvor intet andet er angivet, er paragrafferne citeret eller gengivet i Rambølls egen oversættelse.

² Den præcise ordlyd af de to paragraffer fremgår af bilaget med den norske og svenske lovgivning.

Fysisk magtanvendelse

Ifølge den norske barnevernlov § 5-9 er det ikke tilladt at revse et barn fysisk, at anvende indespærring i enenum eller lignende tvangstiltag eller at føre kontrol med et barns korrespondance, med mindre det er tilladt ved forskrift. Under kapital 3 i rettighetsforskriften fastlås det som det første (i § 12), at brug af tvang og andre indgreb i "den personlige integritet" ikke må benyttes i større grad end nødvendigt, og at andre fremgangsmåder skal være afprøvet først. Det forhold, at fysisk magtanvendelse i udgangspunktet er forbudt, men at forskriften giver institutioner en positiv ret til at bruge indgribende tvang i bestemte tilfælde blev understreget af fagchefen fra Statens Helsetilsyn i interviewet.

Tvangsmedicinering, fysisk afstraffelse, isolation, mekaniske tvangsmidler og anden brug af fysisk tvang eller magt er ikke tilladt hverken i straffebehandlings- eller opdragelsesøjemed, men der kan dog anvendes mindre indgribende fysisk tvang eller magt som f.eks. kortvarig fastholdelse eller bortvisning, "når dette er åbenbart nødvendigt som led i institutionens ansvar for at give forsvarlig omsorg eller af hensyn til tryghed og trivsel for alle på institutionen" (rettighetsforskriften § 13).

I akutte faresituationer kan der efter almindelige nødrets- og nødværgebetragtninger anvendes "nødvendig tvang". Akutte faresituationer defineres som situationer, hvor der er fare for skade på person eller væsentlig skade på ejendom. Det er dog en forudsætning, "at lempeligere midler vurderes som nytteløse eller utilstrækkelige. Tvangsbrugen må i sådanne tilfælde ikke overstige det, som er nødvendigt for at afværge skaden. Tiltaget skal ophøre straks skaden eller faren er afværget" (rettighetsforskriften § 14). Isolation er tilladt, men skal ske under bestemte forhold som bestemt ved § 14 (f.eks. skal rummet være minimum 8 kvm).

I tilfælde af rømning (at en beboer forlader institutionen uden tilladelse eller undlader at komme tilbage efter fravær) skal de norske institutioner varsle børneværnstjenesten og politiet, med mindre sidstnævnte ikke er nødvendigt. Institutionen skal i samarbejde med værge(r) og børneværnstjenesten prøve at bringe beboeren frivilligt tilbage til institutionen. Hvis placeringsgrundlaget tillader det, "kan beboeren om nødvendigt bringes tilbage til institutionen mod sin vilje". Dette skal ske "så skånsomt som muligt og på en måde, som varetager beboerens integritet" (rettighetsforskriften § 20).

Rettighetsforskriftens § 19 fastlår, at en institution ikke kan kræve, at en beboer aflægger urinprøve. En beboer kan vælge at samtykke til at aflægge en urinprøve, og hvis vedkommende er under 15 år, skal de forældreansvarshavende samtykke. Samtykket kan når som helst trækkes tilbage. Det specificeres ydermere i paragraffen, at institutionen skal have regler for aflæggelse af prøver, og at beboeren skal gøres bekendt med disse, før vedkommende giver sit samtykke.

For anbragte efter barnevernlovens § 4-24 eller § 4-26 gælder det, at de kan nægtes at forlade institutionsområdet og at bevæge sig frit inden for institutionens område i den udstrækning, det er nødvendigt "ud fra formålet med placeringen". Vedtaget kan besluttes for op til 14 dage ad gangen men må ikke opretholdes længere end nødvendigt (rettighetsforskriften § 22). Derudover kan det kræves, at anbragte efter § 4-24 aflægger urinprøver som følge af 'fylkesnemndas' vedtag. Beboeren kan vælge at samtykke til at aflægge urinprøver. Institutionen skal have regler for, hvornår prøverne kan kræves aflagt og for procedurer omkring aflæggelsen. Disse skal gøres kendte for beboere ved indflytning på institutionen. Derudover skal prøverne håndteres i overensstemmelse med Helsedirektoratets retningslinjer for sådanne prøver (rettighetsforskriften § 25).

Privatlivets fred

Til indgreb i privatlivets fred hører anvendelse af videoovervågning, begrænsninger i brug af mobiltelefoni og internet, undersøgelse af personligt opholdsrum, kropsvisitation, åbning af post og sporingstest.

I den norske rettighetsforskrifts § 11 fastslås det, at beboere på institutioner frit skal kunne benytte elektroniske kommunikationsmidler, men at institutionen kan begrænse og i enkelttilfælde nægte brug af sådanne kommunikationsmidler "i kraft af sit ansvar for at give forsvarlig omsorg

for den enkelte og sit ansvar for driften, herunder hensynet til tryghed og trivsel for alle på institutionen”.

Dog kan anbragte efter barnevernlovens § 4-24 og § 4-26 nægtes adgang til elektroniske kommunikationsmidler, hvis dette er nødvendigt af hensyn til behandling eller formålet med anbringelsen. Institutionen kan inddrage det elektroniske kommunikationsmiddel. Vedtaget kan besluttes for op til 14 dage af gangen men må ikke opretholdes længere end nødvendigt. Det skal løbende revurderes. Det fastslås, at brug af elektroniske kommunikationsmidler ikke kan nægtes, såfremt det vil være urimeligt over for beboeren i det enkelte tilfælde (rettighetsforskriften § 24).

Ransagning af en beboers rum eller ejendele kan finde sted, såfremt der foreligger ”begrundet mistanke om, at beboeren besidder tyvegods, farlige genstande, rusmidler eller andre skadelige medikamenter samt udstyr til brug af rusmidler og andre skadelige medikamenter”. Med mindre det er uforholdsmæssigt vanskeligt, fordi beboeren har forladt institutionen uden samtykke, ikke ønsker at være til stede eller lignende, skal beboeren være til stede under ransagningen, og ransagningen skal ske så skånsomt som muligt (rettighetsforskriften § 16). Jf. § 17 skal farlige genstande, rusmidler og andre skadelige medikamenter, som bliver fundet ved indflytning eller under ophold i institutionen, beslaglægges og overleveres til politiet.

Samme formulering som den om værelsesransagning er anvendt i bestemmelsen om, hvornår en kropsvisitation må foretages. En kropsvisitation må kun omfatte kroppens overflader, mundhulen og gennemsøgning af klæder, og skal – hvis beboeren eller den ansatte, som skal foretage visitationen, ønsker det – gennemføres med to ansatte til stede. Kropsvisitationen skal foretages af en person af samme køn som beboeren og være så skånsom som muligt (rettighetsforskriften § 15).

Ifølge forskriftens § 18 er det ikke tilladt at føre kontrol med beboernes korrespondance; ”beboerne skal frit kunne sende og modtage post”. Dette gælder også elektronisk post. Dog kan indkommen post kontrolleres, hvis der er ”begrundet mistanke om, at forsendelsen indeholder rusmidler eller farlige genstande”. Ved kontrol af post skal modtageren eller afsenderen være til stede, og hvis der klages over vedtag om kontrol, kan kontrollen ikke foretages, før klagebehandlingen er afsluttet.

Håndtering af relationer

Ifølge den norske rettighetsforskrift må husordensregler, rutiner eller lignende ikke indskrænke beboernes rettigheder, som de fremgår af forskriften, og de må ikke ”anvendes på en måde, som vil være urimeligt over for beboeren i det enkelte tilfælde” (§ 3).

Institutionsbeboere må ikke nægtes besøg af/anden kontakt med advokat, barneværnstjenesten, tilsynsmyndighed, plejepersonale, som er beboerens behandler, præst, anden sjælesørger eller lignende (rettighetsforskriften § 3). Ifølge § 10 skal de frit kunne modtage besøg og ”have det samvær med andre, som hun/han ønsker (...) med mindre noget andet følger af ’fylkesnemndas’ eller børneværnstjenestens vedtag”. Institutioner må fastsætte regler, som begrænser samvær og besøg i kraft af deres ansvar for at give forsvarlig omsorg samt baseret på deres ansvar for driften, ”herunder hensynet til tryghed og trivsel for alle på institutionen”. Det specificeres, at sådanne regler skal tilrettelægges sådan, at der kan ”gennemføres gode samvær og besøg for den enkelte beboer”.

Ifølge fagchefen fra Statens Helsetilsyn giver håndteringen af relationer anledning til frustration, særligt i plejefamilier. Institutionerne har, ifølge fagchefen, nedskrevne regler for hvert enkelt barn, hvor reglerne for barnets kontakt med forældre m.v. reguleres. For nogle børn vil de være givet af en dommer, mens de for andre børn er udstukket af institutionen. Institutionerne skal have skrevet det ned, men de specifikke detaljer afhænger af anbringelsesgrundlaget.

Anbragte efter barnevernlovens § 4-24 eller § 4-26 kan nægtes besøg, hvis det er nødvendigt af hensyn til behandling eller formålet med anbringelsen. Dette kan besluttes for op til 14 dage ad gangen men må ikke opretholdes længere end nødvendigt, og vedtaget skal løbende revurderes. Det fastslås ydermere, at besøg ikke kan nægtes, hvis det er urimeligt over for beboeren i det enkelte tilfælde (rettighetsforskriften § 23).

Debatter og udvikling

Rettighetsforskriften af 15. november 2011 er en revideret version af den tidligere forskrift af 12. december 2002. Forskriften blev revideret, fordi parter på området gav udtryk for udfordringer med at tolke det gældende lovværk, især i forhold til brug af tvang og begrænsninger (Karlsruud, 2011). Ifølge Prof. Karl Harald Søvig var der generelt stor diskussion i forbindelse med de "omfattende ændringer" af forskriften i 2011. Ifølge ham mente institutionerne, at de havde for lidt beføjelser over for de unge. Derudover var der flere tragiske historier, bl.a. om unge, der var rømmet, og senere døde.

Af høringsnotatet i forbindelse med revisionen fra 2010 fremgår det, at 'fylkesmændene' mener, at anbragte børn på institutioner i dag har både større og mere omfattende adfærds- og rusmiddelproblemer end tidligere, hvilket tilsiger større behov for omsorg og beskyttelse end tidligere. I notatet konstateres en stigning i antallet af indberetninger fra 2008 til 2009, og at indberetningerne omhandler ransagning, brug af tvang i akutte faresituationer, urinprøvetagning, beslaglæggelse af farlige genstande eller rusmidler og begrænsninger i bevægelsesfrihed. Især rusmiddelrelateret kontrol udgør en stor del af de registrerede magtanvendelser (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2010: 4-5).

Muligheden for at bruge tvang blev med revisionen således udvidet, fordi det "i nogle situationer er nødvendigt at bruge tvang for at sikre, at barnet får god nok omsorg", og fordi samfundsudviklingen har medført nye udfordringer i forhold til begrænsninger på ungdommens kontakt med netværk, som kan have negativ indflydelse. Revisionen indebar udvidelser i adgangen til 1) rusmiddeltestning, 2) kropsvisitation og ransagning, 3) begrænsninger i retten til telefonkontakt og lignende til at gælde alle elektroniske kommunikationsmidler, 4) at nægte beboerne at tage deres mobiltelefon med sig og 5) bevægelsesbegrænsninger for adfærdsplacerede (Karlsruud, 2011).

I interviewet med fagchefen fra Statens Helsetilsyn fremgik det, at det er det norske tilsyns opfattelse, at den nye forskrift og moderniseringen i øvrigt har forenklet regelsættet og gjort det nemmere for praktikere at anvende og forholde sig til reglerne om magtanvendelse over for anbragte børn og unge.

Udover en specificering af adgangen til tvang og indgreb i privatlivets fred blev der med den nye forskrift indført et eksplicit krav om, at brug af tvang og andre indgreb i den personlige integritet ikke skal benyttes i større grad end nødvendigt – at andre fremgangsmåder skal være forsøgt først, og at barnets bedste skal være et grundlæggende hensyn (Karlsruud, 2011).

8.4 Sverige

Sverige har, ligesom Danmark, en rammelov for hele det sociale område: Socialtjänstlagen (SoL) fra 1982. I modsætning til den danske lovgivning er de svenske regler for anbringelser imidlertid delt op, så henholdsvis frivillige og tvungne anbringelser reguleres af to separate love: Anbringelser *med* samtykke fra forældrene er reguleret af SoL, mens anbringelser *uden* samtykke fra forældrene er reguleret af Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) (Bengtsson & Jakobsen, 2009: 188).

Ifølge SFI's analyse af institutionsanbringelser fra 2009 er den opdelte lovgivning i tråd med Sveriges syn på forholdet mellem barnets og forældrenes interesse: De betragtes som samstemmende, så længe der er tale om en frivillig anbringelse (reguleret efter SoL), men som stridende ved anbringelser uden samtykke (reguleret efter LVU). Tvangsanbringelser udgør en større andel af anbringelser i Sverige, end de gør i Danmark. I Danmark var 6 pct. af de 13-17-årige anbragte i 2006 tvangsanbragte, mens det samme gjaldt for 32 pct. af de 13-17-årige anbragte i Sverige i 2006 (Bengtsson & Jakobsen, 2009: 79-80, 191).

I Sverige sondres der mellem to typer af institutioner. For det første Hjem til pleje og beboelse (HVB), som tager imod personer til pleje eller behandling og drives professionelt. Disse institutioner kan etableres af offentlige eller private plejeforeninger. For det andet særskilte ungdomshjem til de unge, som har "brug for at stå under særlig tæt overvågning". De særskilte ungdomshjem ud-

fører også ungdomsfængselsstraf, som består af lukkede afdelinger og forskellige typer af afdelinger med varierende lukkethed og sikkerhed.

Regler for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten

De svenske bestemmelser om magtanvendelse og indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge under forskellige placeringsformer primært i følgende love:

- Socialtjänslag (2001:453) (SoL)
- Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)
- Lag om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU)

LVU regulerer magtanvendelse og andre indgreb over for anbragte børn og unge på institutioner. Førnævnte særskilte ungdomshjem for unge, som har "brug for at stå under særlig tæt overvågning", kaldes også § 12-hjem efter § 12 i LVU. Ungdomsfængselsstraffe, herunder magtanvendelse og andre indgreb under en ungdomsfængselsstraf, er reguleret af LSU. Alle særskilte ungdomshjem, herunder de institutioner, som udfører ungdomsfængselsstraf, drives af Statens Institutionsstyrelse (SiS) (Barneombudssmannen, 2010a). Siden 2010 har den svenske Socialstyrelse haft ansvaret for at føre tilsyn med både private og kommunale behandlingshjem.

I nærværende rapport fokuseres på bestemmelserne i LVU og dermed på bestemmelserne for anbragte på særskilte ungdomshjem og ikke på de lukkede institutioner.

Ligesom i Norge og Danmark er der i Sverige ingen særskilt lovgivning for plejefamilier, som dermed ikke har de samme beføjelser, som opholdssteder og institutioner har på nogle områder. Ifølge juristen fra den svenske Socialstyrelse betyder det, at plejefamilier må "endnu mindre" end biologiske forældre. I 2012 blev reglerne for tilsyn med plejefamilier ændret til i højere grad at specificere eksempelvis, hvad der skal tales om på et tilsynsbesøg. Med Prof. Tommy Lundströms ord er forventningen til plejefamilier ('familjehem') og almindelige institutioner (HVB), at de "behandler børnene, som almindelige forældre behandler deres børn".

I det følgende gennemgås bestemmelserne for magtanvendelse (fysisk fastholdelse, tilbageholdelse), indgreb i privatlivets fred (urinprøver, videoovervågning, mobiltelefoni og internet, undersøgelse af personligt opholdsrum, kropsvisitationer, åbning af post) og håndtering af relationer (husregler, adgang til besøg), som de fremgår af barnevernloven og rettighetsforskriften. Hvor intet andet er angivet, er paragrafferne citeret eller gengivet i Rambølls egen oversættelse.

Fysisk magtanvendelse

I Sverige kan en ung, som bor i et hjem med særlig supervision, forhindres i at forlade hjemmet og generelt underkastes "den begrænsning af bevægelsesfriheden, som er nødvendig for at plejen kan gennemføres". Ydermere kan den unges bevægelsesfrihed indskrænkes, "når det er nødvendigt af hensyn til andre beboeres eller personalets sikkerhed" (LVU § 15).

Hvis det er nødvendigt af hensyn til den anbragtes, de andre beboeres eller personalets sikkerhed for at "forhindre, at den anbragte afviger" eller "for i øvrigt at gennemføre plejen", kan den anbragte placeres i et låsbart rum eller under anden særlig omhyggelig supervision og om nødvendigt placeres i isolation, dvs. forhindres i at møde andre beboere. Der stilles ikke specifikke krav til de praktiske forhold ved en isolation (rumstørrelse m.v.), men § 15 i LVU specificerer, at isolation højst kan finde sted to måneder i træk, med mindre særlige behandlingsgrunde giver anledning til det. Spørgsmål om pleje i isolation skal undersøges regelmæssigt og altid genprøves inden syv dage efter sidste prøvning.

En anbragt kan holdes afsondret, hvis han/hun optræder voldsomt eller er så rusmiddelpåvirket, at han/hun ikke kan holdes til orden. Afsondretheden må ikke være længere end absolut nødvendig og må ikke vare længere end 24 timer i træk. En læge skal afgøre spørgsmål om sådanne foranstaltninger, og hvis lægen anmoder om det, skal foranstaltningen straks ophøre (LVU § 15 c, LSU § 17).

Privatlivets fred

Bestemmelser om privatlivets fred tæller regler for anvendelse af urinprøver, videoovervågning, begrænsninger i brug af mobiltelefoni og internet, undersøgelse af personligt opholdsrum, kropsvisitation, åbning af post og sporingstest.

Ifølge LVU er beboere på de særskilte ungdomshjem – ”med mindre medicinske eller andre hensyn retfærdiggør andet” – forpligtet til at afgive blod-, urin-, puste-, spyt- eller svedprøve for at kontrollere for påvirkning af narkotika, alkohol eller andre rusmidler, ”hvis der er mistanke om, at beboeren er under indflydelse af et sådant middel” (LVU § 17 a). Det samme fremgår af LSU § 17 a.

Efter LVU § 15 a har beboere på de særskilte ungdomshjem ”ret til at ringe og modtage telefonopkald, tage imod besøg samt opholde sig væk fra hjemmet i så vidt udstrækning, som det er muligt” men kan nægtes dette, hvis det kan true plejen eller ordenen i hjemmet. En sådan beslutning foretages af Statens Institutionsstyrelse. Der skal udfattes en skriftligt beslutning, som skal underskrives af den anbragte, som viser, at han eller hun har modtaget beslutningen. Den unge skal også informeres om sin ret til efter LVU § 42 at klage over beslutningen til forvaltningsretten inden for tre uger efter beslutningen. Ifølge Institutionsstyrelsens retningslinjer kan en beslutning om at indskrænke den unges ret til at foretage og modtage telefonopkald ikke være af generel karakter (Barnombudsmanden, 2010b: 45).

Ifølge juristen fra den svenske Socialstyrelse er der en gråzone i forhold til eksempelvis begrænsninger af mobiltelefoni. En institution eller plejefamilie må godt lave en aftale med et barn om, at mobiltelefonen ikke er på værelset om natten, men så skal det være en frivillig aftale.

LVU understreger eksplicit, at unge institutionsanbragte ikke må være i besiddelse af ”narkotika, alkohol, andre rusmidler, sådanne midler som fremgår af loven (1991:1969) om forbud mod visse dopingmidler eller sådanne varer, som er omfattet af loven (1999:42) om forbud mod visse helsefarlige varer eller sprøjter, kanyler eller andre genstande, der er særligt velegnede til misbrug af eller anden omgang med narkotika” eller andet ”som kan være til skade for velfærd eller orden i hjemmet”. Loven giver ret til at bortskaffe sådanne ejendele (LVU § 16).

Den svenske lov opstiller ikke lige så specifikke krav til kropsvisitationer som den norske. Efter § 17 i LVU må en ung kropsvisiteres eller udvendig kropsbesigtiges ved ankomsten til hjemmet for at kontrollere, at denne ikke bærer noget på sig, som han eller hun ikke må have der. Det samme gælder, hvis der under opholdet i hjemmet opstår mistanke om, at sådan ejendom kan findes hos ham eller hende. Alle de hensyn, som omstændighederne muliggør, skal iagttages. Hvis det er muligt, skal der være et vidne til stede. Ifølge en rapport fra den svenske Barnombudsmand fungerer det i praksis sådan, at den unge bliver bedt om at tage sine klæder af, hvorefter kontrollanten kontrollerer de dele af kroppen, som er synlige. Kontrollanten må ikke røre den unges krop og størst mulige hensyn skal tages. En pige bør ikke kropsvisiteres af en mand, og det samme gælder for drenge i forhold til kvindeligt personale (Barnombudsmanden, 2010b: 21).

I Sverige kan en institutionsanbragt ung underkastes overvågning af sine breve og andre forsendelser, ”hvis det er nødvendigt at hensyn til hjemmets orden eller den unges særskilte forhold”. Dog skal breve mellem den unge og en svensk myndighed eller advokat eller hans/hendes offentlige repræsentant videregives uden forudgående granskning (LVU § 19).

Håndtering af relationer

Ifølge LVU § 14 har ’socialnämnden’ et ansvar for, at den unges behov for omgang med forældre og værger så vidt muligt tilgodeses. Hvis det er nødvendigt af hensyn til formålet med plejen, kan ’socialnämnden’ beslutte, hvordan den unges omgang med værger og forældre, som har samkvemsret reguleret ved dom, beslutning ved en domstol eller gennem aftale, skal udøves. ’Socialnämnden’ kan også beslutte, at den unges færden ikke skal videregives til forældre eller værger. En sådan afgørelse skal revurderes mindst hver tredje måned.

Husregler nævnes ikke i den svenske LVU som i den norske rettighetsforskrift.

Debatter og udvikling

Siden 2009 har der i Sverige været en debat om misforhold på ungdomsinstitutioner og om, at unge ikke får tilgodeset deres rettigheder. I slutningen af 2009 rejste generaldirektør for Statens Institutionsstyrelse (SiS) i Sverige selvkritik af brugen af isolation på de særlige ungdomshjem og krævede ændringer i blandt andet loven om pleje af unge (LVU § 15 c) og loven om lukkede anbringelser (LSU § 17). Det skete på baggrund af en granskning af samtlige beslutninger om isolation i 2008 og første halvår af 2009. Som det er nu, har § 12-institutionerne ret til at tilbageholde de unge mod deres vilje, at læse deres post, at udføre kropsvisitationer, at tage urinprøver og at isolere. Formanden foreslog, at den længst lovlige varighed af en isolation sættes ned fra 24 til 6 timer, om end det ifølge hende kan være nødvendigt at isolere unge, som er stærkt påvirkede af stoffer, i længere tid end 6 timer (Göransson, 2009).

Den svenske Børneombudsmand mener – med henvisning til FN's børnekonvention, FN's konvention om de medborgerlige og politiske rettigheder og FN's torturkonvention – at isolation af børn og unge helt skal forbydes i LVU og LSU. Det fremgår bl.a. af en rapport fra Børneombudsmanden fra 2013. I betænkningen SOU 2012:34 for unge lovovertrædere foreslås nye sanktioner, eksempelvis ungdomsovervågning som ikke indebærer en fuldkommen frihedsberøvelse af den unge (Barnombudsmannen, 2013: 101).

I 2012 blev der nedsat en komité, som skal foretage en revision af LVU, herunder lovens magt-anvendelsesbeføjelser. Baggrunden for revisionen er blandt andet, ifølge juristen fra den svenske Socialstyrelse, at styrelsen har gjort opmærksom på brister på området; de unge føler sig retsløse og ikke respekterede, der er store kvalitetsforskelle mellem institutioner, rutiner og regler er ikke i alle tilfælde forenelige med unges ret til integritet, og indskrænkninger i unges frihed på institutioner sker ikke altid på et juridisk sikkert grundlag. Hun fortalte, at der har været en række historier fremme i medierne med voksne, som fortæller om forsømmelser af dem under deres opvækst på institutioner og i plejefamilier. Disse historier har, udover nedsættelse af komitéen, medført, at der er blevet oprettet et nyt statsligt organ, som udbetaler erstatninger til folk, der har lidt under deres anbringelser. Dette blev ligeledes nævnt af Tommy Lundström, som fortalte, at opfordringen til at anmelde overgreb og lignende har ført til flere tusinde anmeldelser.

Børneombudsmanden har anført, at den nuværende lovgivning vedrørende anbragte børn og unge er undertrykkende og orienteret mod begrænsninger og tvangsmidler, som styrer deres hverdag. Fokus for komitéen er på den baggrund at styrke børn og unges retssikkerhed og ret til at blive hørt og inddraget i aspekter, som vedrører deres eget liv (Socialdepartementet, 2012: 6-8). Komitéens arbejde skal afleveres i 2014.

8.5 Kilder

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (august 2010): *Høringsnotat: Revidering av forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon.*

Barnombudsmannen (2009): *Avskaffa möjligheten att isolera barn.*

<http://barnombudsmannen.blogspot.dk/2009/12/avskaffa-mojligheten-att-isolera-barn.html>

Barnombudsmannen (2010a): *Fakta om placeringsformer.*

<http://www.barnombudsmannen.se/vart-arbete/arsrapporteringar/barn-i-den-sociala-barnavarden-2010/lagar-och-fakta/fakta-om-placeringsformer/>

Barnombudsmannen (2010b): *Röster från särskilda ungdomshem.*

http://www.barnombudsmannen.se/Global/Publikationer/arsrapport%202010%20IMsorry_webb%20hela.pdf

Barnombudsmannen (2013): *Från Insidan: Barn och ungdomar om tillvaron i arrest och häkte.*

http://www.barnombudsmannen.se/Global/BO2013_WEBNYAPRIL.pdf

Bengtsson, Tea T. & Turf B. Jakobsen (2009): *Institutionsanbringelse af unge i Norden. En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser.* Kbh: SFI.

<http://www.sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=2192&PID=9267>

Göransson, Ewa Persson (2009): "Allvarliga fel har begåtts i den slutna ungdomsvården". *Dagens Nyheter*.

<http://www.dn.se/debatt/allvarliga-fel-har-begatts-i-den-slutna-ungdomsvarden/>

Karlsrud, Marie C. (2011): *Revision af "Forskrift om rettigheder og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement.

<http://www.barnevernet.no/Dokumenter/Lover-og-regler/Forskrifter/-Forskrift-om-rettigheter-og-bruk-av-tvang-under-opphold-i-barneverninstitusjonbarneverninstitusjon-/>

Socialdepartementet (2012): *Kommittédirektiv: Översyn av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, m.m.*

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/19/68/56/ea5c1f9f.pdf>

BILAG 1 BESKRIVELSE AF DATAGRUNDLAG

Kortlægningen af praksis for indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge er baseret på følgende datakilder:

Interviews

Rambøll har foretaget en række kvalitative interviews med informanter på henholdsvis myndigheds- og leverandørniveau. På myndighedsniveau har vi talt med fire kommunale tilsynsførende og seks familieplejekonsulenter fra fem forskellige kommuner. Derudover har vi talt med faglige eksperter på området, herunder repræsentanter fra Socialstyrelsen og fra de nye sociale tilsyn. På leverandørniveau har vi gennemført interviews med ledere og medarbejdere fra forskellige typer af anbringelsesinstitutioner og med plejefamilier.

Fokusgruppe

Rambøll har gennemført to fokusgrupper med deltagelse af i alt 14 repræsentanter fra tre døgninstitutioner, fem socialpædagogiske opholdssteder og to sikrede institutioner. Diskussionerne i fokusgrupperne har belyst konkrete, etiske og praktiske dilemmaer omkring indgreb i selvbestemmelsesretten, som personalet på anbringelsesstederne håndterer i deres hverdag.

Spørgeskemaundersøgelser

Rambøll har gennemført to spørgeskemaundersøgelser, en blandt landets anbringelsesinstitutioner og en blandt landets plejefamilier. Spørgeskemaets udformning er den samme til de forskellige typer af anbringelsessteder, mens plejefamilierne har modtaget et særskilt skema udformet med udgangspunkt i deres specielle situation. Fokus for spørgeskemaerne har været at afdække omfanget af magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten samt typer af procedurer og husregler på de enkelte anbringelsessteder og i plejefamilierne.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt anbringelsesinstitutioner er udsendt til 120 tilfældigt udtrukket anbringelsesinstitutioner for børn og unge på baggrund af informationer fra Socialstyrelsens tilbudsportal. I alt har 62 anbringelsesinstitutioner besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på ca. 50 pct. Nedenstående tabeller viser fordelingen af institutioner i stikprøven i forhold til institutionstype og målgruppe.

Tabel 39: Hvilken type institution er I?

	Procent
Opholdssted for børn og unge	50 %
Døgninstitution for børn og unge	36 %
Sikret døgninstitution og afdeling	11 %
Andet, angiv:	3 %
Ved ikke	0 %
I alt	100 %

Tabel 40: Hvad er institutionens målgruppe? - Sæt gerne flere krydser

	Procent
Normalt begavede børn og unge med sociale problemer	74 %
Normalt begavede børn og unge med psykiatiske diagnoser eller psykiske forstyrrelser (f.eks. ADHD, OCD, angst, depression)	75 %
Børn og unge med fysisk funktionsnedsættelse	13 %
Børn og unge med kognitiv funktionsnedsættelse (f.eks. udviklingshæmning, autisme, hjerneskade)	41 %
Kriminelle unge	33 %
Ingen specifik målgruppe	0 %
Andet, angiv:	7 %
I alt	100 %

Ud af de 62 institutioner er 31 opholdssteder, 24 døgninstitutioner, 7 sikrede institutioner. Ud af de 24 døgninstitutioner arbejder 8 institutioner specifikt med børn og unge med nedsat fysisk funktionsnedsættelse. De resterende institutioner arbejder med normalt begavede unge med sociale problemer (45 institutioner), normalt begavede børn og unge med psykiske forstyrrelser (46 institutioner), børn og unge med kognitiv funktionsnedsættelse (25 institutioner) og/eller kriminelle unge (20 institutioner).

Stikprøven indeholder institutioner, som er målrettet børn og unge på forskellige alderstrin, dog med en overvægt af børn over 7 år. I nedenstående tabel ses andelen af institutioner fordelt på målgruppens alder.

Tabel 41: Hvor gamle er børnene/de unge, som bor på jeres institution? - Sæt gerne flere krydser

	Procent
0-6 år	17 %
7-14 år	59 %
15-17 år	83 %
18 år og ældre	59 %
Andet:	7 %
I alt	100 %

Spørgeskemaundersøgelsen blandt plejefamilier er udsendt til 325 medlemmer af Plejefamiliernes Landsforening (PLF) inkluderende både almene og kommunale plejefamilier. I alt har Rambøll modtaget 138 besvarelser, hvilket giver en svarprocent på ca. 42 pct. Besvarelserne fordeler sig således:

Almene plejefamilier: 111 besvarelser
Kommunale plejefamilier: 27 kommunale.

I de to nedenstående tabeller ses plejefamiliernes angivelser af, hvilken alder samt hvilken målgruppe af børn/unge de har anbragt i deres familie:

Tabel 42: Hvor gamle er jeres plejebørn?

	Procent
0 til 6 år	32 %
7 til 14 år	69 %
15 til 18 år	29 %
Over 18 år	7 %

Størstedelen af plejefamilierne har anbragte børn og unge i alderen syv til 14 år (69 pct.), mens henholdsvis 32 pct. og 29 pct. har børn i aldersgruppen nul til seks år eller 15 til 18 år. Syv pct. af plejefamilierne angiver, at de har anbragte børn over 18 år.

Tabel 43: Hvilken målgruppe tilhører jeres plejebørn/unge?

	Procent
Normalt begavede, sociale problemer	54 %
Kognitive funktionsnedsættelser	39 %
Normalt begavede, psykiatriske diagnoser/psykiske forstyrrelser	30 %
Fysisk funktionsnedsættelse	5 %
Kriminelle	5 %
Ingen specifik målgruppe	11 %
Andet	11 %

Mere end halvdelen af plejefamilierne angiver, at de har anbragte børn og unge med normalbegavelse og sociale problemer (54 pct.), 39 pct. angiver, at have børn eller unge med kognitive funktionsnedsættelser, 30 pct., at de har normalt begavede børn og unge med psykiatriske diagnoser eller psykiske forstyrrelser og fem pct., at de har kriminelle unge anbragt. Derudover angiver

ver 11 pct. af plejefamilierne, at de henholdsvis ingen specifik målgruppe har, eller at børnene/de unge tilhører en anden målgruppe.

Gennemgang og analyse af husregler

Rambøll har systematisk gennemgået og analyseret nedskrevne husregler fra ti forskellige anbringelsesinstitutioner. Husreglerne er indsamlet blandt respondenterne i spørgeskemaundersøgelsen blandt anbringelsesinstitutioner og blandt deltagerne til de to fokusgrupper.

BILAG 2

SPØRGESKEMA TIL DØGNINSTITUTIONER OG OPHOLDSSTEDER

Rambøll Management Consulting udfører på vegne af Social-, Børne- og Integrationsministeriet en undersøgelse af magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge. Udover magtanvendelse, såsom fastholdelse eller fjernelse af et barn/en ung, vil det være begrænsninger af barnets/den unges ret til privatliv, herunder åbning af post, begrænsninger i barnets/den unges adgang til medier og mobiltelefoni samt håndtering af barnets/den unges relationer.

Undersøgelsen skal bruges af Magtanvendelsesudvalget på børne- og ungeområdet, der bl.a. skal se på, om reglerne om magtanvendelse skal ændres eller præciseres. Spørgsmålene handler om din institutions brug af indgreb i selvbestemmelsesretten samt de tanker og overvejelser, der ligger bag.

Spørgeskemaet skal kun besvares af én leder/medarbejder pr. institution. Det tager ca. 15-20 minutter at besvare spørgeskemaet. Du bedes besvare skemaet inden mandag den 14. oktober.

Besvarelser vil blive behandlet med anonymitet.

Har du indholdsmæssige spørgsmål til undersøgelsen, er du velkommen til at kontakte Iben Warring Madsen per e-mail iwm@ramboll.com eller på telefon 51 61 45 78.

Hvis du ønsker at udskrive skemaet, inden du påbegynder din besvarelse, kan du klikke på printerikonet nedenfor.

Tak fordi du vil deltage i undersøgelsen!

Med venlig hilsen
Rambøll Management Consulting

Først vil vi bede dig om nogle oplysninger vedr. din institution.

1. Hvilken type institution er I?

- (1) Opholdssted for børn og unge
- (2) Døgninstitution for børn og unge
- (3) Sikret døgninstitution og afdeling
- (4) Andet, angiv: _____
- (5) Ved ikke

2. Hvad er din stilling?

- (1) Leder

- (2) Medarbejder
- (3) Andet, angiv: _____

3. Hvor gamle er børnene, som bor på jeres institution?

Sæt gerne flere krydser

- (1) 0-6 år
- (2) 7-14 år
- (3) 15-17 år
- (4) 18 år og ældre
- (5) Andet: _____

4. Hvad er institutionens målgruppe?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Normalt begavede børn og unge med sociale problemer
- (2) Normalt begavede børn og unge med psykiatriske diagnoser eller psykiske forstyrrelser
(f.eks. ADHD, OCD,
angst, depression)
- (3) Børn og unge med fysisk funktionsnedsættelse
- (4) Børn og unge med kognitiv funktionsnedsættelse (f.eks. udviklingshæmning, autisme,
hjerneskode)
- (5) Kriminelle unge
- (6) Ingen
specifik målgruppe
- (7) Andet, angiv: _____

5. Hvor mange indberetninger om tilladt magtanvendelse havde I ca. i 2012?

- (1) 0-19

- (2) 20-39
- (3) 40-59
- (4) Over 60
- (5) Ved ikke

6. Hvor mange indberetninger om ikke tilladt magtanvendelse havde I ca. i 2012?

- (1) 0-5
- (2) 6-10
- (3) 11-20
- (4) Over 20
- (5) Ved ikke

7. Hvad drejer en ikke tilladt magtanvendelse sig typisk om?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Nedværdigende tale
- (2) Fysisk magtanvendelse
- (3) Aflåsning af værelse
- (4) Undersøgelse af person
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

I de følgende spørgsmål vil vi bede dig om at forholde dig til, hvordan I på jeres institution bruger forskellige former for fysisk magtanvendelse. Fysisk magtanvendelse er eksempelvis fastholdelse og fjernelse/tilbageførelse af den unge/barnet fra et fælles opholdsrum.

8. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I fastholder eller tilbageholder et barn/en ung?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt

- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

9. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I fjerner/tilbagefører et barn/en ung fra et fælles opholdsrum?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

9a. Hvilken begrundelse bruger I oftest for fysisk magtanvendelse som eksempelvis fastholdelse og fjernelse/tilbageførelse?

- (1) Barnet eller den unge udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er ufor-svarligt
- (2) Barnet eller
den unge gør skade på sig selv eller andre
- (3) Andet, beskriv: _____
- (4) Ved ikke

10. Har I på jeres institution egne retningslinjer for, hvornår I tilbagehol-der/fastholder/fjerner et barn/en ung?

- (1) Ja, vi har mundtlige retningslinjer
- (2) Ja, vi har skriftlige retningslinjer
- (3) Ja, vi har både mundtlige og skriftlige retningslinjer
- (4) Nej, vi foretager en konkret vurdering i den givne situation
- (5) Andet, beskriv:
- (6) Ved ikke

11. I det følgende vil vi bede dig angive, hvor enig/uenig du er i en række udsagn vedr. fysisk magtanvendelse

	Helt enig	Delvis enig	Hverken enig eller uenig	Delvist uenig	Helt uenig	Ved ikke
I dagligdagen er det let at vurdere, hvorvidt der er behov for at anvende fysisk magt mod et barn/en ung	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
I dagligdagen er det let at vurdere, om man har brugt fysisk magt over for et barn/en ung	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
I dagligdagen er det let at vurdere, om der er hjemmel til at bruge fysisk magt over for et barn/ en ung	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
I dagligdagen er det let at vurdere, om man har brugt fysisk magt over for et barn/en ung	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐

11a. Hvilke forhold kan gøre det vanskeligt at vurdere, hvorvidt der er behov for at anvende et fysisk indgreb mod et barn/en ung?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Det er ofte vanskeligt at vurdere, hvornår barnet/den unge udgør tilstrækkelig fare for sig selv
- (2) Det er ofte vanskeligt at vurdere, hvornår barnet/den unge udgør tilstrækkelig fare for andre
- (3) Det er ofte vanskeligt at vurdere, hvornår fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt
- (4) Det er ofte vanskeligt at vurdere behovet for omsorg over for barnet i forhold til barnets/den unges ret til selvbestemmelse
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

11b. Hvilke forhold kan gøre det vanskeligt at vurdere, om man har brugt fysisk magt over for et barn/en ung?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Det er ofte vanskeligt at skelne mellem, hvornår der er tale om almindelig omsorg for barnet/den unge og et fysisk indgreb i selvbestemmelsesretten
- (2) Særligt ved yngre børn kan det være vanskeligt at vurdere, om man har brugt fysisk magt, fordi det fysisk kontakt mellem barn og pædagog, eksempelvis i form af, at pædagogen holder barnet i hånden, så det ikke løber ud på gaden, er meget naturligt ved yngre børn
- (3) Særligt ved børn og unge med nedsat funktionsevne kan det være vanskeligt at vurdere, om man har brugt fysisk magt, fordi børn og unge med nedsat funktionsevne kan have svært ved at vise eller kommunikere, at de er imod eksempelvis at blive flyttet til et andet rum
- (4) Andet, beskriv: _____
- (5) Ved ikke

12. Hvilke situationer fører til fysisk magtanvendelse?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mundtlige konflikter med andre børn/unge
- (2) Mundtlige konflikter med en ansat
- (3) Fysiske konflikter med andre børn/unge
- (4) Fysiske konflikter med en ansat
- (5) Fysisk selvskadende adfærd
- (6) Anden form for selvskadende adfærd, hvilken: _____
- (7) Barnet/den unge ville ikke deltage i personlig pleje eller hygiejne (f.eks. tandbørstning, bad, påklædning)
- (8) Barnet/den unge ville ikke modtage medicin
- (9) Barnet/den unge vil forlade institutionen uden tilladelse
- (10) Andet, beskriv: _____
- (11) Ved ikke

I de følgende spørgsmål vil vi bede dig om at forholde dig til jeres praksis for at bede de unge aflægge urinprøver ved mistanke om narkotikamisbrug.

13. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I beder en ung om at aflægge urinprøve?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

13a. I hvilke situationer beder I den unge om at aflægge urinprøve?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Rutine-narkotikatest
på institutionen
- (2) Konkret
mistanke om narkotikamisbrug hos en ung
- (3) Et barn/en ung har regelmæssig aflæggelse af urinprøve som et vilkår i sin anbringelse
- (4) Andet, beskriv: _____
- (5) Ved ikke

14. Har I på jeres institution egne retningslinjer for, hvornår I beder en ung om at aflægge urinprøve?

- (1) Ja, vi har mundtlige retningslinjer
- (2) Ja, vi har skriftlige retningslinjer
- (3) Ja, vi har både mundtlige og skriftlige retningslinjer
- (4) Nej, vi
foretager en konkret vurdering i den givne situation
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

I de følgende spørgsmål vil vi bede dig om at forholde dig til jeres praksis for begrænsninger i et barns/de unges privatliv.

15. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I tilbageholder/konfiskerer et barns/en af de unges ejendele (det kan eksempelvis være et stykke tøj, en DVD, et computerspil osv.)?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (9) Andet: _____

- (8) Ved ikke

15a. I hvilke situationer tilbageholder I et barns/en af de unges ejendele?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om eller konstatering af
kriminalitet
- (2) Mistanke om eller konstatering af
selvskadende adfærd
- (3) Ved brud på husregler
- (4) Hvis det vurderes, at ejendelen er uhensigtsmæssig for barnet/den unge at have eller
bruge, eksempelvis et voldeligt computerspil
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

16. Hvilke former for videoovervågning anvender I på jeres institution?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Ingen
- (2) Overvågning af enkeltpersoner
- (3) Overvågning af fællesarealer
- (4) Overvågning af indgang/udgang til institutionen
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

16a. I hvilke situationer anvender I videoovervågning?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om eller konstatering af kriminalitet
- (2) Mistanke om eller konstatering af

selvskadende adfærd

- (3) Mistanke om eller konstatering af
at et barn/en ung vil forsøge at forlade institutionen uden tilladelse
- (4) Videoovervågning ved indgangspartier m.v. for at se, hvem der kommer og går
- (5) I særligt indrettede sikringsrum
- (6) Andet, beskriv: _____
- (7) Ved ikke

17. Har I på jeres institution egne retningslinjer for, hvornår I anvender videoovervågning?

- (1) Ja, vi har
mundtlige retningslinjer
- (2) Ja, vi har
skriftlige retningslinjer
- (3) Ja, vi har
både mundtlige og skriftlige retningslinjer
- (4) Nej, vi
foretager en konkret vurdering i den givne situation
- (5) Andet, beskriv: _____

18. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I afskærer et barn/en ung fra fællesskabet over en kortere eller længere periode?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

18a. I hvilke situationer afskærer I et barn/en ung fra fællesskabet over en kortere eller længere periode?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om eller konstatering af kriminalitet
- (2) Mistanke om eller konstatering af
selvskadende adfærd
- (3) Mistanke om eller konstatering af
at et barn eller en ung vil forsøge at forlade institutionen uden tilladelse
- (4) Ved brud på husregler
- (5) For at sikre barnet/den unge mod at gøre skade på sig selv eller andre
- (6) Andet, beskriv: _____
- (7) Ved ikke

19. Anvender I chips i skoen på jeres institution?

- (1) Ja
- (2) Nej
- (3) Ved ikke

20. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I aflåser et barns/en af de unges værelser uden fra (så barnet/den unge ikke kan forlade værelset)?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

20a. I hvilke situationer aflåser I et barns/en af de unges værelser?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om, at barnet/den unge vil forsøge at rømme
- (2) Uhensigtsmæssige kontakt med andre på institutionen
- (3) Hensyn barnets/den unges egen sikkerhed
- (4) Andet, beskriv: _____
- (5) Ved ikke

21. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I aflåser institutionens udgangsdøre (så et barn/en ung ikke kan forlade institutionen)?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

21a. I hvilke situationer aflåser I institutionens udgangsdøre?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om, at barnet/den unge vil forsøge at rømme
- (2) Uhensigtsmæssig kontakt med andre på institutionen
- (3) Hensyn til barnets/den unges egen sikkerhed
- (4) Andet, beskriv: _____
- (5) Ved ikke

22. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I undersøger et barns/en af de unges værelser?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Månedligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

22a. I hvilke situationer undersøger I et barn/en af de unges værelser?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om eller konstatering af
besiddelse af tyvekoster
- (2) Mistanke om eller konstatering af
besiddelse af våben
- (3) Mistanke om eller konstatering af
besiddelse af narkotika
- (4) Andet, beskriv: _____
- (5) Ved ikke

23. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I personundersøger et barn/en ung?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

23a. I hvilke situationer personundersøger I et barn/en ung?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om eller konstatering af
besiddelse af tyvekoster
- (2) Mistanke om eller konstatering af
besiddelse af våben
- (3) Mistanke om eller konstatering af
besiddelse af narkotika
- (4) Andet, beskriv: _____
- (5) Ved ikke

24. Hvor ofte opstår en situation, hvor I begrænser et barns/en af de unges adgang til brug af internettet?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke
- (9) Børnene/de unge har ikke adgang til internet hos os

25. Har I på jeres institution egne retningslinjer for begrænsninger i adgang til brug af internettet?

- (1) Ja, vi har
mundtlige retningslinjer

- (2) Ja, vi har
skriftlige retningslinjer
- (3) Ja, vi har
både mundtlige og skriftlige retningslinjer
- (4) Nej, vi
foretager en konkret vurdering i den givne situation
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

26. Hvor ofte opstår en situation, hvor I begrænser et barns/en af de unges adgang til brug af mobiltelefon mod barnets/den unges vilje?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke
- (9) Børnene/de unge har ikke mobiltelefoner hos os

26a. I hvilke situationer begrænser I et barns/en af de unges brug af internet og mobiltelefon?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om eller konstatering af
uhensigtsmæssig brug af hjemmesider og lignende, der kan være til skade for
barnet – (f.eks. pro-ana, selvmordsider, porno m.v.)
- (2) Mistanke om eller konstatering af
mobning/chikane af andre
- (3) Mistanke om eller konstatering af

mundtlige retningslinjer

- (2) Ja, vi har

skriftlige retningslinjer

- (3) Ja, vi har

både mundtlige og skriftlige retningslinjer

- (4) Nej, vi

foretager en konkret vurdering i den givne situation

- (5) Andet, beskriv: _____

- (6) Ved ikke

28. Hvor ofte åbner I et barns/en af de unges post?

- (1) Dagligt

- (2) Ugentligt

- (3) Månedligt

- (4) Halvårligt

- (5) Årligt

- (6) Sjældnere

- (7) Aldrig

- (8) Ved ikke

28a. I hvilke situationer åbner i et barns/en af de unges post?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Barnet/den unge kan ikke læse/forholde sig til post

- (2) Mistanke om eller konstatering af
narkotikamisbrug

- (3) Mistanke om eller konstatering af
begået kriminalitet (f.eks. post fra politi)

- (4) Mistanke om eller konstatering af
post fra part, som den unge ikke bør omgås

- (5) Andet, beskriv: _____

(6) Ved ikke

28b. I det følgende vil vi bede dig angive, hvor enig/uenig du er i en række udsagn vedr. åbning af post

	Helt enig	Delvist enig	Hverken enig eller uenig	Delvist uenig	Helt uenig	Ved ikke
I dagligdagen er det let at vurdere, hvorvidt der er behov for at åbne et barns/en af de unges post	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
I dagligdagen er det let at vurdere, om der er hjemmel til at åbne et barns/en af de unges post	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐
I dagligdagen er det let at vurdere, hvornår en sådan handling skal indberettes som magtanvendelse	(5) ☐	(4) ☐	(3) ☐	(2) ☐	(1) ☐	(6) ☐

29. Har I på jeres institution egne retningslinjer for, hvornår I åbner et barns/en af de unges post?

- (1) Ja, vi har
mundtlige retningslinjer
- (2) Ja, vi har
skriftlige retningslinjer

- (3) Ja, vi har
både mundtlige og skriftlige retningslinjer
- (4) Nej, vi
foretager en konkret vurdering i den givne situation
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

I de følgende spørgsmål vil vi bede dig om at forholde dig til, hvordan I på institutionen forholder jer til barnets/den unges håndtering af relationer. Ved håndtering af sociale relationer forstås eksempelvis opdragelse, hjemmetider, relationer til pårørende, ansatte eller andre børn/unge.

30. Hvilke af følgende husregler har I på institutionen?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Hjemmetider
- (2) Regler/begrænsninger
for samvær med andre børn/unge
- (3) Regler/begrænsninger
for samvær med pårørende/familie
- (4) Krav om
deltagelse i sociale aktiviteter i institutionen
- (5) Regler for
hygiejne, eksempelvis regler for regelmæssig bad, tandbørstning m.v.
- (6) Regler for
brug af medier, herunder tv, internet og mobiltelefoni
- (7) Krav om deltagelse i huslige pligter
- (8) Andre, beskriv: _____
- (9) Ved ikke

31. Har I på jeres institution en fast procedure for håndtering af brud på husreglerne?

- (1) Ja, vi har
mundtlige retningslinjer

- (2) Ja, vi har
skriftlige retningslinjer
- (3) Ja, vi har
både mundtlige og skriftlige retningslinjer
- (4) Nej, vi
foretager en konkret vurdering i den givne situation
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

32. Hvilke konsekvenser har brud på husreglerne hos jer?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Ingen
- (2) Værelsesarrest
- (3) Begrænsninger
i brugen af medier, såsom mobil, internet, tv m.v.
- (4) Begrænsninger
i deltagelse i sociale aktiviteter
- (5) Ekstra huslige pligter
- (6) Isolering fra andre pædagoger/børn/unge
- (7) Andre, beskriv: _____
- (8) Ved ikke

33. Har du forslag til ændringer på området, som kunne lette dagligdagen for jer?

---

34. Må vi kontakte dig med henblik på fremsendelse af nedskrevne husregler og retningslinjer?

- (1) Ja, Rambøll må gerne kontakte mig. Skriv e-mail: _____

- (2) Vi har ikke nedskrevne husregler
- (3) Nej

Så er der ikke flere spørgsmål! Hvis du ønsker at printe din besvarelse, kan du klikke på printerikonet nedenfor.

Mange tak for dine svar – dem sætter vi stor pris på!

..

BILAG 3 SPØRGESKEMA TIL PLEJEFAMILER

Rambøll Management Consulting udfører på vegne af Social-, Børne- og Integrationsministeriet en undersøgelse af indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge. Indgreb i selvbestemmelsesretten kan, udover fysiske indgreb som fastholdelse eller fjernelse af et barn/en ung, være begrænsninger af barnets/den unges ret til privatliv, herunder åbning af post, begrænsninger i barnets/den unges adgang til medier, mobiltelefoni, samt håndtering af den unges relationer.

Spørgsmålene handler om, hvordan jeres familie håndterer de forskellige former for indgreb i selvbestemmelsesretten, samt de tanker og overvejelser, der ligger bag. Vi skal derfor bede om, at spørgeskemaet udfyldes af plejeforældrene i familien. Det tager cirka 10 minutter at udfylde skemaet.

Undersøgelsen skal bruges af Magtanvendelsesudvalget på børne- og ungeområdet, der bl.a. skal se på, om reglerne om magtanvendelse skal ændres eller præciseres. Du bedes besvare skemaet inden mandag den 14. oktober.

Besvarelser vil blive behandlet med anonymitet.

Har du indholdsmæssige spørgsmål til undersøgelsen, er du velkommen til at kontakte Iben Warring Madsen per e-mail iwm@ramboll.com eller på telefon 51 61 45 78.

Hvis du ønsker at udskrive skemaet, inden du påbegynder din besvarelse, kan du klikke på printerikonet nedenfor.

Tak fordi du vil deltage i undersøgelsen!

Med venlig hilsen
Rambøll Management Consulting

Først vil vi bede dig om nogle oplysninger vedr. jeres plejefamilie.

1. Hvilken type plejefamilie er I?

- (1) Almindelig
- (2) Kommunal
- (3) Ved ikke

2. Hvor mange plejebørn har I boende?

_____

3. Hvor gamle er jeres plejebørn?

Sæt gerne flere krydser

- (1) 0-6 år
- (2) 7-14 år
- (3) 15-18 år
- (4) Over 18 år

4. Hvilken målgruppe tilhører jeres plejebørn?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Normalt begavede børn og unge med sociale problemer
- (2) Normalt begavede børn og unge med psykiatriske diagnoser eller psykiske forstyrrelser (f.eks. ADHD, OCD, angst, depression)
- (3) Børn og unge med fysisk funktionsnedsættelse
- (4) Børn og unge med kognitiv funktionsnedsættelse (f.eks. udviklingshæmning, autisme, hjerne-skade)
- (5) Kriminelle unge
- (6) Ingen specifik målgruppe
- (7) Andet, angiv: _____

De følgende spørgsmål vil vi bede dig forholde dig til en række situationer vedrørende barnet/den unge, der bor hos jer. Hvis I har flere plejebørn boende, bedes du forholde dig til alle børnene, når du besvarer spørgsmålene.

5. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I fastholder/tilbageholder barnet/den unge?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

5a. I hvilke situationer fastholder/tilbageholder I barnet/den unge?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Barnet/den unge ville forlade hjemmet uden tilladelse

- (2) Barnet/den unge optrådte voldeligt over for
andre i familien
- (3) Barnet/den unge gjorde fysisk skade på sig selv
- (4) Barnet/den
unge gjorde skade på husinventar eller lignende
- (5) Barnet/den unge umuliggjorde en social situation
- (6) Andet, beskriv: _____
- (7) Ved ikke

6. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I fjerner barnet/den unge fra et opholdsrum?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

6a. I hvilke situationer fjerner I barnet/den unge?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Barnet/den unge ville forlade hjemmet uden tilladelse
- (2) Barnet/den unge optrådte voldeligt over for
andre i familien
- (3) Barnet/den unge gjorde fysisk skade på sig selv
- (4) Barnet/den
unge gjorde skade på husinventar eller lignende
- (5) Barnet/den unge umuliggjorde en social situation
- (6) Andet, beskriv: _____
- (7) Ved ikke

7. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I beder barnet/den unge aflægge urinprøve?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

7a. I hvilke situationer beder I barnet/den unge om at aflægge urinprøve?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Rutine narkotika-test
- (2) Konkret mistanke om narkotikamisbrug
- (3) Andet, beskriv: _____
- (4) Ved ikke

8. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I videoovervåger barnet/den unge?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

8a. I hvilke situationer videoovervåger I barnet/den unge?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om at barnet/den unge ville stikke af fra hjemmet
- (2) Mistanke om selvskadende adfærd
- (3) Ønske om at holde øje med barnets/den unges aktiviteter, herunder samvær med andre børn
- (4) Andet, beskriv: _____
- (5) Ved ikke

9. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I aflåser barnets/den unges værelse udefra (så barnet/den unge ikke kan forlade værelset)?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

9a. I hvilke situationer aflåser I barnets/den unges værelse?

Sæt gerne flere krydser

- (1) For at sikre, at barnet/den unge ikke forlod hjemmet
- (2) For at sikre barnet/den unge fra u hensigtsmæssig kontakt med andre i hjemmet
- (3) For barnets/den unges egen sikkerhed
- (4) Andet, beskriv: _____
- (5) Ved ikke

10. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I aflåser hjemmets udgangsdøre (så barnet/den unge ikke kan forlade hjemmet)?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

10a. I hvilke situationer aflåser I hjemmets udgangsdøre?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Ved mistanke om, at barnet/den unge vil forlade hjemmet
- (2) Ved uhensigtsmæssig kontakt med andre i hjemmet
- (3) Af hensyn til barnets/den unges egen sikkerhed
- (4) Andet, beskriv: _____
- (5) Ved ikke

11. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I begrænser barnets/den unges brug af mobiltelefon?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

11a. I hvilke situationer begrænser I barnets/den unges brug af mobiltelefon?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Barnet/den unge havde uhensigtsmæssig kontakt med andre
- (2) Barnet/den unge brugte sin telefon til at mobbe/chikanere andre
- (3) Barnet/den unge brugte telefonen til at besøge hjemmesider/sociale netværk, som var uhensigtsmæssige for barnets trivsel
- (4) Barnet brugte mobiltelefonen uden for aftalt eller hensigtsmæssig tid (f.eks. under måltider eller om natten)
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

12. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I begrænser barnets/den unges brug af internet eller computer?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

12a. I hvilke situationer begrænser I barnets/den unges brug af internet eller computer?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Barnet/den unge havde haft uhensigtsmæssig kontakt med andre over internettet
- (2) Barnet/den unge havde brugt internettet til at mobbe/chikanere andre
- (3) Barnet/den unge havde besøgt hjemmesider/sociale netværk m.v., som er uhensigtsmæssige for barnets trivsel (eksempelvis pro-ana, selvmordssider m.v.)

- (4) Barnet/den unge havde brugt for meget tid på internettet, eller brugt internettet uden for aftalt tid
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

13. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I åbner barnets/den unges post?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt
- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

13a. I hvilke situationer åbner I barnets/den unges post?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Barnet/den unge kan ikke læse/forholde sig til post
- (2) Mistanke om, at barnet/den unge havde uhensigtsmæssig kontakt med andre
- (3) Mistanke om, at barnet/den unge havde begået kriminalitet (f.eks. post fra politi)
- (4) Mistanke om, at barnet modtog genstande, som kan være til skade for barnet selv eller andre (f.eks. stoffer)
- (5) Andet, beskriv: _____
- (6) Ved ikke

14. Hvor ofte opstår der en situation, hvor I tilbageholder/konfiskerer barnets/den unges ejendele (det kan eksempelvis være et stykke tøj, en DVD, et computerspil el.l.)?

- (1) Dagligt
- (2) Ugentligt

- (3) Månedligt
- (4) Halvårligt
- (5) Årligt
- (6) Sjældnere
- (7) Aldrig
- (8) Ved ikke

14a. I hvilke situationer tilbageholder I barnets/den unges ejendele?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Mistanke om
                  kriminalitet
- (2) Mistanke om
                  selvskadende adfærd
- (3) Ved brud på husregler
- (4) Hvis det vurderes, at ejendelen er u hensigtsmæssig for barnet at have eller bruge, eksempelvis et voldeligt computerspil
- (5) Hvis ejendelen forhindrer barnet i øvrige aktiviteter (f.eks. computer når der skal laves lektier)
- (6) Andre, beskriv: _____
- (7) Ved ikke

15. Hvilke husregler har I i jeres familie?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Hjemmetider
- (2) Regler for/begrænsning af samvær med andre
                  børn og unge
- (3) Krav om deltagelse i sociale aktiviteter i familien
- (4) Regler for personlig hygiejne, eksempelvis krav om regelmæssig bad og tandbørstning
- (5) Krav om deltagelse i huslige pligter
- (6) Begrænsning i brug af forskellige medier, f.eks. tv, internet, mobil m.v.

- (7) Andre, beskriv: _____
- (8) Ved ikke

16. Hvordan håndterer I brud på husregler?

Sæt gerne flere krydser

- (1) Stuearrest
- (2) Begrænsning i adgang til tv, internet, mobil
m.v.
- (3) Begrænsning i deltagelse i sociale aktiviteter, f.eks. biografure med venner
- (4) Ekstra huslige pligter
- (5) Vi taler med barnet/den unge om det
- (6) Andet, beskriv: _____
- (7) Ved ikke

17. Har du kommentarer eller bemærkninger, er du velkommen til at skrive dem her:

---

18. Må vi kontakte dig med henblik på fremsendelse af nedskrevne husregler og retningslinjer?

- (1) Ja, Rambøll må gerne kontakte mig. Skriv e-mail: _____
- (2) Vi har ikke nedskrevne husregler
- (3) Nej

Så er der ikke flere spørgsmål! Hvis du ønsker at printe din besvarelse, kan du klikke på printerikonet nedenfor.

Mange tak for dine svar – dem sætter vi stor pris på!

BILAG 4 INTERVIEWGUIDE TIL MYNDIGHEDSNIVEAU

INTERVIEWGUIDE, MYNDIGHEDSNIVEAU

Projekt **Indgreb i selvbestemmelsesretten**
 Kunde **Social- Børne- og Integrationsministeriet**
 Dato **September 2013**

Erfaringer bl.a. fra Folketingets Ombudsmands inspektionsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder viser f.eks., at der i forhold til børn og unge på visse opholdssteder bruges forskellige foranstaltninger i form af f.eks. regler om, at de unge efter anmodning skal aflægge urinprøver, og i form af, at de unges brug af og adgang til medier som mobiltelefon, computer og internet i visse tilfælde begrænses.

For at afklare de etiske, juridiske og praktiske grænsedragninger for anvendelse af magt over for børn og unge i døgntilbud, på opholdssteder og i plejefamilier har Social-, Børne- og Integrationsministeren nedsat et udvalg (Magtanvendelsesudvalget), som skal beskrive udfordringerne i relation til brug af magt og komme med forslag til, hvordan et kommende regelsæt kan udformes.

Til brug for udvalgets arbejde har Social- Børne- og Integrationsministeriet bestilt en kortlægning af praksis (f.eks. husregler, politikker og pædagogisk tilgang).

Vi vil i den forbindelse gerne høre dine erfaringer relateret til området, samt hvilke særlige udfordringer og dilemmaer som du ser som de vigtigste:

[Bemærk familieplejekonsulenter skal spørges til plejefamilier og tilsynsførende skal spørges til anbringelsesinstitutioner].

Fysisk magtanvendelse

- På baggrund af indberetninger, tilsynsbesøg og den øvrige kontakt til familierne/institutionerne...
  - Hvor udbredt vurderer du, at fysisk magtanvendelse er?
  - Opfatter du det som almindeligt, at tilbuddene/familierne har nogle faste procedurer eller tilgange til det?
  - Er der nogen særlige dilemmaer knyttet til brugen af det?
  - Er der forskelle i anvendelsen ift.:
    - Målgruppen, f.eks. børnenes alder, funktionsevne, problemstillinger mm.
    - Typen af anbringelsessted (f.eks. plejefamilier/kommunale plejefamilier og døgninstitution el. sikret institution).

Indgreb i privatlivets fred

Urinprøver

- På baggrund af indberetninger, tilsynsbesøg og den øvrige kontakt til familierne/institutionerne...
  - Hvor udbredt vurderer du, at det er?
  - Opfatter du det som almindeligt, at tilbuddene/familierne har nogle faste procedurer eller tilgange til det?
  - Er der nogen særlige dilemmaer knyttet til brugen af det?
  - Er der forskelle i anvendelsen ift.:
    - Målgruppen, f.eks. børnenes alder, funktionsevne, problemstillinger mm.
    - Typen af anbringelsessted (f.eks. plejefamilier/kommunale plejefamilier og døgninstitution el. sikret institution).

Videoovervågning, chips m.v.

- På baggrund af indberetninger, tilsynsbesøg og den øvrige kontakt til familierne/institutionerne...
  - Hvor udbredt vurderer du, at det er?
  - Opfatter du det som almindeligt, at tilbuddene/familierne har nogle faste procedurer eller tilgange til det?
  - Er der nogen særlige dilemmaer knyttet til brugen af det?
  - Er der forskelle i anvendelsen ift.:
    - Målgruppen, f.eks. børnenes alder, funktionsevne, problemstillinger mm.
    - Typen af anbringelsessted (f.eks. plejefamilier/kommunale plejefamilier og døgninstitution el. sikret institution).

Begrænsninger på brug af internet og mobiltelefoner

- På baggrund af indberetninger, tilsynsbesøg og den øvrige kontakt til familierne/institutionerne...
  - Hvor udbredt vurderer du, at det er?
  - Opfatter du det som almindeligt, at tilbuddene/familierne har nogle faste procedurer eller tilgange til det?
  - Er der nogen særlige dilemmaer knyttet til brugen af det?
  - Er der forskelle i anvendelsen ift.:
    - Målgruppen, f.eks. børnenes alder, funktionsevne, problemstillinger mm.
    - Typen af anbringelsessted (f.eks. plejefamilier/kommunale plejefamilier og døgninstitution el. sikret institution).

Åbning af post

- På baggrund af indberetninger, tilsynsbesøg og den øvrige kontakt til familierne/institutionerne...
  - Hvor udbredt vurderer du, at det er?
  - Opfatter du det som almindeligt, at tilbuddene/familierne har nogle faste procedurer eller tilgange til det?
  - Er der nogen særlige dilemmaer knyttet til brugen af det?
  - Er der forskelle i anvendelsen ift.:
    - Målgruppen, f.eks. børnenes alder, funktionsevne, problemstillinger mm.
    - Typen af anbringelsessted (f.eks. plejefamilier/kommunale plejefamilier og døgninstitution el. sikret institution).

Værelse- og personundersøgelser

- På baggrund af indberetninger, tilsynsbesøg og den øvrige kontakt til familierne/institutionerne...
  - Hvor udbredt vurderer du, at det er?
  - Opfatter du det som almindeligt, at tilbuddene/familierne har nogle faste procedurer eller tilgange til det?
  - Er der nogen særlige dilemmaer knyttet til brugen af det?
  - Er der forskelle i anvendelsen ift.:
    - Målgruppen, f.eks. børnenes alder, funktionsevne, problemstillinger mm.
    - Typen af anbringelsessted (f.eks. plejefamilier/kommunale plejefamilier og døgninstitution el. sikret institution).

Håndtering af relationer

- På baggrund af indberetninger, tilsynsbesøg og den øvrige kontakt til familierne/institutionerne...
  - Hvordan oplever du, at familierne/tilbuddene arbejder med opdragelse, herunder hjemmetider, relationer til værge, pårørende m.v.?
  - Opfatter du det som almindeligt, at tilbuddene/familierne har nogle faste procedurer eller tilgange til det?
  - Er der nogen særlige dilemmaer knyttet til brugen af det?
  - Er der forskelle i anvendelsen ift.:
    - Målgruppen, f.eks. børnenes alder, funktionsevne, problemstillinger mm.
    - Typen af anbringelsessted (f.eks. plejefamilier/kommunale plejefamilier og døgninstitution el. sikret institution).

BILAG 5 RAMME FOR FOKUSGRUPPEINTERVIEWS

FOKUSGRUPPEGUIDE

Projekt	Indgreb i selvbestemmelsesretten
Kunde	Social-, Børne- og Integrationsministeriet
Dato	September, 2013

Præsentation

Tak fordi I vil deltage. Det sætter vi stor pris på.

Baggrund og formål

Erfaringer bl.a. fra Folketingets Ombudsmands inspektionsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder viser f.eks., at der i forhold til børn og unge på visse opholdssteder bruges forskellige foranstaltninger i form af f.eks. regler om, at de unge efter anmodning skal aflægge urinprøver, og i form af, at de unges brug af og adgang til medier som mobiltelefon, computer og internet i visse tilfælde begrænses.

For at afklare de etiske, juridiske og praktiske grænsedragninger for anvendelse af magt over for børn og unge i døgntilbud, på opholdssteder og i plejefamilier har Social-, Børne- og Integrationsministeren nedsat et udvalg (Magtanvendelsesudvalget), som skal beskrive udfordringerne i relation til brug af magt og komme med forslag til, hvordan et kommende regelsæt kan udformes.

Til brug for udvalgets arbejde har Social- Børne- og Integrationsministeriet bestilt en kortlægning af praksis (f.eks. husregler, politikker og pædagogisk tilgang).

Rammer for fokusgruppen:

I dette fokusgruppeinterview vil vi gerne høre, hvilke oplevelser, praksis og erfaring I har fra jeres arbejde med anbragte børn og unge. Det foregår sådan, at jeg har nogle tematikker, jeg gerne vil have berørt, men vi er meget interesserede i at høre, hvad I har at sige, så I må endelig tage ordet og sige til, hvis I ikke deler de øvrige deltageres oplevelser eller udsagn.

Der er afsat 2 timer til fokusgruppen. Jeres svar og udtalelser vil blive behandlet med anonymitet.

Vi starter med en præsentationsrunde, så alle ved, hvem hinanden er og hvor vi kommer fra/arbejder.

Magtanvendelse i praksis:

Det første, jeg gerne vil spørge ind til, er jeres arbejde med magtanvendelse i dagligdagen.

- Hvordan arbejder I med magtanvendelse på jeres arbejdspladser?
- Fysisk (fastholdelse, fjernelse)
- Indgriben i privat livets fred (videoovervågning, chips, begrænsning af mobiltelefon eller internet, værelse- og personundersøgelser)
- Håndtering af sociale relationer og opdragelse (hjemmetider, relationer til venner/familie, husregler)
- Er det noget, der fylder i jeres daglige arbejde?
- Er det noget taler om på jeres arbejdspladser?
- Er der faste procedurer nedskrevne/mundtlige?
- Har I egne husregler?
- Hvordan arbejder I med omgangstonen på institutionen (mellem børn/unge og medarbejder og imellem børnene/de unge)?
  - Har I særlige regler for omgangstonen?

- Hvad er særligt vigtigt ift. at sikre en god omgangstone?

b) Hvordan oplever I grænserne mellem magtanvendelse og en socialpædagogisk indsats?

- Er det klare grænser?
- Er der gråzoner?
- Er det noget, der fylder i jeres daglige arbejde?
- Er det noget taler om på jeres arbejdsplads/med jeres kollegaer/ansatte?
- Er der faste procedurer nedskrevne/mundtlige?

Dilemma øvelse:

Jeg har her seks kort med forskellige typer af situationer, som I måske kan genkende fra jeres arbejde og samvær med børnene og de unge på jeres arbejdspladser. Jeg vil gerne diskutere følgende med jer:

- Kan I genkende situationen fra jeres arbejdsplads?
- Hvad havde I gjort i situationen?
- Hvordan håndterer I en lignende situation på jeres arbejdsplads?
- Er det efter jeres opfattelse håndteret korrekt?
- Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvad kunne et alternativ være?

1: *En ung 15-årig kvinde, der lider af spiseforstyrrelser, begrænses i sin brug af internettet, idet hun benytter sociale medier og internetsider, der opfordrer og inspirerer til anorektisk adfærd (Pro-ana sider).*

2: *Et kørestolsbrugende barn råber og forhindrer den fælles historieoplæsning. Efter gentagende mislykkedes forsøg på at dæmpe barnet, følges det tilbage på sit værelse af en pædagog.*

3: *Du har en stærk formodning om, at en ung dreng har hash gemt på sit værelse, hvilket han benægter. Der lugter kraftigt fra værelset og du har ham også mistænkt for at skaffe det til andre unge på stedet. Du vælger at lede efter hash'en på drengens værelse.*

4: *På en åben institution er et 13-årigt barn kommet op og diskutere voldsomt med en ansat og truer med at forlade institutionen efter sengetid. Han kan ikke tales til ro og du tror, at han vil rømme i løbet af natten. Du vælger at aflåse institutionen/gangen natten over for at forhindre, at han rømmer.*

5: *Et 8-årigt barn med varig fysisk funktionsnedsættelse nægter at få tøj på efter et morgenbad. Det er vinter og koldt og barnet skal ned til fælles morgenmad og efterfølgende fysioterapi. Du holder barnet fast og giver det tøj på.*

Generelle betragtninger fra praksis:

Social-, Børne og Integrationsministeriet har nedsat et magtanvendelsesudvalg, der skal beskrive udfordringerne i relation til brug af magt og komme med forslag til, hvordan et kommende regelsæt kan udformes. Det sidste, jeg gerne vil spørge ind til, er jeres ønsker og behov i forhold til regler og procedurer vedr. magtanvendelse.

- Er der forhold i kunne tænke jer blev ændret i det nuværende regelsæt?
Herunder lovgivning og vejledning
- Hvad kunne gøre jeres daglige arbejde i relation til magtanvendelse lettere?
Herunder vejledning, lovgivning, uddannelse/seminarer, lokale procedurer
- Har I konkrete forslag til, hvordan nogle af de dilemmaer og gråzoner vi har diskuteret kan løses i forhold til lovgivningen og det eksisterende regelsæt?

Er der noget, I synes, vi mangler at tale om?

Mange tak for jeres tid!

BILAG 6 INTERVIEWGUIDE TIL SKANDINAVISKE EKSPERTER

INTERVIEWGUIDE, SKANDINAVISKE EKSPERTER

Projekt **Indgreb i selvbestemmelsesretten**
Kunde **Social- Børne- og Integrationsministeriet**
Dato **September 2013**

Erfaringer fra Ombudsmandens inspektionsbesøg på en række socialpædagogiske opholdssteder i Danmark viser, at reglerne for brug af magtanvendelse og andre indgreb i retten til selvbestemmelse over for anbragte børn og unge fremstår uklare, og håndteres forskelligt i praksis.

For at afklare de etiske, juridiske og praktiske grænsedragninger for anvendelse af magt over for børn og unge i døgntilbud, på opholdssteder og i plejefamilier har Social-, Børne- og Integrationsministeren nedsat et udvalg (Magtanvendelsesudvalget), som skal beskrive udfordringerne i relation til brug af magt og komme med forslag til, hvordan et kommende regelsæt kan udformes.

Til brug for udvalgets arbejde har Social- Børne- og Integrationsministeriet bestilt bl.a. bestilt en overordnet kortlægning af reglerne for og praksis for magtanvendelse over udsatte børn og unge i de øvrige skandinaviske lande.

Vi vil i den forbindelse gerne tale med dig om, hvordan området er reguleret i Norge og Sverige, samt hvilke udfordringer og dilemmaer, der opleves i praksis i forbindelse med magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for anbragte børn og unge.

Interviewet vil tage udgangspunkt i en overordnet kortlægning af regelgrundlaget i Norge og Sverige, som vi har foretaget, og som vi gerne vil bede dig om at kommentere og kvalificere de steder, hvor du oplever, at den ikke er fyldestgørende.

Fysisk magtanvendelse

- Hvor og hvordan er området reguleret?
- Hvor udbredt vurderer du, at anvendelsen af fysisk magt over for anbragte børn og unge er? (hvor er det særligt udbredt/ikke udbredt?)
- I hvilken grad er anbringelsesstederne forpligtede til at have faste procedurer for anvendelsen af fysisk magt over for et barn/en ung?
- Efter din opfattelse, hvad er udfordringerne forbundet med det nuværende regelsæt for fysisk magtanvendelse over for anbragte?
  - Hvordan/hvor kommer det til udtryk?
  - Er udfordringerne forskellige alt efter typen af anbringelsessted, barnets alder, barnets funktionsevne m.v.?
- Har du kendskab til tilfælde, hvor reglerne opleves som utilstrækkelige eller upræcise i praksis? Hvor?

Indgreb i privatlivets fred

Urinprøver og sporingstester ved misbrug

- Hvor og hvordan er området reguleret?
- Hvor udbredt vurderer du, at anvendelsen af sporingstestser over for anbragte børn og unge er?
  - Hvor er det særligt udbredt/ikke udbredt?
- I hvilken grad er anbringelsesstederne forpligtede til at have faste procedurer for anvendelsen af sporingstester over for et barn/en ung?
- Efter din opfattelse, hvad er udfordringerne forbundet med det nuværende regelsæt for sporingstester over for anbragte?

- Hvordan/hvor kommer det til udtryk?
- Er udfordringerne forskellige alt efter typen af anbringelsessted, barnets alder, barnets funktionsevne m.v.?
- Har du kendskab til tilfælde, hvor reglerne opleves som utilstrækkelige eller upræcise i praksis? Hvor?

Videoovervågning, chips m.v.

- Hvor og hvordan er området reguleret?
- Hvor udbredt vurderer du, at anvendelsen af overvågning over for anbragte børn og unge er?
  - Hvor er det særligt udbredt/ikke udbredt?
- I hvilken grad er anbringelsesstederne forpligtede til at have faste procedurer for anvendelsen af overvågning over for et barn/en ung?
- Efter din opfattelse, hvad er udfordringerne forbundet med det nuværende regelsæt for overvågning over for anbragte?
  - Hvordan/hvor kommer det til udtryk?
  - Er udfordringerne forskellige alt efter typen af anbringelsessted, barnets alder, barnets funktionsevne m.v.?
- Har du kendskab til tilfælde, hvor reglerne opleves som utilstrækkelige eller upræcise i praksis? Hvor?

Begrænsninger i adgangen til mobil og internet

- Hvor og hvordan er området reguleret?
- Hvor udbredt vurderer du, at anvendelsen af begrænsning i adgang til medier over for anbragte børn og unge er?
  - Hvor er det særligt udbredt/ikke udbredt?
- I hvilken grad er anbringelsesstederne forpligtede til at have faste procedurer for anvendelsen af begrænsning i adgang til medier over for et barn/en ung?
- Efter din opfattelse, hvad er udfordringerne forbundet med det nuværende regelsæt for begrænsning i adgang til medier over for anbragte?
  - Hvordan/hvor kommer det til udtryk?
  - Er udfordringerne forskellige alt efter typen af anbringelsessted, barnets alder, barnets funktionsevne m.v.?
- Har du kendskab til tilfælde, hvor reglerne opleves som utilstrækkelige eller upræcise i praksis? Hvor?

Værelse- og personundersøgelser

- Hvor og hvordan er området reguleret?
- Hvor udbredt vurderer du, at anvendelsen af værelse- og personundersøgelser over for anbragte børn og unge er?
  - Hvor er det særligt udbredt/ikke udbredt?
- I hvilken grad er anbringelsesstederne forpligtede til at have faste procedurer for anvendelsen af værelse- og personundersøgelser over for et barn/en ung?
- Efter din opfattelse, hvad er udfordringerne forbundet med det nuværende regelsæt for værelse- og personundersøgelser over for anbragte?
  - Hvordan/hvor kommer det til udtryk?
  - Er udfordringerne forskellige alt efter typen af anbringelsessted, barnets alder, barnets funktionsevne m.v.?
- Har du kendskab til tilfælde, hvor reglerne opleves som utilstrækkelige eller upræcise i praksis? Hvor?

Håndtering af personlige relationer (samvær med bekendte, hjemmetider m.v.)

- Hvor og hvordan er området reguleret?
- Hvor udbredt vurderer du, at håndteringen af personlige relationer over for anbragte børn og unge er?
  - Hvor er det særligt udbredt/ikke udbredt?
- I hvilken grad er anbringelsesstederne forpligtede til at have faste procedurer for håndtering af personlige relationer over for et barn/en ung?
- Efter din opfattelse, hvad er udfordringerne forbundet med det nuværende regelsæt for håndteringen af personlige relationer over for anbragte?

- Hvordan/hvor kommer det til udtryk?
- Er udfordringerne forskellige alt efter typen af anbringelsessted, barnets alder, barnets funktionsevne m.v.?
- Har du kendskab til tilfælde, hvor reglerne opleves som utilstrækkelige eller upræcise i praksis? Hvor?

BILAG 7 EKSEMPLER PÅ HUSREGLER

Husregler på opholdssted

Generelt:

- Man må ikke have sko på inde, - kun hjemmesko
- Alle skal børste tænder og gå i bad hver dag
- Man skal huske at lukke dørene for at holde på varmen
- Man må ikke tage mad med på værelset, - kun drikkevarer. – husk at tage glas og kopper med ned igen (udslusningen er undtaget)
- Man må ikke mosle/slås for sjov indenfor - overhovedet. Gør man det udenfor, SKAL man stoppe med det samme - hvis man bliver bedt om det
- Man skal tale pænt til hinanden og respektere hinandens grænser
- ALLE deltager i aftenshygge kl. 20
- De unge skal passe sit arbejde / skole
- De unge må ikke låne penge af hinanden eller foretage handler mellem hinanden
- De unge må **ikke** kontakte hinanden på værelserne efter senge tid. – hverken direkte eller via mobil og lign.
- De unge skal huske at banke på og kun komme ind hvis der gives tilladelse – både på kontoret og på hinandens værelser.
- De unge må ikke gå ind på hinandens værelser når ejeren af værelset ikke er til stede.

Alkohol osv.:

- Man må ikke ryge indenfor – man skal gå udenfor.
- Man må ikke drikke alkohol på XXX eller på XXXX ture
- Man må ikke tage nogen form for stoffer
- Efter senge tid foregår alt rygning alene - udenfor

Hvis man er syg:

- Hvis man er syg en dag skal man blive på værelset hele dagen. Så man ikke smitter andre.
- Man kan ikke deltage i aktiviteter eller lign. hvis man er syg
- Mad spises også på værelset hvis man er syg. – personalet er ansvarlig for at servicen kommer ud igen.
- Man skal dog stadig gå udenfor hvis man skal ryge.

Scooter

- Scooteren kan lånes efter aftale med personalet – primært til skole
- De unge må ikke køre ulovligt på scooter, altså uden hjelm og lign. - samt deres private scootere skal være lovlige

Værkstedet

- Kan lånes efter aftale med personalet, og skal efterlades pænt ryddet op og oprydningen skal godkendes af personalet

Hvornår skal man gå på værelset?

Hverdage:

- Unge i Nessgården, over 16 år, skal være på værelset kl 22 søndag til og med torsdag
- Unge under 16 år, skal være på værelset kl 21 søndag til og med torsdag
- Unge der bor i udslusningen skal være i udslusningen kl 21 søndag til og med torsdag

DOG kan de ansatte til en hver tid bestemme at dette tidspunkt er tidligere, hvis det passer bedre ind i dagens program.

Weekender:

- Unge i Nessgården, over 16 år, skal være på værelset kl 24 fredag og lørdag
- Unge under 16 år, skal være på værelset kl 22.30 fredag og lørdag
- Unge der bor i udslusningen skal være i udslusningen kl 22 fredag og lørdag
- Tiderne for at være på værelset kan **KUN** ændre sig hvis der i god tid er en aftale med den voksne der er på døgnvagt, eventuelt i forhold til en tur på net café eller lign.

I ferier er tiderne ligesom weekenden

DOG kan de ansatte til en hver tid bestemme at dette tidspunkt er tidligere, hvis det passer bedre ind i dagens program.

Oprydning og rengøring m.m.:

- Man skal altid rydde op efter sig selv, - sætte sit service i opvaskeren, rydde op i værkstedet efter brug osv.
- ALLE skal deltage i rengøringen på rengøringsdagene, også udslusningen.
  - o Tirsdag: Fælles rengøringen på fælles områderne/wc'er
  - o Torsdag: Værelses oprydning og rengøring
- Lomme penge til unge under 18, bliver udbetalt hver torsdag eftermiddag, efter værelsesrengøringen er godkendt.

Computere og mobil på værelset:

- Skal være pakket væk under spisning, undtaget institutions-mobilen.
- Unge under 16 må ikke have egen mobil og computer på værelset – dette afleveres ved sengetid.
- Unge over 16 – individuelle aftaler med kontakt personerne.

Xbox, TV og musik:

- TV'et i fælles tv-stuen skal slukkes senest kl 21.30 - De voksne må dog gerne tænde det igen og se dæmpet TV efter de unge er gået på værelserne.
- Hvis man skal høre musik, se tv eller spille computer på værelset efter kl 22. - skal det være skruet **meget** ned, eller man skal bruge head-set – så andre kan sove
- Xbox controllers og fjernbetjening er udlånes efter aftale med personalet. Dog skal disse være på kontoret 21.30
- Xbox og lign. der tilhører institutionen. Må IKKE fjernes fra deres plads i TV stuen.

Aktiviteter m.m.:

- Man skal overholde sin maddag samt vaskedag.
- Alle deltager i ungemødet fredag kl. 15. – også udslusningen
- Alle deltager i fælles aktiviteter i weekenden

Angående weekend aktivitet. – de unge er meget velkomne til at komme med forslag/input til weekend aktiviteter på ungemødet. Disse bliver skrevet ned og husket af personalet.

Selve weekendens aktiviteter planlægges dog af de ansatte der er på arbejde i den pågældende weekend og annonceres hurtigst muligt for de unge.

Grunden til at de ansatte planlægger aktiviteterne, er for at det passer ind i dagens struktur og andre weekend planer, samt at der bliver taget hensyn til hvilke unge der er i huset og aktivitets budgettet.

HARDBALL regler:

- ALLE våben skal være låst inde på kontoret.
- Våbnene må ikke forlade institutionen med mindre det er i forbindelse med salg eller til reelle Hard Ball arrangementer igennem en forening f.eks. TROA – godkendt af en ansat.
- Unge under 18 må ikke eje våben.

- Våbnene kan låses ud i følgende tilfælde:
  - o Ved reelle Hard Ball arrangementer igennem en forening f.eks. TROA
  - o Hvis de skal makkes med og der laves en konkret aftale med en ansat. – skal afleveres tilbage bagefter.

Det er ikke tilladt at tage sine våben med ud at skyde. – kun til reelle arrangementer.

Det er ikke tilladt at gå ud og øve formationer og lign. med våben ude i skoven – udenfor reelle arrangementer da det er ulovligt og kan have store konsekvenser med politiet.

Internettet - XXXXX

Mandag: 12 – 21

Tirsdag: 12 - 16 (rengørings pause) 18 - 21

Onsdag: 12 – 21

Torsdag: 12 - 16 (rengørings pause) 18 – 21

Fredag: 12- 24

Lørdag: 12 – 24

Søndag: 12 – 21

Ferier: 12 - 24

Internettet - Udslusningen:

Søndag – Torsdag: 12 – 23

Fredag og lørdag: 12 – 24

Ferier: 12 - 24

Udslusningen kan efter aftale, **i god tid**, med ansatte få lov til at få tændt nettet natten over i tilfælde af LAN arrangement. – dog **KUN** i ferier og weekender.

Husregler for huset:

- 1) Huset lukker kl. 22.00.
Alle er på eget værelse kl. 22.30 med mindre andet er aftalt.
- 2) Besøg udefra sker altid efter aftale med en voksen.
- 3) Besøg på værelse sker kun, når man er inviteret.
- 4) Man opholder sig kun på en andens værelse, når ejeren er til stede.
- 5) Al handel indbyrdes med computer, stereoanlæg. knallert osv. sker kun efter tilladelse fra forstanderen.
- 6) Oprydning, tørre støv af og støvsugning på eget værelse, skal gøres hver tirsdag. Hver anden tirsdag (lige uger) skal der også vaskes gulv og skiftes sengetøj. Badeværelse rengøres efter turnusordning.
- 7) Fællesrum ryddes op efter brug.
Computer, spillemaskine osv. fjernes til eget rum.
- 8) Alt vasketøj skal vaskes en gang om ugen.
- 9) Madlavning 1 gang om ugen. Der er liste i køkkenet.
- 10) Husets fastnettelefon bruges kun efter aftale med en voksen
- 11) Maskiner og værktøj fra kælder tages kun i brug efter aftale med en voksen.
- 11) Lomme penge og arbejdsdusør udbetales hver mandag.
- 12) Glas, kopper og tallerkener bæres væk fra værelset hver dag.
- 13) Oprydning efter aftensmad forrettes af den, eller de, der har lavet mad.
- 14) Al røg foregår KUN på anviste områder
- 15) Al kørsel med havetraktor efter kl. 18.00 er forbudt.
- 16) Opstart af motor må kun foregå bag kælderport.
- 17) ALLE SKAL VISE HENSYN TIL VORES NABOER

Hus regler under opholdet på XXX:

- **Deltagelse i fællesskabet:** Vi anser det for vigtigt, at den unge hver dag gør noget for sig selv, noget sammen med de andre unge og noget for fællesskabet/stedet. Alle tre ting er lige vigtige.
- **Morgenvækning:** Det er vigtigt at de unge står op om morgenen af hensyn til at inkorporere vaner som tilegner sig en normal hverdag. De unge har ofte vendt op og ned på nat og dag. Derfor bliver de unge vækket kl. 06.45 De unge skal følge de voksnes anvisninger om at komme op. Der vil først blive kaldt og derefter guidet. Vi ser det som omgøssvigt hvis ikke de unge kommer op til tiden.
- **Morgenmad:** Der spises morgenmad mellem 07.00 og 07.20 Det er vigtigt at de unge får en god start på dagen og derfor vigtig af få sine depoter fyldt op og undgå uoplagthed.
- **Arbejdst raining:** Det tilstræbes, at alle unge har noget at stå op til hver dag. Det er i forbindelse med arbejdst raining nødvendigt at de unge anvender de udleverede sikkerhedssko og arbejdstøj, da det er med til at forebygge arbejdsulykker og slid på eget personligt tøj. Det er et påbud fra Arbejdstilsynet, at alle unge benytter denne påklædning ved f.eks. arbejdet med hestene.
- **Aftaler og mødetider:** Vi anser det for vigtigt, at den unge overholder aftaler og møder til tiden. Det er basale færdigheder som vægtes i det omkringliggende samfund. Det være sig uddannelser, lærepladser eller job. Lige som i erhvervs livet og skole miljøet er der konsekvenser for den unge hvis ikke aftalerne bliver overholdt. Den unge vil altid blive forvist 2 valgmuligheder.
- **Dagseddell:** Der skal være synlighed og struktur i hverdagen. Derfor er der en dagseddell som beskriver de praktiske opgaver, når den unge skal i skole og de for skellige møder og aktiviteter den unge skal deltage i gennem dagen og ugen.
- **Ophold på andres værelse - gange:** De unge må ikke være på hinandens værelser eller gang arealer med mindre der forligger en klar aftale med den voksne som har vagten. Det er af hensyn til at der ikke forsvinder genstande fra værelserne eller at den unge har en mulighed for at sige fra ifht., andre unge ikke indtræder værelset.
- **Ro på værelserne:** Der skal være ro på værelserne kl. 22.15. Den unge må gerne ligge og læse en bog. Det er vigtigt at den unge får den mængde søvn han/hun har brug for så man er frisk og veludhvilet til næste dag.
- **Piercing:** Det er af flere årsager, herunder for at forebygge ulykker, ikke tilladt at have piercing i ansigtet.
- **Attitude påklædning:** Vi anser det for vigtigt, den unge har en påklædning som er acceptabel og neutral. Vi accepterer ikke attitude påklædning der signalerer banderelaterede miljøer eller dyrt mærketøj. Derfor vil den unge blive præget i at aflægge sin uniform. XXX administrerer den unges tøjpenge. Pengene vil gå til hvad vi vurderer den unge har brug for og ikke hvad den unge har lyst til. Eks. Hvis den unge er i underskud af underbukser/strømper vil det have første prioritet frem for hvad den unge hellere kunne tænke sig, bukser eller jakke.
- **Arbejdsdusør:** Der er mulighed for, at den unge kan optjene arbejdsdusør for aktiviteter, som er ekstraordinære og som foregår uden for den normale aktivitets tid (kl. 7.30 – 16.00).
- **Rynging:** Det er ikke tilladt at de unge ryger indendørs jf. lovgivningen vedr. rynging. Unge under 16 år må ikke ryge. Ryge området, er på XXXs terrasse ved spisestuen. Ved ikke overholdelse af reglen vil den unges cigaretter i en periode blive konfiskeret og lagt i

den unges skuffe på kontoret. De voksne vil denne periode styre hvornår den unge kan ryge sine cigaretter.

- **Indtagelse af stoffer eller alkohol:** Dette er ikke tilladt, og det er heller ikke tilladt at komme påvirket tilbage til XXX efter hjemmebesøg. Ved indtagelse af euforiserende stoffer, vil hjemmeweekender blive inddraget og det kan først komme på tale når man er stoffri.
- **Fastnettelefon:** Hovedregel er, at de unge har ringe tider 2 - 3 gange pr. uge, hvor de kan ringe til forældre og venner. De unge kan benytte XXXs telefon. Telefonsamtalerne skal tidsmæssigt være af begrænset omfang for ikke at beslaglægge taletid for andre unge. Begrænsninger kan finde sted såfremt disse regler ikke følges, eller af andre grunde som ledelsen og/ eller den vagthavende beslutter. Vi appellerer for en forståelse for, at der nemt opstår problemer når mange unge ønsker at tale i telefon (hvorfor den tit er optaget), og at der ikke er kontorphonale til stede efter kl. 16. Vi bestræber os på at der er bemanning på kontoret i hverdage mellem kl. 09.30 - 12.00. vi vil derfor oftest være at træffe i dette tidsrum.
- **Mobiltelefon:** Mobiltelefonen skal som hovedregel ligge i en skuffe på kontoret. Den unge må således ikke have en mobiltelefon i hverdagen, men får den udleveret når den unge skal på hjemmeweekend eller når den unge går i skole ud af huset. Den unge skal følge anvisningerne fra det personale der er på vagt. Reglerne for den unges brug af telefoner ændres løbende efter individuelle behov.
- **Internet.**
De skolepligtige unge har adgang til internettet i skole tiden. Generelt har de unge mulighed for at benytte internettet på kontoret bl.a. omkring økonomi, mails til forældre, sagsbehandler eller advokater.
- **Besked til den unge på tavlen i køkkenet:** Det er den unges eget ansvar at forholde sig til disse beskeder og melde tilbage, hvis der er brug for hjælp af personalet.
- **Besøg af forældre, familie eller venner:** Det aftales med personalet mindst 1 dag inden besøget. Den unge er i disse situationer vært for den/ de besøgende, og sørger for kaffe/brød. Den unge skal deltage i madlavning, opvask mv. såfremt han/ hun har denne aktivitet ifølge dagsedlen. Forældre kan ikke forvente, at et sådant besøg er et møde med personale/ forstander.
- **Arrangementer:** Hvis den unge ønsker at deltage i arrangementer uden for huset, aftales det med personalet senest 2 dage før og skrives på dagsedlen af personalet
- **Udviklings ture:** Det er en del af opholdet på XXX og en del af stedets pædagogik. Disse planlægges af personalet ud fra den unges behov. Ofte sker det fra dag til dag hvorfor forældre og sagsbehandlere ikke forud for hver tur informeres om tur aktiviteten. Den unge kan efter behov komme på flere udviklings ture, hvor man som oftest tager til Norge eller Sverige.
- **Jul og nytår:** Den unge kan efter aftale komme på juleferie af 2-3 dages varighed hos forældrene. Den unge skal være tilbage på XXX senest 2. juledag idet alle tager på jule og nytårsferie til Norge eller Sverige. Der er tale om en skiferie, som er obligatorisk for alle unge.
- **Hjemmeweekends og ferier:** Den unge kan komme på hjemmeweekend fra fredag eftermiddag til søndag aften såfremt der ikke er afgørende forhold, der taler imod et sådant besøg, idet besøgene skal være til glæde for både den unge og forældrene. Såfremt dette ikke er tilfældet kan besøgene indskrænkes helt eller delvist. Afrejsetidspunktet afhænger af forældres hjemadresse - jo længere rejsen varer des før sker afrejsen. Efter aftale kan den unge komme med til forældres/ familiens runde fødselsdage såfremt der i denne forbindelse holdes en fest. Det samme gælder ved barnedåb, konfirmation og lignende.
XXXs afgørelse om hjemrejsernes hyppighed og varighed er uomtvistelig.

- **Første hjemrejseweekend:** Hovedreglen er, at den unge kommer på hjemmeweekend hver 3. weekend. Der skal dog gå 6 uger fra indskrivningen på XXX, før det første hjemmesøg kan finde sted. XXX vil efter behov køre den unge hjem til forældrene denne første weekend, hvor forældrene vil få en information om hvordan det går med den unge på XXX. Der vil endvidere blive indgået en aftale om samarbejdet mellem forældre og XXX. Forældre er altid velkomne til at ringe til XXX vedr. deres barn.
- **De unges tøj og ejendele ved udskrivningen:** Dette kan opbevares på XXX i en måned efter udskrivningen. Herefter kan vi ikke have det længere, og evt. krav på erstatning kan ikke imødekommes hvis det er væk.

På vegne af XXX

HUSREGLER

At vi alle skal være her.

At vi alle er forskellige og skal accepteres for dette. At der i perioder kan være forskellige regler for en ung. Det er ikke alderen der bestemmer, men hvor langt den unge er i egen behandling der gælder.

At vi alle er lige meget værd.

At vi gør det bedste vi kan for hver enkelt ung. At den enkelte ung er den vigtigste for os nu og i fremtiden.

At vi alle yder vores bedste

At ingen mobber

At vi alle vil have XXX til at være et dejligt, trygt sted at være og bo

At vi respekterer hinanden og taler ordentligt og svare ordentligt.

At unge og voksne overholder aftaler.

At alle voksne kender hver ung stærke sider og de sider den unge har svært ved og arbejder med.

At den unge til Statusmøder skriver egen rapport/skrivelse eller stikord, så godt som han formår.

At vi passer på hinanden, og at det er de voksnes ansvar for at ovenstående sker..

At vi alle spiser aftensmad sammen

At alle unge skal med på ski-og sommerferieture

I hverdagen mandag, tirsdag, onsdag, torsdag samt søndag til en almindelige hverdags uge skal de unge i seng kl. 22.30

Og have børstet tænder, gå i bad (aften eller morgen), evaluering på sengekanten, have læst evt. godnat historie have aftalt morgenvækning.

Kl. 23.00 Skal der være ro og den unge skal ligge i sengen. Den unge må gerne læse, lytte til musik som ikke kan høres af den der har værelse ved siden af, eller se en stille film som gør at han bliver søvrig og ikke kan høres af ham ved siden af.

Den unge aftaler med den voksne aftenen før hvordan han vil vækkes og hvornår. Der serveres morgenmad på XXX fra kl. 07.00. Skolekørsel senest Kl. 8.00. De unge skal være vasket og have børstet tænder inden de forlader huset.

I weekender altså fredag, lørdag og hverdage i ferie og helligdage hvor der ikke er arbejde eller skole dagen efter skal den unge i seng kl. 24.00 eller efter aftale med den voksne.

De unge indgår og samarbejder i egen behandling inkl. Fokuspunkter og overtager efterhånden som de er i stand til det ansvaret for egen behandling og udvikling.

Den unge skal med tiden være selvhjulpne i at klare vasketøj, rengøring/oprydning af værelse, personlig hygiejne, hjælpe med madlavning, lave holdbare aftaler og overholde aftaler med familie og venner og XXX, gå i seng til tiden og stå op til tiden. Indtil dette klares selvstændigt, hjælper vi med dette.

Der må kun ryges i "Skuret" – ellers er der røgfrit på hele matriklen. Dette gælder kun for de unge. Der er totalt rygforbud for pædagoger.

Alle hjælper med at holde orden i udbygninger, fælleshus og udenoms arealer samt biler.

HUSORDEN

Vi går på arbejde og i skole.

Alle har huslige pligter og deltager i såvel rengøring som madlavning. Skema med rengøringsområder er ophængt synligt. Lomme penge udbetales en gang ugentlig efter rengøring.

Vold og trusler accepteres ikke. Der foretages politianmeldelse.

Vi taler pænt om og til hinanden.

Alkohol og rygning:

De unge må ikke indtage alkohol eller andre former for rusmidler på [redacted] områder.

Der købes ikke tobak til eller for de unge. **D**et er ulovligt. **P**å [redacted] må de unge der har en rygetilladelse eller der er fyldt 18 år ryge udenfor. **D**er må ikke ryges indenfor overhovedet. **P**å [redacted] skal man udenfor skolens område, hvis der skal ryges. **P**ersonale må ikke ryge på [redacted] områder.

Computere og mobiltelefoner bruges under hensyntagen til husets øvrige beboere. **D**et er forbudt at downloade/besøge pornografiske billeder eller ulovligt materiale, som f.eks. musikfiler, vold, terror og ulovlige ting. **M**obiltelefoner er slukket om natten.

Internettet slukkes kl. 22.00 i hverdage samt søndage.

Vi fortæller, hvor vi tager hen, hvem vi er sammen med og hvornår vi kommer hjem.

Unge over 15 år, kommer hjem senest kl. 22.00 i hverdagene. Gæster/besøgende forlader [redacted] på samme tid.

Unge under 15 aftales der individuelt.

I weekender og ferier kan der laves særftaler.

Sengetid på [redacted] på hverdage: KL. 22.30 skal man være på sit værelse alene, og der skal være ro.

De unge må ikke holde husdyr.

Alle aktiviteter samt besøg af gæster, aftales med den voksne, der er på arbejde.

Ingen overnatning ude af huset fra søndag til fredag. Ingen overnattende gæster fra søndag til fredag.

Kærlig hilsen de voksne

Bilag 2

Til
Social- Børne- og Integrationsministeriet

Dokumenttype
Rapport

Dato
November 2013

KONSULENTBISTAND I RELATION TIL MAGTANVENDELSESUDVALGET

BILAG 8: LOVGIVNING I NORGE OG SVERIGE

RAMBOLL

BILAG

Norge

LOV-1992-07-17-100: Lov om barneverntjenester (barnevernloven) (udvalgte kapitler og paragraffer)

FOR 2011-11-15 nr 1103: Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (rettighetsforskriften)

Retningslinjer om rettigheter og bruk av tvang under opphold på barneverninstitusjon (rettighetsforskriften)

Høringsnotat: Revidering av forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon

Sverige

Socialtjänstlag (2001:453) (SoL) (udvalgte kapitler og paragraffer)

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU)

Tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Kommittédirektiv: Översyn av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, m.m.

NORGE

LOV-1992-07-17-100: Lov om barneverntjenester (barnevernloven)

(...)

§ 4-22. Fosterhjem.

Med fosterhjem menes i denne lov

- a) private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barneverntjenestens beslutning om hjelpetiltak etter § 4-4, eller i samband med omsorgsovertakelse etter § 4-12 eller § 4-8 annet og tredje ledd,
- b) private hjem som skal godkjennes i henhold til § 4-7.

Til fosterforeldre skal det velges personer som har særlig evne til å gi barn et trygt og godt hjem, og som kan løse oppfostringsoppgavene i samsvar med de forutsetningene som er lagt til grunn om oppholdets varighet m.m., jf. § 4-15.

Departementet kan gi forskrifter om hvilke krav som skal stilles ved valg av fosterhjem, om fosterhjemmenes rettigheter og plikter, om barneverntjenestens plikt til veiledning og oppfølging av fosterhjemmene, og om tilsyn med barn i fosterhjem.

Barneverntjenesten skal oppnevne tilsynsfører for barn i fosterhjem.

Den kommune der fosterhjemmet ligger, har ansvaret for godkjenning og tilsyn av hjemmet.

Endret ved lov 7 mai 1993 nr. 44. Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 4-23. Formidling av fosterhjem.

Det er forbudt for privatpersoner å drive formidlingsvirksomhet for plassering av barn uten adopsjon for øye. Organisasjoner kan heller ikke drive slik virksomhet uten bevilling fra departementet, som i tilfelle fører tilsyn med virksomheten.

Den som forsettlig overtrer forbudet i første ledd eller medvirker til dette, straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder. Forsøk straffes likt med fullbyrdet overtredelse.

For formidlingsvirksomhet for plassering av barn med adopsjon for øye gjelder adopsjonsloven kapittel 3 A.

Endret ved lov 11 juni 1999 nr. 38 (ikr. 1 des 1999 iflg. res. 11 juni 1999 nr. 662). Endres ved lov 20 mai 2005 nr. 28 (ikr. fra den tid som fastsettes ved lov) som endret ved lov 19 juni 2009 nr. 74.

§ 4-24. Plassering og tilbakehold i institusjon uten eget samtykke.

Et barn som har vist alvorlige atferdsvansker

- ved alvorlig eller gjentatt kriminalitet,
- ved vedvarende misbruk av rusmidler eller
- på annen måte

kan uten eget samtykke eller samtykke fra den som har foreldreansvaret for barnet, plasseres i en institusjon for observasjon, undersøkelse og korttidsbehandling i opptil fire uker, eller i den kortere tid som er fastsatt i vedtaket. Ved nytt vedtak kan plasseringstiden forlenges med opptil fire nye uker.

Er det trolig at et barn som nevnt i første ledd har behov for mer langvarig behandling, kan det treffes vedtak om at barnet skal plasseres i en behandlings- eller opplæringsinstitusjon i opptil tolv måneder uten eget samtykke eller samtykke fra den som har foreldreansvaret for barnet. Ved nytt vedtak kan plasseringstiden i særlige tilfelle forlenges med opptil tolv nye måneder. Barneverntjenesten skal fortløpende følge opp plasseringen, og vurdere tiltaket på nytt når plasseringen har vart i seks måneder.

Dersom plasseringen er satt i verk før barnet fyller 18 år, kan tiltak etter første og annet ledd gjennomføres slik som fylkesnemnda har bestemt, selv om vedkommende fyller 18 år i løpet av plasseringstiden.

Et vedtak etter første og annet ledd kan bare treffes dersom institusjonen faglig og materielt er i stand til å tilby barnet tilfredsstillende hjelp sett i forhold til formålet med plasseringen. Endret ved lover 7 mai 1993 nr. 44, 11 juni 1993 nr. 70.

§ 4-25. Framgangsmåten ved vedtak etter § 4-24.

Før det blir gjort et vedtak etter § 4-24 første og annet ledd, skal barneverntjenesten vurdere om det i stedet bør settes i verk hjelpetiltak etter § 4-4. Barneverntjenesten skal også planlegge og sette i verk de hjelpetiltak som er nødvendige som oppfølging av institusjonsoppholdet.

Et vedtak etter § 4-24 første og annet ledd skal treffes av fylkesnemnda etter reglene i kapittel 7. Midlertidig vedtak kan treffes av barnevernadministrasjonens leder og av påtalemyndigheten. § 4-6 annet, fjerde og femte ledd gjelder tilsvarende.

Barneverntjenesten kan la være å sette vedtaket i verk om forholdene tilsier det. Fylkesnemnda skal varsles om dette. Er vedtaket ikke satt i verk innen seks uker, faller det bort. Endret ved lov 11 juni 1993 nr. 70. Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (i kr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 4-26. Tilbakehold i institusjon på grunnlag av samtykke.

Et barn med alvorlige atferdsvansker kan tas inn i en institusjon som omfattes av § 4-24 første og annet ledd, også på grunnlag av samtykke fra barnet og de som har foreldreansvaret for barnet. Har barnet fylt 15 år, er barnets samtykke tilstrekkelig.

Når et barn blir tatt inn i en institusjon på grunnlag av samtykke, kan institusjonen sette som vilkår at barnet kan holdes tilbake i institusjonen i opptil tre uker regnet fra inntaket. Ved inntak i en institusjon med sikte på behandling eller opplæring i minst tre måneder, kan det også settes som vilkår at barnet kan holdes tilbake i opptil tre uker etter at samtykket uttrykkelig er trukket tilbake.

Dersom barnet rømmer, men blir brakt tilbake innen tre uker, regnes utgangspunktet for tilbakeholdelsesfristen fra det tidspunkt barnet er brakt tilbake til institusjonen.

Barnets samtykke skal være skriftlig og skal gis til institusjonsledelsen senest når oppholdet begynner. Før samtykke blir gitt, skal barnet gjøres kjent med eventuelle vilkår som nevnt i annet ledd.

Endret ved lov 7 mai 1993 nr. 44.

§ 4-27. Plasseringsalternativer ved vedtak om særlige tiltak for barn og unge med alvorlige atferdsvansker, jf. §§ 4-24 og 4-26

Statlig regional barnevernmyndighet skal utpeke hvilke institusjoner som skal ta imot barn på grunnlag av vedtak som nevnt i § 4-24, jf. § 4-26. Det kan bestemmes at barn kan plasseres i fosterhjem som har særlige forutsetninger for å kunne løse de problemer som foreligger. Endret ved lov 9 mai 2003 nr. 29 (i kr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (i kr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 4-28. Tiltaksplan

Når et barn blir plassert i institusjon uten eget samtykke eller samtykke fra den som har foreldreansvaret, jf. § 4-24, skal barneverntjenesten sørge for at det utarbeides en tiltaksplan for barnet. Utkast til tiltaksplan skal foreligge når fylkesnemnda behandler saken. Endelig tiltaksplan skal utarbeides snarest mulig etter at fylkesnemndas vedtak foreligger. Tiltaksplanen må ikke være i strid med fylkesnemndas vedtak eller med forutsetningene for vedtaket. Også når barneverntjenesten medvirker til en plassering i institusjon på grunnlag av samtykke, jf. § 4-26, skal den sørge for at det utarbeides tiltaksplan for barnet dersom barnet og de som har foreldreansvaret samtykker. Har barnet fylt 15 år, er barnets samtykke tilstrekkelig. Tiltaksplanen skal om mulig foreligge før plasseringen iverksettes.

Tiltaksplanen skal endres dersom barnets behov tilsier det. Utarbeidelse og endringer av tiltaksplanen skal så langt som mulig skje i samarbeid med barnet. Når plasseringen skjer i medhold av § 4-24 må det ikke gjøres endringer i strid med fylkesnemndas vedtak eller med forutsetningene for vedtaket. Når plasseringen skjer i medhold av § 4-26, må samtykke som nevnt i første ledd femte og sjette punktum innhentes også når tiltaksplanen skal endres.

Når plasseringen skjer med bistand fra statlig regional barnevernmyndighet, jf. § 2-3, skal den statlige regionale barnevernmyndigheten etter anmodning fra barneverntjenesten i kommunen bistå barneverntjenesten med utarbeidelse av tiltaksplanen.

Departementet kan gi retningslinjer om tiltaksplanens innhold.

Tilføyd ved lov 4 juni 1999 nr. 35 (ikr. 1 sep 1999 iflg. res. 4 juni 1999 nr. 863), endret ved lov 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

(...)

Kapittel 5. Institusjoner.

§ 5-1. Ansvaret for institusjoner for barn

Statlig regional barnevernmyndighet har ansvaret for etablering og drift av institusjoner, eventuelt med tilknyttede spesialisttjenester for omsorg og behandling av barn. Ansvaret gjelder institusjoner som hører under denne loven.

Endret ved lov 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5-2. (Opphevet ved lov 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596).)

§ 5-3. (Opphevet ved lov 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596).)

§ 5-4. Inntak i og utskrivning fra institusjon som nevnt i § 5-1

Statlig regional myndighet skal gi regler for hvordan inntak og utskrivning skal besluttes.

Er det bestemt at barnet skal ha plass i en institusjon, kan institusjonen ikke nekte å ta imot barnet.

Barn kan ikke utskrives før tiden uten samtykke fra barneverntjenesten.

Uenighet om inntak eller utskrivning kan kreves avgjort av fylkesmannen i det fylket institusjonen ligger.

Endret ved lov 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5-5. (Opphevet ved lov 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596).)

§ 5-6. Samarbeid med institusjoner som hører under andre lover

For barn som det blir vurdert å plassere i en institusjon under en annen lov, skal statlig regional barnevernmyndighet sørge for at det blir etablert et samarbeid mellom barneverntjenesten, regional myndighet og disse institusjonene. Kongen kan gi regler om samarbeidsordninger, herunder om plikt til å delta i samarbeidsgrupper, inntaksteam o.l.

Endret ved lov 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5-7. Tilsyn

Fylkesmannen skal føre tilsyn med at institusjoner som er omfattet av § 5-1, statlige sentre for foreldre og barn og private og kommunale institusjoner og sentre for foreldre og barn som er godkjent etter § 5-8, drives i samsvar med denne loven og forskrifter til loven.

Finner fylkesmannen at institusjonen eller senteret drives uforsvarlig, kan fylkesmannen gi pålegg om å rette på forholdet, eller å nedlegge driften.

Til å føre løpende tilsyn med institusjonene og sentrene kan fylkesmannen oppnevne tilsynsutvalg. Departementet kan gi forskrifter om tilsynsutvalgenes arbeidsområde og sammensetning.

Endret ved lover 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596), 19 juni 2009 nr. 45 (ikr. 1 jan 2010 iflg. res. 26 juni 2009 nr. 874). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5-8. Private og kommunale institusjoner og sentre for foreldre og barn

Private og kommunale institusjoner og private og kommunale sentre for foreldre og barn kan bare benyttes for barn som omfattes av loven dersom institusjonen eller senteret er godkjent av statlig regional barnevernmyndighet. Institusjonen eller senteret kan bare godkjennes dersom det drives i samsvar med denne loven og de forskrifter som gjelder for den, og ellers drives på en forsvarlig måte. Avgjørelser om godkjenning etter denne loven er enkeltvedtak og kan påklages til statlig sentral barnevernmyndighet. Departementet kan gi nærmere forskrifter om godkjenningsordningen, herunder om vilkår for godkjenning, og om klageordningen.

Departementet kan gi forskrifter om regnskapsføring og om innsyn for offentlige myndigheter i regnskapene.

Endret ved lover 4 juni 1999 nr. 35 (ikr. 1 sep 1999 iflg. res. 4 juni 1999 nr. 863), 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596), 19 juni 2009 nr. 45 (ikr. 1 jan 2010 iflg. res. 26 juni 2009 nr. 874). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5-8a. Institusjoner med hjem

Tilføyes ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5-9. Rettigheter under opphold i institusjon som er omfattet av § 5-1 og private og kommunale institusjoner som er godkjent etter § 5-8

Institusjoner skal drives slik at barna selv kan bestemme i personlige spørsmål og ha det samvær med andre som de ønsker, så langt dette er forenlig med barnets alder og modenhet, med formålet med oppholdet, og med institusjonens ansvar for driften, herunder ansvar for trygghet og trivsel.

Barna skal ha rett til å bevege seg både i og utenfor institusjonens område, med de begrensninger som fastsettes av hensyn til behovet for trygghet og trivsel. For barn som er plassert på grunnlag av et vedtak eller samtykke som nevnt i § 4-24 eller § 4-26, kan institusjonen begrense adgangen til å forlate området i den utstrekning det er nødvendig etter vedtakets formål.

Det er ikke tillatt

- a) å refse barn fysisk,
- b) å bruke innelåsning i enerom eller lignende tvangstiltak med mindre det er tillatt ved forskrifter som nevnt i fjerde ledd bokstav a,
- c) å føre kontroll med et barns korrespondanse med mindre det er tillatt ved forskrifter som nevnt i fjerde ledd bokstav b.

Departementet kan gi forskrifter

- a) til utfylling av bestemmelsene foran, herunder om bruk av tvangsmidler,
- b) med sikte på å hindre at rusmidler eller farlige gjenstander bringes inn i institusjonen,
- c) om forvaltning av barnets midler.

Ved vedtak etter § 4-29 skal institusjonen iverksette de angitte beskyttelsestiltak for å hindre at barnet får kontakt med personer som kan ønske å utnytte det til menneskehandel. Beskyttelsestiltakene som følger av vedtaket kan begrense barnets adgang til å motta besøk, å kommunisere gjennom post, telefon eller annet kommunikasjonsutstyr og å bevege seg fritt utenfor institusjonens område. Beskyttelsestiltakene kan også fastsette begrensninger for hvem som kan få vite hvor barnet er. Beskyttelsestiltakene kan ikke fastsette begrensninger som hindrer barnet i å ha kontakt med verge, advokat, barnevernstjeneste, tilsynsmyndighet, helsepersonell som er beboerens behandler, prest, annen sjelesørger eller lignende. Departementet kan gi utfyllende forskrifter til bestemmelsen.

Endret ved lover 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596), 22 juni 2012 nr. 34 (ikr. 1 aug 2012 iflg. res. 22 juni 2012 nr. 610).

§ 5-9a. Rettigheter under opphold i senter for foreldre og barn

Sentre for foreldre og barn skal drives slik at foreldrenes og barnets rett til privatliv og familieliv og foreldrenes rett til å ta beslutninger i kraft av den daglige omsorg for barnet respekteres, så langt dette er i samsvar med formålet med oppholdet og med senterets ansvar for driften, herunder trygghet og trivsel.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om barns og foreldres rettigheter og plikter i sentre for foreldre og barn.
Tilføyd ved lov 19 juni 2009 nr. 45 (ikr. 1 jan 2010 iflg. res. 26 juni 2009 nr. 874).

§ 5-10. Generelle krav til institusjoner og sentre for foreldre og barn

For å sikre en forsvarlig standard på de institusjoner som er omfattet av § 5-1 og statlige sentre for foreldre og barn, kan departementet gi forskrifter om hvilke krav som skal stilles til institusjonene og sentrene, herunder faglige krav og krav til bygninger, utstyr og bemanning.
Endret ved lover 9 mai 2003 nr. 29 (ikr. 1 jan 2004 iflg. res. 9 mai 2003 nr. 596), 19 juni 2009 nr. 45 (ikr. 1 jan 2010 iflg. res. 26 juni 2009 nr. 874).

Kapittel 5A. Omsorgssentre for mindreårige

Kapitlet tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517).

§ 5A-1. Opphold på omsorgssenter for mindreårige

Statlig regional barnevernmyndighet skal gi barn som har kommet til riket og søkt asyl uten foreldre eller andre med foreldreansvar, tilbud om opphold på et omsorgssenter for mindreårige.

Tilbudet skal gjelde fra barnet blir overført fra utlendingsmyndighetene til statlig regional barnevernmyndighet frem til det blir bosatt i en kommune eller forlater riket.

Bestemmelsen gjelder barn som er under 15 år når asylsøknaden fremmes. For barn over 15 år gjelder bestemmelsen fra den tid Kongen bestemmer.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5A-2. Ansvar for omsorgen

Når barnet har opphold på et omsorgssenter, har statlig regional barnevernmyndighet omsorgen for barnet. På vegne av statlig regional barnevernmyndighet skal omsorgssenteret utøve omsorgen.

Omsorgssenteret skal gi barnet god omsorg og trygghet og bidra til at det får den oppfølgingen og behandlingen det har behov for.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5A-3. Ansvar for å ivareta barnets behov ved ankomst

Omsorgssenteret skal ved barnets ankomst til senteret vurdere barnets situasjon og behov og ivareta behovene på best mulig måte også før det foreligger oppfølgingsvedtak etter § 5A-4.

Dersom barnets behov etter omsorgssenterets vurdering ikke kan ivaretas på en tilfredsstillende måte på omsorgssenteret, eller barnet ønsker opphold utenfor omsorgssenteret, skal omsorgssenteret varsle barneverntjenesten for vurdering av om det bør iverksettes særlige tiltak etter kapittel 4.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517).

§ 5A-4. Oppfølgingsvedtak

Omsorgssenteret skal i samarbeid med barnet utrede barnets situasjon og behov og utarbeide et forslag til oppfølging av barnet mens det oppholder seg på omsorgssenteret. Forslaget skal oversendes statlig regional barnevernmyndighet innen tre uker etter barnets ankomst til senteret. Statlig regional barnevernmyndighet skal innen seks uker etter barnets ankomst til senteret treffe vedtak om oppfølging av barnet mens det oppholder seg på senteret.

Oppfølgingsvedtaket skal ligge til grunn for den videre oppfølgingen av barnet på omsorgssenteret.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5A-5. Ansvar for å følge barnets utvikling under oppholdet på omsorgssenteret

Omsorgssenteret og statlig regional barnevernmyndighet skal følge barnets utvikling nøye. Ved vesentlige endringer i barnets behov for oppfølging skal det om nødvendig treffes nytt oppfølgingsvedtak i tråd med § 5A-4 første ledd.

Dersom barnets utvikling medfører at barnets behov etter omsorgssenterets vurdering ikke lenger kan ivaretas på en tilfredsstillende måte på omsorgssenteret, eller barnet ønsker opphold utenfor omsorgssenteret, skal omsorgssenteret i stedet varsle barneverntjenesten for vurdering av om det bør iverksettes særlige tiltak etter kapittel 4.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5A-6. Kartlegging

Omsorgssenteret skal i løpet av barnets opphold på senteret foreta en kartlegging av barnets situasjon og behov som grunnlag for en etterfølgende bosetting i en kommune.

Kartleggingen skal utarbeides i samarbeid med barnet. Oversendelse av kartleggingen til aktuelle myndigheter forutsetter skriftlig samtykke.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517).

§ 5A-7. Tilsyn, godkjenning, rettigheter under oppholdet og krav til kvalitet

Lovens §§ 5-7, 5-8, 5-9 og 5-10 med tilhørende forskrifter gjelder tilsvarende for omsorgssentre som for institusjoner.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517).

§ 5A-8. Ansvar for etablering og drift

Statlig regional barnevernmyndighet har ansvar for at det etableres og drives omsorgssentre for mindreårige.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5A-9. Økonomisk ansvar

Utgiftene forbundet med opphold i omsorgssenter i medhold av § 5A-1 dekkes av statlig regional barnevernmyndighet.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517). Endres ved lov 21 juni 2013 nr. 63 (ikr. fra den tid Kongen bestemmer).

§ 5A-10. Plassering i omsorgssenter etter lovens kapittel 4

Ved plassering av barn i omsorgssenter ved vedtak etter kapittel 4 gjelder § 4-18 om ansvaret for omsorgen i foreldrenes sted, § 5-4 om inntak og utskrivning og bestemmelsene i kapittel 9 om utgiftfordeling tilsvarende som ved plassering i institusjon.

Tilføyd ved lov 30 mai 2008 nr. 36 (ikr. 1 juli 2008 iflg. res. 30 mai 2008 nr. 517).

FOR 2011-11-15 nr 1103: Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon (rettighetsforskriften)

Hjemmel: Fastsatt av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet 15. november 2011 med hjemmel i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) § 5-9 fjerde ledd.

Kapittel 1. Generelle bestemmelser

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er å sikre at institusjonen gir beboerne forsvarlig omsorg og behandling. Institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg innebærer blant annet å gi beboerne vern og beskyttelse, tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling, oppfølging av skole- og opplæringstilbud og fritidsaktiviteter, stabil og god voksenkontakt, opplevelse av mestring og å bli sett og hørt, samt å lære beboerne respekt og toleranse. Hva som er å anse som forsvarlig omsorg vil blant annet avhenge av beboerens alder og modenhet og formålet med plasseringen.

Formålet er videre å sikre at beboerne blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet, og at rettssikkerheten til beboerne blir ivaretatt.

Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører beboeren.

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder ved alle plasseringer av barn og unge på institusjoner som omfattes av barnevernloven kapittel 5 og omsorgssentre for mindreårige som omfattes av barnevernloven kapittel 5A.

§ 3. Forbud mot innskrenkninger i beboernes rettigheter

Husordensregler, rutiner eller lignende kan ikke innskrenke beboernes rettigheter etter denne forskriften og må ikke anvendes på en måte som vil være urimelig overfor beboeren i det enkelte tilfellet.

Det er ikke adgang til å nekte beboeren besøk av og annen kontakt med advokat, barneverntjeneste, tilsynsmyndighet, helsepersonell som er beboerens behandler, prest, annen sjelesørger eller lignende.

§ 4. Taushetsplikt

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for institusjonen, har taushetsplikt etter barnevernloven § 6-7.

§ 5. Behandling av og innsyn i personopplysninger

Personopplysninger skal behandles i henhold til personopplysningsloven med forskrifter.

Beboerens rett til å se opplysninger om seg selv er regulert i personopplysningsloven § 18 mv.

§ 6. Oppbevaring av økonomiske midler m.m.

Institusjonen skal sørge for at beboerne kan oppbevare private eiendeler, penger mv. på en forsvarlig måte. Dersom en beboer av hensyn til f.eks. alder ikke kan ta hånd om slike eiendeler, har institusjonen plikt til å oppbevare dem på en forsvarlig måte.

Institusjonen skal føre oversikt over penger og private eiendeler som den mottar til oppbevaring fra beboeren.

Kapittel 2. Beboernes rettigheter

§ 7. Vern om personlig integritet

Institusjonen skal drives på en slik måte at beboerens personlige integritet blir ivaretatt.

Den enkelte beboer skal selv kunne bestemme i personlige spørsmål så langt dette lar seg forene med formålet med plasseringen og institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte, herunder er forenlig med beboerens alder og modenhet. Likeså skal bestemmelsesretten

la seg forene med institusjonens ansvar for driften, herunder ansvaret for trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Innenfor de rammer som følger av annet ledd skal institusjonen bl.a.:

- a) sørge for at beboeren får ivaretatt retten til å bli hørt og retten til medbestemmelse, herunder får delta ved utformingen av institusjonens daglige liv og ved avgjørelsen av andre forhold som berører beboeren,
- b) legge til rette for at beboeren får ivaretatt sine personlige interesser og delta i ønskede fritidsaktiviteter,
- c) vise respekt for og ta hensyn til beboerens og foreldrenes livssyn og kulturelle bakgrunn,
- d) vise respekt for beboerens rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet.

Beboeren skal ikke utsettes for utilbørlig påvirkning eller påtrykk av livssynsmessig, politisk eller ideologisk art.

§ 8. Medisinsk tilsyn og behandling

Institusjonen plikter å ha skriftlige rutiner som ivaretar beboerens rett til nødvendig medisinsk tilsyn og behandling.

Barn og unge som blir akutt plassert skal tilses av lege før inntak, snarest mulig etter inntak eller senest i løpet av inntaksdøgnet.

§ 9. Adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område

Beboeren skal ha rett til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område, med de begrensninger som fastsettes ut fra institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte og ansvaret for trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Beboeren skal i størst mulig grad kunne nyttiggjøre seg de tilbud som finnes i lokalsamfunnet, herunder skole-, opplærings- og fritidstilbud.

§ 10. Samvær og besøk i institusjonen

Beboeren skal fritt kunne motta besøk og ha det samvær med andre som hun/han ønsker under institusjonsoppholdet, med mindre noe annet følger av fylkesnemndas eller barneverntjenestens vedtak. Institusjonen kan ikke begrense samvær som følger av fylkesnemndas eller barneverntjenestens vedtak. Institusjonen kan likevel begrense annet samvær og besøk i kraft av sitt ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte. Institusjonen kan også fastsette regler ut fra institusjonens ansvar for driften, herunder hensynet til trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Institusjonen skal legge forholdene til rette slik at det kan gjennomføres gode samvær og besøk for den enkelte beboer.

§ 11. Elektroniske kommunikasjonsmidler

Beboeren skal fritt kunne benytte elektroniske kommunikasjonsmidler under institusjonsoppholdet. Institusjonen kan likevel begrense og i enkelttilfeller nekte bruken i kraft av sitt ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte og sitt ansvar for driften, herunder hensynet til trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

Kapittel 3. Tvang og andre inngrep i den personlige integritet

§ 12. Krav til forebygging

Bruk av tvang og andre inngrep i den personlige integritet skal ikke benyttes i større grad enn det som er nødvendig for formålet. Andre fremgangsmåter skal være prøvd først.

§ 13. Forbud mot bruk av tvang eller makt

Tvangsmedisinering, fysisk refsing, isolasjon, mekaniske tvangsmidler eller annen bruk av fysisk tvang eller makt er ikke tillatt verken i straffe-, behandlings- eller oppdragsesøymed. Mindre inngripende fysisk tvang eller makt, som for eksempel kortvarig fastholding eller bortvisning fra fellesrom, kan imidlertid anvendes når dette er åpenbart nødvendig som ledd i institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg eller av hensyn til trygghet og trivsel for alle på institusjonen.

§ 14. Tvang i akutte faresituasjoner

Dersom det er uomgjengelig nødvendig for å avverge fare for skade på person eller vesentlig skade på eiendom, kan det etter alminnelige nødretts- og nødvergebetraktninger, jf. straffeloven § 47 og § 48, anvendes nødvendig tvang. Det er imidlertid en forutsetning at lempeligere midler vurderes som nytteløse eller har vist seg åpenbart forgjeves eller utilstrekkelige.

Tvangsbruken må i slike tilfeller ikke overstige det som er nødvendig for å avverge skaden. Tiltaket skal opphøre straks skaden eller faren er avverget.

Dersom situasjonen gjør det nødvendig å isolere beboeren, jf. første ledd, skal minst en av personalet alltid være til stede i rommet eller i naborom med ulåst dør. Isolering av beboeren er bare tillatt i rom med vindu og med minst 8 m² gulvflate. Dette kan besluttes av institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt.

§ 15. Kroppsvisitasjon

Institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt kan, ved inntak eller under oppholdet i institusjonen, bestemme at det skal foretas kroppsvisitasjon av en beboer dersom det foreligger begrunnet mistanke om at beboeren besitter tyvegods, farlige gjenstander, rusmidler eller andre skadelige medikamenter, for eksempel dopingmidler, samt utstyr til bruk av rusmidler og andre skadelige medikamenter.

Kroppsvisitasjon kan bare omfatte kroppens overflater, munnhulen samt gjennom søking av klær.

Dersom beboeren eller den ansatte som skal foreta kroppsvisitasjon ønsker det, skal kroppsvisitasjon gjennomføres med to ansatte til stede. Kroppsvisitasjonen skal foretas av en person av samme kjønn som beboeren, og skal skje så skånsomt som mulig.

§ 16. Ransaking av rom og eiendeler

Institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt kan, ved inntak eller under oppholdet i institusjonen, bestemme at det skal foretas ransaking av beboerens rom eller eiendeler dersom det foreligger begrunnet mistanke om at beboeren besitter tyvegods, farlige gjenstander, rusmidler eller andre skadelige medikamenter, for eksempel dopingmidler, samt utstyr til bruk av rusmidler og andre skadelige medikamenter.

Ransaking av rom og eiendeler skal foretas mens beboeren er til stede, med mindre dette er uforholdsmessig vanskelig fordi beboeren har forlatt institusjonen uten samtykke, ikke ønsker å være til stede eller lignende. Ransakingen skal skje så skånsomt som mulig.

§ 17. Beslaglegging, tilintetgjøring eller overlevering til politiet

Farlige gjenstander, rusmidler og andre skadelige medikamenter, for eksempel dopingmidler, samt utstyr til bruk av rusmidler og andre skadelige medikamenter som blir funnet ved inntak eller under opphold i institusjonen, skal beslaglegges og kan enten oppbevares på institusjonen, tilintetgjøres eller overleveres til politiet. Ulovlige gjenstander, rusmidler eller medikamenter skal overleveres til politiet. Tyvegods som beslaglegges skal overleveres til politiet eller tilbakeleveres til rette eier.

§ 18. Beboernes korrespondanse

Det er ikke tillatt å føre kontroll med beboernes korrespondanse, herunder elektronisk korrespondanse. Beboerne skal fritt kunne sende og motta post. Post som kommer inn til institusjonen kan likevel kontrolleres når det er begrunnet mistanke om at forsendelsen inneholder rusmidler eller farlige gjenstander.

Kontrollen skal foregå ved at posten åpnes av institusjonens leder eller den lederen gir fullmakt i nærvær av postens mottaker eller avsender.

Ved klage over vedtak om kontroll skal ikke kontrollen foretas før klagebehandlingen er avsluttet.

§ 19. Rusmiddeltesting

Institusjonen kan ikke kreve at beboeren avlegger urinprøver.

Beboeren kan samtykke til å avlegge urinprøver. Samtykke kan gis under oppholdet. Samtykket skal være skriftlig. Er beboeren under 15 år, skal også de som har foreldreansvaret samtykke. Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen etter barnevernloven, er det barneverntjenesten som også skal samtykke. For beboere plassert i omsorgssentre skal statlig regional barnevernmyndighet samtykke. Samtykket kan når som helst trekkes tilbake.

Institusjonen skal ha regler for avleggelse av prøver. Beboeren skal gjøres kjent med reglene for prøvetaking før samtykke kan gis. Prøvene skal for øvrig håndteres i samsvar med Helse- og omsorgsdepartementets retningslinjer for slike prøver.

§ 20. Tilbakeføring ved rømming

Med rømming forstås de tilfeller hvor beboeren forlater institusjonen uten tillatelse eller unnlater å komme tilbake til institusjonen etter fravær.

Ved rømming skal institusjonen straks varsle barneverntjenesten. Institusjonen skal varsle politiet med mindre dette ikke er nødvendig. Beboerens foresatte bør varsles så raskt som mulig. Varsling av foresatte skal som hovedregel foretas av institusjonen.

Når beboeren rømmer, skal institusjonen, om mulig i samarbeid med foresatte og barneverntjenesten, prøve å bringe beboeren frivillig tilbake til institusjonen.

Dersom plasseringsgrunnlaget gir adgang til det, kan beboeren om nødvendig bringes tilbake til institusjonen mot sin vilje.

Enhver tilbakeføring skal skje så skånsomt som mulig, og på en måte som ivaretar beboerens integritet.

Kapittel 4. Særlige regler ved plassering etter § 4-24 og § 4-26

§ 21. Forskriftens anvendelse overfor beboere plassert etter § 4-24 og § 4-26

Bestemmelsene i forskriftens kapittel 1, 2, 3 og 5 gjelder tilsvarende overfor beboere som er plassert etter § 4-24 og § 4-26, med de særregler som følger av dette kapitlet. Dette gjelder også beboere som er plassert ved midlertidige vedtak etter barnevernloven § 4-25 annet ledd annet punktum.

§ 22. Begrensninger i adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område

Institusjonen kan begrense beboerens adgang til å forlate institusjonsområdet og til å bevege seg fritt innenfor institusjonsområdet i den utstrekning det er nødvendig ut fra formålet med plasseringen. Vedtaket kan treffes for inntil 14 dager av gangen, men skal ikke opprettholdes lenger enn nødvendig. Institusjonen må fortløpende vurdere om vedtaket skal opprettholdes.

§ 23. Besøk i institusjonen

Institusjonen kan nekte beboeren besøk hvis det er nødvendig av hensyn til behandlingsopplegget eller formålet med plasseringen. Vedtaket kan treffes for inntil 14 dager av gangen, men skal ikke opprettholdes lenger enn nødvendig. Institusjonen må fortløpende vurdere om vedtaket skal opprettholdes.

Besøk kan ikke nektes dersom det vil være urimelig overfor beboeren i det enkelte tilfellet.

§ 24. Elektroniske kommunikasjonsmidler

Institusjonen kan nekte beboeren å bruke elektroniske kommunikasjonsmidler dersom det er nødvendig av hensyn til behandlingsopplegget eller formålet med plasseringen. Institusjonen kan inndra det elektroniske kommunikasjonsmiddelet dersom beboeren ikke retter seg etter institusjonens avgjørelse om å nekte bruk. Vedtaket kan treffes for inntil 14 dager av gangen, men skal ikke opprettholdes lenger enn nødvendig. Institusjonen må fortløpende vurdere om vedtaket skal opprettholdes.

Bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler kan ikke nektes dersom det vil være urimelig overfor beboeren i det enkelte tilfellet.

§ 25. Rusmiddeltesting

Ved plassering etter § 4-24 kan urinprøver kreves avlagt dersom det følger av fylkesnemndas vedtak.

Beboeren kan samtykke til å avlegge urinprøver. Samtykke kan gis både ved inntak og under oppholdet. Samtykket skal være skriftlig. Er beboeren under 15 år, skal også de som har foreldresvaret samtykke. Dersom barneverntjenesten har overtatt omsorgen etter barnevernloven, er det barneverntjenesten som også skal samtykke. Samtykket kan når som helst trekkes tilbake.

Institusjonen skal ha regler for når prøvene kan kreves avlagt og for prosedyrer rundt avleggelsen. Beboer skal gjøres kjent med reglene for prøvetaking ved inntak i institusjonen. Prøvene skal for øvrig håndteres i samsvar med Helsedirektoratets retningslinjer for slike prøver.

Kapittel 5. Saksbehandling og klage

§ 26. Krav til enkeltvedtak og andre avgjørelser

Avgjørelser etter § 14, § 15, § 16, § 17, § 18, § 22, § 23 og § 24 skal regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Avgjørelsene skal i tillegg protokollføres og forelegges tilsynsmyndigheten.

Avgjørelser om rusmiddeltesting etter § 19 og § 25 skal protokollføres, begrunnes og forelegges tilsynsmyndigheten.

Ved hver tilbakeføring etter § 20 skal det skrives rapport om forholdet, hvor beboeren har anledning til å uttale seg. Tilbakeføring mot beboerens vilje skal protokollføres og begrunnes. Protokollen skal sendes barneverntjenesten og forelegges tilsynsmyndigheten.

§ 27. Klage over brudd på forskriften

Dersom beboeren selv eller de foresatte mener det er begått brudd på forskriften, kan dette påklages til fylkesmannen.

Klager over enkeltvedtak eller andre brudd på forskriften her følger reglene i forvaltningsloven. Klagen fremmes direkte for fylkesmannen som kan prøve alle sider av saken.

Henvendelser om andre forhold knyttet til opphold på institusjonen behandles av fylkesmannen etter reglene i tilsynsforskriften § 11.

Institusjonens leder skal gjøre klageadgangen kjent for dem det gjelder, og skal levere ut skriftlig materiale om klageadgangen. Institusjonen skal bistå beboere som ønsker det med å utforme klagen.

Kapittel 6. Ikrafttredelse og overgangsregler

§ 28. Ikrafttredelse

Forskriften gjelder fra 1. mars 2012. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 12. desember 2002 nr. 1594 om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon.

§ 29. Overgangsregler

Ved fylkesmannens klagebehandling skal de regler som gjaldt da institusjonen behandlet saken anvendes.

SVERIGE

Socialtjänstlag (2001:453) (SoL)

(...)

5 kap. Särskilda bestämmelser för olika grupper

Barn och unga

1 § Socialnämnden ska verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden,

- i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom,

- bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och ungdom far illa,

- aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,

- tillsammans med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, uppmärksamma och verka för att barn och ungdom inte vistas i miljöer som är skadliga för dem,

- med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,

- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,

- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende om vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts,

- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan vård och fostran utanför det egna hemmet upphört. Lag (2012:776).

1 a § Socialnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Ifråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 15 kap. denna lag och av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Nämnden ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd. Lag (2009:496).

1 b § Kommunen skall sörja för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart det kan ske.

Socialnämnden skall bestämma det närmare innehållet i en utdömd ungdomstjänst i en arbetsplan och utse en handledare för den unge. Socialnämnden skall kontrollera att arbetsplanen följs. Lag (2006:901).

1 c § Kommunen skall sörja för att medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott kan erbjudas när brottet har begåtts av någon som är under 21 år. Lag (2006:901).

2 § När ett barns bästa kräver det, får socialnämnden förbjuda eller begränsa möjligheterna för en person som har sitt hem inom kommunen att i hemmet ta emot andras barn.

Ett sådant förbud omfattar inte fall då det med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogat att ett barn tas emot i hemmet.

3 § Kommunen skall sörja för- att föräldrar kan erbjudas samtal under sakkunnig ledning i syfte att nå enighet i frågor som gäller vårdnad, boende och umgänge (samarbetssamtal) samt - att föräldrar får hjälp att träffa avtal enligt 6 kap. 6 §, 14 a § andra stycket eller 15 a § tredje stycket *föräldrabalken*.

Kommunen skall sörja för att familjerådgivning genom kommunens försorg eller annars genom lämplig yrkesmässig rådgivare kan erbjudas dem som begär det.

Med familjerådgivning avses i denna lag en verksamhet som består i samtal med syfte att bearbeta samlevnadskonflikter i parförhållanden och familjer. Lag (2006:463).

(...)

6 kap. Vård i familjehem och i hem för vård eller boende

Allmänna bestämmelser om vård utanför det egna hemmet

1 § Socialnämnden skall sörja för att den som behöver vårdas eller bo i ett annat hem än det egna tas emot i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende.

Socialnämnden ansvarar för att den som genom nämndens försorg har tagits emot i ett annat hem än det egna får god vård.

Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön.

2 § Varje kommun ansvarar för att det finns tillgång till familjehem och hem för vård eller boende för enskilda och familjer som behöver vårdas och bo utanför det egna hemmet. Enligt 3 § skall dock behovet av vissa hem tillgodoses av staten.

3 § Behovet av sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga samt 22 och 23 §§ lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall ska tillgodoses av staten. Statens institutionsstyrelse leder verksamheten vid hemmen. Bestämmelser om tillsyn m.m. över verksamheten vid hemmen finns i 13 kap.

Statens institutionsstyrelse får, om det finns särskilda skäl för det, genom avtal uppdrå åt ett landsting eller en kommun att inrätta och driva ett sådant hem som avses i första stycket.

För vård i ett hem som avses i denna paragraf får staten ta ut avgift av den kommun som begärt placeringen. Lag (2009:596).

4 § Vård i familjehem och hem för vård eller boende ska bedrivas i samråd med socialnämnden. Detta gäller även sådana hem som avses i 3 §. Lag (2009:596).

Särskilda bestämmelser om mottagande av barn

5 § När ett barn placeras skall det i första hand övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Vad som är bäst för barnet skall dock enligt 1 kap. 2 § alltid beaktas.

6 § Ett barn får inte utan socialnämndens medgivande eller beslut om vård tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om honom eller henne.

Socialnämnden får inte lämna medgivande eller fatta beslut om vård utan att förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i hemmet är utredda av socialnämnd.

Socialnämnden får inte placera ett barn i ett sådant enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran (jourhem) om inte förhållandena i det enskilda hemmet och förutsättningarna för vård i det är utredda av socialnämnd.

Om det inte finns särskilda skäl får ett barn vårdas i ett jourhem i högst två månader efter det att socialnämndens utredning enligt 11 kap. 2 § om ingripande till barnets skydd eller stöd avslutats. Lag (2012:776).

6 a § Om socialnämndens prövning gäller ett barn och medgivande eller beslut om vård enligt 6 § och avser ett tilltänkt enskilt hem i en annan kommun, ska nämnden informera och samråda med den kommunen innan den fattar sitt beslut. Om det finns någon i det enskilda hemmet som vistas där efter beslut av en annan kommun, ska nämnden informera och samråda även med den kommunen. Lag (2012:776).

6 b § Socialnämnden ska i samband med beslut om placering i ett familjehem ingå avtal med dem som nämnden avser att anlita som familjehem. Nämndens och familjehemmets åtaganden som avser barnets behov av stöd och skydd under placeringen ska framgå av avtalet. Lag (2012:776).

6 c § Socialnämnden ska tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i familjehem eller jourhem. Lag (2012:776).

7 § Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem eller ett hem för vård eller boende

1. medverka till att de får god vård och fostran och i övrigt gynnsamma uppväxtförhållanden,
2. verka för att de får lämplig utbildning,
3. verka för att de får den hälso- och sjukvård som de behöver,
4. lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver. Lag (2012:776).

7 a § Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende lämna dem som vårdar sådana barn råd, stöd och annan hjälp som de behöver. Lag (2012:776).

7 b § Socialnämnden ska noga följa vården av de barn och unga som vårdas i ett familjehem, jourhem eller hem för vård eller boende främst genom

1. regelbundna personliga besök i det hem där barnet eller den unge vistas,
2. enskilda samtal med barnet eller den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot barnet eller den unge i sitt hem, och
4. samtal med vårdnadshavarna.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets eller den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående. Lag (2012:776).

7 c § När vård ges i ett familjehem eller ett hem för vård eller boende, ska det finnas en av socialnämnden särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakterna med barnet eller den unge.

Socialsekreteraren ska besöka barnet eller den unge regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets eller den unges behov och önskemål. Lag (2012:776).

8 § Vårdas ett barn med stöd av denna lag i ett annat hem än det egna, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

När barnet har varit placerat i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § *föräldrabalken*. Lag (2012:776).

9 § Ett medgivande enligt 6 § att ta emot ett barn för stadigvarande vård och fostran meddelas av socialnämnden i samma kommun som enligt 2 a kap. ansvarar för att tillgodose vårdnadshavarens behov av stöd och hjälp.

Den nämnd som har lämnat medgivande enligt 6 § fullgör skyldigheterna enligt 7 §. Lag (2011:328).

10 § Enskilda personer eller sammanslutningar får inte bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till hem som avses i 6 §.

11 § Om vårdnaden av ett barn har flyttats över till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare som barnet tidigare varit familjehemsplacerat hos, får kommunen fortsätta att betala dessa vårdnadshavare skälig ersättning. Vid sådan överflyttning av vårdnaden ska socialnämnden ge särskilt förordnade vårdnadshavare råd och stöd.

Råd och stöd ska ges av socialnämnden i den kommun som beslutat om familjehemsplaceringen om särskilt förordnade vårdnadshavare begär det. Lag (2012:776).

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Inledande bestämmelse

1 § Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom ska göras i samförstånd med den unge och hans eller hennes vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Insatserna ska präglas av respekt för den unges människovärde och integritet.

Den som är under 18 år ska dock beredas vård enligt denna lag, om någon av de situationer som anges i 2 eller 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om honom eller henne och, när den unge har fyllt 15 år, av honom eller henne själv.

Vård med stöd av 3 § får även beredas den som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Vissa andra åtgärder får vidtas utan samtycke enligt 22 och 24 §§.

Vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande. *Lag (2012:777).*

Beredande av vård

2 § Vård skall beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. *Lag (2003:406).*

3 § Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Vård skall också beslutas om den som dömts till sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken vid verkställighetens slut bedöms vara i uppenbart behov av fortsatt vård för att inte löpa sådan risk som avses i första stycket. *Lag (2006:896).*

4 § Beslut om vård med stöd av denna lag meddelas av förvaltningsrätten efter ansökan av socialnämnden.

Ansökan skall innehålla en redogörelse för

- den unges förhållanden,
- de omständigheter som utgör grund för att den unge behöver beredas vård,
- tidigare vidtagna åtgärder,
- den vård som socialnämnden avser att anordna,
- hur relevant information lämnats till den unge,
- vilket slags relevant information som lämnats, samt
- den unges inställning. *Lag (2009:804).*

5 § Rättens beslut om vård upphör att gälla, om vården inte har påbörjats inom fyra veckor från den dag då beslutet vann laga kraft.

Omedelbart omhändertagande

6 § Socialnämnden får besluta att den som är under 20 år omedelbart skall omhändertas, om

1. det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av denna lag, och
2. rättens beslut om vård inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling eller till att den fortsatta utredningen allvarligt kan försvåras eller vidare åtgärder hindras.

Om socialnämndens beslut om omhändertagande inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om omhändertagande. Beslutet skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

När socialnämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, får även rätten besluta att den unge omedelbart skall omhändertas.

7 § Har socialnämnden beslutat om omedelbart omhändertagande, skall beslutet underställas förvaltningsrätten inom en vecka från den dag då beslutet fattades. Därvid skall beslutet jämte handlingarna i ärendet tillställas rätten.

Förvaltningsrätten skall pröva beslutet så snart det kan ske. Om det inte finns synnerliga hinder, skall prövningen ske inom en vecka från den dag då beslutet och handlingarna kom in till rätten. Om beslutet inte har underställts förvaltningsrätten inom föreskriven tid, upphör omhändertagandet.

Har socialnämnden beslutat om omedelbart omhändertagande efter det att nämnden har ansökt om vård med stöd av lagen, skall beslutet underställas den rätt som prövar frågan om vård. Därvid gäller bestämmelserna i första-tredje styckena. *Lag (2009:804).*

8 § Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om omedelbart omhändertagande, skall socialnämnden inom fyra veckor från den dag då omhändertagandet verkställdes ansöka hos förvaltningsrätten om att den unge skall beredas vård med stöd av denna lag. Förvaltningsrätten får medge förlängning av denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt. *Lag (2009:804).*

9 § Ett omedelbart omhändertagande upphör

1. om ansökan om vård inte har gjorts inom den tid som anges i 8 § och inte heller förlängning av tiden har begärts, eller

2. när rätten avgör frågan om vård.

Ett beslut om omedelbart omhändertagande får inte verkställas om den unge är häktad.

Om det inte längre finns skäl för ett omhändertagande, skall socialnämnden besluta att detta genast skall upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om vård med stöd av lagen.

Vården

10 § Vården skall anses påbörjad när den unge på grund av ett beslut om omedelbart omhändertagande eller om vård har placerats utanför sitt eget hem.

För vårdens innehåll och utformning gäller bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453) och föreskrifterna i 11-20 §§. *Lag (2001:466).*

11 § Socialnämnden bestämmer hur vården av den unge skall ordnas och var han eller hon skall vistas under vårdtiden. I fråga om den som vårdas i ett hem som avses i 12 § första stycket får dock Statens institutionsstyrelse i samband med att den unge transporteras besluta att han eller hon tillfälligt skall vistas i ett annat sådant hem.

Nämnden får medge att den unge vistas i sitt eget hem, om detta kan antas vara bäst ägnat att främja vården av honom eller henne. Vård med stöd av denna lag skall dock alltid inledas utanför den unges eget hem.

Om nämndens beslut enligt första eller andra stycket inte kan avvaktas, får ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta i frågan. Beslutet skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

Nämnden eller den åt vilken nämnden har uppdragit vården skall ha uppsikt över den unge och, i den utsträckning det behövs för att genomföra vården, bestämma om hans eller hennes personliga förhållanden.

Nämnden har under vårdtiden samma ansvar som vårdnadshavaren för att den unges grundläggande rättigheter enligt 6 kap. 1 § föräldrabalken tillgodoses. *Lag (2007:1312).*

12 § För vård av unga som på någon grund som anges i 3 § behöver stå under särskilt noggrann tillsyn skall det finnas särskilda ungdomshem.

Om socialnämnden har beslutat att den unge skall vistas i ett hem som avses i första stycket skall Statens institutionsstyrelse anvisa plats i ett sådant hem.

Får någon som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen och är verksam vid ett särskilt ungdomshem kännedom om att den unge har en sådan smittsam sjukdom som enligt 1 kap. 3 § andra stycket smittskyddslagen (2004:168) utgör allmänfarlig sjukdom, skall Statens institutionsstyrelse underrättas, om det inte står klart att det inte finns risk för smittspridning. *Lag (2005:468).*

13 § Har den unge beretts vård med stöd av 2 §, ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vård enligt lagen fortfarande behövs och hur vården bör inriktas och utformas.

Har den unge beretts vård med stöd av 3 §, ska socialnämnden inom sex månader från dagen för verkställighet av vårdbeslutet pröva om vård med stöd av lagen ska upphöra. Denna fråga ska därefter prövas fortlöpande inom sex månader från senaste prövning.

När den unge har varit placerad i samma familjehem under tre år från det att placeringen verkställdes, ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken. *Lag (2012:777).*

13 a § Socialnämnden ska noga följa vården av den som får vård med stöd av denna lag. Socialnämnden ska följa vården främst genom

1. regelbundna personliga besök i det hem där den unge vistas,
2. enskilda samtal med den unge,
3. samtal med den eller dem som tagit emot den unge i sitt hem, och
4. samtal med vårdnadshavarna.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma den unges hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående. *Lag (2012:777).*

14 § Socialnämnden har ett ansvar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses.

Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vård enligt denna lag, får socialnämnden

1. besluta hur den unges umgänge med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal skall utövas, eller
2. besluta att den unges vistelseort inte skall röjas för föräldrar eller vårdnadshavare.

Socialnämnden skall minst en gång var tredje månad överväga om ett sådant beslut som avses i andra stycket fortfarande behövs. *Lag (2003:406).*

14 a § Statens institutionsstyrelse skall följa upp verksamheten enligt denna lag. Uppföljningen skall omfatta tiden såväl under som efter avslutad vård.

Socialnämnden skall till Statens institutionsstyrelse lämna de uppgifter om enskilda som Statens institutionsstyrelse behöver för att fullgöra den skyldighet som följer av första stycket. *Lag (2005:468).*

Särskilda befogenheter

15 § Om den unge vårdas på någon grund som anges i 3 § och vistas i ett hem för särskilt noggrann tillsyn, får han eller hon hindras att lämna hemmet och i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att vården skall kunna genomföras. Den unges rörelsefrihet får också inskränkas när det behövs av hänsyn till andra intagnas eller personalens säkerhet. *Lag (2003:420).*

15 a § Den intagne har rätt att ringa och ta emot telefonsamtal, ta emot besök samt vistas utanför hemmet i den utsträckning som lämpligen kan ske. Den intagne får dock förvägras telefonsamtal och besök, om det kan äventyra vården eller ordningen vid hemmet.

En vistelse utanför hemmet skall avse en på förhand bestämd tid, dock högst fyra veckor.

Beslut om inskränkning i rätten att föra telefonsamtal eller ta emot besök samt om vistelse utanför hemmet fattas av Statens institutionsstyrelse. Beslut om vistelse utanför hemmet skall fattas efter samråd med socialnämnden.

I lagen (1996:981) om besöksinskränkningar vid viss tvångsvård finns bestämmelser om besök på vårdinstitutioner enligt denna lag. *Lag (2005:468).*

15 b § Den intagne får beredas vård vid en enhet inom hemmet som är låsbar eller på annat sätt inrättad för särskilt noggrann tillsyn, om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes, övriga intagnas eller personalens säkerhet, eller om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne avviker eller för att i övrigt genomföra vården. Om det krävs med hänsyn till den intagnes speci-

ella behov av vård, hans eller hennes säkerhet eller övriga intagnas säkerhet, får en intagen på en sådan enhet hindras från att träffa andra intagna (vård i enskildhet). Den intagne får vårdas vid en sådan enhet under högst två månader i följd. Om särskilda behandlingsskäl föranleder det, får dock vården vid enheten pågå längre tid, förutsatt att något av de fall som anges i första stycket fortfarande föreligger och att den intagne samtidigt ges möjlighet till vistelse i öppnare former eller utanför hemmet. En fråga om vård i enskildhet skall prövas fortlöpande och alltid omprövas inom sju dagar från senaste prövning. *Lag (2003:406)*.

15 c § Om det är särskilt påkallat på grund av att den intagne uppträder våldsamt eller är så påverkad av berusningsmedel att han eller hon inte kan hållas till ordningen, får den intagne hållas i avskildhet. Han eller hon skall då stå under fortlöpande uppsikt av personalen. Den intagne får dock inte hållas i sådan avskildhet längre tid än vad som är oundgängligen nödvändigt och inte i något fall under längre tid än 24 timmar i följd.

Är den intagne under 15 år skall läkare skyndsamt yttra sig om varje åtgärd som vidtas enligt första stycket. Om läkaren begär det skall åtgärden genast avbrytas. *Lag (2003:406)*.

16 § Den som omfattas av bestämmelserna i 15 § får inte inneha narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor eller injektionssprutor, kanyler eller andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattningsmedel med narkotika. Den unge får inte heller inneha något annat som kan vara till men för vården eller ordningen vid hemmet. Om sådan egendom påträffas, skall den omhändertas. *Lag (2005:468)*.

17 § Om det behövs, får den som omfattas av bestämmelserna i 15 § kroppsvisiteras eller ytligt kroppsbesiktigas, vid ankomst till hemmet, för kontroll av att denne inte bär på sig något som han eller hon inte får inneha där. Detsamma gäller om det under vistelsen i hemmet uppkommer misstanke att sådan egendom skall påträffas hos honom eller henne.

All den hänsyn som omständigheterna medger skall iaktas vid kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning. Om möjligt skall ett vittne närvara. *Lag (2005:468)*.

17 a § Den intagne är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att efter uppmaning lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv- eller svettprov för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, om det kan misstänkas att den intagne är påverkad av något sådant medel eller någon sådan vara. *Lag (2011:736)*.

18 § Bestämmelserna i 16 och 17 §§ skall gälla för alla som vårdas i ett hem för särskilt noggrann tillsyn, om det är nödvändigt för att genomföra vården och upprätthålla ordningen vid hemmet och regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, Statens institutionsstyrelse medger det. *Lag (1993:2)*.

19 § Den som omfattas av bestämmelserna i 15 § får underkastas övervakning av sina brev och andra försändelser, om detta behövs med hänsyn till ordningen vid hemmet eller till den unges särskilda förhållanden. För detta ändamål får Statens institutionsstyrelse öppna och ta del av försändelser som kommer till eller sänds från den unge. Om en ankommande försändelse innehåller egendom som den unge inte får inneha enligt 16 §, skall egendomen omhändertas.

Brev mellan den unge och en svensk myndighet eller advokat eller hans eller hennes offentliga biträde skall vidarebefordras utan föregående granskning. *Lag (2005:468)*.

20 § Har narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor omhändertagits enligt 16 eller 19 § eller har sådan egendom påträffats inom ett hem för särskilt noggrann tillsyn utan att det finns någon känd ägare till egendomen, skall Statens institutionsstyrelse låta förstöra eller försälja egendo-

men enligt bestämmelserna om beslagtagna egendom i 2 § första stycket 1 lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. Belopp som har erhållits vid försäljning tillfaller staten.

Detsamma skall gälla i fråga om injektionssprutor, kanyler och andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika. *Lag (2005:468)*.

20 a § Tvångsåtgärder enligt 15-15 c §§ och 17-19 §§ får användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Är mindre ingripande åtgärder tillräckliga, skall de användas. *Lag (2005:468)*.

20 b § I 15 a och 18-20 §§ finns bestämmelser om att beslut fattas av Statens institutionsstyrelse. Härutöver fattas beslut enligt 15 och 15 b-17 a §§ av Statens institutionsstyrelse. *Lag (2005:468)*.

Upphörande av vård

21 § När vård med stöd av denna lag inte längre behövs, skall socialnämnden besluta att vården skall upphöra. Nämnden skall noga förbereda den unges återförening med den eller dem som har vårdsnaden om honom eller henne.

Vård som har beslutats med stöd av 2 § skall upphöra senast när den unge fyller 18 år.

Vård som har beslutats med stöd av 3 § skall upphöra senast när den unge fyller 21 år. *Lag (2003:406)*.

21 a § Beslut om vård med stöd av denna lag hindrar inte beslut om

1. avvisning eller utvisning enligt utlänningslagen (2005:716),
  2. utvisning enligt lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll,
  3. utlämning enligt lagen (1957:668) om utlämning för brott,
  4. överlämnande enligt lagen (2011:1165) om överlämnande från Sverige enligt en nordisk arresteringsorder,
  5. utlämning enligt lagen (1970:375) om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling,
  6. utlämning enligt lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt,
  7. överlämnande enligt lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen,
  8. överlämnande enligt lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder, eller
  9. utlämning enligt lagen (2006:615) om samarbete med Specialdomstolen för Sierra Leone.
- Vård med stöd av denna lag upphör när ett beslut enligt första stycket 1–9 har verkställts. *Lag (2011:1170)*.

Andra åtgärder

Förebyggande insatser

22 § Om det kan antas att den som är under 20 år till följd av ett beteende som avses i 3 § kommer att behöva beredas vård enligt denna lag om beteendet fortsätter och det stöd eller den behandling som den unge behöver inte kan ges med samtycke av den unge själv, om han eller hon har fyllt 15 år, och av den unges vårdnadshavare, får socialnämnden besluta

1. att den unge skall hålla regelbunden kontakt med en särskilt kvalificerad kontaktperson som socialnämnden utsett, eller
2. att den unge skall delta i behandling i öppna former inom socialtjänsten.

När ett sådant beslut meddelas skall en särskild behandlingsplan finnas.

Bestämmelserna i 13 § första och tredje styckena samt 21 § första och tredje styckena gäller i tillämpliga delar också i fråga om beslut enligt första stycket. Prövning enligt 13 § tredje stycket av frågan om sådant beslut skall upphöra att gälla skall ske första gången inom sex månader från dagen för nämndens beslut. *Lag (2006:896)*.

- 23 §** Ett beslut enligt 22 § upphör att gälla, om
1. beslut fattas om omedelbart omhändertagande, eller
  2. ansökan om vård bifalls.

Flyttningsförbud m.m.

24 § Förvaltningsrätten får efter ansökan av socialnämnden för viss tid eller tills vidare förbjuda den som har vårdnaden om en underårig att ta denne från ett hem som avses i 6 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas om han eller hon skiljs från hemmet (flyttningsförbud). *Lag (2009:804)*.

25 § Ansökan om flyttningsförbud görs av den socialnämnd som har lämnat medgivande enligt 6 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453) att ta emot den unge i ett enskilt hem. Samma nämnd beslutar om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 §. *Lag (2001:466)*.

26 § Socialnämnden skall minst en gång var tredje månad överväga om ett flyttningsförbud fortfarande behövs.

När ett flyttningsförbud inte längre behövs, skall socialnämnden besluta att förbudet skall upphöra.

27 § Socialnämnden får besluta om tillfälligt flyttningsförbud, om

1. det är sannolikt att ett flyttningsförbud behövs, och
2. rättens beslut om flyttningsförbud inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa eller utveckling.

Om socialnämndens beslut om tillfälligt flyttningsförbud inte kan avvaktas, får nämndens ordförande eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat besluta om ett sådant förbud. Beslutet skall anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

När socialnämnden har ansökt om flyttningsförbud, får även rätten besluta om ett tillfälligt flyttningsförbud.

28 § Har socialnämnden beslutat om tillfälligt flyttningsförbud, skall beslutet underställas förvaltningsrätten. Därvid gäller bestämmelserna i 7 § första-tredje styckena. *Lag (2009:804)*.

29 § Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om tillfälligt flyttningsförbud, skall socialnämnden inom två veckor från dagen för förvaltningsrättens beslut ansöka om flyttningsförbud. *Lag (2009:804)*.

30 § Ett tillfälligt flyttningsförbud upphör

1. om ansökan om flyttningsförbud inte har gjorts inom den tid som anges i 29 §, eller
2. när rätten avgör frågan om flyttningsförbud.

Om det inte längre finns skäl för ett tillfälligt flyttningsförbud, skall socialnämnden besluta att detta genast skall upphöra. Ett sådant beslut får meddelas också av den rätt som prövar en fråga om flyttningsförbud.

31 § Om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med ett flyttningsförbud eller ett tillfälligt flyttningsförbud får socialnämnden besluta hur den unges umgänge skall utövas med vårdnadshavare och med föräldrar som har umgängesrätt reglerad genom dom eller beslut av domstol eller genom avtal. *Lag (2003:406)*.

Läkarundersökning

32 § I ett ärende enligt denna lag får socialnämnden besluta om läkarundersökning av den unge samt utse läkare för undersökningen. Om undersökningen inte lämpligen kan genomföras i den unges hem, får nämnden bestämma någon annan plats för den. I ett mål enligt denna lag har rätten samma befogenhet.

Läkarundersökning skall, om den inte av särskilda skäl är obehövlig, ske innan nämnden gör ansökan enligt 4 §.

Bestämmelser om handläggningen

33 § Mål och ärenden enligt denna lag skall handläggas skyndsamt.

34 § Är den unge omhändertagen eller har ett tillfälligt flyttningsförbud meddelats, skall förvaltningsrätten ta upp målet till avgörande inom två veckor från den dag då ansökan om vård eller flyttningsförbud kom in. Förvaltningsrätten får förlänga denna tid, om ytterligare utredning eller någon annan särskild omständighet gör det nödvändigt. *Lag (2009:804).*

35 § I mål om beredande eller upphörande av vård eller om flyttningsförbud enligt denna lag skall förvaltningsrätten och kammarrätten hålla muntlig förhandling, om detta inte är uppenbart obehövligt. Muntlig förhandling skall alltid hållas, om någon part begär det. Parterna skall upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

Om en enskild part som har kallats vid vite att inställa sig personligen till en förhandling uteblir, får rätten förordna att han eller hon skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag. *Lag (2009:804).*

36 § Den unge ska få relevant information. Den unge ska ges möjlighet att framföra sina åsikter i frågor som rör honom eller henne. Om den unge inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Den unges åsikter och inställning ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad.

Om den unge har fyllt 15 år, har han eller hon rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag. Den som är yngre får höras i domstol, om han eller hon inte kan antas ta skada av det.

Den som är förordnad som offentligt biträde enligt 39 § för någon som är under 15 år, utan att samtidigt vara biträde för vårdnadshavaren, är utan särskilt förordnande den unges ställföreträdare i det mål eller ärende som förordnandet avser. *Lag (2012:777).*

37 § Vid handläggning i kammarrätt av andra mål enligt denna lag än mål om omedelbart omhändertagande och tillfälligt flyttningsförbud skall nämndemän ingå i rätten.

38 § Vid delgivning med enskild i mål eller ärende enligt denna lag får 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932) inte tillämpas. *Lag (2010:1955).*

39 § I mål och ärenden angående beredande av vård enligt 2 eller 3 §, omedelbart omhändertagande enligt 6 §, upphörande av vård enligt 21 §, flyttningsförbud enligt 24 § eller upphörande av flyttningsförbud enligt 26 § eller vid överklagande enligt 41 § första stycket 1 skall offentligt biträde förordnas för den som åtgärden avser samt för dennes vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

Behövs offentligt biträde både för den unge och för dennes vårdnadshavare, förordnas gemensamt biträde, om det inte finns motstridiga intressen mellan dem.

Offentligt biträde förordnas av den domstol som handlägger målet. I ärenden hos socialnämnd eller social distriktsnämnd förordnas offentligt biträde av förvaltningsrätten. *Lag (2009:804).*

40 § Beslut om omedelbart omhändertagande, om förebyggande insatser eller om tillfälligt flyttningsförbud gäller omedelbart.

Andra beslut av socialnämnden enligt denna lag gäller omedelbart, om nämnden inte förordnar något annat.

Rätten får förordna att andra beslut som rätten har meddelat skall gälla omedelbart.

Bestämmelser om överklagande

41 § Socialnämndens beslut får överklagas hos förvaltningsrätten, när nämnden har

1. beslutat om var vården av den unge ska inledas eller beslutat i fråga om att flytta den unge från det hem där han eller hon vistas,
2. beslutat i fråga om fortsatt vård med stöd av lagen,
3. med stöd av 14 § beslutat i fråga om umgänge eller beslutat att den unges vistelseort inte ska röjas,

4. fattat beslut enligt 22 § eller prövat om ett sådant beslut ska upphöra att gälla,
  5. med stöd av 31 § beslutat i fråga om umgänge, eller
  6. beslutat i fråga om fortsatt flyttningsförbud. Andra beslut av nämnden enligt denna lag får inte överklagas.
- Rättens beslut enligt 8 § i fråga om förlängd ansökningstid och enligt 32 § om läkarundersökning får inte överklagas. *Lag (2009:804)*.

42 § Beslut av Statens institutionsstyrelse enligt denna lag får överklagas hos förvaltningsrätten, om beslutet

1. innebär inskränkningar i särskilt fall av rätten för den som vistas i hemmet att enligt 15 a § föra telefonsamtal eller ta emot besök,
2. gäller vård i enskildhet enligt 15 b § eller avskildhet enligt 15 c §, eller
3. avser förstörande eller försäljning av egendom enligt 20 §.

Överklagande prövas av den förvaltningsrätt som meddelat beslutet om vård.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. *Lag (2009:804)*.

Polishandräckning

43 § Polismyndigheten skall lämna biträde för att på begäran av

1. socialnämnden eller nämndens ordförande eller rätten bereda en läkare, som avses i 32 §, tillträde till den unges hem eller för att föra den unge till läkarundersökningen,
2. socialnämnden eller någon ledamot eller tjänsteman som nämnden har förordnat genomföra beslut om vård eller omhändertagande med stöd av denna lag, och
3. Statens institutionsstyrelse efterforska och återhämta den som vårdas vid ett hem för särskilt noggrann tillsyn på någon grund som anges i 3 §, om den unge har avvikit från hemmet, eller för att ombesörja någon annan förflyttning av honom eller henne. *Lag (2005:468)*.

Böter

44 § Den som överträder ett flyttningsförbud eller ett tillfälligt flyttningsförbud ska dömas till böter.

Allmänt åtal får väckas endast efter medgivande av socialnämnden eller Socialstyrelsen. *Lag (2009:598)*.

(...)

Lag (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU)

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag avser verkställighet av sluten ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken. Verkställigheten av sluten ungdomsvård skall ske vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Lag (2006:898).

2 § Verkställigheten av sluten ungdomsvård skall utformas så att den dömdes anpassning i samhället främjas och att de skadliga följderna av frihetsberövandet motverkas.

3 § Statens institutionsstyrelse ansvarar för verkställigheten. Verkställigheten ska planläggas och genomföras efter samråd med socialnämnden i den dömdes hemort. En individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för den dömdes. Lag (2011:735).

Intagning m.m.

4 § Verkställigheten inleds genom att den dömdes tas in i ett sådant särskilt ungdomshem som avses i 1 §.

5 § Verkställigheten får inledas om den dömdes inte inom föreskriven tid har överklagat domen när det gäller påföljden. Detta gäller även om åklagare eller målsägande har överklagat domen.

6 § Verkställigheten får inledas omedelbart, om den dömdes före överklagandetidens utgång förklarar att han avstår från att överklaga domen när det gäller påföljden och medger att påföljden får verkställas (nöjdförklaring).

Nöjdförklaring får lämnas inför

1. chefen för häktet, av den som är häktad,
2. den som förestår vården vid ett särskilt ungdomshem, av den som är intagen i ett sådant hem,
3. en polismyndighet.

Nöjdförklaring enligt andra stycket 1 eller 2 får lämnas även inför en annan tjänsteman vid ett häkte eller ett särskilt ungdomshem som har förordnats att ta emot en sådan förklaring.

En tjänsteman som avses i andra stycket 1 eller 2 eller tredje stycket skall så snart det kan ske upplysa den dömdes om att han har rätt att lämna en sådan förklaring samt om när och hur det kan ske. En sådan tjänsteman är vidare skyldig att den dag, då nöjdförklaring först kan lämnas, fråga om den dömdes vill lämna en sådan förklaring.

7 § När nöjdförklaring lämnas skall ett vittne närvara. Den som har tagit emot förklaringen skall göra en anteckning om det på domen eller på rättens bevis om målets utgång, såvitt rör den dömdes (domsbevis). Anteckningen skall undertecknas av mottagaren, den dömdes och vittnet.

8 § En nöjdförklaring gäller endast om den dömdes har haft betänketid till andra dagen efter den dag då domen avkunnades för honom vid rätten eller på annat sätt delgavs honom och om den som skall ta emot förklaringen har tillgång till domen eller domsbevis. Den dömdes skall ges tillfälle att under betänketiden samråda med sin försvarare.

En nöjdförklaring som har lämnats enligt denna lag får inte tas tillbaka. Har den dömdes överklagat domen när det gäller påföljden, skall överklagandet anses återkallat genom nöjdförklaringen.

Lämnar den dömdes nöjdförklaring inför en sådan tjänsteman som avses i 6 § andra stycket 1 eller 2 eller tredje stycket, skall denne omedelbart se till att domen verkställs. Lämnar den dömdes nöjdförklaring inför en polismyndighet, skall den som tar emot förklaringen se till att den dömdes förpassas till det särskilda ungdomshem där verkställigheten skall ske.

9 § När domen får verkställas skall Statens institutionsstyrelse förelägga den dömdes att senast en viss dag inställa sig vid det särskilda ungdomshem som styrelsen bestämmer. Statens institutionsstyrelse skall se till att intagning sker så snart som möjligt efter det att domen får verkställas.

Om den dömde inte rättar sig efter eller inte kan nås av ett föreläggande enligt första stycket, skall polismyndigheten i den ort där han vistas på begäran av Statens institutionsstyrelse förpassa honom till hemmet.

Den dömde får i väntan på förpassning förvaras i häkte eller i polisarrest, om det är nödvändigt för att förpassningen skall kunna genomföras.

10 § Är den dömde, när domen får verkställas, häktad eller intagen på ett särskilt ungdomshem med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, skall häktet eller det särskilda ungdomshemmet omedelbart se till att domen verkställs och att den dömde omedelbart förpassas till det särskilda ungdomshem som Statens institutionsstyrelse bestämmer.

10 a § Om någon har dömts till sluten ungdomsvård eller om rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 *brottsbalken*, har förordnat att sådan påföljd ska avse ytterligare brott, ska, i fråga om tillgodoräkning av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljden, 19 a och 19 b §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt. Lag (2011:1172).

11 § I fråga om beräkning av den tid som verkställigheten skall pågå, skall 19, 21-23 och 25 §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. tillämpas på motsvarande sätt.

Så snart domen på sluten ungdomsvård har börjat verkställas, skall Statens institutionsstyrelse fastställa dagen för verkställighetens slut. Styrelsen skall fastställa en ny sådan slutdag om omständigheterna ger anledning till det.

11 a § Har upphävts genom lag (2010:625).

Genomförande av verkställigheten

12 § Den dömde skall ges nödvändig vård och behandling och ges tillfälle till utbildning, aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus.

13 § Den dömde får hindras att lämna det särskilda ungdomshemmet och i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att verkställigheten skall kunna genomföras. Den dömde får också hindras att disponera sitt pass. Den dömdes rörelsefrihet får även inskränkas, när det behövs av hänsyn till andra intagnas eller personalens säkerhet. Lag (2005:658).

14 § Verkställigheten skall inledas på en låsbar enhet. Så snart förhållandena medger det, skall den dömde ges möjlighet till vistelse under öppnare former.

Frågan om den dömde kan ges möjlighet till vistelse under öppnare former skall prövas fortlöpande, dock minst en gång varannan månad.

Om det krävs med hänsyn till den dömdes speciella behov av vård, hans eller hennes säkerhet eller övriga intagnas säkerhet får en dömd som vårdas på en låsbar enhet hindras från att träffa andra intagna (vård i enskildhet). En fråga om vård i enskildhet skall prövas fortlöpande och alltid omprövas inom sju dagar från senaste prövning. Lag (2003:419).

15 § Vad som sägs i 16, 17, 19 och 20 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall gälla även för den som är föremål för verkställighet av sluten ungdomsvård.

16 § Den dömde har rätt att ringa och ta emot telefonsamtal och ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Den dömde får dock förvägras telefonsamtal och besök, om det kan äventyra säkerheten vid det särskilda ungdomshemmet eller kan motverka hans anpassning i samhället eller annars vara till skada för honom eller någon annan.

17 § Om det är särskilt påkallat av att den dömde uppträder våldsamt eller är så påverkad av berusningsmedel att han eller hon inte kan hållas till ordningen, får den dömde hållas i avskildhet under förutsättning att han eller hon står under fortlöpande uppsikt av personalen. Den dömde får dock inte hållas i sådan avskildhet längre tid än som är absolut nödvändigt och inte i något fall under längre tid än 24 timmar i följd. Lag (2003:419).

17 a § Den dömde är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att efter uppmaning lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv- eller svettprov för kontroll av om han eller hon är påverkad av narkotika, alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel, sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, om det kan misstänkas att den dömde är påverkad av något sådant medel eller någon sådan vara. Lag (2011:735).

18 § Den dömde ska tillåtas att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet i den utsträckning som krävet på samhällsskydd medger, om det bedöms lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Ett tillstånd att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet ska förenas med de villkor som behövs.

Vid vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera villkor som ställts om var den dömde ska befinna sig.

Tid för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet enligt första stycket ska räknas in i verkställighetstiden. Lag (2011:735).

18 a § Under den senare delen av verkställigheten ska den dömde genom konkreta åtgärder förberedas för ett liv i frihet. Lag (2011:735).

18 b § En kontroll- eller tvångsåtgärd enligt denna lag får användas endast om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Lag (2011:735).

Bestämmelser om hälso- och sjukvård

19 § Om den dömde behöver hälso- och sjukvård, skall han vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Kan nödvändig undersökning och behandling inte lämpligen genomföras vid det särskilda ungdomshemmet, bör den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, får den dömde föras över till ett allmänt sjukhus. Får någon som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen och är verksam vid ett särskilt ungdomshem kännedom om att den dömde har en sådan smittsam sjukdom som enligt 1 kap. 3 § andra stycket smittskyddslagen (2004:168) utgör allmänfarlig sjukdom, skall den som förestår vården vid hemmet underrättas, om det inte står klart att det inte finns risk för smittspridning. Föreskrifter om psykiatrisk tvångsvård ges i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Om det finns anledning till det, skall den som enligt första stycket vistas utanför det särskilda ungdomshemmet stå under bevakning eller vara underkastad särskilda föreskrifter. Tiden för sådan vistelse skall räknas in i verkställighetstiden.

I fråga om behandlingen av den som har förts över till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket lagen om rättspsykiatrisk vård för frivillig psykiatrisk vård, tillämpas föreskrifterna i 18-24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt bestämmelsen i 8 § andra stycket lagen om rättspsykiatrisk vård om befogenhet för Statens institutionsstyrelse att besluta om särskilda restriktioner. Lag (2006:252).

Polishandräckning

20 § Polismyndigheten skall på begäran av den som förestår vården vid ett särskilt ungdomshem lämna biträde för att söka efter och hämta tillbaka den som dömts till slutna ungdomsvård om den dömde avvikit eller för att ombesörja förflyttning av honom.

Underrättelse till målsägande

21 § Om den dömde undergår slutna ungdomsvård för ett brott som har riktat sig mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, ska målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om följande:

1. vid vilket särskilt ungdomshem den dömde befinner sig,
2. när den dömde frigges,
3. om den dömde förflyttas,
4. om den dömde vistas utanför det särskilda ungdomshemmet, och
5. om den dömde rymmer.

Underrättelse om en planerad vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet behöver inte lämnas, när en underrättelse på grund av beslutad bevakning eller andra förhållanden framstår som uppenbart obehövlig. Detsamma gäller när en underrättelse på goda grunder kan antas allvarligt äventyra den dömdes egen säkerhet.

Underrättelse till målsägande om frigivning ska lämnas i lämplig tid före frigivningen. I andra fall ska underrättelsen lämnas så tidigt som möjligt. Underrättelsen ska utformas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Underrättelsen ska innehålla information om de regler som gäller för meddelande av kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud. Lag (2011:491).

Övriga bestämmelser

22 § Beslut enligt denna lag fattas av Statens institutionsstyrelse. I frågor som avses i 14 och 18 §§ ska Statens institutionsstyrelse höra socialnämnden i den dömdes hemort om det inte är uppenbart obehövligt.

Beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat förordnas. Lag (2011:735).

23 § Beslut av Statens institutionsstyrelse enligt denna lag i särskilda fall får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Lovtidende A

Uddrag af bekendtgørelse af lov om social service

Herved bekendtgøres lov om social service, jf. lovbekendtgørelse nr. 1023 af 23. september 2014, med de ændringer, der følger af § 1, nr. 11 og 12, i lov nr. 722 af 25. juni 2014, lov nr. 1524 af 27. december 2014 og lov nr. 1526 af 27. december 2014.

Den ændring, der følger af § 1, nr. 2, i lov nr. 495 af 21. maj 2013 om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (Kriminalpræventive sociale indsatser) er ikke indarbejdet i denne lovbekendtgørelse, da tidspunktet for ikrafttrædelsen af denne ændring fastsættes af ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold, jf. § 3, stk. 2, i lov nr. 495 af 21. maj 2013.

Den ændring, der følger af § 1, nr. 6, i lov nr. 722 af 25. juni 2014 om ændring af lov om social service, lov om retssikkerhed og administration på det sociale område og forskellige andre love (Opfølgning på evaluering af kommunalreformen vedrørende det mest specialiserede socialområde og den mest specialiserede specialundervisning m.v.), er ikke indarbejdet i denne lovbekendtgørelse, da tidspunktet for ikrafttrædelsen af denne ændring fastsættes af ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold, jf. § 12, stk. 3, i lov nr. 722 af 25. juni 2014.

Kapitel 11

Særlig støtte til børn og unge

Formål

§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

- 1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
- 2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,
- 3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,
- 4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
- 5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

Stk. 2. Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde tilrettelægges på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold.

Stk. 3. Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.

Inddragelse af familie og netværk

§ 47. Kommunalbestyrelsen skal overveje, hvordan den kan ske en systematisk inddragelse af familie og netværk.

§ 48. Inden der træffes afgørelse efter §§ 51, 52, 52 a, 56, 57 a, 57 b, 58, 62 og 63, § 65, stk. 2 og 3, og §§ 68-71 og 75, skal der finde en samtale sted med barnet eller den unge herom. Samtalen kan undlades, hvis der umiddelbart forinden er gennemført en samtale med barnet eller den unge ved gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse, jf. § 50. Samtalen kan finde sted uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver og uden dennes tilstedeværelse, når hensynet til barnets eller den unges bedste taler herfor.

Stk. 2. Samtalen kan undlades, i det omfang barnets modenhed eller sagens karakter i afgørende grad taler imod samtalens gennemførelse. Kan samtalen ikke gennemføres, skal barnets holdning til den påtænkte afgørelse søges tilvejebragt.

Bisidder til børn og unge

§ 48 a. Et barn eller en ung, hvis sag behandles efter denne lov, har på ethvert tidspunkt af sagens behandling ret til at lade sig bistå af andre.

Stk. 2. Stk. 1 finder ikke anvendelse, hvis myndigheden træffer afgørelse om, at barnets eller den unges interesse i at kunne lade sig bistå bør vige for væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, eller hvor andet er fastsat ved lov. Myndigheden kan endvidere træffe afgørelse om at tilsidesætte barnets eller den unges valg af bisidder, hvis der er bestemte grunde til at antage, at bisidderen vil varetage andre interesser end barnets eller den unges.

Stk. 3. Myndigheden kan træffe afgørelse om at udelukke en bisidder helt eller delvis fra et møde, hvis det skønnes af betydning for at få barnets eller den unges uforbeholdne mening belyst.

Stk. 4. En bisidder for et barn eller en ung skal være fyldt 15 år og er omfattet af straffelovens § 152 om tavshedspligt.

§ 49. (Ophævet)

Udveksling af oplysninger i det tidlige eller forebyggende arbejde

§ 49 a. Skole, skolefritidsordning, sygeplejersker, sundhedsplejersker, læger, tandlæger og tandplejere ansat i den kommunale sundhedstjeneste, dagtilbud, fritidshjem og myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge, kan indbyrdes udveksle oplysninger om rent private forhold vedrørende et barns eller en ungs personlige og familiemæssige omstændigheder, hvis udvekslingen må anses for nødvendig som led i det tidlige eller forebyggende samarbejde om udsatte børn og unge.

Stk. 2. Udveksling af oplysninger efter stk. 1 til brug for en eventuel sag, jf. kapitel 11 og 12, om et konkret barn eller en ung kan ske én gang ved et møde. I særlige tilfælde kan der ske en udveksling af oplysninger mellem de myndigheder og institutioner, der er nævnt i stk. 1, ved et opfølgende møde.

Stk. 3. Selvejende eller private institutioner, private klinikker eller friskoler, som løser opgaver for de myndigheder, der er nævnt i stk. 1, kan indbyrdes og med de myndigheder og institutioner, der er nævnt i stk. 1, udveksle oplysninger i samme omfang som nævnt i stk. 1.

Stk. 4. De myndigheder og institutioner, der efter stk. 1-3 kan videregive oplysninger, er ikke forpligtede hertil.

§ 49 b. Kommunale myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge, og politiet og anklagemyndigheden kan indbyrdes udveksle oplysninger om rent private forhold vedrørende et barns eller en ungs personlige og familiemæssige omstændigheder, hvis udvekslingen må anses for nødvendig som led i forebyggelsen af overgreb mod børn og unge.

Børnefaglig undersøgelse

§ 50. Hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, skal kommunalbestyrelsen undersøge

barnets eller den unges forhold. Undersøgelsen, der betegnes som en børnefaglig undersøgelse, gennemføres så vidt muligt i samarbejde med forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år. Undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt, som forholdene tillader, og må ikke være mere omfattende, end formålet tilsiger.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsens undersøgelse, jf. stk. 1, skal anlægge en helhedsbetragtning, der medmindre konkrete forhold betyder, at et eller flere af nedenstående numre ikke er relevante i forhold til det pågældende barn eller den unge, skal omfatte barnets eller den unges

- 1) udvikling og adfærd,
- 2) familieforhold,
- 3) skoleforhold,
- 4) sundhedsforhold,
- 5) fritidsforhold og venskaber og
- 6) andre relevante forhold.

Stk. 3. Som led i undersøgelsen skal der finde en samtale sted med barnet eller den unge. Samtalen kan undlades, i det omfang barnets eller den unges modenhed eller sagens karakter i afgørende grad taler imod samtaltens gennemførelse. Kan samtalen ikke gennemføres, skal oplysninger om barnets eller den unges synspunkter søges tilvejebragt. Samtalen kan finde sted uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver og uden dennes tilstedeværelse, når hensynet til barnets eller den unges bedste taler herfor.

Stk. 4. I sin undersøgelse skal kommunalbestyrelsen afdekke ressourcer og problemer hos barnet, familien og netværket. For unge, der er fyldt 15 år, skal undersøgelsen afdekke de særlige forhold, der skal indgå ved valg af indsats for denne aldersgruppe, jf. §§ 52, 76 og 76 a.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal som led i undersøgelsen inddrage de fagfolk, som allerede har viden om barnets eller den unges og familiens forhold. Dette kan ske ved at inddrage sundhedsplejersker, pædagoger, psykologer, lærere eller andre. Hvis det er nødvendigt, skal kommunen lade barnet eller den unge undersøge af en læge eller en autoriseret psykolog.

Stk. 6. Undersøgelsen skal resultere i en begrundet stillingtagen til, om der er grundlag for at iværksætte foranstaltninger, og i bekræftende fald af hvilken art disse bør være. Hvis der er iværksat foranstaltninger sideløbende med, at undersøgelsen gennemføres, jf. § 52, stk. 2, skal der desuden tages stilling til, om disse foranstaltninger skal videreføres. Der skal være oplysninger om, hvordan forældremyndighedsindehaveren og barnet eller den unge stiller sig til foranstaltningerne, og om de forhold i familien eller i dennes omgivelser, som kan bidrage til at klare vanskelighederne.

Stk. 7. Undersøgelsen skal afsluttes senest 4 måneder efter, at kommunalbestyrelsen bliver opmærksom på, at et barn eller en ung kan have behov for særlig støtte. Hvis undersøgelsen undtagelsesvis ikke kan afsluttes inden 4 måneder, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en foreløbig vurdering og snarest herefter afslutte undersøgelsen.

Stk. 8. I forbindelse med undersøgelsen skal kommunalbestyrelsen vurdere, om der skal foretages en undersøgelse af eventuelle andre børn i familien. En undersøgelse kan gennemføres som én samlet undersøgelse for flere børn i fa-

milien, dog således at der tages højde for børnenes individuelle forhold.

Stk. 9. Hvis det må antages, at der kan opstå et behov for særlig støtte til et barn umiddelbart efter fødslen, skal kommunen undersøge de vordende forældres forhold nærmere. Undersøgelsen gennemføres så vidt muligt i samarbejde med de vordende forældre. Stk. 4-8 finder anvendelse ved afgørelsen.

§ 50 a. Kommunalbestyrelserne i regionen skal oprette et børnehus i hver region til undersøgelse af et barns eller en ungs forhold, når barnet eller den unge har været udsat for overgreb, eller ved mistanke herom.

Stk. 2. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold kan fastsætte nærmere regler om børnehusenes indretning, drift, finansiering og opgaver m.v.

§ 50 b. Når et barn eller en ung har været udsat for overgreb, eller ved mistanke herom, skal kommunalbestyrelsen til brug for den børnefaglige undersøgelse efter § 50 benytte det børnehus, som kommunen er tilknyttet, jf. § 50 a.

§ 50 c. Under behandlingen af en sag, hvor et børnehus benyttes, jf. § 50 a, kan personalet i børnehuset, politiet og anklagemyndigheden og sundhedsmyndigheder, autoriserede sundhedspersoner og kommunale myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge, indbyrdes udveksle oplysninger om rent private forhold vedrørende barnets eller den unges personlige og familiemæssige omstændigheder, hvis udvekslingen må anses for nødvendig af hensyn til barnets eller den unges sundhed og udvikling.

§ 51. Når det må anses for nødvendigt for at afgøre, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på et barns eller en ungs sundhed eller udvikling, kan børn og unge-udvalget uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, beslutte at gennemføre undersøgelsen under ophold på en institution eller indlæggelse på sygehus, herunder psykiatrisk afdeling. En sådan undersøgelse skal være afsluttet inden 2 måneder efter børn og unge-udvalgets afgørelse.

Stk. 2. Når det må anses for nødvendigt for at afgøre, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på et barns eller en ungs sundhed eller udvikling, kan børn og unge-udvalget uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, beslutte at gennemføre undersøgelsen ved benyttelse af det børnehus, som kommunen er tilknyttet, jf. § 50 a.

Stk. 3. En afgørelse efter stk. 1 og 2 kan træffes foreløbigt efter reglerne i § 75, når betingelserne herfor er opfyldt.

Foranstaltninger

§ 52. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om foranstaltninger efter stk. 3, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte. Kommunalbestyrelsen skal vælge den eller de foranstaltninger, som bedst kan løse de problemer og behov, der er afdækket gennem den børnefaglige undersøgelse efter § 50. Afgørelsen træffes med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, jf. dog §§ 56, 57 a, 57 b og 58,

§ 68, stk. 2 og 3, og § 68 a. En afgørelse efter stk. 3, nr. 7, kræver tillige samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år.

Stk. 2. Støtte efter stk. 3 kan kun iværksættes efter gennemførelse af en børnefaglig undersøgelse, jf. § 50. Hvis særlige forhold taler herfor, kan der dog iværksættes foreløbig eller akut støtte efter stk. 3 sideløbende med undersøgelsen.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan iværksætte hjælp inden for følgende typer af tilbud:

- 1) Ophold i dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted el.lign.
- 2) Praktisk, pædagogisk eller anden støtte i hjemmet.
- 3) Familiebehandling eller behandling af barnets eller den unges problemer.
- 4) Døgnophold, jf. § 55, for både forældremyndighedsindehaveren, barnet eller den unge og andre medlemmer af familien i en plejefamilie, på et godkendt opholdssted eller på en døgninstitution, jf. § 66, stk. 1, nr. 1, 5 og 6, eller i et botilbud, jf. § 107.
- 5) Aflastningsordning, jf. § 55, i en plejefamilie, kommunal plejefamilie eller netværksplejefamilie eller på et opholdssted eller en døgninstitution, jf. § 66, stk. 1, nr. 1-3, 5 og 6.
- 6) Udpegning af en fast kontaktperson for barnet eller den unge eller for hele familien.
- 7) Anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet på et anbringelsessted, jf. § 66.
- 8) Formidling af praktiktibud hos en offentlig eller privat arbejdsgiver for den unge og i den forbindelse udbetaling af godtgørelse til den unge.
- 9) Anden hjælp, der har til formål at yde rådgivning, behandling og praktisk og pædagogisk støtte.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal under en graviditet træffe afgørelse om foranstaltninger efter stk. 3, nr. 2, 3, 4, 6 eller 9, og § 52 a, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til barnets særlige behov for støtte efter fødslen. Afgørelsen træffes med samtykke fra forældrene. Stk. 2 finder anvendelse ved afgørelsen.

§ 52 a. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at yde økonomisk støtte til forældremyndighedsindehaveren, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte, jf. dog stk. 2. Der kan ydes økonomisk støtte til:

- 1) Udgifter i forbindelse med foranstaltninger efter § 52, stk. 3, eller hvis støtten erstatter en ellers mere indgribende og omfattende foranstaltning efter § 52, stk. 3.
- 2) Udgifter, der bevirker, at en anbringelse uden for hjemmet kan undgås, eller at en hjemgivelse kan fremskyndes.
- 3) Udgifter, der kan bidrage til en stabil kontakt mellem forældre og barn under barnets anbringelse uden for hjemmet.

Stk. 2. Støtte efter stk. 1, nr. 1, kan kun ydes, når forældremyndighedsindehaveren ikke selv har tilstrækkelige midler til det.

§ 53. Samtykke fra forældremyndighedens indehaver og den unge, der er fyldt 15 år, til en afgørelse efter § 52, stk. 3,

nr. 7, skal omfatte formålet med anbringelsen, jf. § 140, stk. 3, 1. pkt.

§ 54. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde forældremyndighedens indehaver en støtteperson i forbindelse med barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet, jf. § 52, stk. 3, nr. 7.

Stk. 2. Under barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet efter § 52, stk. 3, nr. 7, skal kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om støtte til forældrene efter stk. 1, efter § 52, stk. 3, eller efter anden lovgivning. Støtten skal så vidt muligt medvirke til at løse de problemer, som har været årsag til anbringelsen med henblik på at støtte forældrene i at varetage omsorgen for barnet eller den unge ved en eventuel hjemgivelse eller i samvær med barnet eller den unge under anbringelsen. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte en særskilt plan for støtten til forældrene.

§ 54 a. Kommunalbestyrelsen skal tilknytte en koordinator til unge, der er idømt en sanktion efter straffelovens § 74 a. Koordinatoren skal være tilknyttet gennem hele forløbet og være den unges rådgiver, sikre sammenhængen i faserne og afholde møder med den unge, forældrene og andre relevante parter med henblik på at fastholde de målsætninger, der er fastlagt i handleplanen, jf. § 140.

§ 55. Under et døgnophold efter § 52, stk. 3, nr. 4, 5 og 7, og efter § 76, stk. 3, nr. 1 og 3, og § 76 a, stk. 2, modtager barnet, den unge eller de vordende forældre omsorg, personlig støtte, socialpædagogisk rådgivning og behandling. Ved særlige behov kan der endvidere foretages undersøgelser og observation samt ydes terapi eller anden behandling.

Stk. 2. Et aflastningsophold, som ydes under et døgnophold, indgår som en ydelse efter stk. 1.

Stk. 3. Hjælp efter stk. 1 kan ydes af det sted, hvor barnet, den unge eller de vordende forældre har døgnophold, eller på anden måde.

§ 56. Afgørelse efter § 52, stk. 3, nr. 1 og 3, for så vidt angår behandling af barnets eller den unges problemer, og nr. 6, jf. § 52, stk. 1, kan træffes, selv om forældremyndighedens indehaver ikke ønsker foranstaltningen iværksat, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til barnets eller den unges særlige behov for støtte, og når formålet med foranstaltningen skønnes at kunne opnås uanset det manglende samtykke.

§ 57. Hvis ingen har forældremyndigheden over et barn eller en ung, skal kommunalbestyrelsen i fornødent omfang medvirke til, at der udpeges en egnet indehaver af forældremyndigheden.

Forældreplæg

§ 57 a. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om at meddele forældremyndighedsindehaveren et forældreplæg, jf. stk. 3, når der er risiko for, at et barns eller en ungs udvikling er i fare, og det vurderes at bero på, at forældremyndighedsindehaveren ikke lever op til sit forældreansvar.

Stk. 2. Meddelelse af et forældreplæg forudsætter, at der foreligger oplysninger om,

- 1) at barnet eller den unge har ulovligt skolefravær, eller at undervisningspligten i øvrigt ikke opfyldes,
- 2) at barnet eller den unge har begået kriminalitet af et vist omfang eller en vis grovhed,
- 3) at barnet eller den unge har alvorlige adfærds- eller tilpasningsproblemer, eller
- 4) at forældremyndighedsindehaveren nægter at samarbejde med de relevante myndigheder om løsningen af barnets eller den unges problemer.

Stk. 3. Et forældreplæg angiver en eller flere konkrete handlepligter for forældremyndighedsindehaveren, som skal være egnede til at bidrage til en løsning af barnets eller den unges problemer, og som står i rimeligt forhold til formålet. Det kan herunder fastsættes, at forældremyndighedsindehaveren skal

- 1) sikre barnets eller den unges fremmøde i skolen ved personligt at følge barnet eller den unge i skole,
- 2) deltage i forældremøder og konsultationer vedrørende barnets eller den unges skolegang,
- 3) sikre barnets eller den unges deltagelse i konkrete fritidsaktiviteter ved at følge barnet eller den unge til det pågældende sted,
- 4) sikre, at barnet eller den unge er hjemme på et nærmere fastsat tidspunkt,
- 5) deltage i et af kommunen tilbudt forældreprogram eller
- 6) deltage i møder med relevante myndigheder om løsningen af barnets eller den unges problemer.

Stk. 4. Hvis der er truffet afgørelse om forældreplæg efter stk. 1, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse efter § 52, stk. 1, om at iværksætte foranstaltninger efter § 52, stk. 3, nr. 1, 2, 3, 6 og 9, selv om forældremyndighedsindehaveren ikke ønsker foranstaltningen iværksat, når det vurderes, at formålet med foranstaltningen vil kunne opnås uanset det manglende samtykke.

Stk. 5. Afgørelsen om forældreplæg træffes for en afgrænset periode af højst 12 måneders varighed. Forældreplægget kan forlænges med højst 6 måneder ad gangen.

Stk. 6. Kommunalbestyrelsen skal oplyse forældremyndighedsindehaveren om, at overholdelse af plægget er en betingelse for at modtage børne- og ungeydelsen, jf. lov om en børne- og ungedyelse, og for, at det pågældende barn eller den pågældende unge medregnes ved beregningen af boligstøtten, jf. lov om individuel boligstøtte.

Stk. 7. Hvis kommunen vurderer, at den, der er meddelt et forældreplæg efter stk. 1, ikke efterlever plægget, og at den manglende efterlevelse ikke beror på undskyldelige omstændigheder, skal kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om dette. Afgørelsen er gældende for ét kvartal.

Stk. 8. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om bortfald af plægget, hvis kommunalbestyrelsen vurderer,

- 1) at forholdet, der lå bag plægget, ikke længere eksisterer, eller
- 2) at forældreplægget ikke længere er egnet til at løse barnets eller den unges problemer.

Ungeplæg

§ 57 b. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om at meddele et barn eller en ung i alderen 12-17 år et ungeplæg-

læg, når barnet eller den unge har adfærdsproblemer eller udviser negativ adfærd af en sådan karakter, at der er risiko for, at barnets eller den unges udvikling er i fare, og når det vurderes, at et frivilligt samarbejde med barnet eller den unge og forældremyndighedsindehaveren om støtte efter § 52, stk. 3, ikke er tilstrækkeligt til at afhjælpe barnets eller den unges problemer. Afgørelsen om ungepålæg kan træffes uden forældremyndighedsindehaverens samtykke.

Stk. 2. Meddelelse af et ungepålæg forudsætter, at der foreligger oplysninger om, at barnet eller den unge

- 1) har ulovligt skolefravær, eller at undervisningspligten i øvrigt ikke opfyldes,
- 2) har begået kriminalitet af et vist omfang eller en vis grovhed,
- 3) har alvorlige adfærds- eller tilpasningsproblemer eller
- 4) nægter at samarbejde med de relevante myndigheder om løsningen af barnets eller den unges problemer.

Stk. 3. Et ungepålæg skal angive en eller flere konkrete handlepligter for barnet eller den unge, som vurderes at være egnede til at bidrage til en løsning af barnets eller den unges problemer, og som står i rimeligt forhold til formålet. Det kan herunder fastsættes, at barnet eller den unge skal

- 1) modtage en eller flere foranstaltninger efter § 52, stk. 3, nr. 1, 3, 6, 8 eller 9,
- 2) være hjemme på et nærmere fastsat tidspunkt eller
- 3) bidrage til at genoprette forrettet skade.

Stk. 4. Hvis der er truffet afgørelse om ungepålæg efter stk. 1, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse efter § 52, stk. 1, om at iværksætte foranstaltninger efter § 52, stk. 3, nr. 1, 3, 6, 8 eller 9, selv om forældremyndighedsindehaveren ikke ønsker foranstaltningen iværksat, når det vurderes, at formålet med foranstaltningen vil kunne opnås uanset det manglende samtykke.

Stk. 5. § 57 a, stk. 5 og 8, finder tilsvarende anvendelse på ungepålægget efter stk. 1.

Stk. 6. Kommunalbestyrelsen skal ved afgørelse om ungepålæg efter stk. 1 overveje, om der samtidig bør træffes afgørelse om forældreoplæg efter § 57 a.

Stk. 7. Politiet kan yde bistand til kommunen ved udøvelsen af beføjelser efter § 64, stk. 2, når disse beføjelser udøves i forbindelse med en afgørelse om ungepålæg.

Stk. 8. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold kan efter forhandling med justitsministeren fastsætte nærmere regler om politiets bistand til kommunerne i forbindelse med gennemførelse af ungepålæg.

Netværkssamråd

§ 57 c. Kommunalbestyrelsen skal, senest 7 dage efter den har modtaget dokumentation fra politiet om, at en ung under 18 år er mistænkt for at have begået alvorlig kriminalitet, indkalde den unge, forældremyndighedsindehaveren, eventuelt relevante personer fra netværket og relevante fagpersoner til et netværkssamråd.

Stk. 2. På baggrund af drøftelser på netværkssamrådet med den unge, forældremyndighedsindehaveren, eventuelt relevante personer fra netværket og relevante fagpersoner skal kommunalbestyrelsen efter netværkssamrådet udarbej-

de en handleplan for, hvilke initiativer og handlepligter der kan modvirke yderligere kriminalitet.

Stk. 3. Modtager kommunalbestyrelsen inden for 1 år efter netværkssamrådets afholdelse, jf. stk. 1, dokumentation fra politiet om mistanke mod den unge under 18 år for gentagen, alvorlig kriminalitet, skal kommunalbestyrelsen uden fornyet indkaldelse til netværkssamråd vurdere, om der er behov for at revidere handleplanen.

Kriminalitetstruede børn og unge

§ 57 d. Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med løsladelse give unge under 18 år, der har afsonet frihedsstraf eller været varetægtsfængslet eller anbragt i varetægtsurrogat, et tilbud om udslusning. Tilbuddet om udslusning skal så vidt muligt etableres inden løsladelsen og have en varighed på mindst 6 måneder efter løsladelsen. Tilbuddet skal som minimum have et omfang svarende til en kontaktperson efter § 52, stk. 3, nr. 6.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal sikre, at alle børn og unge på sikrede institutioner tilbydes screening med henblik på at afdække psykiatriske problemer. Screeningen forudsætter samtykke fra forældremyndighedsindehaver og fra unge, der er fyldt 15 år.

Stk. 3. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om screeningsomfang, herunder hvem der kan udføre den, og hvornår den skal udføres.

Anbringelse uden for hjemmet uden samtykke

§ 58. Er der en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af

- 1) utilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet eller den unge,
- 2) overgreb, som barnet eller den unge har været udsat for,
- 3) misbrugsproblemer, kriminel adfærd eller andre svære sociale vanskeligheder hos barnet eller den unge eller
- 4) andre adfærds eller tilpasningsproblemer hos barnet eller den unge,
- 4) kan børn og unge-udvalget uden samtykke fra forældremyndighedens indehaver og den unge, der er fyldt 15 år, træffe afgørelse om, at barnet eller den unge anbringes uden for hjemmet, jf. § 52, stk. 3, nr. 7. Der kan kun træffes en afgørelse efter 1. pkt., når der er begrundet formodning om, at problemerne ikke kan løses uden barnets eller den unges fortsatte ophold i hjemmet.

Stk. 2. Når hensynet til barnet eller den unge på afgørende måde taler for det, kan børn og unge-udvalget beslutte, at barnet eller den unge skal anbringes uden for hjemmet efter stk. 1, selv om forældremyndighedens indehaver og den unge giver samtykke til anbringelse efter § 52, stk. 3, nr. 7.

Stk. 3. Såfremt en ung, der er fyldt 15 år, erklærer sig enig i anbringelsen, kan børn og unge-udvalget uanset betingelserne i stk. 1 træffe afgørelse om at anbringe den unge uden for hjemmet, jf. § 52, stk. 3, nr. 7, når anbringelsen må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges

særlige behov og problemerne ikke kan løses under den unges fortsatte ophold i hjemmet.

Stk. 4. Afgørelser efter stk. 1-3 kan træffes foreløbigt efter reglerne i § 75, når betingelserne herfor er opfyldt.

§ 59. En indstilling om anbringelse uden for hjemmet efter § 58 skal omfatte

- 1) den børnefaglige undersøgelse, jf. § 50, herunder beskrivelsen af, at betingelserne i § 58 anses for opfyldt, og af de ressourcer hos barnet, familien og netværket, som kan bidrage til at klare vanskelighederne under anbringelsen, jf. § 50, stk. 6,
- 2) den handleplan for anbringelsen, jf. § 140, herunder den støtte og de initiativer, som er påtænkt for barnet eller den unge og dennes familie under anbringelsen uden for hjemmet og i tiden derefter, og
- 3) barnets eller den unges holdning til den påtænkte foranstaltning.

§ 60. (Ophævet)

§ 61. (Ophævet)

§ 62. Hvis barnet eller den unge ikke har været bragt uden for hjemmet inden for det seneste år før datoen for den aktuelle anbringelse, forudsætter opretholdelse af en foranstaltning efter § 58 ud over 1 år fra børn og unge-udvalgets afgørelse fornyet afgørelse i udvalget.

Stk. 2. Hvis barnet eller den unge har været bragt uden for hjemmet inden for det seneste år før datoen for den aktuelle anbringelse, forudsætter opretholdelse af en foranstaltning efter § 58 ud over 2 år fra børn og unge-udvalgets afgørelse fornyet afgørelse i udvalget.

Stk. 3. Er sagen efter stk. 1 og 2 indbragt for Ankestyrelsen eller forelagt domstolene, regnes fristen fra den endelige afgørelse eller dom. Uanset bestemmelsen i stk. 1 og 2 kan børn og unge-udvalget, Ankestyrelsen eller retten fastsætte en kortere frist for fornyet behandling i udvalget.

Stk. 4. Børn og unge-udvalget kan ved afgørelser efter § 58 undtagelsesvis fastsætte en længere frist end nævnt i stk. 1-3, når de forhold, der ligger til grund for afgørelsen, med overvejende sandsynlighed må antages at vedvare ud over fristen. Samme beføjelser har Ankestyrelsen og retten.

Stk. 5. Børn og unge-udvalget kan i særlige tilfælde træffe afgørelse om, at en anbringelse uden for hjemmet efter § 58 af et barn, der ikke er fyldt 1 år, skal gælde i 3 år, hvis det er overvejende sandsynligt, at de forhold, der begrunder anbringelsen, vil være til stede i denne periode. De samme beføjelser har Ankestyrelsen og retten.

Stk. 6. Stk. 1-5 finder tilsvarende anvendelse ved afgørelser, som Ankestyrelsen træffer efter § 65, stk. 3.

Lægelig undersøgelse og behandling uden samtykke

§ 63. Hvis forældremyndighedsindehaveren undlader at lade et barn eller en ung undersøge eller behandle for en livstruende sygdom eller en sygdom, der udsætter barnet eller den unge for betydelig og varigt nedsat funktionsevne, kan børn og unge-udvalget træffe afgørelse om at gennemføre undersøgelsen eller behandlingen.

Stk. 2. En afgørelse efter stk. 1 kan træffes foreløbigt efter reglerne i § 75, når betingelserne herfor er opfyldt.

Fuldbyrdelse af afgørelser og adgang til hjemmet

§ 64. Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at afgørelser efter §§ 51, 57 b, 58 og 63, § 68, stk. 2, og § 68 a fuldbyrdes.

Stk. 2. Kommunen har mod behørig legitimation og uden retskendelse adgang til forældremyndighedens indehavers bolig, rum eller gemmer for at eftersøge og medtage et barn eller en ung med henblik på at fuldbyrde de afgørelser, der er nævnt i stk. 1. Kommunen kan hente og bringe barnet eller den unge til stedet, hvor ungepålægget skal opfyldes, med henblik på at fuldbyrde afgørelser efter § 57 b.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at kommunen mod behørig legitimation og uden retskendelse har adgang til forældremyndighedens indehavers bolig og rum, når

- 1) adgangen til hjemmet sker som led i den børnefaglige undersøgelse efter § 50 og må anses for nødvendig for at afgøre, om der er åbenbar risiko for alvorlig skade på et barns eller en ungs sundhed eller udvikling, og
- 2) forældrene har modarbejdet, at en vurdering af barnets eller den unges støttebehov kan gennemføres med andre mere lempelige foranstaltninger.

Stk. 4. Politiet yder bistand til kommunen ved udøvelsen af beføjelser efter stk. 2 og 3. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter efter aftale med justitsministeren nærmere regler i en bekendtgørelse om politiets bistand til kommunen.

Stk. 5. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold udarbejder årligt en opgørelse over kommunernes anvendelse af bestemmelsen i stk. 3.

Ankestyrelsens beføjelser uden klage

§ 65. Ankestyrelsen kan af egen drift tage sager om særlig støtte til børn og unge op, når det må antages, at en kommunalbestyrelse i en konkret sag ikke har foretaget de fornødne sagsbehandlingskridt eller ikke har truffet de fornødne afgørelser i overensstemmelse med barnets eller den unges bedste. Ankestyrelsen kan da pålægge kommunalbestyrelsen at foretage de fornødne sagsbehandlingskridt eller at træffe de fornødne afgørelser.

Stk. 2. Hvis der er behov for foranstaltninger efter §§ 52 eller 52 a og kommunalbestyrelsen undlader at iværksætte disse i fornødent omfang, kan Ankestyrelsen selv træffe en foreløbig afgørelse om foranstaltninger.

Stk. 3. Ankestyrelsen kan endvidere selv træffe afgørelse efter §§ 51, 58, 63 og 68 a.

Stk. 4. Ankestyrelsen kan pålægge kommunalbestyrelsen at gennemføre afgørelser efter stk. 1-3 og kan desuden bestemme, at afgørelserne skal gennemføres inden for en nærmere angivet tidsfrist, når det må anses for nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges bedste.

Stk. 5. Hvis borgere, fagpersoner eller andre har grund til at antage, at kommunalbestyrelsen ikke har foretaget eller truffet de i loven foreskrevne fornødne sagsbehandlingskridt eller afgørelser i overensstemmelse med barnets eller

den unges bedste, kan disse underrette Ankestyrelsen. Ankestyrelsen vurderer herefter, om der er grundlag for at tage sagen op efter stk. 1.

§ 65 a. Ankestyrelsen følger til og med den 30. juni 2016 løbende i sin virksomhed, herunder ved gennemgang af et antal konkrete sager, kommunernes indsats over for børn eller unge, der mistænkes for eller har begået voldskriminalitet, anden alvorlig kriminalitet eller gentagen kriminalitet. Politiet orienterer efter anmodning fra Ankestyrelsen skriftligt om konkrete underretninger til kommunerne vedrørende børn og unge, der mistænkes for at have begået voldskriminalitet, anden alvorlig kriminalitet eller gentagen kriminalitet.

Anbringelsessteder for børn og unge

§ 66. Anbringelsessteder for børn og unge kan være

- 1) plejefamilier,
- 2) kommunale plejefamilier,
- 3) netværksplejefamilier,
- 4) egne værelser, kollegier eller kollegielignende opholdssteder,
- 5) opholdssteder for børn og unge eller
- 6) døgninstitutioner, herunder delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner, jf. § 67.

Stk. 2. Det er en betingelse for, at der kan træffes afgørelse om anbringelse af børn og unge efter § 52, stk. 3, nr. 4, 5 eller 7, i et anbringelsessted, at anbringelsesstedet er godkendt efter § 66 a, stk. 1, nr. 2, stk. 2 eller 5, eller efter § 5 i lov om socialtilsyn.

§ 66 a. Plejefamilier og kommunale plejefamilier for børn og unge, jf. § 66, stk. 1, nr. 1 og 2, skal være godkendt

- 1) som generelt egnede af den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for socialtilsyn for det geografiske område, hvor plejefamilien bor, jf. §§ 2 og 5 i lov om socialtilsyn, eller
- 2) som konkret egnede i forhold til et eller flere nærmere angivne børn eller unge af den anbringende kommune.

Stk. 2. Netværksplejefamilier skal være godkendt som konkret egnede i forhold til et bestemt barn eller en bestemt ung af kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune. Netværksplejefamilier skal have dækket deres omkostninger i forbindelse med barnets eller den unges ophold og kan efter en konkret vurdering få hel eller delvis hjælp til dækning af tabt arbejdsfortjeneste.

Stk. 3. Den kommunalbestyrelse, der godkender plejefamilien som konkret egnet, jf. stk. 1, nr. 2, og stk. 2, skal i forbindelse med godkendelsen tilbyde plejefamilien et kursus i at være plejefamilie.

Stk. 4. Når der er truffet afgørelse om at anbringe et barn eller en ung i en plejefamilie, en kommunal plejefamilie eller en netværksplejefamilie, jf. § 66, stk. 1, nr. 1-3, skal den kommunalbestyrelse, som har pligt til at yde hjælp til barnet eller den unge efter reglerne i kapitel 11 og 12, sikre, at plejefamilien under anbringelsen løbende gennemfører den fornødne efteruddannelse. Kommunalbestyrelsen skal endvidere

re sikre den fornødne supervision i overensstemmelse med plejeopgavens omfang.

Stk. 5. Egne værelser, kollegier eller kollegielignende opholdssteder, hvor den unge selv råder over sin egen bolig, jf. § 66, stk. 1, nr. 4, skal være godkendt som konkret egnede i forhold til den pågældende unge af kommunalbestyrelsen i den anbringende kommune.

Stk. 6. Kommunalbestyrelsens afgørelser efter stk. 1, nr. 2, og stk. 2, 2. pkt., kan påklages efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Afgørelser efter stk. 2, 1. pkt., og stk. 5 kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Stk. 7. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om godkendelse af og tilsyn med plejefamilier, kommunale plejefamilier, netværksplejefamilier og egne værelser m.v., jf. stk. 1, 2 og 5, om grunduddannelse og supervision til og efteruddannelse af plejefamilier, kommunale plejefamilier og netværksplejefamilier, jf. stk. 3 og 4, om satser for godtgørelse af udgifter til kost og logi i forbindelse med opholdet og om beregning og regulering af tabt arbejdsfortjeneste, jf. stk. 2, og om godtgørelse for netværksplejefamilier.

§ 67. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på døgninstitutioner, herunder på delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner for børn og unge, som på grund af sociale eller adfærdsmæssige problemer har behov for at blive anbragt uden for hjemmet. Kommunalbestyrelsen skal herunder sørge for, at der er mulighed for ambulans behandling.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på døgninstitutioner for børn og unge, som på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsniveau har behov for at blive anbragt uden for hjemmet.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er det nødvendige antal pladser på sikrede døgninstitutioner.

Stk. 4. Døgninstitutioner kan oprettes og drives af en kommune, jf. § 4, af en region, jf. § 5, eller som selvejende institutioner, som kommunalbestyrelsen eller regionsrådet indgår aftale med.

Ophør af foranstaltninger og videreførelse af anbringelser

§ 68. Foranstaltninger efter § 52, stk. 3, skal ophøre, når formålet er nået, når de ikke længere opfylder deres formål, eller når den unge fylder 18 år, jf. dog §§ 76 og 76 a.

Stk. 2. Et anbragt barn eller en anbragt ung kan først hjemgives, efter at kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om hjemgivelse og om hjemgivelsesperiodens længde, jf. stk. 4. I særlige tilfælde kan kommunalbestyrelsen beslutte, at der ikke skal være en hjemgivelsesperiode.

Stk. 3. I tilfælde, hvor forældremyndighedsindehaveren anmoder om at få hjemgivet et barn eller en ung, der er anbragt med samtykke efter § 52, stk. 1, skal kommunalbestyrelsen tage stilling til spørgsmålet om hjemgivelse, senest 7 dage fra anmodningen fremsættes. Det samme gælder, såfremt en ung over 15 år, der er anbragt med samtykke efter § 52, stk. 1, anmoder om at blive hjemgivet.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal fastsætte længden af en hjemgivelsesperiode. Hjemgivelsesperioden kan vare op til 6 måneder, og længden fastsættes under hensyn til:

- 1) muligheden for at sikre en skånsom og planlagt hjemgivelse for barnet eller den unge,
- 2) forberedelse af eventuel støtte til barnet eller den unge eller forældrene efter hjemgivelsen efter § 52, stk. 3, nr. 1, 3, 5 eller 6, og
- 3) kommunens mulighed for at foretage en vurdering af, om der er grundlag for at træffe afgørelse efter § 58 eller § 68 a i situationer, hvor forældrene har tilbagekaldt et samtykke til en frivillig anbringelse efter § 52, stk. 3, nr. 7.

Stk. 5. Hjemgivelsesperioden er en videreførelse af den eksisterende anbringelse efter § 52, stk. 3, nr. 7.

Stk. 6. Hvis kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om hjemgivelse af et barn eller en ung, der er anbragt efter § 58 eller § 68 a, skal kommunalbestyrelsen umiddelbart orientere børn og unge-udvalget herom. Hvis kommunalbestyrelsen ikke kan imødekomme en begæring om hjemgivelse, forelægges sagen til afgørelse i børn og unge-udvalget, jf. § 58 eller § 68 a.

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen kan afvise at behandle en begæring fra forældrene om hjemgivelse af et barn eller en ung, der er anbragt efter

- 1) § 58 med en længere genbehandlingsfrist efter § 62, stk. 5, hvis der ikke er sket væsentlige ændringer af forholdene hos forældrene, anbringelsesstedet, barnet eller den unge, eller
- 2) § 68 a, hvis der ikke er sket væsentlige ændringer af forholdene hos anbringelsesstedet, barnet eller den unge.

Stk. 8. Afvises begæringen om hjemgivelse ikke, skal kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om hjemgivelse.

Stk. 9. Hvis kommunalbestyrelsen ikke kan imødekomme begæringen om hjemgivelse, forelægges sagen til afgørelse i børn og unge-udvalget.

Stk. 10. Kommunalbestyrelsen har ikke pligt til at behandle en begæring om hjemgivelse i den periode, hvor en sag er under behandling i Ankestyrelsen eller ved retten.

Stk. 11. Forud for hjemgivelse skal kommunalbestyrelsen revidere handleplanen, jf. § 140, og angive den videre indsats i forbindelse med hjemgivelsen. I forbindelse med en sanktion efter straffelovens § 74 a skal revisionen særlig vedrøre, hvordan målene om uddannelse eller beskæftigelse nås.

Stk. 12. Kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune skal senest 6 måneder forud for ophør af en anbringelse ved det fyldte 18. år træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for efterværn eller opretholdt anbringelse, jf. § 76 a, og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstaltninger der skal iværksættes efter §§ 76 eller 76 a. Kommunalbestyrelsen skal forinden da i samarbejde med den unge have revideret handleplanen og herunder have taget stilling til den unges videre forløb med hensyn til uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold.

Stk. 13. Hvis en ung i alderen 18 til 22 år, der har været anbragt indtil sit fyldte 18. år, eller som har haft en fast kon-

taktperson indtil sit fyldte 18. år, skifter opholdskommune, skal den hidtidige opholdskommune forud for skiftet oversende den unges reviderede handleplan, jf. stk. 12, til den nye opholdskommune, medmindre der er truffet afgørelse om foranstaltninger efter § 76 a. Oversendelse af handleplanen skal ske med samtykke fra den unge og foreldremyndighedsindehaveren.

Stk. 14. Den nye opholdskommune skal inden 30 dage fra modtagelsen træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for støtte efter § 76, og i givet fald træffe afgørelse om, hvilke foranstaltninger der skal iværksættes. Hvis der iværksættes støtte efter § 76, skal der udarbejdes en ny handleplan, jf. § 140.

§ 68 a. Børn og unge-udvalget kan træffe afgørelse om, at et barn eller en ung, der efter § 52, stk. 3, nr. 7, har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, fortsat skal være anbragt uden for hjemmet i en videreført anbringelse, hvis barnet eller den unge har opnået en så stærk tilknytning til anbringelsesstedet, at det på kortere og længere sigt må antages at være af væsentlig betydning for barnets eller den unges bedste at forblive på anbringelsesstedet. Afgørelser om videreførelse af en anbringelse efter 1. pkt. skal ikke forelægges for børn og unge-udvalget til fornyet afgørelse efter § 62.

Stk. 2. For et barn eller en ung, der er fyldt 15 år, kan der kun træffes afgørelse om videreførelse af en anbringelse efter stk. 1, hvis barnet eller den unge samtykker i afgørelsen.

Stk. 3. Børn og unge-udvalget kan træffe afgørelse om videreførelse af en anbringelse efter stk. 1, uanset at betingelserne i § 52, stk. 1, eller § 58, stk. 1, ikke længere er opfyldt.

Stk. 4. Til brug for børn og unge-udvalgets afgørelse om videreførelse af anbringelsen, jf. stk. 1, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en indstilling, der indeholder

- 1) en revideret undersøgelse af barnets forhold, jf. § 50,
- 2) en revideret handleplan, jf. § 140,
- 3) en psykologisk, lægefaglig eller anden børnesagkyndig helhedsvurdering af barnets eller den unges tilknytning til anbringelsesstedet og
- 4) barnets eller den unges holdning til videreførelse af anbringelsen.

Kommunens opgaver i forbindelse med anbringelsen

§ 68 b. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om valg af konkret anbringelsessted i overensstemmelse med handleplanen, jf. § 140. Samtidig med valg af anbringelsessted skal der tages stilling til barnets eller den unges skolegang. Er anbringelsesstedet beliggende i en anden kommune end barnets eller den unges opholdskommune, har opholdskommunen pligt til at underrette den stedlige kommune forud for anbringelsen.

Stk. 2. Ved valg af anbringelsessted skal kommunen vælge det anbringelsessted, som bedst kan imødekomme barnets eller den unges behov. Kommunen skal lægge vægt på anbringelsesstedets mulighed for at tilbyde nære og stabile voksenrelationer og herunder vurdere, om en anbringelse i en plejefamilie, jf. § 66, stk. 1, nr. 1-3, er mest hensigtsmæssig.

Stk. 3. Hvis barnet eller den unge har søskende, der er anbragt uden for hjemmet, skal kommunalbestyrelsen vælge samme anbringelsessted, medmindre de øvrige søskendes eller barnets eller den unges behov eller andre væsentlige forhold taler imod dette.

Stk. 4. Forud for anbringelsen skal kommunalbestyrelsen hjælpe barnet eller den unge med at finde en person i barnets eller den unges familie eller netværk, som kan udpeges til at være dennes støtteperson under anbringelsen. Kommunen kan efter behov dække støttepersonens udgifter til telefon, transport og lign.

§ 68 c. Ved anbringelse med henblik på adoption skal kommunalbestyrelsen så vidt muligt anbringe barnet eller den unge i en plejefamilie, der er indstillet på at adoptere barnet eller den unge.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde faglig støtte til plejefamilier, der har et barn eller en ung anbragt med henblik på at adoptere barnet eller den unge. Den faglige støtte skal målrettes situationen før adoptionen.

Kommunens opgaver under anbringelsen

§ 69. I det omfang det må anses for nødvendigt under hensynet til formålet med anbringelsen, skal kommunalbestyrelsen på baggrund af det løbende tilsyn med barnet eller den unge på anbringelsesstedet, jf. § 70 stk. 2, og § 148, træffe afgørelse om ændret anbringelsessted, behandling, uddannelse m.v. under opholdet.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsens afgørelse om ændring af anbringelsessted kræver samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, jf. dog stk. 4 og 5.

Stk. 3. Er anbringelse sket med samtykke efter § 52, stk. 3, nr. 7, og kan samtykke til ændret anbringelsessted ikke opnås, kan børn og unge-udvalget træffe afgørelse efter § 58, hvis betingelserne herfor er til stede. Afgørelse om valg af anbringelsessted træffes herefter af kommunalbestyrelsen, jf. stk. 1.

Stk. 4. Er anbringelse sket uden samtykke efter § 58 eller § 68 a, og kan samtykke til ændret anbringelsessted ikke opnås, kan børn og unge-udvalget træffe afgørelse efter § 58 eller § 68 a, hvis betingelserne herfor er til stede. Forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år, kan dog meddele samtykke til, at der ikke skal træffes fornyet afgørelse efter § 58 eller § 68 a. Afgørelse om valg af anbringelsessted træffes herefter af kommunalbestyrelsen, jf. stk. 1, uanset om børn og unge-udvalget efterprøver anbringelsesgrundlaget.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal, inden der træffes afgørelse om ændret samvær samt afgørelse om hjemgivelse eller ændret anbringelsessted, indhente udtalelse fra det aktuelle anbringelsessted til belysning af sagen.

§ 70. Kommunalbestyrelsen skal senest 3 måneder efter, at der er iværksat en foranstaltning over for barnet, den unge eller de vordende forældre, vurdere, om indsatsen skal ændres, og om handleplanen, jf. § 140, skal revideres. Kommunalbestyrelsen skal herefter med højst 6 måneders mellemrum foretage en sådan vurdering. Afgørelse om revision af

handleplanen træffes så vidt muligt med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år.

Stk. 2. Ved anbringelse uden for hjemmet skal vurderingen af indsatsen efter stk. 1 og af behovet for revision af handleplanen ske på baggrund af det løbende tilsyn med barnet eller den unge, jf. § 148, stk. 1, og efter kontakt med forældremyndighedsindehaveren. Tilsynet efter § 148, stk. 1, skal omfatte mindst to årlige tilsynsbesøg på anbringelsesstedet, hvor kommunen taler med barnet eller den unge. Samtalen skal så vidt muligt finde sted uden tilstedeværelse af ansatte fra anbringelsesstedet. Vurderingen skal omfatte en stillingtagen til, hvorvidt andre forhold end de hidtil beskrevne, jf. § 140, er relevante, og i så fald skal disse indgå i en revideret handleplan.

Stk. 3. For unge, der er idømt en sanktion efter straffelovens § 74 a, skal vurdering og revision af handleplan og indsats særlig vedrøre, hvordan det sikres, at den unge kommer i uddannelse eller beskæftigelse. Det skal senest i forbindelse med den første vurdering konkretiseres, hvordan de overordnede mål om uddannelse og beskæftigelse nås i løbet af sanktionen.

Stk. 4. Er der udarbejdet en særskilt plan for støtten til forældrene efter § 54, stk. 2, skal kommunalbestyrelsen tilbyde at revidere denne plan, når der er behov for det. Kommunalbestyrelsen skal senest 3 måneder efter, at barnet eller den unge har fået ophold uden for hjemmet, tilbyde en revision af planen. Kommunalbestyrelsen skal herefter med højst 12 måneders mellemrum foretage en vurdering af, om der er behov for at tilbyde en revision af planen.

Samvær og kontakt

§ 71. Barnet eller den unge har ret til samvær og kontakt med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner m.v. under anbringelsen uden for hjemmet. Kommunalbestyrelsen skal under hensyntagen til barnets eller den unges bedste og under hensyntagen til beskyttelsen af barnets eller den unges sundhed og udvikling og beskyttelsen af barnet eller den unge mod overgreb sørge for, at forbindelsen mellem barnet eller den unge og forældrene og netværket holdes ved lige. Ved tilrettelæggelse af samværet, skal der lægges vægt på, at barnet eller den unge også på længere sigt har mulighed for at skabe og bevare nære relationer til forældre og netværket. Kommunalbestyrelsen har i den forbindelse pligt til at sikre, at forældrene får information om barnets hverdag, og til at bidrage til et godt samarbejde mellem forældrene og anbringelsesstedet. En ret til samvær og kontakt, der er aftalt mellem forældrene eller er fastsat i medfør af forældreansvarsloven, opretholdes under barnets eller den unges anbringelse uden for hjemmet, men kan reguleres eller midlertidigt ophæves efter reglerne i stk. 2-5.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal om fornødent træffe afgørelse om omfanget og udøvelsen af samværet og kontakten og kan fastsætte nærmere vilkår for samværet og kontakten. Ved afgørelsen lægges særlig vægt på hensynet til barnet eller den unge og forholdet med anbringelsen. Der kan ikke efter 1. pkt. træffes afgørelser, som medfører, at samvær og kontakt kun må finde sted mindre end en gang om

måneden. En sådan afgørelse sidestilles med en afbrydelse af forbindelsen og skal træffes af børn og unge-udvalget efter stk. 3 og 4. Kommunalbestyrelsen kan med samtykke fra forældremyndighedens indehaver og den unge, der er fyldt 15 år, træffe afgørelse om, at samværet mellem forældre og barnet eller den unge skal støttes ved, at der er en tredje person til stede.

Stk. 3. Når det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed eller udvikling, kan børn og unge-udvalget for en bestemt periode træffe afgørelse om, at samvær kun må foregå under tilstedeværelse af en repræsentant for kommunen. Under de samme betingelser og ligeledes for en bestemt periode kan der træffes afgørelse om at afbryde forbindelsen i form af samvær eller brev-, mail- eller telefonforbindelse mellem forældrene eller netværket og barnet eller den unge, ligesom der kan træffes afgørelse om, at barnets eller den unges anbringelsessted ikke må oplyses over for forældrene eller netværket.

Stk. 4. Ved viden eller formodning om, at den person, som barnet eller den unge skal have samvær med, har begået overgreb mod et barn eller en ung, skal børn og unge-udvalget, medmindre særlige forhold taler imod det, for en bestemt periode træffe afgørelse om at afbryde den pågældendes forbindelse med barnet eller den unge i form af samvær eller brev-, mail- eller telefonforbindelse eller om, at samvær kun må foregå under tilstedeværelse af en repræsentant for kommunen.

Stk. 5. Stk. 2-4 finder tilsvarende anvendelse under gennemførelsen af en børnefaglig undersøgelse efter § 50 under ophold på en institution, indlæggelse på et sygehus eller ved benyttelse af det børnehjem, som kommunen er tilknyttet, jf. § 50 a, jf. § 51, stk. 1 og 2

Stk. 6. En afgørelse efter stk. 3 og 4 kan træffes foreløbigt efter reglerne i § 75, når betingelserne herfor er opfyldt.

Stk. 7. En afgørelse om kontrol med barnets eller den unges brevveksling, telefonsamtaler eller anden kommunikation med forældrene kan alene træffes efter § 123, stk. 2.

Stk. 8. Kommunalbestyrelsen i barnets opholdskommune kan yde støtte til udgifter til forældrenes transport i forbindelse med møder i barnets opholdskommune.

Advokatbistand, aktindsigt m.v.

§ 72. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde forældremyndighedens indehaver og den unge, der er fyldt 12 år, gratis advokatbistand under en sag om

- 1) gennemførelse af en undersøgelse efter § 51,
- 2) anbringelse uden for hjemmet efter § 58,
- 3) opretholdelse af en anbringelse efter § 62,
- 4) gennemførelse af en lægelig undersøgelse eller behandling efter § 63,
- 5) videreførelse af en anbringelse efter § 68 a,
- 6) godkendelse af en foreløbig afgørelse efter § 75, stk. 3,
- 7) ændring af anbringelsessted efter § 69, stk. 3 eller 4, jf. § 58,
- 8) afbrydelse af forbindelsen m.v. efter § 71, stk. 3-5,
- 9) brev og telefonkontrol efter § 123, stk. 2,

10) anbringelse i delvis lukkede døgninstitutioner og på delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner efter § 123 b, stk. 1, og

11) tilbageholdelse efter § 123 c.

Stk. 2. Forældremyndighedens indehaver, den unge, der er fyldt 12 år, og plejeforældrene skal have tilbud om gratis advokatbistand under en sag om flytning eller hjemtagelse fra privat familiepleje efter § 78, stk. 4.

Stk. 3. Under en sag om afbrydelse af forbindelsen m.v. efter § 71, stk. 3-5, og en sag om brev- og telefonkontrol efter § 123, stk. 2, med den af forældrene, der ikke har del i forældremyndigheden, skal denne have tilbud om gratis advokatbistand.

Stk. 4. Om salær og godtgørelse for udlæg til advokater gælder samme regler som i tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. retsplejelovens kapitel 31.

§ 73. Inden der træffes afgørelse i en sag efter § 72, påhviler det kommunalbestyrelsen at gøre indehaveren af forældremyndigheden og den unge, der er fyldt 12 år, bekendt med retten til efter forvaltningsloven at se sagens akter og retten til at udtale sig, inden afgørelsen træffes.

Stk. 2. Tilsvarende forpligtelse har kommunalbestyrelsen over for de personer, der er nævnt i § 72, stk. 2 og 3, for så vidt angår de heri nævnte afgørelser.

§ 74. Børn og unge-udvalget træffer i et møde afgørelse om

- 1) gennemførelse af en undersøgelse efter § 51,
- 2) anbringelse uden for hjemmet efter § 58,
- 3) opretholdelse af en anbringelse efter § 62,
- 4) gennemførelse af en lægelig undersøgelse eller behandling efter § 63,
- 5) videreførelse af en anbringelse efter § 68 a,
- 6) godkendelse af en foreløbig afgørelse efter § 75, stk. 3,
- 7) ændring af anbringelsessted efter § 69, stk. 3 eller 4, jf. § 58,
- 8) afbrydelse af forbindelsen m.v. efter § 71, stk. 3-5,
- 9) flytning eller hjemtagelse efter § 78, stk. 4,
- 10) brev- og telefonkontrol efter § 123, stk. 2,
- 11) anbringelse i delvis lukkede døgninstitutioner og på delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner efter § 123 b, stk. 1,
- 12) tilbageholdelse efter § 123 c og
- 13) anbefaling til Ankestyrelsen af adoption uden samtykke, jf. adoptionsloven.

Stk. 2. Inden der træffes afgørelse, skal indehaveren af forældremyndigheden, barnet eller den unge, advokaten og eventuel anden bisidder for forældremyndighedens indehaver eller barnet eller den unge have lejlighed til at udtale sig over for børn og unge-udvalget. Tilbud efter 1. pkt. til barnet eller den unge kan undlades, hvis barnet er under 12 år, eller hvis det må antages at være til skade for barnet eller den unge.

Stk. 3. Stk. 2 finder tilsvarende anvendelse på den af forældrene, der ikke har del i forældremyndigheden, inden der træffes afgørelse efter § 71, stk. 3-5, og § 123, stk. 2. Stk. 2

finder ligeledes anvendelse på plejeforældre, inden der træffes afgørelse efter § 78, stk. 4.

Stk. 4. Til vedtagelse af en afgørelse efter §§ 51, 58, 62, 63, 68 a, § 69, stk. 3 eller 4, § 71, stk. 3-5, § 75, stk. 3, § 123, stk. 2, og §§ 123 b og 123 c, samt afgørelse om anbefaling af adoption, jf. stk. 1, nr. 13, kræves, at mindst 4 af børn og unge-udvalgets 5 medlemmer stemmer for afgørelsen. Afgørelser efter § 78, stk. 4, træffes ved almindelig stemmeflerhed.

Stk. 5. Såfremt dommeren ikke er enig i den trufne afgørelse, skal dette tilføres udvalgets protokol, og meddelelsen om udvalgets afgørelse skal indeholde oplysning om dommerens afvigende opfattelse.

Stk. 6. Børn og unge-udvalgets afgørelser skal meddeles skriftligt. Afgørelserne skal være begrundede og indeholde oplysning om klageadgang.

Foreløbige afgørelser

§ 75. Formanden eller i dennes fravær næstformanden for børn og unge-udvalget kan træffe foreløbige afgørelser efter §§ 51, 58, 63, 68 a, § 71, stk. 3-5, § 78, stk. 4, § 123, stk. 2, § 123 b, stk. 1, og § 123 c, stk. 1, som af hensyn til barnets eller den unges øjeblikkelige behov ikke kan afvente, at sagen behandles i børn og unge-udvalget.

Stk. 2. Forældremyndighedens indehaver og eventuelle andre parter, jf. § 72, skal inden 24 timer efter iværksættelsen af en foreløbig afgørelse have skriftlig meddelelse om afgørelsen samt en begrundelse for afgørelsen. Meddelelsen skal tillige indeholde oplysning om retten til efter forvaltningsloven at se sagens akter og til at udtale sig om sagen samt om retten til vederlagsfri advokatbistand.

Stk. 3. En foreløbig afgørelse efter stk. 1 skal snarest muligt og senest inden 7 dage efter iværksættelsen af afgørelsen forelægges børn og unge-udvalget til godkendelse, uanset om foranstaltningen er ophørt.

Stk. 4. En afgørelse, der er godkendt efter stk. 3, har gyldighed i 1 måned. En afgørelse vedrørende § 51 har gyldighed, indtil undersøgelsen er afsluttet, dog højst 2 måneder regnet fra den foreløbige afgørelse efter stk. 1. En afgørelse vedrørende § 78, stk. 4, har gyldighed, indtil der træffes en ny afgørelse om flytning eller hjemtagelse.

Stk. 5. Styrelseschefen for Ankestyrelsen har samme beføjelser som formanden for børn og unge-udvalget, jf. stk. 1 og 2, og kan pålægge kommunalbestyrelsen at gennemføre afgørelsen. Den foreløbige afgørelse har gyldighed i 1 måned, jf. dog de frister, der er nævnt i stk. 4, 2. og 3. pkt. Styrelseschefen kan undtagelsesvis bestemme, at den foreløbige afgørelse skal godkendes af Ankestyrelsen inden for den frist, der er nævnt i stk. 3.

Stk. 6. Hvis børn og unge-udvalget ikke inden 1 måned træffer afgørelse i overensstemmelse med styrelseschefens foreløbige afgørelse, jf. stk. 5, skal børn og unge-udvalget umiddelbart orientere Ankestyrelsen herom. Børn og unge-udvalgets afgørelse har ikke virkning, før styrelseschefen snarest muligt og senest 10 dage efter afgørelsen har taget stilling til, om afgørelsen skal have virkning. Hvis styrelseschefen træffer afgørelse om, at børn og unge-udvalgets afgørelse ikke skal have virkning, træffer Ankestyrelsen afgø-

relse efter reglen i § 65, stk. 3, senest 8 uger efter børn og unge-udvalgets afgørelse.

Afsnit VII

Magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten

Kapitel 24

Magtanvendelse

Børn og unge

§ 123. Sikrede afdelinger i institutioner beregnet til døgnophold for børn og unge må alene anvendes, når forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet. Isolation m.v. i institutioner beregnet til døgnophold for børn og unge må alene anvendes, når forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter regler om betingelserne herfor. Aflåsning om natten af værelser i sikrede afdelinger betragtes ikke som isolation.

Stk. 2. Under ophold i institutioner eller på opholdssteder beregnet til døgnophold for børn og unge kan børn og unge-udvalget, såfremt det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed eller udvikling, uden retskendelse træffe afgørelse om kontrol med barnets eller den unges brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation med nærmere angivne personer uden for institutionen. Afgørelsen træffes for en bestemt periode. Kontrol af breve og andre henvendelser til og fra offentlige myndigheder og til og fra en eventuel advokat, jf. § 72, stk. 3, må ikke finde sted. En afgørelse efter 1. pkt. kan træffes foreløbigt efter reglerne i § 75, når betingelserne herfor er opfyldt. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter i en bekendtgørelse regler om kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation.

Stk. 3. Under andre døgnophold uden for hjemmet end nævnt i stk. 1, som er formidlet af kommunen, må magtanvendelse kun ske, når forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Stk. 4. Enhver form for magtanvendelse skal registreres og indberettes af tilbuddet til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, og til det socialtilsyn, der fører driftsorienteret tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Ved magtanvendelse, der har fundet sted over for et barn eller en ung i et kommunalt eller regionalt tilbud, skal tilbuddet desuden orientere den kommunale eller regionale driftsherre om magtanvendelsen.

Stk. 5. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om magtanvendelse og om registrering og indberetning heraf.

Stk. 6. For unge, der efter reglerne i retsplejeloven er anbragt i sikrede afdelinger i stedet for varetægtsfængsling, finder retsplejelovens § 771 og § 772, stk. 1 og stk. 2, 1. pkt., vedrørende besøg og brevveksling m.v. tilsvarende anvendelse. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter efter forhandling med justitsministe-

ren regler om besøg, brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation.

Stk. 7. Stk. 1 og 3-6 finder tilsvarende anvendelse over for unge over 18 år, hvis den pågældende er anbragt på et anbringelsessted, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse.

Undersøgelse af børn og unges person og opholdsrum

§ 123 a. En sikret afdeling kan uden retskendelse undersøge, hvilke effekter et barn eller en ung, der er anbragt i afdelingen, har i sin besiddelse i sit opholdsrum, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages,

- 1) når barnet eller den unge anbringes på en sikret afdeling,
- 2) før og efter besøg og
- 3) før og efter fravær fra den sikrede afdeling.

Stk. 2. På døgninstitutioner, herunder sikrede afdelinger, delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner, samt opholdssteder kan anbringelsesstedets leder eller den, der bemyndiges dertil, uden retskendelse træffe bestemmelse om at foretage en undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum, hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, hvor besiddelsen medfører, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes, eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages.

Stk. 3. Undersøgelse af, hvilke effekter barnet eller den unge har i sin besiddelse i sit opholdsrum eller på sin person, må ikke gennemføres, hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Stk. 4. Undersøgelse skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader.

Stk. 5. Undersøgelse af, hvilke effekter barnet eller den unge har i sin besiddelse på sin person, må kun undtagelsesvis foretages og overværes af personer af andet køn end den unge.

Stk. 6. Institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, kan uden retskendelse træffe bestemmelse om tilbageholdelse af effekter, der findes i barnets eller den unges besiddelse, hvis det skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn.

Stk. 7. Stk. 1-6 og 8 finder tilsvarende anvendelse over for unge over 18 år, hvis den pågældende er anbragt på et anbringelsessted, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse.

Stk. 8. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter i en bekendtgørelse regler om gennemførelsen af undersøgelser af barnets eller den unges person eller opholdsrum.

Anbringelse på delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner

§ 123 b. Delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner for børn og unge mellem 12 og 17 år må alene anvendes, når det er afgørende for den socialpædagogiske behandling at kunne aflåse yderdøre

og vinduer i perioder, eller at barnet eller den unge kan fastholdes fysisk, og der er risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af

- 1) kriminel adfærd hos barnet eller den unge,
- 2) misbrugsproblemer hos barnet eller den unge eller
- 3) andre adfærds- eller tilpasningsproblemer hos barnet eller den unge.

Stk. 2. På delvis lukkede institutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner kan yderdøre og vinduer aflåses i perioder, og børn og unge fastholdes fysisk.

Stk. 3. Børn og unge-udvalget kan, jf. § 52, stk. 1, og § 58, træffe afgørelse om at anbringe et barn eller en ung på en delvis lukket institution eller på en delvis lukket afdeling på en døgninstitution, jf. stk. 1.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om de nærmere rammer og vilkår ved den konkrete anbringelse efter stk. 1.

Stk. 5. Afgørelse efter stk. 1 kan træffes foreløbigt efter reglerne i § 75, når betingelserne herfor er opfyldt.

Stk. 6. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om anbringelse på og forholdene under en anbringelse på delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner.

Tilbageholdelse umiddelbart efter en anbringelse

§ 123 c. Børn og unge-udvalget kan træffe afgørelse om, at børn og unge på døgninstitutioner og opholdssteder, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, kan tilbageholdes i op til 14 dage efter anbringelsen på den pågældende døgninstitution eller det pågældende opholdssted, når

- 1) det må anses for at være af væsentlig betydning for at imødekomme et barns eller en ungs særlige behov for støtte og
- 2) det vurderes at have afgørende betydning for den socialpædagogiske behandling.

Stk. 2. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om procedurerne og vilkårene for tilbageholdelsen.

§ 123 d. Kommunalbestyrelsen kan efter ansøgning fra døgninstitution eller opholdssted i særlige tilfælde træffe afgørelse om for en afgrænset periode at anvende personlige alarm- eller pejlesystemer over for børn og unge, der er anbragt i døgninstitution eller på opholdssted, og som har betydeligt og varigt nedsat psykisk funktionsevne, når

- 1) der er risiko for, at barnet eller den unge ved at forlade døgninstitutionen eller opholdsstedet udsætter sig selv eller andre for at lide personskade,
- 2) det personlige alarm- eller pejlesystem kan bidrage til at afværge denne risiko og
- 3) forældremyndighedsindehaveren har givet samtykke til anvendelsen af det personlige alarm- eller pejlesystem.

Stk. 2. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om afgrænsning af den periode, hvor der kan anvendes personlige alarm- eller pejlesystemer, om behandling af ansøgninger om iværksættelse af foranstaltninger efter stk. 1 og om, hvilke typer alarm- eller pejlesystemer der lovligt kan anvendes m.v.

Voksne

Anvendelsesområde

§ 124. Formålet med bestemmelserne i dette afsnit er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolut nødvendige. Disse indgreb må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Stk. 2. Forud for enhver form for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal kommunen foretage, hvad der er muligt for at opnå personens frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.

Stk. 3. Anvendelse af magt skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 4. Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulemper.

Stk. 5. Indgreb efter § 126 kan udføres af ansatte i tilbud, der drives af regionen eller af de private leverandører, der efter kommunal visitation yder service over for den pågældende, jf. § 124 a. Det påhviler kommunalbestyrelsen at vejlede private leverandører af service om betingelserne for at foretage indgreb i medfør af § 126, herunder om kravet om indberetning, jf. § 136. I tilbud etableret af regionsrådet påhviler vejledningsforpligtelsen efter 2. pkt. regionsrådet.

§ 124 a. Bestemmelserne i §§ 124-137 gælder for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der får personlig og praktisk hjælp samt socialpædagogisk bistand m.v. efter §§ 83-87, behandling efter §§ 101 og 102 eller aktiverende tilbud efter §§ 103 og 104, og som ikke samtykker i en foranstaltning efter §§ 125-129. Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

Alarmsystemer

§ 125. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende personlige alarm- eller pejlesystemer for en person i en afgrænset periode, når

- 1) der er risiko for, at personen ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet for at afværge denne risiko.

Stk. 2. For personer, hvor den nedsatte funktionsevne, jf. § 124 a, er en konsekvens af en erhvervet mental svækkelse, der er fremadskridende, kan anvendelse af personlige alarm- og pejlesystemer iværksættes, medmindre den pågældende modsætter sig dette. Hvis personen modsætter sig anvendelsen af et personligt alarm- eller pejlesystem, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om anvendelse heraf, jf. stk. 1. Afgørelsen efter 2. pkt. kan gøres tidsbegrænset.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende særlige døråbnere ved yderdøre for en eller flere personer i en afgrænset periode, når

- 1) der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko og
- 3) lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.

Stk. 4. Hvis foranstaltninger efter stk. 3 iværksættes, skal der af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke selv kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil. Beboere, der er omfattet af foranstaltningen efter stk. 3, vil således alene kunne tilbageholdes, hvis bestemmelsen i § 127 samtidig hermed finder anvendelse.

Fastholdelse m.v.

§ 126. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person eller føre denne til et andet opholdsrum, når

- 1) der er nærliggende risiko for, at personen udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
- 2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

§ 126 a. Kommunalbestyrelsen kan undtagelsesvis for en afgrænset periode træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person, hvis dette må anses for en absolut nødvendighed for at varetage omsorgspligten, jf. § 82, stk. 1, i personlig hygiejne-situationer. Det skal samtidig gennem handleplanen, jf. § 136, stk. 2, søges sikret, at magtanvendelse i personlig hygiejne-situationer i fremtiden kan undgås.

Tilbageholdelse i boligen

§ 127. Under samme betingelser som i § 125, stk. 3, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om at anvende fysisk magt i form af at fastholde en person for at forhindre denne i at forlade boligen eller for at føre denne tilbage til boligen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om, for hvilken periode tilbageholdelse i boligen kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

Anvendelse af stofselere

§ 128. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende fastspænding med stofselere til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at hindre fald, når der er nærliggende risiko for, at en person udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om, for hvilken periode de beskyttelsesmidler, som er omfattet af stk. 1, kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

Optagelse i særlige botilbud uden samtykke

§ 129. Kommunalbestyrelsen kan, jf. § 131, indstille til statsforvaltningen at træffe afgørelse om, at en person, der modsætter sig flytning eller mangler evnen til at give infor-

meret samtykke hertil, jf. dog stk. 2, skal optages i et bestemt botilbud efter denne lov, botilbud i boliger opført efter den nu ophævede lov nr. 378 af 10. juni 1987 om boliger for ældre og personer med handicap eller botilbud efter lov om almene boliger m.v., når

- 1) det er absolut påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og
- 2) hjælpen ikke kan gennemføres i personens hidtidige bolig og
- 3) den pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger og
- 4) den pågældende udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade og
- 5) det er uforvarsligt ikke at sørge for flytning.

Stk. 2. For personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, jf. § 124 a, der ikke modsætter sig flytning, men som mangler evnen til at give informeret samtykke til en flytning, og hvor den psykiske funktionsnedsættelse er en konsekvens af en erhvervet mental svækkelse, som er fremadskridende, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud, hvis kommunalbestyrelsens indstilling tiltrædes af den værge, statsforvaltningen har beskikket, jf. § 131, når

- 1) ophold i et botilbud med tilknyttet service er påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og
- 2) det i det konkrete tilfælde vurderes omsorgsmæssigt at være mest hensigtsmæssigt for den pågældende.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan i ganske særlige tilfælde indstille til statsforvaltningen, at der træffes afgørelse om, at en person, der er optaget i et botilbud som nævnt i stk. 1, og som mangler evnen til at give informeret samtykke, kan flyttes til en anden tilsvarende bolig, hvor omsorgen for personen kan varetages, selv om betingelserne i stk. 1, nr. 1-5, ikke er opfyldt, hvis det skønnes at være i den pågældendes egen interesse, herunder af hensyn til mulighederne for, at den pågældende kan bevare tilknytning til sine pårørende.

Stk. 4. Det skal indgå i kommunalbestyrelsens vurdering efter stk. 1 og 2, hvis en eventuel ægtefælle, samlever eller anden pårørende ikke længere kan varetage den nødvendige hjælp til og opsyn med den pågældende.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsens afgørelse efter stk. 2 vil kunne påklages til statsforvaltningen efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Kan kommunalbestyrelsens indstilling ikke tiltrædes af den værge, statsforvaltningen har beskikket, jf. § 131, indstiller kommunalbestyrelsen til statsforvaltningen at træffe afgørelse om optagelse eller flytning til et bestemt botilbud efter stk. 2.

Sagsbehandling, administration m.v.

§ 130. Som grundlag for kommunalbestyrelsens afgørelser efter §§ 125, 126 a, 127 og 128 skal der foreligge

- 1) den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne,

- 2) oplysninger om den socialpædagogiske hjælp og pleje efter kapitel 16, der har været iværksat for den påtænkte afgørelse om iværksættelse af foranstaltningerne,
- 3) oplysninger om den forventede periode, i hvilken foranstaltningerne vil være nødvendige, og
- 4) pårørendes og en eventuel værges bemærkninger til de påtænkte foranstaltninger.

Statsforvaltningens afgørelser om optagelse i særlige botilbud uden samtykke

§ 131. Statsforvaltningen træffer afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 129 efter indstilling fra kommunalbestyrelsen. Statsforvaltningens afgørelse skal træffes senest 2 uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling.

Stk. 2. Indstillingen skal indeholde en redegørelse for

- 1) grundlaget for, at betingelserne i § 129 anses for opfyldt,
- 2) den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne,
- 3) den hjælp og pleje efter kapitel 16, der har været iværksat eller har været tilbudt den pågældende eller familien, før indstilling om optagelse i et særligt botilbud blev besluttet,
- 4) indretningen af den nye bolig og den personlige hjælp, pleje og støtte m.v., som herefter vil kunne stilles til rådighed, og
- 5) personens egne samt de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen.

Stk. 3. En ægtefælle eller anden nærtstående person, der deler bolig med den person, som sagen vedrører, er berettiget til at klage over kommunalbestyrelsens afslag på at indstille til optagelse i særlige botilbud efter denne bestemmelse. Klagen kan indbringes for statsforvaltningen, men ikke for anden administrativ klagemyndighed. Reglerne i §§ 66-69, § 70, 1. pkt., og § 74 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område finder anvendelse ved indbringelse af klager for statsforvaltningen.

Stk. 4. Har den pågældende ikke allerede en værge, skal kommunalbestyrelsen, når der indstilles til flytning, anmode statsforvaltningen om at besikke en værge efter værgeomloven.

Stk. 5. Kommunen kan om fornødent anmode om bistand af politiet til at gennemføre en afgørelse om flytning.

Advokatbistand

§ 132. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at personen under sagen får bistand fra en advokat til at varetage sine interesser i sager om

- 1) tilbageholdelse i boligen m.v. efter § 127 mod den pågældendes vilje eller
- 2) optagelse i særlige botilbud efter § 129, stk. 1.

Stk. 2. Myndigheden betaler udgifterne til advokaten, der modtager salær og godtgørelse for udlæg efter samme regler, som gælder i de tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31 i retsplejeloven.

Klage til Ankestyrelsen

§ 133. Kommunalbestyrelsens afgørelser efter §§ 125, 126, 126 a, 127, 128 og 137 b og § 137 c, stk. 2, kan indbringes for Ankestyrelsen efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 2. Klager over indgreb efter § 126, som udføres af private leverandører, ansatte i regionale tilbud eller private leverandører i tilbud etableret af regionsrådet, kan indgives efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, jf. stk. 1. Klagen indsendes til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for borgerens ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 b i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Kommunalbestyrelsen vurderer klagen efter § 66 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 3. En ægtefælle, en pårørende, en værge eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage over kommunalbestyrelsens beslutning, når den person, som afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

§ 134. Statsforvaltningens afgørelser efter § 131 om optagelse i bestemte botilbud efter § 129 kan indbringes for Ankestyrelsen, inden 4 uger efter at klageren har fået meddelelse om afgørelsen.

Stk. 2. Det er den person, som afgørelsen vedrører, eller kommunalbestyrelsen, der kan klage over de afgørelser, der er nævnt i stk. 1.

Stk. 3. En ægtefælle, en pårørende, en værge eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage over statsforvaltningens afgørelse, når den person, som afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

Stk. 4. Når Ankestyrelsen behandler klagen, gælder reglerne i kapitel 9 og 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område bortset fra § 66 i lovens kapitel 10.

Domstolsprøvelse

§ 135. Ved henvendelse til Ankestyrelsen inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen, kan klageren kræve afgørelsen forelagt retten efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a, når Ankestyrelsens afgørelse omhandler

- 1) tilbageholdelse i boligen m.v. efter § 127 eller
- 2) optagelse i særlige botilbud efter § 129.

Registrering, indberetning og handleplaner

§ 136. Optagelse i botilbud efter § 129 og enhver form for magtanvendelse, herunder magtanvendelse i forbindelse med foranstaltninger efter §§ 125-128, skal registreres og indberettes af tilbuddet til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for borgerens ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 b i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, og til kommunalbestyrelsen i den kommune, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 148 a i denne lov eller § 2 i lov om socialtilsyn. Har den borger, som indberetningen vedrører, ophold i et regionalt eller et kommu-

nalt botilbud, skal tilbuddet desuden orientere den kommunale eller regionale driftsherre om magtanvendelsen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde handleplaner i overensstemmelse med § 141 for personer, for hvem der foretages foranstaltninger som nævnt i stk. 1.

Bemyndigelser m.v.

§ 137. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter i en bekendtgørelse regler om iværksættelse af foranstaltninger, registrering, indberetning, godkendelse og udarbejdelse af handleplaner, jf. §§ 125-131 og 136.

Stk. 2. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter i en bekendtgørelse regler om udpegning af advokater, der yder hjælp i sager efter §§ 127 og 129, og om advokaternes medvirken ved sagens behandling, jf. § 132.

Regulering af besøgsrestriktioner m.v.

§ 137 a. Personer, som bor i plejeboliger, plejehjem eller andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer, bestemmer selv, hvem vedkommende vil have besøg af, jf. dog § 137 b, stk. 1, og § 137 c, stk. 2.

§ 137 b. Kommunalbestyrelsen kan for visse besøgende træffe afgørelse om begrænsning af adgangen til fællesboligarealer i de boformer, der er nævnt i § 137 a, hvis

- 1) den besøgende udøver vold eller truer med vold over for andre beboere eller personalet eller i øvrigt udviser en adfærd, der er til fare for de øvrige beboere eller personalet,
- 2) den besøgende, uden at der er tale om fysisk vold, generer eller udøver chikane over for andre beboere eller personalet eller
- 3) den besøgendes adfærd er stærkt generende for de andre beboere eller personalet ved at skabe generel utryghed ved at opholde sig på fællesboligarealerne eller forråelse af miljøet på fællesboligarealerne eller ved at vanskeliggøre den nødvendige hjælp efter lov om social service.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal ved afgørelse efter stk. 1 sikre den besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over.

§ 137 c. Kommunalbestyrelsen kan ikke træffe afgørelse om at begrænse konkrete besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan dog træffe afgørelse om, at visse besøgende, der over for personalet udviser en adfærd som nævnt i § 137 b, stk. 1, nr. 1 og 2, ikke må være til stede i denne del af boligen i de tidsrum, hvor der leveres visiteret hjælp efter lov om social service.

§ 137 d. Afgørelser efter § 137 b, stk. 1, og § 137 c, stk. 2, træffes på et møde i kommunalbestyrelsen eller i det stående udvalg, i kommuner med magistratsordning dog af det magistratsmedlem, som ydelser efter § 83 i lov om social service henhører under.

Stk. 2. Forvaltningen kan dog træffe foreløbige afgørelser efter § 137 b og § 137 c, stk. 2, som af hensyn til det øjeblikkelige behov ikke kan afvente, at sagen behandles i kommunalbestyrelsen eller det stående udvalg, jf. stk. 1.

Stk. 3. En foreløbig afgørelse efter stk. 2 skal snarest muligt efter iværksættelsen af afgørelsen forelægges til godkendelse hos den myndighed, der har kompetence til at træffe afgørelse efter stk. 1.

Stk. 4. Afgørelser efter § 137 b og § 137 c, stk. 2, skal i det enkelte tilfælde begrænses til det absolut nødvendige. Omfanget og den tidsmæssige udstrækning af besøgsrestriktionen skal fremgå af afgørelsen. Det er herunder en betingelse for at træffe afgørelse, at mindre indgribende initiativer har været søgt anvendt over for den besøgende.

Stk. 5. Afgørelse efter § 137 b og § 137 c, stk. 2, træffes over for såvel den besøgende som beboeren.

Stk. 6. Afgørelser efter § 137 b og § 137 c, stk. 2, kan påklages til Ankestyrelsen, jf. reglerne i § 133, stk. 1.

Kapitel 24 a

Fuldblyrdelse af strafferetlige foranstaltninger m.v.

Anvendelsesområde og formål

§ 137 e. Efter reglerne i dette kapitel kan der træffes afgørelse om indgreb, jf. § 137 g-§ 137 j, over for personer med nedsat psykisk funktionsevne, som er anbragt i en boform, jf. § 108, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse.

Stk. 2. Personer med eller uden nedsat psykisk funktionsevne kan være omfattet af indgreb efter § 137 g, hvis de pågældende er anbragt på et anbringelsessted, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse.

Stk. 3. Dette kapitel omfatter ikke personer, som bliver boende på anbringelsesstedet, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, eller i boformen, jf. § 108, efter at den strafferetlige foranstaltning er ophævet.

Myndighed

§ 137 f. Kommunalbestyrelsen i den kommune, der har pligt til at yde hjælp, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, træffer afgørelse om de i § 137 g-§ 137 j nævnte indgreb.

Stk. 2. Lederen af boformen, jf. § 108, og lederens stedfortræder kan dog træffe foreløbige afgørelser, jf. § 137 g-§ 137 j, om indgreb i tilfælde, hvor iværksættelse af indgrebet er uopsætteligt og ikke kan afvente, at sagen behandles af kommunalbestyrelsen. Lederen af anbringelsesstedet, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, og lederens stedfortræder kan træffe foreløbige afgørelser, jf. § 137 g, om indgreb i tilfælde, hvor iværksættelse af indgrebet er uopsætteligt og ikke kan afvente, at sagen behandles af kommunalbestyrelsen. Foreløbige afgørelser, jf. 1. og 2. pkt., kan træffes af ledere og lederes stedfortrædere på anbringelsessteder, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, og i boformer, jf. § 108, der drives af kommuner, regioner og private.

Stk. 3. En foreløbig afgørelse, jf. stk. 2, skal snarest muligt forelægges til godkendelse hos kommunalbestyrelsen, jf. stk. 1.

Stk. 4. Indgreb kan udføres af ansatte på anbringelsessteder, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, og i boformer, jf. § 108, der drives af kommuner, regioner eller private.

Stk. 5. Det er en betingelse for at træffe afgørelse om indgreb, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan opnås ved mindre indgribende initiativer.

De enkelte indgreb

Indskrænkning i den anbragtes adgang til internet og telefon

§ 137 g. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at den anbragtes brug af telefon og internet i et konkret tilfælde skal påhøres eller overvåges, når dette skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Stk. 2. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at den anbragtes adgang til at benytte telefon og internet afbrydes eller forhindres, hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Stk. 3. Den anbragtes kommunikation med offentlige myndigheder, advokater, værger eller bistandsværger kan dog hverken påhøres, overvåges, afbrydes eller forhindres.

Undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele

§ 137 h. For anbragte i boformer, jf. § 108, kan der uden retskendelse træffes afgørelse om undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele, når dette skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet. Der skal altid deltage mindst to ansatte ved undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele.

Inddragelse af den anbragtes effekter

§ 137 i. For anbragte i boformer, jf. § 108, kan der uden retskendelse træffes afgørelse om inddragelse af effekter, der er i den anbragtes besiddelse, når dette skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Stk. 2. Hvis effekter, som er i den anbragtes besiddelse, inddrages, skal personalet udfærdige en liste over de effekter, der inddrages. Den anbragte skal orienteres om inddragelsen og have udleveret en kopi af listen.

Aflåsning af den anbragtes bolig for natten

§ 137 j. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at en anbragt i en boform, jf. § 108, kan låses inde i sin bolig om natten i op til 8 timer i perioden mellem kl. 21.00 og 8.00, hvis der er nærliggende risiko for, at den anbragte ellers vil undvige fra boformen.

Stk. 2. Afgørelse om indgreb efter stk. 1 forudsætter, at

- 1) indgrebet er forsvarligt og ikke indebærer en sundhedsmæssig risiko for den anbragte,
- 2) den anbragte ikke er selvmordstruet,

- 3) den anbragte har tilkaldemulighed fra boligen, som den pågældende er i stand til at betjene, og at personalet via den kan tilkaldes,
- 4) den anbragte har adgang til toilet og vand i sin bolig og
- 5) der iværksættes jævnlig overvågning i det tidsrum, hvor den pågældende er låst inde.

Indgrebets udstrækning

§ 137 k. Iværksatte indgreb skal straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede.

Stk. 2. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb, jf. § 137 f, stk. 1-3, skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør.

Klageadgang

§ 137 l. Afgørelser om indgreb, jf. § 137 g-§ 137 j, kan påklages til Ankestyrelsen efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 2. En værge, bistandsværge, ægtefælle eller pårørende eller en anden repræsentant for den person, som indgrebet vedrører, kan klage over afgørelsen, når den pågældende ikke selv er i stand til at klage.

Registrering og indberetning

§ 137 m. Ethvert indgreb, jf. § 137 g-§ 137 j, der er eller har været iværksat, skal registreres straks. Registreringen

indberettes straks af lederen af anbringelsesstedet, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, eller boformen, jf. § 108, eller lederens stedfortræder til den kommunalbestyrelse, der har pligt til at yde hjælp, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Registreringen skal indeholde oplysninger om

- 1) den anbragtes navn,
- 2) tidspunktet for indgrebet,
- 3) indgrebets varighed,
- 4) indgrebets art og
- 5) begrundelse for indgrebet.

Stk. 2. Den anbragte, som indgrebet er eller har været rettet imod, skal gøres bekendt med registreringen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse.

Stk. 3. Lederen af anbringelsesstedet, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, og boformen, jf. § 108, eller lederens stedfortræder skal ved månedens udgang sammen med sine kommentarer indsende kopi af registreringerne, jf. stk. 1, til den kommunalbestyrelse, der har pligt til at yde hjælp, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, og til det socialtilsyn, der fører driftsorienteret tilsyn med anbringelsesstedet eller boformen, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Ved indgreb, der er eller har været iværksat i et kommunalt eller regionalt tilbud, skal lederen eller dennes stedfortræder desuden orientere den kommunale eller regionale driftsherre om indgrebet.

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, den 16. februar 2015

P.M.V.

Nina Eg Hansen

/ Lone Larsen

Lovtidende A

2014

Udgivet den 30. april 2014

Bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge anbragt uden for hjemmet

I medfør af § 123, stk. 1, 2, 5 og 6, § 123 a, stk. 7, § 123 b, stk. 6, § 123 c, stk. 2, og § 174, stk. 5, i lov om social service, jf. lovebekendtgørelse nr. 254 af 20. marts 2014, og efter forhandling med justitsministeren, fastsættes:

Kapitel 1

Formålsbestemmelse m.v.

§ 1. Magtanvendelse over for børn og unge omfattet af denne bekendtgørelse må kun anvendes, hvis der er hjemmel til det. Magtanvendelse må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk bistand. Magtanvendelse skal begrænses til det absolut nødvendige og skal i øvrigt stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået hermed.

Stk. 2. Legemlig afstraffelse er ikke tilladt. Fiksering er ikke tilladt. Ved fiksering forstås anvendelse af mekanisk tvangsmiddel i form af bælte, håndremme, fodremme, eller livstykke, samt anden form for mekanisk fastspænding. Ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling er ikke tilladt.

§ 2. Fysisk magtanvendelse i form af, at barnet eller den unge fastholdes, eller føres til et andet opholdsrum er tilladt, hvis:

- 1) barnet eller den unge udviser en sådan adfærd, at fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt, eller
- 2) barnet eller den unge derved forhindres i at skade sig selv eller andre.

Stk. 2. Magtanvendelse efter stk. 1 skal afpasses efter forholdene i den enkelte situation og må ikke gå ud over det strengt nødvendige.

Stk. 3. Magtanvendelse, som akut kan være nødvendig, vil være omfattet af straffelovens bestemmelser om nødværge, jf. straffelovens § 13.

Stk. 4. I anbringelsessteder efter lovens § 66, stk. 1, nr. 1-4, er magtanvendelse, bortset fra de tilfælde, der er nævnt i stk. 3, ikke tilladt. Reglerne i denne bekendtgørelse anvendes i øvrigt ikke for disse anbringelsessteder.

Kapitel 2

Opholdssteder for børn og unge, døgninstitutioner for børn og unge i ikke sikrede afdelinger samt delvis lukkede

døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner

§ 3. I opholdssteder for børn og unge, jf. lovens § 66, stk. 1, nr. 5, vil der kunne ske fysisk magtanvendelse efter § 2.

§ 4. I døgninstitutioner for børn og unge, jf. lovens § 66, stk. 1, nr. 6, vil der i ikke sikrede afdelinger kunne ske fysisk magtanvendelse efter § 2.

Stk. 2. Der vil i ikke sikrede afdelinger i døgninstitutioner for børn og unge endvidere kunne ske aflåsning af afdelingen om natten og undtagelsesvis i kortere perioder om dagen.

Delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner

§ 5. Ved en delvis lukket døgninstitution, jf. lovens § 66, stk. 1, nr. 6, forstås en døgninstitution for børn og unge mellem 12 og 17 år, hvor der i perioder kan ske tilbageholdelse i form af aflåsning af yderdøre og vinduer og fysisk fastholdelse.

Stk. 2. En døgninstitution efter stk. 1, jf. lovens § 66, stk. 1, nr. 6, skal være godkendt som delvis lukket døgninstitution af det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn

Stk. 3. Ved en delvis lukket afdeling på en døgninstitution forstås en afdeling for børn og unge mellem 12 og 17 år, hvor der i perioder kan ske tilbageholdelse i form af aflåsning af yderdøre og vinduer og fysisk fastholdelse.

Stk. 4. I forbindelse med godkendelsen af en døgninstitution med en delvis lukket afdeling skal der tages højde for personalets forudsætninger for at anvende de øgede muligheder for at anvende magt på den delvis lukkede afdeling samt til, hvorvidt institutionens fysiske rammer understøtter dette.

§ 6. Børn og unge-udvalget kan træffe afgørelse om anbringelse på en delvis lukket døgninstitution eller på en delvis lukket afdeling på en døgninstitution, når der foreligger en afgørelse om anbringelse uden for hjemmet efter lovens § 52, stk. 1, eller § 58, jf. § 52, stk. 3, nr. 7.

Stk. 2. Afgørelsen om anbringelse på en delvis lukket døgninstitution eller på en delvis lukket afdeling på en døgninstitution kan træffes, når det er afgørende for den so-

CF000059

cialpædagogiske behandling at kunne aflåse yderdøre og vinduer i perioder, og der er risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af

- 1) kriminel adfærd hos barnet eller den unge,
- 2) misbrugsproblemer hos barnet eller den unge eller
- 3) andre adfærds- eller tilpasningsproblemer hos barnet eller den unge.

§ 7. Kommunalbestyrelsen i barnets eller den unges opholds-kommune kan træffe afgørelse om at tilbageholde barnet eller den unge på en delvis lukket døgninstitution eller på en delvis lukket afdeling på en døgninstitution, når

- 1) det er afgørende for den socialpædagogiske behandling, at barnet eller den unge ikke rømmer fra institutionen, og
- 2) der er risiko for, at barnet eller den unges sundhed eller udvikling vil lide alvorlig skade i forbindelse med en rømning.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse efter stk. 1, om at tilbageholde børn og unge i højst 5 sammenhængende dage ad gangen, dog højst 30 dage på et år. Afgørelser om tilbageholdelse i højst 5 sammenhængende dage må ikke ligge i umiddelbar forlængelse af hinanden.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen fastsætter i forbindelse med en afgørelse efter stk. 1 de nærmere rammer for tilbageholdelsen.

Stk. 4. Barnet eller den unges synspunkter skal altid inddrages og tillægges passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed, jf. lovens § 46, stk. 3.

Stk. 5. Tilbageholdelse efter denne bestemmelse skal begrænses til det strengt nødvendige og stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået med tilbageholdelsen.

Stk. 6. Afgørelse om tilbageholdelse og fastholdelse, jf. § 7, stk. 1, og § 9, stk. 1, er én afgørelse og træffes for et år ad gangen.

§ 8. I delvis lukkede døgninstitutioner og på delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner kan institutionens leder eller dennes stedfortræder inden for de rammer om tilbageholdelse, som kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om, jf. § 7, stk. 1, tilbageholde barnet eller den unge, når

- 1) der er begrundet formodning om, at barnet eller den unge vil rømme,
- 2) det i den konkrete situation er afgørende for den socialpædagogiske behandling, at barnet eller den unge tilbageholdes, og
- 3) der er en risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling vil lide alvorlig skade i forbindelse med en rømning.

Stk. 2. Lederen eller dennes stedfortræder kan beslutte, at tilbageholdelsen skal begrænses til bestemte tidspunkter i døgnnet.

Stk. 3. Børn og unge, der tilbageholdes i en delvis lukket døgninstitution eller på en delvis lukket afdeling på en døgninstitution ud over 24 timer, skal have adgang til at opholde sig i frisk luft i mindst 1 time dagligt.

§ 9. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at et barn eller en ung kan fastholdes i en delvis lukket døgninstitution eller på en delvis lukket afdeling på en døgninstitution i følgende situationer, hvis

- 1) barnet eller den unge tidligere har rømmet fra åbne anbringelsessteder, og det må formodes, at den pågældende igen vil rømme fra anbringelsesstedet,
- 2) barnet eller den unge tidligere har begået kriminalitet, og det må formodes, at den pågældende vil begå ny kriminalitet i forbindelse med udgang fra anbringelsesstedet,
- 3) barnet eller den unge tidligere har indtaget euforiserende stoffer, og det formodes, at den pågældende vil indtage euforiserende stoffer ved udgang fra anbringelsesstedet, eller
- 4) barnet eller den unge tidligere har skadet sig selv, og det formodes, at den pågældende vil skade sig selv alvorligt.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan kun træffe afgørelse efter stk. 1, hvis det er afgørende for den socialpædagogiske behandling, at barnet eller den unge fastholdes, og der er risiko for, at barnet eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade.

Stk. 3. I delvis lukkede døgninstitutioner og på delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner kan institutionens leder eller dennes stedfortræder inden for de rammer om fastholdelse, som kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om, jf. stk. 1 og 2, i en konkret situation fastholde barnet eller den unge.

Stk. 4. Magtanvendelsen efter denne bestemmelse skal afpasses efter forholdene i den enkelte situation, må ikke gå ud over det strengt nødvendige og skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået med fastholdelsen.

§ 10. I delvis lukkede døgninstitutioner og på delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner for børn og unge mellem 12 og 17 år, jf. lovens § 123 b, vil der endvidere kunne ske fysisk magtanvendelse efter § 2.

Tilbageholdelse i op til 14 dage i starten af anbringelsen

§ 11. Børn og unge-udvalget kan træffe afgørelse om, at børn og unge på ikke sikrede døgninstitutioner, herunder delvis lukkede døgninstitutioner, delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner samt opholdssteder, jf. lovens § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, kan tilbageholdes i op til 14 dage umiddelbart efter anbringelsen på det pågældende anbringelsessted, jf. lovens § 123 c, når

- 1) det må anses for at være af væsentlig betydning for at imødekomme et barns eller en ungs særlige behov for støtte, og
- 2) det vurderes at have afgørende betydning for den socialpædagogiske behandling.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om, hvor mange dage tilbageholdelsen skal vare inden for de første 14 dage.

Stk. 3. Barnet eller den unges synspunkter skal altid inddrages og tillægges passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed, jf. lovens § 46, stk. 3.

Stk. 4. Tilbageholdelse kan alene ske ved at anvende fysisk magt i form af, at barnet eller den unge fastholdes for at forhindre denne i at forlade anbringelsesstedet.

Stk. 5. Magtanvendelse efter stk. 2 skal afpasses efter forholdene i den enkelte situation, må ikke gå ud over det strengt nødvendige og stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået med tilbageholdelsen.

Undersøgelse af person og opholdsrum med bestemte grunde

§ 12. På ikke sikrede døgninstitutioner, delvis lukkede døgninstitutioner, delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner samt opholdssteder, kan lederen eller den, der bemyndiges dertil, træffe beslutning om at foretage en undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum, jf. lovens § 123 a, stk. 2, hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter som medfører, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages.

Stk. 2. Bestemte grunde efter stk. 1 kan være, at barnet eller den unge virker påvirket af euforiserende stoffer eller alkohol, at der mangler skarpe genstande i institutionens køkken eller værksted eller at der af institutionens personale i øvrigt er gjort observationer, der gør det nærliggende for institutionens leder, eller den der bemyndiges dertil at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter i strid med ordensreglementet eller som kan udgøre en fare for den unge selv eller andre.

Særligt om undersøgelse af opholdsrum

§ 13. Hvis en undersøgelse af barnets eller den unges opholdsrum indebærer en gennemgang af den unges genstande i opholdsrummet, skal barnet eller den unge have tilbud om at overvære undersøgelsen eller efterfølgende straks have gennemgået undersøgelsen og dens resultat, med mindre særlige omstændigheder taler mod dette. Tilbuddet om gennemgang af undersøgelsen kan eventuelt gives skriftligt samtidig med en orientering om, at undersøgelsen har fundet sted.

Stk. 2. Med opholdsrum menes i denne bekendtgørelse værelse, skabe eller andre rum, som den unge råder over. Med genstande menes fx kommoder, opbevaringsbokse, tasker og poser i opholdsrummet.

Særligt om undersøgelse af person

§ 14. Ved undersøgelse af barnets eller den unges person menes indgreb, hvor der ikke sker nogen indtrængen i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet. Der må alene foretages klap uden på tøjet og undersøgelse af lommer og sko. Institutionens personale kan dog kræve, at barnet eller den unge tager sit overtøj, hue og sko af.

Stk. 2. Undersøgelsen af hvilke effekter barnet eller den unge har i sin besiddelse på sin person, må kun undtagelsesvis foretages og overværes af personer af et andet køn end barnet eller den unge, jf. lovens § 123 a, stk. 5.

Fælles bestemmelser om undersøgelser af person og opholdsrum

§ 15. Undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum efter §§ 13 og 14 må ikke gennemføres, hvis undersøgelsen efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. lovens § 123 a, stk. 3. Det er en forudsætning for undersøgelsen af barnets eller den unges person eller opholdsrum, at andre lempeligere midler har været forsøgt, og at disse har vist sig utilstrækkelige til opnåelse af de tilsigtede mål med undersøgelsen. Den unge opfordres til selv at aflevere eventuelle effekter.

Stk. 2. Undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, jf. lovens § 123 a, stk. 4. Undersøgelsen skal således foretages på en sådan måde, at barnets eller den unges oplevelse af at blive krænkert formindskes mest muligt.

Stk. 3. Inden en undersøgelse af et barns eller en ungs person eller opholdsrum foretages, har barnet eller den unge ret til at få oplyst grunden til, at undersøgelsen iværksættes, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette.

§ 16. Der skal altid deltage mindst 2 ansatte ved undersøgelsen af barnets eller den unges person eller opholdsrum. Hvis særlige omstændigheder gør det nødvendigt, kan undersøgelsen dog gennemføres af en enkelt ansat. Der må ikke være andre børn og unge til stede under undersøgelsen af barnet eller den unges person eller opholdsrum.

§ 17. Institutionens eller opholdsstedets leder eller den, der bemyndiges hertil, kan træffe beslutning om tilbageholdelse af effekter, der findes i barnets eller den unges besiddelse, hvis det skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, jf. lovens § 123 a, stk. 6.

Stk. 2. Hvis genstande, som tilhører et barn eller en ung, tilbageholdes, skal anbringelsesstedet udfærdige en liste over de genstande, der tilbageholdes. Barnet eller den unge skal orienteres om tilbageholdelsen og have udleveret en kopi af listen.

Stk. 3. Hvis en genstand tilhører anbringelsesstedet, kan den umiddelbart inddrages.

Kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation

§ 18. I opholdssteder, ikke sikrede afdelinger i døgninstitutioner samt i delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner for børn og unge vil der kunne ske kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation med nærmere angivne personer uden for institutionen i en bestemt periode, såfremt det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed og udvikling, jf. dog stk. 2-6. Kontrol efter stk. 1 kan ske, når der foreligger en afgørelse herom truffet af børn og unge-udvalget, jf. lovens § 123, stk. 2.

Stk. 2. Åbning af indgående og udgående breve kan kun finde sted med samtykke fra og i overværelse af barnet eller den unge. Kontrol af telefonsamtaler i form af medhør kan

kun finde sted med samtykke fra barnet eller den unge. Hvis medhør finder sted, skal den person, med hvem telefonsamtalen føres, gøres opmærksom herpå.

Stk. 3. Ønsker barnet eller den unge ikke, at et indgående brev åbnes, kan dette uåbnet returneres til afsenderen med forklarende ledsageskrivelse. Ønsker barnet eller den unge ikke, at et udgående brev åbnes, tilintetgøres brevet.

Stk. 4. Ønsker barnet eller den unge ikke, at der sker medhør ved en indgående telefonsamtale, kan telefonsamtalen afbrydes med en forklaring til den, der har ringet op. Ønsker barnet eller den unge ikke, at der sker medhør ved en udgående telefonsamtale, føres samtalen ikke.

Stk. 5. Stk. 1-4 gælder dog ikke breve og andre henvendelser til og fra offentlige myndigheder og til og fra en eventuel advokat, jf. lovens § 72, stk. 1, og § 123, stk. 2.

Stk. 6. Stk. 1-5 gælder ikke ved politiets kontrol, jf. § 29, med besøg, brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation, hvis kontrollen er et led i politimæssige foranstaltninger efter retsplejelovens bestemmelser.

Kapitel 3

Døgninstitutioner for børn og unge - i sikrede afdelinger

En sikret institution

§ 19. Ved en sikret døgninstitution for børn og unge, jf. lovens § 67, stk. 3, forstås en døgninstitution, der omfatter mindst én sikret afdeling og eventuelt én eller flere ikke sikrede afdelinger.

Stk. 2. Ved en sikret afdeling forstås en afdeling på en sikret døgninstitution, hvor det er tilladt at have yderdøre og vinduer konstant aflåst. En afdeling, der er aflåst hele eller næsten hele døgnet, skal være godkendt som en sikret afdeling af det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Der kan endvidere gives en særlig godkendelse til at anvende en del af en sikret afdeling til særlige formål, hvis der er etableret en fysisk adskillelse fra de øvrige dele af den sikrede afdeling.

Stk. 3. Det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn, kan give tilladelse til at aflåse værelserne om natten. Aflåsning om natten af værelser i sikrede afdelinger betragtes ikke som isolation.

Magtanvendelse i sikrede afdelinger

§ 20. I sikrede afdelinger i døgninstitutioner for børn og unge vil der kunne ske fysisk magtanvendelse efter § 2.

Stk. 2. For en ung anbragt i en sikret afdeling vil der kunne ske magtanvendelse i form af isolation, idet institutionens leder eller dennes stedfortræder undtagelsesvis kan træffe beslutning om anbringelse af den unge i særlige isolationsrum, når der er overhængende fare for, at denne skader sig selv eller andre. Ved isolation forstås afsondring i aflåst rum i kortere eller længere perioder. Isolationen skal være så kortvarig og skånsom som muligt og må ikke udstrækkes ud over 2 timer. Der skal løbende føres tilsyn med et barn eller en ung, der er anbragt i isolation.

Stk. 3. For et barn eller en ung anbragt i en sikret afdeling vil der kunne ske magtanvendelse i form af undersøgelse af

barnets eller den unges person eller opholdsrum efter §§ 23 og 24, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages, jf. lovens § 123 a.

Stk. 4. For et barn eller en ung anbragt i en sikret afdeling vil der endvidere kunne ske magtanvendelse i form af kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation efter § 28.

Undersøgelse af opholdsrum ved anbringelse, besøg og fravær

§ 21. En sikret afdeling kan undersøge, hvilke effekter et barn eller en ung, der er anbragt i afdelingen, har i sin besiddelse i sit opholdsrum, jf. lovens § 123 a, stk. 1, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages:

- 1) når barnet eller den unge anbringes på en sikret afdeling,
- 2) før og efter besøg og
- 3) før og efter fravær fra den sikrede afdeling.

Undersøgelse af person og opholdsrum med bestemte grunde

§ 22. Institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, kan træffe bestemmelse om at foretage en undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum, jf. lovens § 123 a, stk. 2, hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, hvor besiddelsen medfører, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages.

Stk. 2. Disse bestemte grunde efter stk. 1 kan være, at barnet eller den unge virker påvirket af euforiserende stoffer eller alkohol, at der mangler skarpe genstande i institutionens køkken eller værksted, eller at der af institutionens personale i øvrigt er gjort observationer, der gør det nærliggende for institutionens leder, eller den der bemyndiges dertil at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter i strid med ordensreglementet eller som kan udgøre en fare for den unge selv eller andre.

Særligt om undersøgelse af opholdsrum

§ 23. Hvis en undersøgelse af barnets eller den unges opholdsrum indebærer en gennemgang af den unges genstande i opholdsrummet, skal den unge eller barnet have tilbud om at overvære undersøgelsen eller efterfølgende straks have gennemgået undersøgelsen og dens resultat, med mindre særlige omstændigheder taler mod dette. Tilbuddet om gennemgang af undersøgelsen kan eventuelt gives skriftligt samtidig med en orientering om, at undersøgelsen har fundet sted.

Stk. 2. Med opholdsrum menes i denne bekendtgørelse værelse, skabe eller andre rum, som den unge råder over. Med genstande menes fx kommoder, opbevaringsbokse, tasker og poser i opholdsrummet.

Særligt om undersøgelse af person

§ 24. Ved undersøgelse af barnet eller den unges person menes indgreb, hvor der ikke sker nogen indtrængning i det menneskelige legeme eller nogen egentlig beføling af legemet. Der må alene foretages klap uden på tøjet og undersøgelse af lommer og sko. Dog kan personalet kræve, at barnet eller den unge tager sit overtøj, hue og sko af.

Stk. 2. Undersøgelsen af hvilke effekter, barnet eller den unge har i sin besiddelse på sin person, må kun undtagelsesvis foretages og overværes af personer af et andet køn end barnet eller den unge, jf. lovens § 123 a, stk. 5.

Fælles bestemmelser om undersøgelser af person og opholdsrum

§ 25. Undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum efter §§ 23 eller 24 må ikke gennemføres, hvis undersøgelsen efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. lovens § 123 a, stk. 3. Det er en forudsætning for undersøgelsen af barnets eller den unges person eller opholdsrum, at andre og lempeligere midler har været forsøgt, og at disse har vist sig utilstrækkelige til opnåelse af de tilsigtede mål med undersøgelsen. Den unge opfordres til selv at aflevere eventuelle effekter.

Stk. 2. Undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, jf. lovens § 123 a, stk. 4. Undersøgelsen skal således foretages på en sådan måde, at barnet eller den unges oplevelse af at blive krænkede formindskes mest muligt.

Stk. 3. Inden en undersøgelse af et barn eller en ungs person eller opholdsrum foretages, har barnet eller den unge ret til at få oplyst grunden til, at undersøgelsen iværksættes, medmindre særlige omstændigheder taler imod dette.

§ 26. Der skal altid deltage mindst 2 ansatte ved undersøgelsen af barnet eller den unges person eller opholdsrum. Hvis særlige omstændigheder gør det nødvendigt, kan undersøgelsen dog gennemføres af en enkelt ansat. Der må ikke være andre børn og unge til stede under undersøgelsen af barnet eller den unges person eller opholdsrum.

§ 27. Institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, kan træffe bestemmelse om tilbageholdelse af effekter, der findes i barnets eller den unges besiddelse, hvis det skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, jf. lovens § 123 a, stk. 6.

Stk. 2. Hvis genstande, som tilhører et barn eller en ung, tilbageholdes, skal institutionen udfærdige en liste over de genstande, der tilbageholdes. Barnet og den unge skal orienteres om tilbageholdelsen og have udleveret en kopi af listen.

Stk. 3. Hvis en genstand tilhører institutionen, kan den umiddelbart inddrages.

Kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation

§ 28. Der vil i sikrede afdelinger i døgninstitutioner for børn og unge kunne foretages kontrol, jf. dog stk. 2-4, med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation med nærmere angivne personer uden for institutionen, såfremt det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed og udvikling, og der foreligger en afgørelse herom truffet af børn og unge-udvalget, jf. lovens § 123, stk. 2.

Stk. 2. Åbning af indgående og udgående breve kan kun finde sted med samtykke fra og i overværelse af barnet eller den unge. Kontrol af telefonsamtaler i form af medhør kan kun finde sted med samtykke fra barnet eller den unge. Hvis medhør finder sted, skal den person, med hvem telefonsamtalen føres, gøres opmærksom herpå.

Stk. 3. Ønsker barnet eller den unge ikke, at et indgående brev åbnes, kan dette uåbnet returneres til afsenderen med forklarende ledsageskrivelse. Ønsker barnet eller den unge ikke, at et udgående brev åbnes, tilintetgøres brevet.

Stk. 4. Ønsker barnet eller den unge ikke, at der sker medhør ved en indgående telefonsamtale, kan telefonsamtalen afbrydes med en forklaring til den, der har ringet op. Ønsker barnet eller den unge ikke, at der sker medhør ved en udgående telefonsamtale, føres samtalen ikke.

Stk. 5. Stk. 1-4 gælder dog ikke breve og andre henvendelser til og fra offentlige myndigheder og til og fra en eventuel advokat, jf. lovens § 72, stk. 1, og § 123, stk. 2.

§ 29. For unge, der efter reglerne i retsplejeloven er bragt i sikrede afdelinger i stedet for varetægtsfængsling, finder retsplejelovens § 771 og § 772, stk. 1 og stk. 2, 1. pkt., om besøg og brevveksling m.v. tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Den unge har ret til ukontrolleret brevveksling med og besøg af det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn.

Stk. 3. Den unge har endvidere ret til ukontrolleret brevveksling med domstolene, Procesbevillingsnævnet, anklagemyndigheden og politiet, Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, Den Europæiske Torturkomité, FN's Menneskerettighedskommission og FN's Torturkomité.

Stk. 4. Udover de i stk. 3 nævnte myndigheder mv. har den unge ret til ukontrolleret brevveksling med andre offentlige myndigheder og med medlemmer af Folketinget.

Stk. 5. En udenlandsk ung har tillige ret til ukontrolleret brevveksling med hjemlandets diplomatiske eller konsularrepræsentanter, med mindre politiet af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætter sig det på grund af ganske særlige omstændigheder. Hvis politiet har fastsat brevkontrol efter retsplejelovens § 772, stk. 1, sendes brevene gennem politiet.

Stk. 6. Politiet kan af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed modsætte sig, at en ung i varetægtsurrogat fører telefonsamtaler eller anden kommunikation, eller betinge telefonsamtaler og anden kommunikation af, at samtalen overhøres.

Stk. 7. Den unge skal underrettes om politiets beslutning efter stk. 6 og kan forlange den forelagt for retten til afgørelse.

Anbringelsesgrundlag m.v. på en sikret afdeling

§ 30. En sikret afdeling kan anvendes for unge når:

- 1) dette er absolut påkrævet for at afværge, at den unge skader sig selv eller andre, og faren herfor ikke på forsvarlig måde har kunnet afværges ved andre mere lempelige forholdsregler,
- 2) det i en indledende iagttagelsesperiode er absolut påkrævet for at tilvejebringe et grundlag for den videre socialpædagogiske behandling,
- 3) det på baggrund af den indledende iagttagelsesperiode, jf. nr. 2, fastslås, at det er absolut påkrævet, at der iværksættes et længerevarende behandlingsforløb på en sikret afdeling,
- 4) opholdet træder i stedet for varetægtsfængsling, jf. retsplejelovens § 765,
- 5) opholdet er led i afsoning, jf. § 78, stk. 2, i lov om fuldbyrdelse af straf m.v., og betingelserne i nr. 1, 2 eller 3 samtidig er opfyldt,
- 6) opholdet er led i en idømt foranstaltning, jf. straffelovens § 74 a, eller
- 7) der er tale om udlændinge under 15 år uden lovligt ophold i Danmark, jf. §§ 35-37.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune kan træffe afgørelse om at anbringe en ung, der er fyldt 12 år, i en sikret afdeling, jf. stk. 1, nr. 1-3, og lovens § 69, når der forud herfor foreligger en afgørelse om anbringelse uden for hjemmet efter lovens § 52, stk. 3, nr. 7, eller § 58. Kommunalbestyrelsens afgørelse om anbringelse i en sikret afdeling skal meddeles den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift af den pågældende sikrede døgninstitution.

Stk. 3. Hvis betingelserne i stk. 1, nr. 1, er opfyldt for en ung, der er fyldt 15 år, og som er anbragt i en døgninstitution, hvortil der er knyttet en sikret afdeling, kan lederen af døgninstitutionen eller dennes stedfortræder, uanset hvilket anbringelsesgrundlag der ligger til grund for anbringelsen uden for hjemmet, træffe midlertidig beslutning om overførsel til den sikrede afdeling. Overførslen hertil kan iværksættes umiddelbart. Beslutningen herom skal straks forelægges kommunalbestyrelsen i opholdskommunen til afgørelse, jf. stk. 2, 4 og 7.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan træffe afgørelse om at anbringe en ung i en sikret afdeling, hvor opholdet træder i stedet for varetægtsfængsling, jf. stk. 1, nr. 4. For unge, hvor der ikke i forvejen er udarbejdet en undersøgelse og handleplan, jf. lovens § 50 og § 140, skal der udarbejdes en undersøgelse og en handleplan i forbindelse med varetægtsfængslingen. Kommunalbestyrelsens afgørelse om anbringelse i en sikret afdeling skal meddeles det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbudet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn.

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan træffe afgørelse om at anbringe en ung i en sikret afdeling, hvor opholdet er led i en afsoning, jf. stk. 1, nr. 5. Kommunalbestyrelsens afgørelse om anbringelse i en sikret afdeling skal meddeles den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift af den pågældende

sikrede døgninstitution og tiltrædes af Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Stk. 6. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen skal træffe afgørelse om, på hvilken institution/afdeling anbringelsen i henhold til en dom skal finde sted, når det følger af en dom til ungdomssanktion i medfør af straffelovens § 74 a, at den unge dømte skal anbringes i en sikret afdeling. Kommunalbestyrelsens afgørelse om anbringelse i en sikret afdeling skal meddeles det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbudet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn.

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan som led i en idømt sanktion efter straffelovens § 74 a i henhold til dommen træffe afgørelse om, at den unge skal forblive i, overføres til eller tilbageføres til en sikret afdeling, jf. stk. 1, nr. 6. Kommunalbestyrelsens afgørelse om anbringelse i en sikret afdeling skal meddeles den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift af den pågældende sikrede døgninstitution.

Stk. 8. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen skal i de tilfælde, der er nævnt i stk. 2-5 og stk. 7, tillige træffe afgørelse om, på hvilken institution/afdeling anbringelse i sikret afdeling skal finde sted.

Stk. 9. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen skal altid underrette forældremyndighedens indehaver om anbringelsen i en sikret afdeling, og så vidt det er muligt, inden denne anbringelse sker.

§ 31. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan i ganske særlige tilfælde dispensere fra den aldersgrænse, der er nævnt i § 30, stk. 2. Kommunalbestyrelsens afgørelse om anbringelse i en sikret afdeling skal meddeles den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift af den pågældende sikrede døgninstitution.

Stk. 2. Ophold i en sikret afdeling skal være påbegyndt for det fyldte 18. år.

Stk. 3. Ophold i en sikret afdeling kan dog i medfør af § 30, stk. 1, nr. 6, påbegyndes efter det fyldte 18. år.

Varigheden af ophold i en sikret afdeling

§ 32. Ophold i sikret afdeling må i de tilfælde, der er nævnt i § 30, stk. 1, nr. 1 og 2, højst vare 3 måneder. Kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune kan dispensere fra 3 måneders grænsen for en ny periode på højst 3 måneder, hvis betingelserne for anbringelsen på sikret afdeling i det enkelte tilfælde gør dette absolut påkrævet. For unge, der ikke er fyldt 15 år, kan der alene dispenseres for én ny periode på højst 3 måneder.

Stk. 2. Ophold i sikret afdeling må i de tilfælde, der er nævnt i § 30, stk. 1, nr. 3, for unge, der er fyldt 15 år, højst vare 6 måneder og for unge, der ikke er fyldt 15 år, højst vare 3 måneder. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan dispensere fra tidsgrænserne, hvis betingelserne for anbringelsen i sikret afdeling i det enkelte tilfælde gør dette absolut påkrævet. For unge, der er fyldt 15 år vil der kunne dispenseres fra 6 måneders grænsen for én ny periode på højst 6 måneder, mens der for unge, der ikke er fyldt 15 år alene kan dispenseres for én ny periode på højst 3 måneder.

Stk. 3. I opholdstiden på den sikrede afdeling efter § 30, stk. 1, nr. 1-3, medregnes ikke den tid over 24 timer i træk, hvor den unge uden tilladelse har været fraværende fra afdelingen.

Stk. 4. Tidsgrænserne for ophold i sikret afdeling og dispensationsmulighederne i forhold hertil efter stk. 1 og 2, finder tilsvarende anvendelse ved ophold i sikret afdeling, der er et led i afsoning, jf. § 30, stk. 1, nr. 5.

Stk. 5. For unge idømt en foranstaltning, jf. straffelovens § 74 a, må ophold i en sikret afdeling efter § 30, stk. 1, nr. 6, sammenlagt højst vare 12 måneder, mens ophold i sikret afdeling sammenlagt med ophold i godkendt opholdssted eller døgninstitution, jf. lovens § 66, stk. 1, nr. 5 eller nr. 6, tilsvarende højst må vare 18 måneder. Ved ny kriminalitet kan retten dog forlænge foranstaltningen, herunder længstetiderne med indtil 6 måneder.

Stk. 6. Efter forlængelse, jf. stk. 1 - 3, må den samlede varighed af ophold i sikret afdeling efter § 30, stk. 1, nr. 1-3 og 5, for unge, der er fyldt 15 år, ikke overstige 14 måneder. For unge, der ikke er fyldt 15 år, må den samlede varighed efter forlængelse af ophold i sikret afdeling efter § 30, stk. 1, nr. 1-3, ikke overstige 9 måneder.

Stk. 7. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen træffer afgørelse om ophør af en ung persons anbringelse i en sikret afdeling ved anbringelse heri efter § 30, stk. 1, nr. 1-3 og 5. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen træffer tillige afgørelse om ophør af en ung persons anbringelse i sikret afdeling ved anbringelse heri efter § 30, stk. 1, nr. 6, dog inden for de rammer, der er fastsat i dommen.

Ophold uden for en sikret afdeling og adgang til fri luft

§ 33. Under ophold i sikret afdeling efter § 30, stk. 1, nr. 1-3, kan institutionens leder tillade, at den unge beskæftiges uden for afdelingen.

Stk. 2. Unge, der er anbragt i sikret afdeling ud over 24 timer, skal have adgang til at opholde sig i fri luft mindst 1 time dagligt.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen kan efter indstilling fra institutionens leder træffe beslutning om, at barnet eller den unge under sit ophold i sikret afdeling, jf. § 30, stk. 1 nr. 1-3 og 5, for en kortere periode kan placeres uden for afdelingen, hvis placeringen er sikret via en tæt voksenkontakt. Afgørelse herom kan for unge omfattet af § 30, stk. 1, nr. 5, kun iværksættes med samtykke fra Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Stk. 4. For unge der er anbragt i sikret afdeling i stedet for varetægtsfængsling efter retsplejelovens § 765 eller i henhold til straffelovens § 74 a, stk. 4, gælder reglerne i bekendtgørelse om udgangstilladelse m.v. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret.

Screening af børn og unge på sikrede og særligt sikrede afdelinger

§ 34. Alle børn og unge på sikrede og særligt sikrede afdelinger, der ikke allerede har fået foretaget en psykiatrisk udredning, skal tilbydes screening med henblik på at få af-

dækket et eventuelt behov for psykiatrisk udredning, jf. lovens § 57 c, stk. 4.

Stk. 2. Screeningen skal være påbegyndt senest 1 måned efter anbringelsen på den sikrede eller særligt sikrede afdeling.

Stk. 3. Screeningen forudsætter samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge, der er fyldt 15 år.

Stk. 4. Screeningen skal foretages af en psykolog, en sygeplejerske med kendskab til psykiatri eller en person med lignende baggrund eller efteruddannelse og have et omfang og en kvalitet, der kan angive, om der er behov for en psykiatrisk udredning.

Stk. 5. I forbindelse med anbringelsen fremsender kommunen til den sikrede eller særligt sikrede afdeling sagsakter, der har relevans for screeningen.

Ophold i sikret afdeling for udlændinge under 15 år uden lovligt ophold i Danmark

§ 35. Ophold i sikret afdeling kan for udlændinge under 15 år uden lovligt ophold her i landet finde sted på baggrund af politiets afgørelse om frihedsberøvelse efter udlændingelovens § 36, jf. § 37. Politiet giver det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn, meddelelse om afgørelsen.

§ 36. Ophold i sikret afdeling skal være så kortvarigt som muligt. Ophold, der iværksættes efter politiets bestemmelse, må højst vare 3 døgn efter frihedsberøvelsens oprindelige iværksættelse. Hvis den pågældende forinden har været fremstillet for retten med henblik på rettens stillingtagen til spørgsmålet om frihedsberøvelsens lovlighed og fortsatte opretholdelse, vil rettens bestemmelse om opholdets varighed dog være gældende. Ophold efter rettens bestemmelse er således undergivet de frister, der fastsættes af retten. Det samlede ophold i sikret afdeling må dog højst vare 2 måneder.

§ 37. Bestemmelserne vedrørende et ophold i en sikret afdeling, der træder i stedet for varetægtsfængsling, jf. retsplejelovens § 765, gælder tillige for udlændinge under 15 år uden lovligt ophold i Danmark.

Kapitel 4

Særligt sikrede afdelinger i sikrede døgninstitutioner

Fysisk magtanvendelse i særligt sikrede afdelinger samt ophold i og uden for den særligt sikrede afdeling

§ 38. Fysisk magtanvendelse efter § 2, samt den øvrige magtanvendelse, der er tilladt i de sikrede afdelinger, er tillige tilladt i de særligt sikrede afdelinger, jf. § 20, stk. 3 og 4, samt §§ 21-28.

Stk. 2. For børn og unge, der er anbragt i en særligt sikret afdeling, finder §§ 32 og 33 tilsvarende anvendelse.

Isolation i særligt sikrede afdelinger

§ 39. For unge anbragt i en særligt sikret afdeling, godkendt til at modtage særligt voldelige unge eller godkendt til at modtage unge med psykiske lidelser, jf. § 40, kan institu-

tionens leder eller dennes stedfortræder undtagelsesvis beslutte at anbringe den unge i særlige isolationsrum, når der er overhængende fare for, at den unge skader sig selv eller andre. Ved isolation forstås afsondring i aflåst rum i kortere eller længere perioder. Isolationen skal være så kortvarig og skånsom som muligt og må ikke udstrækkes ud over 4 timer. Der skal løbende føres tilsyn med et barn eller en ung, der er anbragt i isolation.

Stk. 2. Ved isolation efter stk. 1, skal der, for så vidt angår unge med psykiske lidelser, i umiddelbar forbindelse med isolationen tilkaldes en psykiatrisk speciallæge knyttet til afdelingen, der skal tage stilling til, hvorvidt en indlæggelse af den pågældende på en børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling er nødvendig, og hvis dette ikke er tilfældet, i øvrigt føre løbende tilsyn med den pågældende under isolationen for at kunne tage stilling til om der, i løbet af isolationen, sker en udvikling med den pågældendes tilstand, som gør en indlæggelse på en børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling nødvendig.

Anbringelsesgrundlag m.v. på en særligt sikret afdeling

§ 40. En særligt sikret afdeling kan anvendes for unge når:

- 1) der foreligger et grundlag for anbringelse i en sikret afdeling efter § 30,
- 2) anbringelse i en sikret afdeling ikke er eller vil være tilstrækkelig, idet den unge ved en forudgående særlig voldelig eller psykisk afvigende adfærd har gjort ophold eller fortsat ophold i en sikret afdeling uforsvarligt, og
- 3) der i forhold til unge med psykisk afvigende adfærd, foreligger en skriftlig, lægefaglig vurdering af, at den unge udviser aktuelle symptomer på en diagnose.

§ 41. Kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune kan træffe afgørelse om anbringelse på en særligt sikret afdeling, når betingelserne herfor er opfyldt, jf. § 40. Hvis betingelserne herfor er opfyldt for en ung, der er fyldt 15 år, kan lederen af en sikret døgninstitution eller dennes stedfortræder, uafhængig af at der på den sikrede døgninstitution er en særlig sikret afdeling, træffe midlertidig beslutning om overførsel til en særligt sikret afdeling. Beslutningen herom skal straks forelægges kommunalbestyrelsen i opholdskommunen til afgørelse, jf. 1. pkt.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsens afgørelse, jf. stk. 1, om anbringelse i en særligt sikret afdeling skal tiltrædes af den kommunalbestyrelse eller meddeles det regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift af den pågældende sikrede døgninstitution.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen i opholdskommunen skal altid underrette forældremyndighedens indehaver om anbringelse i en særligt sikret afdeling, og så vidt det er muligt inden denne anbringelse sker.

Kapitel 5

Registrering og indberetning

Tilladt fysisk magtanvendelse

§ 42. Ved anbringelse eller overførsel til en sikret afdeling, eller en særligt sikret afdeling, ved anvendelse af isolation, ved tilbageholdelse og fastholdelse efter lovens § 123 b og tilbageholdelse efter lovens § 123 c samt ved fysisk magtanvendelse efter § 2, herunder nødværge, på opholdssteder, døgninstitutioner med og uden sikrede afdelinger, delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner, skal anbringelsesstedets leder eller dennes stedfortræder inden for 24 timer registrere følgende oplysninger på et indberetningsskema udarbejdet til dette formål:

- 1) barnets eller den unges navn og alder,
- 2) tidspunktet for indgrebet,
- 3) indgrebets varighed,
- 4) indgrebets art og
- 5) begrundelse for indgrebet.

Stk. 2. Barnet eller den unge, der har været involveret i episoden, der udløste magtanvendelsen, skal gores bekendt med skematilførslen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse for episoden.

Stk. 3. Indberetningsskemaet skal forefindes i tilbuddet i en dertil særlig beregnet protokol.

Stk. 4. Anbringelsesstedets leder eller dennes stedfortræder skal straks sende kopi af indberetningsskemaet til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 5. Anbringelsesstedets leder eller dennes stedfortræder skal ved månedens udgang sammen med sine kommentarer indsende kopi af indberetningsskemaerne til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Anbringelsesstedets leder skal endvidere orientere den kommunale eller regionale driftsher, hvis indgrebet har fundet sted over for et barn eller en ung i et kommunalt eller regionalt tilbud, jf. lovens § 123, stk. 4.

Stk. 6. Socialtilsynet gennemgår de indkomne indberetningsskemaer og vurderer, om de giver anledning til tilsynsmæssige overvejelser.

Undersøgelse af person og opholdsrum

§ 43. Ved undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum på opholdssteder, døgninstitutioner med og uden sikrede afdelinger, delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner, skal anbringelsesstedets leder eller dennes stedfortræder inden for 24 timer registrere følgende oplysninger:

- 1) barnets eller den unges navn og alder,
- 2) tidspunktet for undersøgelsen,
- 3) undersøgelsens varighed,
- 4) undersøgelsens art,
- 5) hvilke personer, der foretog undersøgelsen,

- 6) de bestemte grunde, der har givet anledning til at foretage undersøgelsen, om og hvilke effekter der blev fundet, og
- 7) ved undersøgelser efter §§ 12 og 22, redegøres for de bestemte grunde, der har givet anledning til, at undersøgelsen er påkrævet.

Stk. 2. Barnet eller den unge, som har fået undersøgt sin person eller sit opholdsrum, skal gøres bekendt med indberetningen og have lejlighed til at ledsage den med sin egen redegørelse for undersøgelsen.

Stk. 3. Indberetningsskemaet skal forefindes i institutionen i en dertil særlig beregnet protokol.

Stk. 4. Anbringelsesstedets leder skal straks sende kopi af indberetningsskemaet til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 5. Anbringelsesstedets leder skal ved månedens udgang sammen med sine kommentarer indsende en kopi af indberetningsskemaerne til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Anbringelsesstedets leder skal endvidere orientere den kommunale eller regionale driftsherre, hvis indgrebet har fundet sted over for et barn eller en ung i et kommunalt eller regionalt tilbud, jf. lovens § 123, stk. 4.

Stk. 6. Socialtilsynet gennemgår de indkomne indberetningsskemaer og vurderer, om de giver anledning til tilsynsmæssige overvejelser.

Ikke tilladt magtanvendelse

§ 44. Overtrædelse af reglerne i kapitel 1-4 skal, jf. stk. 2, registreres og indberettes til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Socialtilsynet gennemgår de indkomne indberetningsskemaer og vurderer, om de giver anledning til tilsynsmæssige overvejelser.

Stk. 2. Den implicerede medarbejder skal i de tilfælde, der er nævnt i stk. 1, senest dagen efter episoden afgive skriftlig indberetning derom til tilbuddets leder, der sammen med sine kommentarer samt forklaringer fra personer, der har overværet episoden, inden 3 dage videresender indberetningen til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Indberetningen skal indeholde følgende oplysninger:

- 1) de særlige forhold, der har begrundet indgrebet,
- 2) tidspunktet for den handling, der har givet anledning til indgrebet,
- 3) tidspunktet for indgrebet,
- 4) indgrebets varighed,
- 5) beskrivelse af indgrebets art,
- 6) beskrivelse af indgrebets formål,
- 7) hvem der foretog indgrebet,
- 8) barnets eller den unges tilstand i den tid, indgrebet fandt sted, og
- 9) barnets eller den unges navn og alder.

Stk. 3. Barnet eller den unge, der har været involveret i episoden, der udløste magtanvendelsen, skal gøres bekendt

med indberetningen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse for episoden.

Stk. 4. Hvis der er begrundet mistanke om en strafbar handling, der er undergivet offentlig påtale, skal tilbuddets leder eller dennes stedfortræder straks sende indberetning herom til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn., der skal tage kontakt til politiet.

Stk. 5. En anden medarbejder, som har overværet episoden, og som ikke dagen efter er bedt om oplysninger til indberetningen, har pligt til at meddele sin forklaring til tilbuddets leder.

Stk. 6. En anden medarbejder, der i øvrigt får begrundet viden om episoden, har ligeledes pligt til at meddele tilbuddets leder om denne viden.

Stk. 7. Tilbuddets leder skal samtidig med sin indberetning til socialtilsynet give kopi af denne til den implicerede medarbejder og skal endvidere orientere forældremyndighedens indehaver og den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område om indberetningen. Tilbuddets leder skal endvidere orientere den kommunale eller regionale driftsherre, hvis indgrebet har fundet sted over for et barn eller en ung i et kommunalt eller regionalt tilbud, jf. lovens § 123, stk. 4.

Stk. 8. En medarbejder, der tjenstligt indberettes for en tjenesteforseelse eller et strafbart forhold, skal have udleveret en fremstilling af sagens faktiske omstændigheder og have adgang til at afgive en skriftlig udtalelse om fremstillingen. Medarbejderen skal samtidig gøres bekendt med ikke at have pligt til at udtale sig om fremstillingen.

Stk. 9. Hvis den implicerede medarbejder er tilbuddets leder, skal der sendes indberetning direkte til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Den medarbejder, der er tilbudslederens stedfortræder, giver i dette tilfælde tilbuddets leder genpart af sin indberetning. Tilbudslederens stedfortræder skal også sørge for, at forældremyndighedens indehaver og den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område får orientering om indberetningen.

Stk. 10. Den kommunale, regionale eller private driftsherre skal træffe afgørelse om de driftsmæssige konsekvenser af indberetningssagen inden 6 uger efter at indberetningssagen er modtaget.

Kapitel 6

Om tilsyn, klageadgang, sanktioner m.v.

§ 45. Det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn, fører også tilsyn med anvendelsen af reglerne i denne bekendtgørelse.

§ 46. Klager vedrørende overtrædelse af bestemmelserne i denne bekendtgørelse indbringes for kommunalbestyrelsen i opholdskommunen.

§ 47. Forinden besvarelsen af en klage anmoder kommunalbestyrelsen i opholdskommunen det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn om en udtalelse. Sammen med udtalelsen fra Socialtilsynet indsendes en redegørelse fra den medarbejder, der har kendskab til de forhold, der klages over. Hvis der er sket registrering i henhold til §§ 42, stk. 1, 43, stk. 1, eller 44, stk. 1, skal en udskrift af skemaregistreringen vedlægges redegørelsen.

Stk. 2. Tilbuddets leder eller dennes stedfortræder, skal herudover hurtigst muligt foretage en undersøgelse, der omfatter samtale med barnet eller den unge, de medarbejdere, der har kendskab til de forhold, der klages over, og mulige vidner til episoden. Der skal udfærdiges rapport om de pågældende samtaler, og rapporten indsendes med lederens indstilling til det socialtilsyn, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn, med de oplysninger, der er nævnt i stk. 1.

§ 48. Klager over afgørelser truffet af kommunalbestyrelsen i opholdskommunen i medfør af denne bekendtgørelse, kan indbringes for Ankestyrelsen.

§ 49. Afgørelser truffet af børn og unge-udvalget om anbringelse, tilbageholdelse, jf. lovens § 123 b, stk. 1 og § 123 c, stk. 1 og om kontrol med breve, telefonsamtaler og anden kommunikation, jf. § 18, stk. 1-5 og § 28, stk. 1-5, kan indbringes for Ankestyrelsen inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen, jf. lovens § 168, jf. § 58.

Stk. 2. Klager over afgørelse om af de nærmere rammer og vilkår for den konkrete anbringelse på delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner, jf. § 123 b, stk. 4, og om anbringelse i sikret afdeling jf. § 30, stk. 2 og 4-5, truffet af kommunalbestyrelsen i opholdskommunen, kan indbringes for Ankestyrelsen i henhold til lovens §§ 166 og 167, jf. § 69, stk. 1.

§ 50. Over for den ansatte kan anvendes de reaktionsmuligheder, der følger af pågældendes ansættelsesvilkår.

§ 51. Tilbuddets leder skal sikre sig, at såvel anbragte børn og unge som forældremyndighedens indehaver bliver

gjort bekendt med reglerne i denne bekendtgørelse, herunder adgangen til at klage til henholdsvis Ankestyrelsen og kommunalbestyrelsen i opholdskommunen, jf. §§ 46, 48 og 49.

§ 52. Der skal endvidere gives underretning om adgangen til at rette henvendelse til det tilsyn, der er nedsat i henhold til grundlovens § 71, stk. 7, med personer, der er underkastet administrativ frihedsberøvelse.

§ 53. Denne bekendtgørelse skal udleveres til samtlige medarbejdere i alle tilbud efter lovens § 66, stk. 1, nr. 5 og 6. Medarbejderen skal kvittere overfor tilbuddets leder for modtagelsen.

Kapitel 7

Finansiering af ophold i sikrede institutioner og Kriminalforsorgens institutioner

§ 54. For ophold efter § 30, stk. 1, nr. 4-7, og for ophold for varetægtsfængslede 15-17-årige og 15-17-årige, der afsoner i Kriminalforsorgens institutioner betales en takst på 1,25 mio. kr. årligt (PL 2010). Satsen reguleres årligt med satsreguleringsprocenten.

Stk. 2. Udgifter vedrørende ophold efter § 30, stk. 1, nr. 4-7, ud over det takstfinansierede, fordeles mellem alle landets kommuner efter antallet af 15-17-årige der bor i de enkelte kommuner pr. 1. januar i året forud for regnskabsåret.

Stk. 3. På baggrund af data fra Kriminalforsorgen om cpr-nummer og antal opholdsdage for 15-17-årige beregner og opkræver Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold den enkelte kommunes betaling for unges ophold i Kriminalforsorgens institutioner.

Kapitel 8

Ikrafttræden

§ 55. Bekendtgørelsen træder i kraft den 1. maj 2014.

Stk. 2. Samtidig ophæves bekendtgørelse nr. 18 af 15. januar 2013 om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet.

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, den 29. april 2014

MANU SAREEN

/ Dan Holmgreen

Bilag 5

Bekendtgørelse af FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder

I henhold til kgl. resolution af 5. juli 1991, og efter at Folketinget den 31. maj 1991 har meddelt sit samtykke dertil, har Danmark ratificeret en på De Forenede Nationers generalforsamling den 20. november 1989 vedtagen konvention om Barnets Rettigheder.

Konventionen har følgende ordlyd (den arabiske, kinesiske, russiske og spanske tekst er udeladt her):

PRÆAMBEL

De i denne konvention deltagende stater, som

finder - i overensstemmelse med de i De Forenede Nationers Pagt erklærede principper - at anerkendelsen af menneskets naturlige værdighed og af hele menneskehedens lige og umistelige rettigheder danner grundlaget for frihed, retfærdighed og fred i verden,

tager hensyn til, at alle De Forenede Nationers folk i Pagten har bekræftet deres tro på grundlæggende menneskerettigheder og på menneskets personlige værdighed og værdi og har besluttet at fremme sociale fremskridt og bedre levestandarder i større frihed,

anerkender, at De Forenede Nationer i Verdenserklæringen om Menneskerettigheder (Generalforsamlingsresolution 217A (III)) og i de internationale konventioner om menneskerettigheder (Generalforsamlingsresolution 2200A (XXI), bilag) har erklæret og er blevet enige om, at enhver er berettiget til alle de rettigheder og friheder, der er indeholdt deri, uden forskelsbehandling af nogen art, herunder som følge af race, hudfarve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social herkomst, formueforhold, fødsel eller anden stilling,

erindrer om, at De Forenede Nationer i Verdenserklæringen om Menneskerettigheder har udtalt, at børn har ret til særlig omsorg og bistand,

er overbeviste om, at familien som den grundlæggende enhed i samfundet og naturlige ramme for alle sine medlemmer og særligt børns vækst og trivsel bør gives den nødvendige beskyttelse og hjælp, således at den fuldt ud kan påtage sig sine forpligtelser i samfundet,

anerkender, at barnet med henblik på fuld og harmonisk udvikling af sin personlighed bør vokse op i et familiemiljø, i en atmosfære af glæde, kærlighed og forståelse,

finder, at barnet fuldt ud bør forberedes til at leve sit eget liv i samfundet og opdrages i lyset af de idealer, der er udtrykt i De Forenede Nationers Pagt, og særligt i en atmosfære af fred, værdighed, tolerance, frihed, lighed og solidaritet,

tager hensyn til, at behovet for at yde barnet særlig omsorg er blevet fastslået i Geneve-Erklæringen af 1924 om Barnets Rettigheder og i Erklæringen om Barnets Rettigheder vedtaget af De Forenede Nationer i 1959 (Generalforsamlingsresolution 1386 (XIV)) og anerkendt i Verdenserklæringen om Menneskerettigheder, i Den Internationale Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder (især i artiklerne 23 og 24), i Den Internationale Konvention om Økonomiske, Sociale og Kulturelle Rettigheder (især i artikel 10) og i vedtægterne og relevante dokumenter for særorganisationer og internationale organisationer, der tager sig af børns velfærd,

tager hensyn til - som angivet i Erklæringen om Barnets Rettigheder vedtaget af De Forenede Nationers Generalforsamling den 20. november 1959 - at »barnet som følge af sin fysiske og psykiske umodenhed, har behov for særlig beskyttelse og omsorg, herunder passende juridisk beskyttelse, både før og efter fødslen«,

erindrer om bestemmelserne i Erklæringen om Sociale og Juridiske Principper for Beskyttelse af Børns Velfærd med Særligt Henblik på Anbringelse i Pleje og Adoption på Nationalt eller Internationalt Plan (Generalforsamlingsresolution 41/85 af 3. december 1986), De Forenede Nationers Standardminimumsregler for Retspleje over for Mindreårige (Beijingreglerne) (Generalforsamlingsresolution 40/33 af 29. november 1985) og Erklæringen om Beskyttelse af Kvinder og Børn i Nødssituationer og Under Væbnet Konflikt (Generalforsamlingsresolution 3318 (XXIX) af 14. december 1975),

anerkender, at der i alle lande i verden er børn, der lever under særligt vanskelige forhold, og at sådanne børn kræver særlig hensyntagen,

tager behørigt hensyn til betydningen af hvert folks traditioner og kulturelle værdier med henblik på barnets beskyttelse og harmoniske udvikling,

anerkender betydningen af internationalt samarbejde for at forbedre børns levevilkår i alle lande, særligt i udviklingslandene,

er blevet enige om følgende:

KAPITEL I

Artikel 1

I denne konvention forstås ved et barn ethvert menneske under 18 år, medmindre barnet bliver myndigt tidligere efter den lov, der gælder for barnet.

Artikel 2

1. Deltagerstaterne skal respektere og sikre de rettigheder, der er fastsat i denne konvention, for ethvert barn inden for deres jurisdiktion, uden forskelsbehandling af nogen art og uden hensyn til barnets eller dets forældres eller værges race, hudfarve, køn, sprog, religion, politiske eller anden anskuelse, national, etnisk eller social oprindelse, formueforhold, handicap, fødsel eller anden stilling.

2. Deltagerstaterne skal træffe alle passende forholdsregler for at sikre, at barnet beskyttes mod alle former for forskelsbehandling eller straf på grund af barnets forældres, værges eller familiemedlemmers stilling, virksomhed, udtrykte ansøkelser eller tro.

Artikel 3

1. I alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for socialt velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer, skal barnets tarv komme i første række.

2. Deltagerstaterne påtager sig at sikre barnet den beskyttelse og omsorg, der er nødvendig for dets trivsel under hensyntagen til de rettigheder og pligter, der gælder for barnets forældre, væрге eller andre personer med juridisk ansvar for barnet, og skal med henblik herpå træffe alle passende lovgivningsmæssige og administrative forholdsregler.

3. Deltagerstaterne skal sikre, at institutioner, tjenester og organer med ansvar for omsorg for eller beskyttelse af børn skal være i overensstemmelse med de standarder, der er fastsat af kompetente myndigheder, særligt med hensyn til sikkerhed, sundhed, personalets antal og egnet samt sagkyndigt tilsyn.

Artikel 4

Deltagerstaterne skal gennemføre al passende lovgivning samt administrative og andre forholdsregler til gennemførelsen af de i denne konvention anerkendte rettigheder. Med hensyn til økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder skal deltagerstaterne gennemføre sådanne forholdsregler, i videst muligt omfang inden for de ressourcer, der er til rådighed, og, hvor der er behov for det, inden for rammerne af internationalt samarbejde.

Artikel 5

Deltagerstaterne skal respektere det ansvar og de rettigheder og pligter, som forældrene har, eller, hvor dette finder anvendelse, tilsvarende ansvar, rettigheder og pligter for så vidt angår medlemmerne af den udvidede familie eller samfundet i overensstemmelse med stedlig sædvane, samt værger eller andre personer med juridisk ansvar for barnet, til på en måde, der svarer til den løbende udvikling af barnets evner, at yde passende vejledning og støtte til barnet i udøvelsen af rettighederne anerkendt i denne konvention.

Artikel 6

1. Deltagerstaterne anerkender, at ethvert barn har en naturlig ret til livet.
2. Deltagerstaterne skal i videst muligt omfang sikre barnets overlevelse og udvikling.

Artikel 7

1. Barnet skal registreres umiddelbart efter fødslen og skal fra fødslen have ret til et navn, ret til at opnå et statsborgerskab og, så vidt muligt, ret til at kende og blive passet af sine forældre.
2. Deltagerstaterne skal sikre gennemførelsen af disse rettigheder i overensstemmelse med deres nationale lovgivning og deres forpligtelser ifølge de relevante internationale instrumenter på dette område, især hvis barnet ellers ville blive statsløs.

Artikel 8

1. Deltagerstaterne påtager sig at respektere barnets ret til at bevare sin identitet, herunder statsborgerskab, navn og familieforhold, som anerkendt af loven og uden ulovlig indblanding.
2. Hvis et barn ulovligt berøves en del af eller hele sin identitet, skal deltagerstaterne yde passende bistand og beskyttelse med henblik på hurtigt at genoprette barnets identitet.

Artikel 9

1. Deltagerstaterne skal sikre, at barnet ikke adskilles fra sine forældre mod deres vilje, undtagen når kompetente myndigheder, hvis afgørelser er undergivet retlig prøvelse, i overensstemmelse med gældende lov og praksis bestemmer, at en sådan adskillelse er nødvendig af hensyn til barnets tarv. En sådan beslutning kan være nødvendig i særlige tilfælde, f.eks. ved forældres misbrug eller vanrøgt af barnet, eller hvor forældrene lever adskilt og der skal træffes beslutning om barnets bopæl.
2. I behandlingen af enhver sag i medfør af stykke 1 skal alle interesserede parter gives mulighed for at deltage i sagsbehandlingen og fremføre deres synspunkter.
3. Deltagerstaterne skal respektere retten for et barn, der er adskilt fra den ene eller begge forældre, til at opretholde regelmæssig personlig forbindelse og direkte kontakt med begge forældre, undtagen hvis dette strider mod barnets tarv.
4. Hvor en sådan adskillelse er en følge af en handling iværksat af en deltagerstat, såsom tilbageholdelse, fængsling, udvisning, forvisning eller død (herunder dødsfald af en hvilken som helst årsag, mens personen er i statens varetægt) af den ene eller begge forældre eller af barnet, skal deltagerstaten efter anmodning give forældrene, barnet eller om nødvendigt et andet medlem af familien de væsentlige oplysninger om, hvor den eller de fraværende medlemmer af familien befinder sig, medmindre afgivelsen af oplysningerne ville være skadelig for barnets velfærd. Deltagerstaterne skal desuden sikre, at fremsættelsen af en sådan anmodning ikke i sig selv medfører skadelige følger for vedkommende person eller personer.

Artikel 10

1. I overensstemmelse med deltagerstaternes forpligtelse i henhold til artikel 9, stk. 1, skal ansøgninger fra et barn eller dets forældre om indrejse i eller udrejse fra en deltagende stat med henblik på familiesammenføring behandles på en positiv, human og hurtig måde af deltagerstaterne. Deltagerstaterne skal endvidere sikre, at indgivelse af en sådan ansøgning ikke medfører negative virkninger for ansøgere og deres familiemedlemmer.

2. Et barn, hvis forældre har fast bopæl i forskellige stater, skal have ret til, undtagen under særlige omstændigheder, regelmæssigt at have personlig forbindelse og direkte kontakt med begge forældre. Med henblik herpå og i overensstemmelse med deres forpligtelser i medfør af artikel 9, stk. 1 skal deltagerstaterne respektere barnets og dets forældres ret til at forlade et hvilket som helst land, herunder deres eget, og til at indrejse i deres eget land. Retten til at forlade et hvilket som helst land skal kun underkastes sådanne begrænsninger, som er fastsat ved lov, og som er nødvendige for at beskytte den nationale sikkerhed, den offentlige orden (ordre public), folkesundheden eller sædeligheden, eller andre personers rettigheder og friheder, og som er i overensstemmelse med de øvrige rettigheder, der er anerkendt i denne konvention.

Artikel 11

1. Deltagerstaterne skal træffe forholdsregler til at bekæmpe børns ulovlige fjernelse til og manglende tilbagevenden fra udlandet.
2. Med henblik herpå skal deltagerstaterne fremme indgåelse af bilaterale og multilaterale aftaler eller tiltrædelse af eksisterende aftaler.

Artikel 12

1. Deltagerstaterne skal sikre et barn, der er i stand til at udforme sine egne synspunkter, retten til frit at udtrykke disse synspunkter i alle forhold, der vedrører barnet; barnets synspunkter skal tillægges passende vægt i overensstemmelse med dets alder og modenhed.
2. Med henblik herpå skal barnet især gives mulighed for at udtale sig i enhver behandling ved dømmende myndighed eller forvaltningsmyndighed af sager, der vedrører barnet, enten direkte eller gennem en repræsentant eller et passende organ i overensstemmelse med de i national ret foreskrevne fremgangsmåder.

Artikel 13

1. Barnet skal have ytringsfrihed; denne ret omfatter frihed til uanset territoriale grænser at søge, modtage og videregive oplysninger og tanker af enhver art, enten mundtligt, skriftligt eller på tryk i form af kunst eller gennem en hvilken som helst anden udtryksmåde, barnet måtte vælge.
2. Udøvelsen af denne ret kan underkastes visse begrænsninger, men kun sådanne som følger af lovgivningen, og som er nødvendige:
  - (a) af hensyn til andres rettigheder eller omdømme; eller
  - (b) til beskyttelse af national sikkerhed, offentlig orden (ordre public), folkesundhed eller sædelighed.

Artikel 14

1. Deltagerstaterne skal respektere barnets ret til tankefrihed, samvittigheds- og religionsfrihed.
2. Deltagerstaterne skal respektere rettigheder og pligter for forældrene, og i påkommende tilfælde værger, til på en måde, der svarer til barnets gradvise udvikling af dets evner, at give retningslinier til barnet med henblik på udøvelsen af dets ret.
3. Frihed til at udøve sin religion eller overbevisning kan kun underkastes sådanne begrænsninger, som er foreskrevet ved lov, og som er nødvendige for at beskytte den offentlige sikkerhed, orden, folkesundheden, sædeligheden, eller andre menneskers grundlæggende rettigheder og friheder.

Artikel 15

1. Deltagerstaterne anerkender barnets ret til foreningsfrihed og dets frihed til at deltage i fredelige forsamlinger.
2. Udøvelsen af disse rettigheder må ikke underkastes andre indskrænkninger end sådanne, som er foreskrevet ved lov, og som er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale eller offentlige sikkerhed, den offentlige orden (ordre public), beskyttelse af folkesundheden eller sædeligheden eller beskyttelse af andres rettigheder og friheder.

Artikel 16

1. Intet barn må udsættes for vilkårlig eller ulovlig indblanding i sit privat- og familieliv, sit hjem eller sin brevveksling, eller ulovlige angreb på sin ære eller sit omdømme.
2. Barnet har ret til lovens beskyttelse mod sådan indblanding eller sådanne angreb.

Artikel 17

Deltagerstaterne erkender massemediernes vigtige rolle og skal sikre, at barnet har adgang til information og materiale fra forskellige nationale og internationale kilder, særligt sådanne, hvis formål er at fremme barnets sociale, åndelige og moralske velfærd og fysiske og psykiske sundhed. Med henblik herpå skal deltagerstaterne:

- (a) tilskynde massemediernes til at udbrede information og materiale, der er af social og kulturel værdi for barnet og i overensstemmelse med ånden i artikel 29;
- (b) tilskynde til internationalt samarbejde om produktion, udveksling og spredning af sådan oplysning og materiale fra forskellige kulturelle, nationale og internationale kilder;
- (c) tilskynde til produktion og udbredelse af børnebøger;
- (d) tilskynde massemediernes til at tage særligt hensyn til de sproglige behov hos børn, der tilhører et mindretal eller en urbefolkning;
- (e) tilskynde til udvikling af passende retningslinier for beskyttelse af barnet mod oplysning og materiale, der skader dets velfærd, jf. bestemmelserne i artikel 13 og 18.

Artikel 18

1. Deltagerstaterne skal bestræbe sig på at sikre anerkendelse af princippet om, at begge forældre har fælles ansvar for barnets opdragelse og udvikling. Forældrene, eller i givet fald værger, har hovedansvaret for barnets opdragelse og udvikling. Barnets tarv skal for dem komme i første række.
2. Med henblik på at sikre og fremme de rettigheder, der er indeholdt i denne konvention, skal deltagerstaterne yde passende bistand til forældre og værger ved disses udførelse af deres pligter som opdragere af børn og skal sikre udviklingen af institutioner, ordninger og tjenesteydelser til omsorg for børn.
3. Deltagerstaterne skal træffe alle passende forholdsregler for at sikre, at børn af arbejdende forældre har ret til at nyde godt af omsorgsforanstaltninger for børn, som de er berettigede til.

Artikel 19

1. Deltagerstaterne skal træffe alle passende lovgivningsmæssige, administrative, sociale og uddannelsesmæssige forholdsregler til beskyttelse af barnet mod alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbrug, vanrøgt eller forsømmelig behandling, mishandling eller udnyttelse, herunder seksuel misbrug, medens barnet er i forældrenes, værgens eller andre personers varetægt.
2. Sådanne beskyttende foranstaltninger bør i passende omfang omfatte virkningsfulde retningslinier, såvel for udformning af sociale programmer, der kan yde den nødvendige støtte til barnet og til dem, der har barnet i deres varetægt, som til andre former for forebyggelse og identifikation, rapportering, henvisning, undersøgelse, behandling og opfølgning af tilfælde af børnemishandling som beskrevet ovenfor og om nødvendigt til retsforfølgelse.

Artikel 20

1. Et barn, der midlertidigt eller konstant er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser eller som af hensyn til sit eget bedste ikke kan tillades at forblive i disse omgivelser, har ret til særlig beskyttelse og bistand fra statens side.
2. Deltagerstaterne skal i overensstemmelse med deres nationale ret sikre alternativ omsorg for et sådant barn.
3. Sådant omsorg kan blandt andet omfatte anbringelse i pleje, Kafalah efter islamisk ret, adoption eller om nødvendigt anbringelse i passende børneinstitutioner. Ved overvejelse af mulige løsninger skal der tages tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i et barns opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund.

Artikel 21

De deltagerstater, der anerkender og/eller tillader adoption, skal sikre, at barnets tarv skal være af altafgørende betydning og skal:

- (a) sikre, at adoptionen af barnet kun kan godkendes af kompetente myndigheder, der i overensstemmelse med gældende ret og praksis og på grundlag af alle relevante og pålidelige oplysninger afgør, at adoption er tilladelig i betragtning af barnets stilling i forhold til forældre, pårørende og værger, og at, om nødvendigt, personer, der berøres, på oplyst grundlag har meddelt deres indforståelse med adoptionen på baggrund af den fornødne rådgivning;
- (b) anerkende, at international adoption kan overvejes som en alternativ måde at drage omsorg for et barn på, hvis barnet ikke kan anbringes i pleje eller i adoption hos en familie, eller der ikke på anden passende måde kan drages omsorg for barnet i dets hjemland;
- (c) sikre, at vedkommende barn ved international adoption nyder beskyttelse efter regler svarende til dem, der gælder for national adoption;
- (d) i tilfælde af international adoption, tage alle passende forholdsregler for at sikre, at anbringelsen ikke fører til upassende økonomisk gevinst for dem, der har medvirket ved adoptionen;
- (e) fremme, hvor det er hensigtsmæssigt, formålene med denne artikel ved indgåelse af bilaterale eller multilaterale ordninger eller aftaler og tilstræbe inden for disse rammer at sikre, at anbringelsen af barnet i et andet land sker gennem ansvarlige myndigheder eller organer.

Artikel 22

1. Deltagerstaterne skal tage passende forholdsregler til at sikre, at et barn, som søger flygtningestatus, eller som anses som flygtning i overensstemmelse med gældende international eller national ret og praksis, uanset om det kommer alene eller er ledsaget af sine forældre eller af en anden person, får passende beskyttelse og humanitær bistand og nyder de rettigheder, som er angivet i denne konvention og i andre internationale instrumenter vedrørende menneskerettigheder eller humanitære forhold, hvori den pågældende stat deltager.

2. Med dette for øje skal deltagerstaterne i det omfang, de anser det for passende, samarbejde om enhver bestræbelse udfoldet af De Forenede Nationer og andre ansvarlige mellemstatslige organisationer eller private organisationer, der samarbejder med De Forenede Nationer, med henblik på at beskytte og bistå et sådant barn og på at spore forældrene eller andre medlemmer af familien til ethvert barn, der er flygtning, med det formål at opnå de oplysninger, der er nødvendige for at barnet skal kunne genforenes med sin familie. Såfremt ingen af forældrene eller andre familiemedlemmer kan findes, skal barnet nyde samme beskyttelse som ethvert andet barn, der permanent eller midlertidigt er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser uanset årsagen, i overensstemmelse med denne konvention.

Artikel 23

1. Deltagerstaterne anerkender, at et psykisk eller fysisk handicappet barn bør have et indholdsrigt og menneskeværdigt liv under forhold, der sikrer værdighed, fremmer selvtilliden og medvirker til barnets aktive deltagelse i samfundslivet.

2. Deltagerstaterne anerkender det handicappede barns ret til særlig omsorg og skal inden for rammerne af de midler, der er til rådighed, arbejde for at sikre det berettigede barn og dem, der er ansvarlige for dets omsorg, bistand, hvorom der er indgivet ansøgning, og som er rimelig under hensyn til barnets tilstand og til omstændighederne for forældrene eller andre, der passer barnet.

3. I erkendelse af et handicappet barns særlige behov skal bistand, der ydes i henhold til stk. 2, være gratis, når dette er muligt, idet der tages hensyn til forældrenes økonomiske formåen eller den økonomiske formåen hos andre, der passer barnet, og skal udformes med henblik på at sikre, at det handicappede barn har fuld adgang til og modtager undervisning, uddannelse, sundhedspleje, revalidering, forberedelse til arbejdslivet og muligheder for fritidsadspreddelse, alt på en måde, der bedst muligt fremmer barnets sociale tilpasning og personlige udvikling, herunder dets kulturelle og åndelige udvikling.

4. Deltagerstaterne skal i det internationale samarbejdes ånd fremme udveksling af passende information om forebyggende sundhedspleje og medicinsk, psykologisk og funktionel behandling af handicappede børn, herunder spredning af og adgang til information om former for revalidering, undervisning og erhvervsvejledning, med henblik på at gøre det muligt for deltagerstaterne at forbedre deres formåen og kunnen og at udvide deres erfaring på disse områder. I den henseende skal der tages særligt hensyn til udviklingslandenes behov.

Artikel 24

1. Deltagerstaterne anerkender barnets ret til at nyde den højest opnåelige sundhedstilstand, adgang til at få sygdomsbehandling og genoprettelse af helbredet. Deltagende stater skal stræbe mod at sikre, at intet barn fratages sin ret til adgang til at opnå sådan behandling og pleje.

2. Deltagerstaterne skal arbejde for fuld gennemførelse af denne ret og især tage passende forholdsregler for:

- (a) at formindske spædbørns- og børnedødeligheden;
- (b) at sikre ydelsen af nødvendig lægelig bistand og sundhedspleje til alle børn med særlig vægt på udvikling af den primære sundhedspleje;
- (c) at bekæmpe sygdom og underernæring, herunder inden for rammerne af den primære sundhedspleje, blandt andet ved anvendelse af let tilgængelig teknologi og gennem ydelse af tilstrækkelig og nærende mad og rent drikkevand under hensyntagen til de farer og risici, der er knyttet til forurening af miljøet;
- (d) at sikre kvinder passende svangerskabs- og barselspleje;
- (e) at sikre, at alle grupper i samfundet, særligt forældre og børn, oplyses om og har adgang til undervisning og støttes i brugen af grundlæggende viden om børns sundhed og ernæring, fordelene ved amning, hygiejne og rengøring af omgivelserne og forebyggelse af uheld;
- (f) at udvikle forebyggende sundhedspleje, rådgivning af forældre, samt undervisning og bistand i forbindelse med familieplanlægning.

3. Deltagerstaterne skal tage alle effektive og passende forholdsregler med henblik på afskaffelse af traditionsbundne ritualer, som er skadelige for børns sundhed.

4. Deltagerstaterne forpligter sig til at fremme og opmuntre internationalt samarbejde med henblik på gradvis at opnå fuldstændig gennemførelse af den i denne artikel anerkendte ret. I denne henseende skal der tages særligt hensyn til udviklingslandenes behov.

Artikel 25

Deltagerstaterne anerkender retten for et barn, der af de ansvarlige myndigheder er blevet anbragt for at få pleje, beskyttelse eller behandling af hensyn til sin fysiske eller psykiske sundhed, til periodisk gennemgang af den behandling, som barnet får, og af alle andre omstændigheder vedrørende dets anbringelse.

Artikel 26

1. Deltagerstaterne skal anerkende ethvert barns ret til at nyde godt af social sikkerhed, herunder social forsikring, og skal tage de nødvendige forholdsregler for at opnå uindskrænket opnåelse af denne ret i overensstemmelse med national ret.

2. Hvor det er hensigtsmæssigt bør bistanden ydes under hensyntagen til de forhåndenværende midler og omstændighederne, for barnet og de personer, der har ansvaret for barnets underhold, og til enhver anden omstændighed af betydning for en bistandsansøgning indgivet af barnet eller på dets vegne.

Artikel 27

1. Deltagerstaterne anerkender ethvert barns ret til den levestandard, der kræves for barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske og sociale udvikling.

2. Forældrene eller andre med ansvar for barnet har hovedansvaret for efter evne og økonomisk formåen at sikre de levevilkår, der er nødvendige for barnets udvikling.

3. Deltagerstaterne skal i overensstemmelse med nationale forhold og inden for deres evner og økonomiske muligheder træffe passende forholdsregler for at bistå forældre og andre med ansvar for barnet med at gennemføre denne ret og skal i tilfælde af behov derfor yde materiel bistand og udarbejde støtteprogrammer, især med hensyn til ernæring, beklædning og bolig.

4. Deltagerstaterne skal træffe alle passende forholdsregler til at sikre inddrivelse af underhaltsbidrag til barnet fra forældrene eller andre personer med økonomisk ansvar for barnet, både i deltagerstaten og i udlandet. Især i tilfælde, hvor den person, der har det økonomiske ansvar for barnet er bosat i en anden stat end barnet, skal deltagerstaterne fremme tilslutning til internationale aftaler eller til indgåelse af sådanne aftaler samt indføre andre passende ordninger.

Artikel 28

1. Deltagerstaterne anerkender barnets ret til uddannelse, og med henblik på gradvis at opnå denne ret og på grundlag af ligestillingsprincippet skal de især:

- (a) gøre grunduddannelse tvungen og gratis tilgængelig for alle;
- (b) opmuntre udviklingen af forskellige former for uddannelse, der følger efter grunduddannelsen, herunder almindelig og faglig uddannelse, gøre disse tilgængelige og opnåelige for ethvert barn og træffe passende forholdsregler, såsom indførelse af gratis uddannelse og tilbud om økonomisk bistand i trangtilfælde;
- (c) gøre højere uddannelse opnåelig for alle inden for rammerne af deres evner og med alle passende midler;
- (d) gøre studievejledning og erhvervsvejledning tilgængelig og opnåelig for alle børn;
- (e) træffe forholdsregler for at opmuntre regelmæssig deltagelse i skolegang og begrænse frafald.

2. Deltagerstaterne skal træffe alle passende forholdsregler for at sikre, at disciplinen i skolen administreres på en måde, der tilgodeser barnets værdighed som menneske og er i overensstemmelse med denne konvention.

3. Deltagerstaterne skal fremme og støtte internationalt samarbejde om uddannelsesspørgsmål, især med henblik på at bidrage til afskaffelse af uvidenhed og analfabetisme overalt i verden og lette adgangen til videnskabelig og teknisk viden og moderne undervisningsmetoder. I denne henseende skal der tages særligt hensyn til udviklingslandenes behov.

Artikel 29

1. Deltagerstaterne er enige om, at uddannelsen af barnet skal have til hensigt at

- (a) udvikle barnets muligheder i relation til personlighed, evner og psykiske og fysiske formåen fuldt ud;
- (b) udvikle respekt for menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder og for de principper, der er nedfældet i De Forenede Nationers Pagt;
- (c) udvikle respekt for barnets forældre, dets egen kulturelle identitet, sprog og værdier, og for de nationale værdier i det land, hvor barnet er bosat, og i landet, hvorfra barnet oprindeligt stammer og for kulturer, der adskiller sig fra barnets egen kultur;
- (d) forberede barnet til et ansvarligt liv i et frit samfund i en ånd af forståelse, fred, tolerance, ligestilling af kønnene og venskab mellem alle folk, etniske, nationale og religiøse grupper og personer, som tilhører urbefolkninger;
- (e) udvikle respekt for det naturlige miljø.

2. Ingen del af denne artikel eller artikel 28 må fortolkes som indblanding i enkeltpersoners eller organisationers frihed til at oprette og lede undervisningsinstitutioner. Der skal dog til enhver tid tages hensyn til de i denne artikels stykke 1 fastslåede principper samt til kravene om, at uddannelse i sådanne institutioner opfylder de af staten foreskrevne minimumsregler.

Artikel 30

I stater, hvor der er etniske, religiøse eller sproglige mindretal eller personer tilhørende urbefolkninger, skal et barn, der tilhører et sådant mindretal eller en sådan urbefolkning, ikke nægtes retten til i fællesskab med andre medlemmer af sin gruppe, at udøve sin egen kultur, at bekende sig til og udøve sin egen religion eller at bruge sit eget sprog.

Artikel 31

1. Deltagerstaterne anerkender barnets ret til hvile og fritid, til at lege og dyrke fritidsinteresser, som er passende for barnets alder, og til frit at deltage i det kulturelle og kunstneriske liv.

2. Deltagerstaterne skal respektere og fremme barnets ret til fuld deltagelse i det kulturelle og kunstneriske liv og skal opmuntre til, at der stilles passende og lige muligheder til rådighed for kulturel, kunstnerisk, fritidspræget og rekreativ udfoldelse.

Artikel 32

1. Deltagerstaterne anerkender barnets ret til beskyttelse mod økonomisk udnyttelse og mod at skulle udføre arbejde, som kan være farligt, gribe ind i barnets uddannelse, eller skade barnets sundhed eller dets fysiske, psykiske, åndelige, moralske eller sociale udvikling.

2. Deltagerstaterne skal træffe lovgivningsmæssige, administrative, sociale og uddannelsesmæssige foranstaltninger for at sikre gennemførelsen af denne artikel. Med henblik herpå og under hensyn til vedkommende bestemmelser i andre internationale instrumenter, skal deltagerstaterne især:

- (a) fastsætte en minimumsalder eller minimumsaldrer for adgang til ansættelse;
- (b) fastsætte en passende regulering af arbejdstider og arbejdsvilkår, og
- (c) fastsætte passende straf eller andre sanktioner for at sikre effektiv håndhævelse af denne artikel.

Artikel 33

Deltagerstaterne skal træffe alle passende forholdsregler, herunder lovgivningsmæssige, administrative, sociale og uddannelsesmæssige forholdsregler for at beskytte børn mod ulovlig brug af narkotika og psykotrope stoffer som defineret i vedkommende internationale traktater, og til at forebygge, at børn anvendes til ulovlig produktion af og handel med sådanne stoffer.

Artikel 34

Deltagerstaterne påtager sig at beskytte barnet mod alle former for seksuel udnyttelse og seksuel misbrug. Med henblik herpå skal deltagerstaterne især tage alle passende nationale, bilaterale og multilaterale forholdsregler for at forhindre:

- (a) at et barn overtales eller tvinges til at deltage i nogen form for ulovlig seksuel aktivitet;
- (b) at børn udnyttes til prostitution eller andre former for ulovlig seksuel aktivitet;
- (c) at børn udnyttes i pornografiske forestillinger og materialer.

Artikel 35

Deltagerstaterne skal træffe alle passende nationale, bilaterale og multilaterale forholdsregler med henblik på at forebygge bortførelse, salg eller handel med børn til noget formål og i nogen form.

Artikel 36

Deltagerstaterne skal beskytte barnet mod alle andre former for udnyttelse, der på nogen måde kan skade barnet.

Artikel 37

Deltagerstaterne skal sikre, at:

- (a) intet barn gøres til genstand for tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Hverken dødsstraf eller fængsel på livstid uden mulighed for løsladelse skal kunne idømmes for forbrydelser begået af personer under 18 år;
- (b) intet barn ulovligt eller vilkårligt berøves sin frihed. Anholdelse, tilbageholdelse eller fængsling af et barn skal følge lovens forskrifter og må kun bruges som en sidste udvej og for det kortest mulige passende tidsrum;
- (c) ethvert barn, der er berøvet friheden, behandles menneskeligt og med respekt for menneskets naturlige værdighed og på en måde, der tager hensyn til deres aldersmæssige behov. Især skal ethvert barn, der er berøvet friheden, holdes adskilt fra voksne, medmindre en sådan adskillelse ikke anses at tjene barnets tarv, og skal have ret til at opretholde kontakt med sin familie gennem brevveksling og besøg, bortset fra under særlige omstændigheder;
- (d) ethvert barn, der er berøvet sin frihed, har ret til hurtig juridisk og anden passende bistand samt ret til at få lovligheden af sin frihedsberøvelse prøvet ved en domstol eller anden kompetent, uafhængig og upartisk myndighed og til hurtig afgørelse af enhver sådan sag.

Artikel 38

1. Deltagerstaterne påtager sig at respektere og sikre respekt for de bestemmelser i international humanitær ret, der er anvendelige på dem under væbnede konflikter, og som er af betydning for barnet.

2. Deltagerstaterne skal træffe alle gennemførlige forholdsregler for at sikre, at personer under 15 år ikke tager direkte del i fjendtligheder.

3. Deltagerstaterne skal afstå fra at rekruttere nogen person, der ikke er fyldt 15 år, i deres væbnede styrker. Ved rekruttering blandt personer, som er fyldt 15 år, men ikke 18 år, skal deltagerstaterne bestrebe sig på først at udvælge de ældste.

4. I overensstemmelse med deres forpligtelser i medfør af international humanitær ret til at beskytte civilbefolkningen under væbnede konflikter skal deltagerstaterne træffe alle gennemførlige forholdsregler for at sikre beskyttelse af og omsorg for børn, der er berørt af en væbnet konflikt.

Artikel 39

Deltagerstaterne skal træffe alle passende forholdsregler for at fremme fysisk og psykisk helbredelse og resocialisering af et barn, der har været udsat for enhver form for forsømmelse, udnyttelse eller misbrug, tortur eller anden form for grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf eller væbnede konflikter. Sådanne helbredelse og resocialisering skal finde sted i omgivelser, der fremmer barnets sundhed, selvrespekt og værdighed.

Artikel 40

1. Deltagerstaterne anerkender retten for ethvert barn, der mistænkes eller anklages for eller er fundet skyldig i at have begået strafbart forhold, til at blive behandlet på en måde, der er i overensstemmelse med fremme af barnets sans for værdighed og værdi, som styrker barnets respekt for andres menneskerettigheder og fundamentale frihedsrettigheder, og som tager barnets alder og ønskeligheden af at fremme, at barnet resocialiseres og påtager sig en konstruktiv rolle i samfundet, i betragtning.

2. Med henblik herpå og under hensyn til vedkommende bestemmelser i internationale instrumenter skal deltagerstaterne især sikre, at

- (a) intet barn skal mistænkes eller anklages for at have begået strafbart forhold eller anses for skyldig heri på grund af handlinger eller undladelser, som ikke var forbudt ved national eller international ret på tidspunktet for overtrædelsen;
- (b) ethvert barn, der mistænkes eller anklages for at have begået strafbart forhold, har mindst følgende garantier:
- (i) at blive anset for uskyldig, indtil skyld er bevist i henhold til loven;
- (ii) at blive oplyst straks og direkte om anklagernes indhold, om fornødent gennem sine forældre eller værge, og til at få juridisk eller anden passende bistand til forberedelse og fremstilling af sit forsvar;
- (iii) at få sagen afgjort, uden forsinkelse, af en kompetent, uafhængig og upartisk myndighed eller dømmende organ efter en upartisk procedure i henhold til loven med tilstedeværelse af en juridisk eller anden passende rådgiver, medmindre dette ikke anses for at tjene barnets tarv, især i betragtning af dets alder eller situation, dets forældre eller værge;
- (iv) ikke at blive tvunget til at afgive vidneudsagn eller tilstå skyld; ret til at udspørge eller få forhørt vidner, som påberåbes mod barnet, og til for egen regning og på lige vilkår at få vidner indkaldt og forhørt;
- (v) hvis det anses for at have begået strafbart forhold, at få beslutningen derom og enhver foranstaltning, der er truffet som følge deraf, prøvet af en højere kompetent, uafhængig og upartisk myndighed eller dømmende organ i medfør af loven,
- (vi) at få gratis bistand af en tolk, hvis barnet ikke kan forstå eller tale det sprog, der anvendes;
- (vii) at få sit privatliv respekteret fuldt ud på alle stadier af sagsforløbet.

3. Deltagerstaterne skal søge at fremme indførelsen af love, fremgangsmåder, myndigheder og institutioner, som er specielt tilpasset børn, der mistænkes, anklages for eller anses for at have begået strafbart forhold, herunder især:

- (a) fastlæggelse af en minimumsalder, under hvilken børn anses ikke at være istand til at begå strafbart forhold,
- (b) forholdsregler, hvor det er hensigtsmæssigt og ønskeligt, til at tage vare på sådanne børn uden at involvere retsinstanser, forudsat at menneskerettigheder og retsgarantier respekteres i fuldt omfang.

4. Forskellige forholdsregler, såsom omsorg, vejledning og tilsynsføring, rådgivning, prøveløsladelse, plejeaftaler, undervisning og erhvervsorienterede uddannelsesprogrammer og andre alternativer til anbringelse i institution, skal være til rådighed for at sikre, at børn behandles på en måde, der tjener deres tarv og står i passende forhold til både deres personlige forhold og til forbyrdelsen.

Artikel 41

Intet i denne konvention skal have virkning på nogen bestemmelse, der er gunstigere med hensyn til virkeliggørelse af barnets rettigheder og som kan være indeholdt i:

- (a) en deltagerstats lovgivning, eller
- (b) den for staten gældende internationale ret.

KAPITEL II

Artikel 42

Deltagerstaterne forpligter sig til gennem passende og aktive forholdsregler at gøre principperne og bestemmelserne i konventionen almindeligt bekendt for både voksne og børn.

Artikel 43

1. Med henblik på at undersøge hvilke fremskridt, deltagerstaterne gør for at opfylde de forpligtelser, de har påtaget sig i henhold til denne konvention, oprettes en Komite vedrørende Barnets Rettigheder, som skal udføre de opgaver, der angives nedenfor.
2. Komiteen skal bestå af ti eksperter af høj moralsk anseelse og anerkendt sagkundskab på det område, som denne konvention omfatter. Medlemmerne af Komiteen vælges af deltagerstaterne blandt disses statsborgere og skal virke i deres personlige egenskab, idet der skal tages hensyn til ligelig geografisk fordeling og de væsentligste retssystemer.
3. Komiteens medlemmer vælges ved hemmelig afstemning på grundlag af en fortegnelse over personer, der er indstillet af deltagerstaterne. Enhver deltagende stat kan indstille een person, der er statsborger i den pågældende stat.
4. Det første valg til Komiteen finder sted senest seks måneder efter dagen for denne konventions ikrafttræden og derefter hvert andet år. Mindst fire måneder før datoen for hvert valg skal De Forenede Nationers Generalsekretær skriftligt opfordre deltagerstaterne til inden 2 måneder at indstille kandidater til Komiteen. Generalsekretæren udarbejder derefter en alfabetisk fortegnelse over samtlige således indstillede personer med angivelse af de deltagerstater, der har indstillet dem, og fremsender fortegnelsen til konventionens deltagerstater.
5. Valgene finder sted på møder mellem deltagerstaterne, som indkaldes af Generalsekretæren ved FN's hovedsæde. Ved disse møder, der for at være beslutningsdygtige kræver deltagelse af 2/3 af deltagerstaterne, indvælges i Komiteen de personer, der opnår flest stemmer og absolut flertal af de stemmer, der afgives af de tilstedeværende og stemmeafgivende repræsentanter for deltagerstaterne.
6. Komiteens medlemmer vælges for et tidsrum af fire år. De kan genvælges, såfremt de genindstilles. Embedsperioden for fem af de medlemmer, der er valgt ved det første valg, udløber dog efter to år; straks efter første valg udpeges disse fem medlemmer ved lodtrækning, foretaget af formanden for mødet.
7. Hvis et medlem af Komiteen dør, nedlægger sit hverv eller erklærer, at han eller hun af anden grund ikke længere kan varetage sine forpligtelser i Komiteen, udpeger den deltagerstat, som indstillede vedkommende, med forbehold af Komiteens godkendelse, en anden ekspert blandt sine statsborgere til at virke i den resterende del af perioden.
8. Komiteen fastsætter selv sin forretningsorden.
9. Komiteen vælger personer til at beklæde sine tillidsposter for en periode på to år.
10. Komiteens møder afholdes som regel ved FN's hovedsæde eller et andet passende sted efter Komiteens bestemmelse. Komiteen mødes normalt årligt. Varigheden af Komiteens møder fastlægges, og gennemgås om nødvendigt, på et møde mellem deltagerstaterne i denne konvention, med forbehold af FN-Generalforsamlingens godkendelse.
11. De Forenede Nationers Generalsekretær stiller i nødvendigt omfang personale og øvrige faciliteter til rådighed for Komiteen, således at denne effektivt kan udøve sine funktioner i henhold til denne konvention.
12. Med Generalforsamlingens godkendelse modtager medlemmerne af Komiteen, der er oprettet i henhold til denne konvention, vederlag af De Forenede Nationers midler på de vilkår og betingelser, som Generalforsamlingen beslutter.

Artikel 44

1. Deltagerstaterne forpligter sig til gennem De Forenede Nationers Generalsekretær at afgive beretninger til Komiteen om de foranstaltninger, de har truffet for at virkeliggøre de rettigheder, der er anerkendt i konventionen, og om de fremskridt, der er gjort med hensyn til nydelsen af disse rettigheder:

- (a) inden to år fra konventionens ikrafttræden i den pågældende deltagerstat,
- (b) herefter hvert femte år.

2. Beretninger aflagt i medfør af denne artikel skal angive forhold og eventuelle vanskeligheder, der indvirker på omfanget af opfyldelsen af forpligtelserne ifølge denne konvention. Beretningerne skal også indeholde tilstrækkelig oplysning til at gøre det muligt for Komiteen at få omfattende forståelse af konventionens gennemførelse i vedkommende land.

3. En deltagerstat, som har aflagt en omfattende første beretning til Komiteen, behøver ikke i sine efterfølgende beretninger aflagt i henhold til stykke 1 (b) at gentage grundlæggende oplysninger, der er givet tidligere.

4. Komiteen kan anmode deltagerstaterne om yderligere oplysninger vedrørende konventionens gennemførelse.

5. Komiteen skal hvert andet år gennem Det Økonomiske og Sociale Råd aflægge beretning om sin virksomhed til De Forenede Nationers Generalforsamling.

6. Deltagerstaterne skal gøre sine beretninger almindeligt tilgængelige for offentligheden i deres egne lande.

Artikel 45

Med henblik på at fremme en effektiv gennemførelse af konventionen og det internationale samarbejde på det område, der er omfattet af konventionen,

- (a) skal særorganisationerne, UNICEF og andre af De Forenede Nationers organer have adgang til at være repræsenteret under gennemgangen af gennemførelsesforanstaltningerne, vedrørende de bestemmelser i denne konvention, som falder inden for rammerne af deres mandat. Komiteen kan opfordre særorganisationer, UNICEF og andre kompetente organer, som den finder egnede, til at yde sagkyndig rådgivning om konventionens gennemførelse på områder, der falder inden for rammerne af deres respektive mandater. Komiteen kan opfordre særorganisationerne, UNICEF og andre organer af De Forenede Nationer til at aflægge beretning om konventionens gennemførelse på områder inden for rammerne af deres virksomhed.
- (b) Komiteen fremsender, når den anser det for hensigtsmæssigt, til særorganisationerne, UNICEF og andre kompetente organer alle de beretninger fra deltagerstaterne, der indeholder en anmodning om eller viser et behov for teknisk rådgivning eller bistand, tillige med Komiteens bemærkninger og eventuelle forslag vedrørende disse anmodninger eller behov.
- (c) Komiteen kan henstille til Generalforsamlingen at anmode Generalsekretæren om for Komiteens regning at foretage undersøgelser af særlige emner vedrørende barnets rettigheder.
- (d) Komiteen kan fremkomme med forslag og generelle anbefalinger på grundlag af de oplysninger, som er modtaget i medfør af artiklerne 40 og 45 af denne konvention. Sådanne forslag og generelle anbefalinger oversendes til enhver berørt deltagerstat og indberettes til Generalforsamlingen tilligemed eventuelle bemærkninger fra deltagerstaterne.

KAPITEL III

Artikel 46

Denne konvention kan undertegnes af enhver stat.

Artikel 47

Denne konvention skal ratificeres. Ratifikationsinstrumenter skal deponeres hos De Forenede Nationers Generalsekretær.

Artikel 48

Denne konvention skal forblive åben for tiltrædelse for alle stater. Tiltrædelsesinstrumenter skal deponeres hos De Forenede Nationers Generalsekretær.

Artikel 49

1. Denne konvention træder i kraft den 30. dag efter datoen for deponering af det 20. ratifikations- eller tiltrædelsesinstrument hos De Forenede Nationers Generalsekretær.
2. For enhver stat, der ratificerer eller tiltræder denne konvention efter deponeringen af det 20. ratifikations- eller tiltrædelsesinstrument, træder konventionen i kraft på den 30. dag efter deponeringen af statens eget ratifikations- eller tiltrædelsesinstrument.

Artikel 50

1. Enhver deltagerstat kan stille ændringsforslag til konventionen og indsende det til De Forenede Nationers Generalsekretær. Generalsekretæren skal derefter sende ændringsforslaget til deltagerstaterne med anmodning om at disse meddele, hvorvidt de ønsker, at deltagerstaterne indkaldes til en konference med det formål at behandle og stemme om forslagene. Såfremt mindst en trediedel af deltagerstaterne inden fire måneder efter datoen for en sådan udsendelse af ændringsforslag fremsætter ønske om en sådan konference, skal Generalsekretæren indkalde til konferencen i De Forenede Nationers regi. Enhver ændring, som vedtages af et flertal af de deltagerstater, der er til stede og afgiver deres stemme på konferencen, skal forelægges De Forenede Nationers Generalforsamling til godkendelse.
2. Et ændringsforslag, der vedtages i overensstemmelse med denne artikels stk. 1, træder i kraft, når det er godkendt af De Forenede Nationers Generalforsamling og er blevet vedtaget med to trediedels flertal af deltagerstaterne.
3. Når en ændring træder i kraft, er den bindende for de deltagerstater, som har godkendt den, mens de øvrige deltagerstater stadig er bundet af bestemmelserne i denne konvention og eventuelle tidligere ændringer, som de har godkendt.

Artikel 51

1. De Forenede Nationers Generalsekretær skal modtage og til alle stater udsende teksten til forbehold, som staterne har taget på tidspunktet for ratifikation eller tiltrædelse.
2. Et forbehold, der er uforeneligt med denne konventions hensigt og formål, skal ikke tillades.
3. Forbehold kan til enhver tid trækkes tilbage ved meddelelse herom til De Forenede Nationers Generalsekretær, som derefter skal give meddelelse derom til alle stater. En sådan meddelelse træder i kraft den dag, hvor den modtages af Generalsekretæren.

Artikel 52

En deltagerstat kan opsig denne konvention ved skriftlig meddelelse til De Forenede Nationers Generalsekretær. Opsigelsen træder i kraft eet år efter den dag, hvor Generalsekretæren har modtaget denne.

Artikel 53

De Forenede Nationers Generalsekretær er udpeget til depositar for denne konvention.

Artikel 54

Originalen af denne konvention, hvis arabiske, kinesiske, engelske, franske, russiske og spanske tekster har lige gyldighed, deponeres hos De Forenede Nationers Generalsekretær.

Til bekræftelse heraf har undertegnede befuldmægtigede, der af deres respektive regeringer er behørigt bemyndiget hertil, undertegnet denne konvention. Foruden Danmark har følgende lande på de angivne datoer henholdsvis ratificeret eller tiltrådt konventionen:

Ghana	5. februar	1990
Vietnam	28. februar	1990
Ecuador	23. marts	1990
Vatikanstaten	20. april	1990
Belize	2. maj	1990
Guatemala	6. juni	1990
Sierra Leone	18. juni	1990
Bolivia	26. juni	1990
Sverige	29. juni	1990
Mongoliet	5. juli	1990
Egypten	6. juli	1990
El Salvador	10. juli	1990
Guinea	13. juli	1990
St. Kitts-Nevis	24. juli	1990
Mauritius	26. juli	1990
Kenya	30. juli	1990
Senegal	31. juli	1990
Bhutan	1. august	1990
Togo	1. august	1990
Bangladesh	3. august	1990
Benin	3. august	1990
Sudan	3. august	1990
Frankrig	7. august	1990
Gambia	8. august	1990
Honduras	10. august	1990
Chile	13. august	1990
Sovjetunionen	16. august	1990
Uganda	17. august	1990
Guinea-Bissau	20. august	1990

Costa Rica	21. august	1990
Filippinerne	21. august	1990
Burkina Faso	31. august	1990
Peru	4. september	1990
Indonesien	5. september	1990
Seychellerne	7. september	1990
Zimbabwe	11. september	1990
Venezuela	13. september	1990
Nepal	14. september	1990
Mali	20. september	1990
Den Demokratiske Folkerepublik Korea	21. september	1990
Mexico	21. september	1990
Portugal	21. september	1990
Brasilien	24. september	1990
Paraguay	25. september	1990
Zaire	27. september	1990
Rumænien	28. september	1990
Malta	30. september	1990
Namibia	30. september	1990
Niger	30. september	1990
Den Hviderussiske Socialistiske Sovjetrepublik	1. oktober	1990
Chad	2. oktober	1990
Nicaragua	5. oktober	1990
Barbados	9. oktober	1990
Burundi	19. oktober	1990
Grenada	5. november	1990
Pakistan	12. november	1990
Uruguay	20. november	1990
Argentina	4. december	1990

Angola	5. december	1990
Djibouti	6. december	1990
Spanien	6. december	1990
Panama	12. december	1990
Australien	17. december	1990
Malawi	2. januar	1991
Jugoslavien	3. januar	1991
Tjekkoslaviet	7. januar	1991
Norge	8. januar	1991
Guyana	14. januar	1991
Rwanda	24. januar	1991
Columbia	28. januar	1991
Elfenbenskysten	4. februar	1991
Cypern	7. februar	1991
Maldiverne	11. februar	1991
Bahama-øerne	20. februar	1991
Dominica	13. marts	1991
Madagaskar	19. marts	1991
Nigeria	19. april	1991
Yemen	1. maj	1991
Laos	8. maj	1991
Ethiopien	14. maj	1991
Jamaica	14. maj	1991
Libanon	14. maj	1991
Sao Tome og Principe	14. maj	1991
Mauritanien	16. maj	1991
Jordan	24. maj	1991
Bulgarien	3. juni	1991
Polen	7. juni	1991
Tanzania	10. juni	1991

Den Dominikanske Republik	11. juni	1991
Finland	20. juni	1991
Sri Lanka	12. juli	1991
Cuba	21. august	1991
Ukraine	28. august	1991
Italien	5. september	1991

Der er ved ratifikationen eller tiltrædelsen af konventionen taget forbehold eller afgivet erklæringer som følger:

Argentina: Erklæring om at Argentina fortolker artikel 1 således, at konventionens beskyttelse indtræder fra tidspunktet for barnets undfangelse.

Forbehold over for artikel 21, (b), (c), (d) og (e).

Erklæring angående artikel 24, (f), om at spørgsmål vedrørende familieplanlægning alene er et forældreanliggende, som skal udøves i overensstemmelse med etiske og moralske principper. Det fastslås, at det er statens pligt at sørge for forældrevejledning og for uddannelse med henblik på ansvarlig udøvelse af forældrehvervet.

Desuden er der givet erklæring om, at Argentina vil fortolke artikel 38 i overensstemmelse med landets nationale lovgivning (jf. artikel 41) således, at børn ikke må deltage i væbnet kamp.

Australien: Forbehold over for artikel 37, (c), 2. pkt., for så vidt angår forpligtelsen til at adskille børn fra voksne i fængsler.

Bahama-øerne: Forbehold over for forpligtelsen i artikel 2 for så vidt angår tildeling af statsborgerskab til børn.

Bangladesh: Forbehold over for artikel 14, stk. 1 og 21.

Columbia: Forbehold om at mindstealderen i artikel 38, stk. 2 og 3, skal forstås som værende 18 år.

Cuba: Under henvisning til artikel 1 erklæring om at myndighedsalderen ifølge cubansk lov ikke opnås ved det fyldte 18. år i relation til alle borgerlige rettigheder.

Djibouti: Erklæring om at landet ikke betragter sig som bundet af bestemmelser eller artikler i konventionen, som er uforenelige med landets religion eller traditionelle værdier.

Egypten: Forbehold over for alle de artikler og bestemmelser i konventionen, som angår adoption, navnlig artikel 20 og 21.

Frankrig: Forbehold over for artikel 40, stk. 2, (b), (v), således at begrænsede undtagelser kan gøres ved lov.

Erklæring om at konventionen, navnlig artikel 6, ikke skal forstås som værende til hinder for anvendelse af fransk lovgivning om frivillig abort.

Desuden er der afgivet erklæring om, at artikel 30 ikke finder anvendelse for Frankrig.

Indonesien: Erklæring om at konventionen ikke finder anvendelse for så vidt angår rettigheder, der ligger uden for den indonesiske grundlovs grænser eller for så vidt angår rettigheder, som går ud over dem, der er nævnt i den indonesiske grundlov.

Desuden er der afgivet erklæring om, at artikel 1, 14, 16, 17, 21, 22 og 29 vil blive fortolket i overensstemmelse med den indonesiske grundlov.

Jordan: Forbehold om at Kongeriget Jordan ikke anser sig som bundet af artikel 14, 20 og 21, som angår barnets ret til religionsfrihed og spørgsmålet om adoption, idet disse rettigheder er i strid med forskrifterne i den islamiske Shariah.

Jugoslaviën: Forbehold over for artikel 9, stk. 1, for så vidt angår forpligtelsen til at undergive tvangsfjernelse af børn forudgående retlig prøvelse.

Maldiverne: Forbehold over for forpligtelserne i artikel 14 og 21.

Mali: Erklæring om at artikel 16 ikke findes anvendelse for Mali.

Malta: Forbehold over for artikel 26, således at Malta kun er forpligtet i overensstemmelse med den nuværende maltesiske lovgivning om social sikkerhed.

Mauritius: Forbehold over for artikel 22.

Norge: Forbehold over for forpligtelsen i artikel 40, stk. 2, (b), (v).

Pakistan: Forbehold om at konventionens bestemmelser skal fortolkes i lyset af islamisk lov og islamiske værdier.

Polen: Forbehold over for artikel 7, således at et adoptivbarns ret til at kende sine biologiske forældre skal være underlagt de begrænsninger, som ved lov sikrer, at adoptivforældre kan opretholde fortrolighed om barnets herkomst.

Forbehold over for artikel 38, således at polsk lov skal fastsætte den tilladte aldersgrænse for indkaldelse til militær eller lignende tjeneste og til deltagelse i militære operationer. Aldersgrænsen må ikke være lavere end den i artikel 38 nævnte.

Erklæring om at Polen mener, at et barns rettigheder, som de er defineret i konventionen, navnlig artikel 12 til 16, skal udøves med respekt af forældremyndigheden i overensstemmelse med polske skikke og traditioner for så vidt angår barnets plads i og uden for familien.

Desuden er der afgivet erklæring vedrørende artikel 24, (f), således at familieplanlægning samt undervisning og bistand i den forbindelse skal være i overensstemmelse med moralens principper.

Spanien: Erklæring om at Spanien forstår artikel 21, (d), således, at den aldrig må fortolkes på en sådan måde, at den tillader andre økonomiske fordele end dem, som er absolut nødvendige for at dække udgifter vedrørende adoption af børn fra andre lande.

Desuden er der afgivet erklæring om, at Spanien mener, at aldersgrænsen i artikel 38, stk. 2 og 3, er utilstrækkelig, idet børn på 15 år i henhold til konventionen kan blive indkaldt og må deltage i væbnet konflikt.

Tjekkoslavakiet: Erklæring ifølge hvilken landet ikke anser uigenkaldelige, anonyme adoptioner som værende i strid med konventionen.

Uruguay: Forbehold om at mindstealderen for deltagelse i væbnet konflikt (artikel 38, stk. 2 og 3) er for lav. Uruguay vil ikke indkalde nogen person under 18 år til militærtjeneste eller lade sådanne deltage i væbnet konflikt.

Vatikanstaten: Forbehold over for artikel 24, stk. 2, (f), således at »undervisning og bistand i forbindelse med familieplanlægning« i den pågældende artikel alene skal forstås som de familieplanlægningsmidler, der betragtes som moralsk acceptable, dvs. de naturlige metoder for familieplanlægning.

Forbehold om at Vatikanstaten fortolker konventionens artikler på en sådan måde, at den beskytter forældres primære og umistelige rettigheder, særlig for så vidt angår følgende rettigheder: uddannelse (artikel 13 og 28), religion (artikel 14), foreningsfrihed (artikel 15) og privatliv (artikel 16).

Forbehold om at konventionens anvendelse i praksis skal være i overensstemmelse med Vatikanstatens særlige natur og med dens objektive love (art. 1, Law of 7 June 1929, n. 11), og i betragtning af dens begrænsede udstrækning, være i overensstemmelse med Vatikanstatens lovgivning vedrørende statsborgerskab, adgang og ophold.

Venezuela: Erklæring om at artikel 21, (b), skal forstås som angående internationale adoptioner og ikke også som angående anbringelse hos plejefamilier uden for landet. Artikel 21 skal ej heller fortolkes således, at den forringer statens pligt til at sikre barnet passende beskyttelse.

Erklæring vedrørende artikel 21, (d), ifølge hvilken bestemmelsen skal forstås således, at hverken adoption eller anbringelse udenfor hjemmet må resultere i økonomisk fordel for nogen af de involverede parter.

Desuden er der afgivet erklæring om, at artikel 30 skal forstås som omfattet af forpligtelserne i medfør af artikel 2.

Danmark har ved ratifikationen afgivet erklæring om ikke at være bundet af artikel 40, stk. 2, (b), (v).

Danmark har taget foreløbigt territorielt forbehold for så vidt angår Færøerne og Grønland.

Konventionen trådte i henhold til artikel 49, stk. 1, i kraft den 2. september 1990. For Danmarks vedkommende trådte den i henhold til artikel 49, stk. 2, i kraft den 18. august 1991.

Udenrigsministeriet, den 16. januar 1992

Uffe Ellemann-Jensen

Bilag 6

Baggrundsnotat om mulig lovmodel til forståelse af Magtanvendelsesudvalgets anbefalinger

Forslag

til

Lov om anbragte børns og unges rettigheder og retssikkerhed og om adgangen til at anvende magt

Formål

§ 1. Formålet med bestemmelserne i denne lov er at sikre anbragte børns og unges rettigheder og retssikkerhed samt sikre den forsvarlige omsorg og støtte i forbindelse med en anbringelse uden for hjemmet.

Stk. 2. Omsorgen og støtten skal sikre barnets eller den unges bedste og har bl.a. til formål at

- 1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
- 2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,
- 3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,
- 4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
- 5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv, jf. § 46 i lov om social service

Anvendelsesområde

§ 2. Reglerne i §§ 1 og 3-7, finder anvendelse over for børn og unge, der er anbragt på et anbringelsessted efter § 66, stk. 1, i lov om social service.

Stk. 2. Reglerne i §§ 8-18 og §§ 20-23 finder anvendelse over for børn og unge, der er anbragt på anbringelsessteder efter § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, i lov om social service.

Stk. 3. Reglerne i §§ 7, 8, 9, 10, 12, 13, 16,17, 22 og 23, finder tilsvarende anvendelse over for unge over 18 år, hvis den pågældende er anbragt på et anbringelsessted efter § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, i lov om social service, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse, jf. § 15, nr. 4-6.

Stk. 4. Indgreb efter §§ 3-18 kan udføres af personalet på anbringelsessteder, jf. § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, i lov om social service, der drives af en kommune, en region eller af private leverandører.

Anbragte børns og unges rettigheder

Anbragte børn og unges ret til omsorg og medbestemmelse

§ 3. Begrænsninger i børns og unges rettigheder kan kun ske i overensstemmelse med reglerne i denne lov. Stk. 2. Ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling er ikke tilladt.

§ 4. Anbragte børn og unge har ret til respekt for deres personlige integritet og for deres privatliv og familieliv i forbindelse med en anbringelse uden for hjemmet.

Stk. 2. Anbragte børn og unge har ret til omsorg. Denne ret skal sikres opfyldt gennem en omsorgspligt, som varetages af anbringelsesstedet.

Stk. 3. Barnet eller den unge bestemmer selv i personlige spørgsmål, så langt dette er muligt under hensyn til formålet med anbringelsen og anbringelsesstedets ansvar for at sikre en forsvarlig omsorg. Barnets eller den unges ret til medbestemmelse og til at blive hørt skal således iagttages. I vurderingen heraf indgår barnets eller den unges modenhed, alder, funktionsevne samt hensynet til den almindelige tryghed og trivsel på anbringelsesstedet.

Anbragte børns og unges ret til bevægelsesfrihed

§ 5. Anbragte børn og unge har ret til at bevæge sig frit inden for og uden for åbne anbringelsessteders område med de begrænsninger, som fastsættes ud fra anbringelsesstedets ansvar for at sikre en forsvarlig omsorg over for det enkelte barn eller den unge samt hensynet til at sikre den almindelige tryghed og trivsel på anbringelsesstedet.

Stk. 2. Børn og unge-udvalget kan dog træffe afgørelse om, at barnet eller den unge kan tilbageholdes efter § 11 og § 14.

Anbragte børns og unges ret til besøg og samvær med andre

§ 6. Anbragte børn og unge har ret til at modtage besøg på anbringelsesstedet og har adgang til samvær med andre.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan dog træffe afgørelse om at begrænse denne ret efter § 71, stk. 2-6, i lov om social service.

Stk. 3. Anbringelsesstedet kan endvidere begrænse retten til samvær og besøg i henhold til den almindelige adgang til at kunne fastsætte regler i en husorden efter § 8, samt efter reglen i § 21 vedrørende unge anbragt i varetægtssurrogat.

Stk. 4. Det er ikke muligt at nægte barnet eller den unge besøg eller anden kontakt med advokat, barnets opholdskommune, tilsynsmyndighederne, politiet eller Folketingets Ombudsmand.

Retten til kommunikation og adgang til medier

§ 7. Anbragte børn og unge har ret til at benytte kommunikationsmidler, herunder elektroniske, og har adgang til medier under anbringelsen, medmindre der er truffet afgørelse efter § 12 i denne lov eller § 137 g i lov om social service.

Stk. 2. Anbringelsesstedet kan endvidere begrænse adgangen efter stk. 1 under hensyn til at sikre en forsvarlig omsorg, jf. § 1 og § 4, stk. 2 og 3.

Stk. 3. Det er ikke muligt at nægte barnet eller den unge besøg eller anden kontakt med advokat, barnets opholdskommune, tilsynsmyndighederne, politiet eller Folketingets Ombudsmand.

Husorden

§ 8. Anbringelsessteder kan udarbejde en husorden, som de anbragte børn og unge skal gøres bekendt med. Husordenen kan angive nærmere regler og retningslinjer for ophold på anbringelsesstedet.

Magtanvendelse og andre indgreb i medbestemmelsesretten

§ 9. Magtanvendelse og andre indgreb i medbestemmelsesretten må kun anvendes undtagelsesvist og må aldrig erstatte omsorg og socialpædagogisk bistand.

Stk. 2. Magtanvendelse og andre indgreb i medbestemmelsesretten skal begrænses til det absolut nødvendige og skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået hermed. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 3. Forud for enhver form for magtanvendelse og andre indgreb i barnets eller den unges medbestemmelsesret skal der foretages, hvad der er muligt for at opnå barnets eller den unges frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning. Magtanvendelse skal afpasses efter forholdene i den enkelte situation og må ikke gå ud over det strengt nødvendige.

Stk. 4. Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til barnet, den unge og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulemper.

Stk. 5. Brug af fysisk magtanvendelse er ikke tilladt i straffe-, behandlings- eller opdragelsesøjemed.

Stk. 6. Iværksatte foranstaltninger skal straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede.

Fysisk magtanvendelse

§ 10. Personalet på anbringelsessteder kan anvende mindre indgribende fysisk magt i form af kortvarig fastholdelse eller bortvisning af barnet eller den unge fra fællesskabet på anbringelsesstedet, når dette vurderes at være absolut nødvendigt af hensyn til anbringelsesstedets ansvar for at yde forsvarlig omsorg eller af hensyn til den almindelige tryghed og trivsel på anbringelsesstedet i de tilfælde, hvor barnet eller den unge generer eller udøver chikane over for de øvrige anbragte børn og unge eller personalet.

Stk. 2. Fysisk magtanvendelse i form af, at barnet eller den unge fastholdes eller føres til et andet opholdsrum er tilladt, hvis

- 1) barnet eller den unge udøver vold eller truer med vold over for de øvrige anbragte børn og unge eller
- 2) barnet eller den unge udviser en adfærd, der er til fare for barnet selv, de øvrige anbragte børn og unge eller personalet, og at barnet eller den unge dermed forhindres i at skade sig selv eller andre, eller
- 3) når det er absolut nødvendigt for at forhindre eller afværge barnet eller den unge i at ødelægge eller beskadige ting, der tilhører en anden, barnet eller den unge selv, i et ikke ubetydeligt omfang.

Stk. 3. Fiksering er ikke tilladt.

Stk. 4. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om anvendelse af fysisk magt efter stk. 1 og 2.

Tilbageholdelse umiddelbart efter eller under en anbringelse

§ 11. *Børn og unge-udvalget kan træffe afgørelse om, at børn og unge på døgninstitutioner og opholdssteder kan tilbageholdes i op til 14 dage efter anbringelsen på den pågældende døgninstitution eller det pågældende opholdssted, når*

- 1) det må anses for at være af væsentlig betydning for at imødekomme et barns eller en ungs særlige behov for støtte, og det vurderes at have afgørende betydning for den socialpædagogiske behandling, eller*
- 2) hvis barnet eller den unge udviser en adfærd, der er til fare for vedkommende selv eller andre, og at barnet eller den unge dermed forhindres i at gøre skade på sig selv eller andre.*

Stk. 2. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om fremgangsmåden ved vilkårene for tilbageholdelsen.

[Kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation

§ 12. *Under ophold i institutioner eller på opholdssteder beregnet til døgnophold for børn og unge kan børn og unge-udvalget, såfremt det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed eller udvikling, uden retskendelse træffe afgørelse om kontrol med barnets eller den unges brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation med nærmere angivne personer uden for institutionen.*

Stk. 2. Afgørelsen træffes for en bestemt periode. Kontrol af breve og andre henvendelser til og fra offentlige myndigheder og til og fra en eventuel advokat, jf. § 72, stk. 3, i lov om social service, må ikke finde sted. En afgørelse efter 1. pkt. kan træffes foreløbigt efter § 75 i lov om social service, når betingelserne herfor er opfyldt. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation.

Undersøgelse af person og opholdsrum

§ 13. *En sikret afdeling kan uden retskendelse undersøge, hvilke effekter et barn eller en ung, der er anbragt i afdelingen, har i sin besiddelse på sin person eller i sit opholdsrum, hvis en sådan undersøgelse er nødvendig for at sikre, at ordensbestemmelser overholdes eller sikkerhedshensyn iagttages,*

- 1) når barnet eller den unge anbringes på en sikret afdeling,*
- 2) før og efter besøg og*
- 3) før og efter fravær fra den sikrede afdeling.*

Stk. 2. På døgninstitutioner, herunder sikrede afdelinger og delvis lukkede døgninstitutioner samt opholdssteder, kan anbringelsesstedets leder, eller den der bemyndiges dertil, uden retskendelse træffe bestemmelse om at foretage en undersøgelse af barnets eller den unges person eller opholdsrum, hvis der er bestemte grunde til at antage, at barnet eller den unge er i besiddelse af effekter, hvor besiddelsen medfører, at ordensbestemmelser ikke kan overholdes, eller at sikkerhedshensyn ikke kan iagttages.

Stk. 3. Ved undersøgelse af barnets eller den unges person forstås klap uden på tøjet og undersøgelse af lommer og sko. Undersøgelsen kan også omfatte en gennemsøgning af vedkommendes tøj.

Stk. 4. Undersøgelse af, hvilke effekter barnet eller den unge har i sin besiddelse i sit opholdsrum eller på sin person, må ikke gennemføres, hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Stk. 5. Undersøgelse skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader.

Stk. 6. Anbringelsesstedets leder, eller den der bemyndiges dertil, kan uden retskendelse træffe bestemmelse om tilbageholdelse af effekter, der findes i barnets eller den unges besiddelse, hvis det skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn.

Stk. 7. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om gennemførelsen af undersøgelser af barnets eller den unges person eller opholdsrum.

[Anbringelse på delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på åbne døgninstitutioner]

§ 14. Delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner for børn og unge mellem 12 og 17 år må alene anvendes, når det er afgørende for den socialpædagogiske behandling at kunne aflåse yderdøre og vinduer i perioder, eller at barnet eller den unge kan fastholdes fysisk, og der er risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af

- 1) kriminel adfærd hos barnet eller den unge,
- 2) misbrugsproblemer hos barnet eller den unge eller
- 3) andre adfærds- eller tilpasningsproblemer hos barnet eller den unge.

Stk. 2. På delvis lukkede institutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner kan yderdøre og vinduer aflåses i perioder, og børn og unge fastholdes fysisk.

Stk. 3. Børn og unge-udvalget kan, jf. § 52, stk. 1, og § 58 i lov om social service, træffe afgørelse om at anbringe et barn eller en ung på en delvis lukket institution eller på en delvis lukket afdeling på en døgninstitution, jf. stk. 1.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om de nærmere rammer og vilkår ved den konkrete anbringelse efter stk. 1.

Stk. 5. Afgørelse efter stk. 1 kan træffes foreløbigt efter § 75 i lov om social service, når betingelserne herfor er opfyldt.

Stk. 6. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om anbringelse på, varigheden af og forholdene under en anbringelse på delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner.]

[Anbringelse på sikrede afdelinger]

§ 15. En sikret afdeling kan anvendes for børn og unge, når

- 1) dette er absolut påkrævet for at afværge, at barnet eller den unge skader sig selv eller andre, og faren herfor ikke på forsvarlig måde har kunnet afværges ved andre mere lempelige forholdsregler,
- 2) det i en indledende iagttagelsesperiode er absolut påkrævet for at tilvejebringe et grundlag for den videre socialpædagogiske behandling,
- 3) det på baggrund af den indledende iagttagelsesperiode, jf. nr. 2, fastslås, at det er absolut påkrævet, at der iværksættes et længerevarende behandlingsforløb på en sikret afdeling,
- 4) opholdet træder i stedet for varetægtsfængsling, jf. retsplejelovens § 765,
- 5) opholdet er led i afsoning, jf. § 78, stk. 2, i lov om fuldbyrdelse af straf m.v., og betingelserne i nr. 1, 2 eller 3 samtidig er opfyldt,
- 6) opholdet er led i en idømt foranstaltning, jf. straffelovens § 74 a, eller
- 7) der er tale om udlændinge under 15 år uden lovligt ophold i Danmark.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen i den unges opholdskommune kan træffe afgørelse om at anbringe en ung, der er fyldt 12 år, i en sikret afdeling, jf. stk. 1, nr. 1-3, og § 69 i lov om social service, når der forud herfor foreligger en afgørelse om anbringelse uden for hjemmet efter lovens § 52, stk. 3, nr. 7, eller § 58.

Kommunalbestyrelsens afgørelse om anbringelse i en sikret afdeling skal meddeles den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, som er ansvarlig for oprettelse og drift af den pågældende sikrede døgninstitution.]

Stk. 3. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om anbringelse på, varigheden og forholdene under en anbringelse på sikrede afdelinger.]

[Isolation på sikrede og særligt sikrede afdelinger

§ 16. For børn og unge anbragt i en sikret og særlig afdeling kan anbringelsesstedets leder eller dennes stedfortræder undtagelsesvis beslutte at anbringe barnet eller den unge i særlige isolationsrum, når der er overhængende fare for, at barnet eller den unge skader sig selv eller andre.

Stk. 2. Ved isolation forstås afsondring i aflåst rum i kortere eller længere perioder. Isolationen skal være så kortvarig og skånsom som muligt og må ikke udstrækkes ud over 2 timer på en sikret afdeling og 4 timer på en særlig sikret afdeling.

Stk. 3. Der skal løbende føres tilsyn med et barn eller en ung, der er anbragt i isolation.

Stk. 4. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om anvendelse af isolation.]

Anvendelse af rusmiddeltest

§ 17. På anbringelsessteder kan barnet eller den unge give samtykke til at aflægge en rusmiddeltest.

Stk. 2. Barnets eller den unges samtykke skal afgives i forbindelse med en konkret anmodning om aflæggelse af testen. For så vidt angår børn under 12 år skal forældremyndighedsindehaveren på tidspunktet for anbringelsen afgive et samtykke til, at barnet i konkrete situationer kan samtykke til at aflægge en rusmiddeltest, jf. stk. 1.

Stk. 3. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om anvendelse af rusmiddeltest efter stk. 1-2, herunder om fremgangsmåden og om kravet til indholdet af samtykket.

Anvendelse af alarm- eller pejlesystemer over for børn og unge med nedsat psykisk funktionsevne

§ 18. Kommunalbestyrelsen kan efter ansøgning fra døgninstitution eller opholdssted i særlige tilfælde træffe afgørelse om for en afgrænset periode at anvende personlige alarm- eller pejlesystemer over for børn og unge, der er anbragt i døgninstitution eller på opholdssted, og som har betydelig og varig nedsat psykisk funktionsevne, når

1) der er risiko for, at barnet eller den unge ved at forlade døgninstitutionen eller opholdsstedet udsætter sig selv eller andre for at lide personskade,

2) det personlige alarm- eller pejlesystem kan bidrage til at afværge denne risiko, og

3) forældremyndighedsindehaveren har givet samtykke til anvendelsen af det personlige alarm- eller pejlesystem.

Stk. 2. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om afgrænsning af den periode, hvor der kan anvendes personlige alarm- eller pejlesystemer, om behandling af ansøgninger om iværksættelse af foranstaltninger efter stk. 1 og om, hvilke typer alarm- eller pejlesystemer der lovligt kan anvendes mv.

Plejefamiliers adgang til at tilbageholde og anvende fysisk magt

§ 19. X

Registrering og indberetning

§ 20. Enhver form for magtanvendelse skal registreres og indberettes af tilbuddet til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for barnets eller den unges ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, og til det socialtilsyn, der fører driftsorienteret tilsyn med tilbuddet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Ved magtanvendelse, der har fundet sted over for et barn eller en ung i et kommunalt eller regionalt tilbud, skal anbringelsesstedet desuden orientere den kommunale eller regionale driftsherre om magtanvendelsen.

Stk. 2. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om magtanvendelse, registrering og indberetning heraf samt om procedurerne herfor.

Stk. 3. Anvendelse af x efter § x skal ikke registreres og indberettes.

[Særligt om unge i varetægtsurrogat

§ 21. For unge, der efter reglerne i retsplejeloven er anbragt i sikrede afdelinger i stedet for varetægtsfængsling, finder retsplejelovens § 771 og § 772, stk. 1 og stk. 2, 1. pkt., vedrørende besøg og brevveksling m.v. tilsvarende anvendelse. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter efter forhandling med justitsministeren regler om besøg, brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation.]

Klageadgang m.v.

§ 22. Anbragte børn og unge over 12 år samt forældremyndighedsindehavere kan klage over afgørelser truffet efter denne lov.

§ 23. Klager over afgørelser truffet af kommunalbestyrelsen i opholdskommunen i medfør af reglerne i denne lov, kan indbringes for Ankestyrelsen.

Stk. 2. Afgørelser truffet af børn og unge-udvalget om anbringelse, tilbageholdelse, jf. lovens §§ 11 og 14, samt om kontrol med breve, telefonsamtaler og anden kommunikation, jf. § 12, kan indbringes for Ankestyrelsen.

Stk. 3. Klager over afgørelse om de nærmere rammer og vilkår for den konkrete anbringelse på delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på åbne døgninstitutioner, jf. § 14, og om anbringelse i sikret afdeling jf. § 15, truffet af kommunalbestyrelsen i opholdskommunen, kan ligeledes indbringes for Ankestyrelsen.

Stk. 4. Klager vedrørende overtrædelse af reglerne om magtanvendelse i denne lov eller regler udstedt i henhold til loven kan indbringes for kommunalbestyrelsen i opholdskommunen.

Stk. 5. Klage til Ankestyrelsen skal ske inden 4 uger efter, at klageren har fået meddelelse om afgørelsen, jf. lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 67, stk. 1.

§ 24. Ministeren for børn, ligestilling, integration og sociale forhold fastsætter nærmere regler om tilsyn, klageadgang m.v.

§ 25. Loven træder i kraft den x.x. 20xx.

Bilag 7

Liste over emner som medlemmer af udvalget finder relevant, men som falder uden for udvalgets kommissorium

Der er under drøftelserne i udvalget rejst en række emner, der falder uden for udvalgets kommissorium og som derfor ikke er medtaget i betænkningen. Det drejer sig dels om en række emner, der ikke overholder kommissoriets forudsætning om at være udgiftsneutrale. Dels om en række emner, som en eller flere af udvalgets medlemmer har stillet, men som materielt falder uden for kernen af udvalgets kommissorium.

- Mere uddannelse og vejledning til personale og plejeforældre om bl.a. jura, pædagogik og magtanvendelse.
- Udvidelse af hjemlen i servicelovens § 123 c til også at omfatte akutte situationer, hvor barnets eller den unges udvikling eller sundhed lider skade, eller hvor barnet eller den unge er til fare for andre, og det er nødvendigt at tilbageholde barnet eller den unge efter de første 14 dage af anbringelsen.
- Indførelse af hjemmel til, at kommunalbestyrelsen undtagelsesvist kan træffe afgørelse om afgivelse af rusmiddeltest uden samtykke, i de situationer hvor barnet eller den unge har et kendt misbrug allerede på anbringelsestidspunktet, og hvor anbringelsen bl.a. har til formål at hjælpe barnet eller den unge ud af misbruget.
- Krav om at et anbringelsessteds leders beslutning om, at anvende fastspænding med stofseler til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet for at hindre fald, når der er nærliggende risiko for, at et barn eller en ung med fysisk funktionsnedsættelse udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, skal være betinget af dokumentation fra en fysioterapeut om, at det er absolut påkrævet.
- Undersøgelse af kommunernes behov for særregler for børn og unge med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser.
- Indførelse af krav om at alle anbringelsessteder – i lighed med, hvad der gælder for voksenområdet – skal anvende det samme indberetningsskema med henblik på at understøtte en ensartet praksis på anbringelsesstederne og i socialtilsynene.
- Pligt til at handlekommunen skal kvittere for modtagelsen af en indberetning om magtanvendelse over for barnet eller den unge og anbringelsesstedet, og herunder give en tilbagemelding på, hvorvidt indberetningen har givet anledning til overvejelser og i givet fald hvilke. Kvitteringen skal samtidig sendes til forældremyndighedsindehavernes og socialtilsynets orientering.
- Forslag om at socialtilsynet skal behandle og kvittere for modtagelsen af en indberetning til barnet eller den unge, forældremyndighedsindehaverne og anbringelsesstedet, herunder give en tilbagemelding på, hvorvidt magtanvendelsen vurderes, at være tilladt eller ikke-tilladt.
- Procesregulering af handlekommunens forpligtelser på baggrund af en indberetning om magtanvendelse i forhold til evt. ændring af barnets eller den unges handleplan. Barnet eller den unge og forældremyndighedsindehaver orienteres om vurdering, ligesom anbringelsesstedet orienteres, såfremt dette er relevant.
- Udarbejdelse af vejledningsmateriale på flere sprog – ud over det der følger af almindelig forvaltningsretlige forpligtelse – til børn og unge med anden etnisk baggrund.
- Problematik i forhold til anbringelsessteders forsikringsforhold og kommunernes adgang til at dække udgifter til skader forvoldt af anbragte børn og unge.

- Behov for præcisering af, at regler for forbud mod og konfiskation af mobiltelefoner for unge anbragt på sikrede afdelinger kun gælder for unge der er anbragt i varetægtsurrogat.
- Dilemma på døgninstitutioner med interne skoler, hvor magtanvendelsesbekendtgørelsen gælder på døgnafdelingen, men ikke på skoleafdelingen.
- Behov for afstemning mellem reglerne i serviceloven, sundhedsloven og psykiatriloven i forhold til den sundhedsmæssige indsats, der sker for børn og unge med betydelig nedsat psykisk, men også fysisk, funktionsevne. Det gælder blandt andet ved medicingivning, sondemadning og kontinuerlig overvågning ved f.eks. kramperisiko for børn og unge med stort plejebehov etc.
- Behov for forbedring af retssikkerheden for børn og unge i forbindelse med administrativ frihedsberøvelse på en sikret afdeling, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 30, stk. 1, nr. 1, 2, 3 og 6 (anbringelse), og §§ 31 og 32 (dispensation fra henholdsvis alders- og varighedskriteriet), f.eks. via genindførelse af en forudgående prøvelse af, om betingelserne for administrativ frihedsberøvelse eller dispensation er opfyldt (svarende til magtanvendelsesbekendtgørelsens regler før 9. juli 2007), eller via indførelse af en kort frist for behandling af klager over administrativ frihedsberøvelse af børn og unge (svarende til § 36, stk. 3, i lov om tvang i psykiatrien), samt via gentildeling af kompetence til lederen af den sikrede institution til at få prøvet ved en anden instans, om den administrative frihedsberøvelse skal bringes til ophør.
- Manglende hjemmel til at gennemføre en omsorgsfuld kostpolitik.
- Forholdet mellem samtykkekravet i retsplejelovens § 765 og FN's Børnekonvention artikel 37 c.
- Problematik med, at voksne over 18 år med flygtningebaggrund anbringes sammen med børn og unge under 18 år på sikrede døgninstitutioner.
- Forslag om at der under særlige omstændigheder skal gives ret til at sælge cigaretter til frihedsberøvede unge under 18 år på sikrede døgninstitutioner.
- Indførelse af hjemmel til at regionerne kan etablere delvist lukkede afdelinger og institutioner på samme måde som kommuner kan i dag i medfør af magtanvendelsesbekendtgørelsens §§ 5-10.
- Begrænsning af frihedsberøvelse af børn og unge inden for strafferetten/strafferetsplejen.
- Indførelse af krav om at alle ansatte skal undervises i reglerne om magtanvendelse.
- Ophævelse af krav om speciallægetilsyn under isolationsanbringelser på særligt sikret afdeling for psykisk afvigende unge, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 39.
- Obligatorisk tilbud om forbehandling for misbrug indskrives i magtanvendelsesbekendtgørelsen i lighed med psykiatrisk screening.
- En administrativ forenkling og mindre tidskrævende registrering af undersøgelser end den nuværende indberetningsprocedure i forbindelse med undersøgelse ved ankomst, besøg, udgang fra sikrede afdelinger.
- Indførelse af hjemmel til delvis uddelegering af instruktionsbeføjelsen til udøvelse af magt med henblik på at muliggøre brug af private hundeførere til undersøgelse af narkotikabesiddelse.
- Problematik omkring hvordan unge med besøgs- og brevkontrol anonymt kan rette anonym henvendelse til socialtilsynet.
- Indførelse af hjemmel til fysisk at tilbageholde unge, der forsøger at rømme under udgang fra sikret eller særligt sikret afdeling.
- Manglende hjemmel i magtanvendelsesbekendtgørelsen til anbringelse på sikret afdeling af unge under 18 år, der er psykisk afvigende på gerningstidspunktet (mentalt retarderede/mangelfuldt udviklet, jf. straffelovens § 16 og § 69), og derfor af retten er fundet uegnet til straf, men i stedet har fået en afgørelse om andre foranstaltninger, jf. straffelovens § 68.

